Šejhul-islam Ibn Tejmijje

FURKAN

Es Sunne

FURKAN

razlučivanje između šejtanovih i štićenika Milostivog

Šejhul-islam Ebul-Abbas Ahmed b. Tejmijje

Bismillahirrahmanirrahim.
Rabbi Temmim ve jessir! Gospodaru, olakšaj i upotpuni ovo djelo!

FURKAN-RAZLUČIVANJE IZMEĐU ŠEJTANOVIH I ŠTIĆENIKA MILOSTIVOG

Hvala Allahu, od Njega pomoć tražimo i molimo ga za uputu. Od njega tražimo oprosta i utječemo mu se od zla naših duša. I od naših loših djela. Koga Allah, dželle še'nuhu, uputi niko ga u zabludu ne može odvesti a koga u zabludi ostavi niko ga na pravi put ne može uputiti. Svjedočimo da nema drugog istinskog boga osim Allaha, dželle še'nuhu, Jedinog koji nema sudruga i svjedočimo da je Muhammed Njegov rob i poslanik. On ga je poslao s uputom i pravom vjerom kako bi je uzdigao iznad svih drugih vjera a Allah je dovoljan kao svjedok. Poslao ga je pred Sudnji dan kao opominjača i donosioca radosnih vijesti, da poziva ka Allahu Njegovom dozvolom i kao svjetlo ljudima. Preko njega je uputio i izveo ljude iz zablude i otklonio sljepilo. Preko njega je uputio ljude na pravi put, otvorio «slijepe» oči i «gluhe» uši i zapečaćena srca. Preko njega je rastavio istinu od neistine, uputu od zablude, pravi put od stranputice, vjernike od nevjernika. Rastavio je sretne stanovnike Dženeta od nesretnih stanovnika Džehennema i Allahove štićenike od Njegovih neprijatelja. Onaj za koga je Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, posvjedočio da je od Allahovih štićenika takav je sigurno od štićenika Milostivog, a za koga je posvjedočio da je Allahov neprijatelj taj je sigurno Allahov neprijatelj i šejtanov štićenik. Allah, dželle še'nuhu, je obznanio u svojoj knjizi i sunetu Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, da On ima evlije-štićenike od ljudi a da isto tako postoje i ljudi koji su šejtanovi štićenici. Zatim je napravio razliku između evlija Milostivog i šejtanovih evlija tj štićenika. Tako Uzvišeni kaže:

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟
يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَـٰتِ ٱللَّهِ ۚ
ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾

„I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na ovom i na onom svijetu, - Allahove riječi niko ne može izmjeniti – to će, zaista, velik uspjeh biti.“ (Junus, 62-64) I kaže Uzvišeni:

ٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ ٱلنُّورِ إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥٧﴾

„Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo, a onima koji ne vjeruju – zaštitnici su taguti oni ih odvode sa svjetla na tmine; oni će biti stanovnici džehennema, oni će u njemu vječno ostati.“ (El-Bekara, 257) I kaže:

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ ۚ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِۦ فَيُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ نَٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۙ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ۚ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَسَوْفَ يَأْتِى ٱللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ يُجَٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾

„O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike Jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati; Allah uistinu neće ukazati na pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine. Zato ti vidiš one čija su srca bolesna kako se žure da s njima prijateljstvo sklope, govoreći: "Bojimo se da nas kakva nevolje ne zadesi." A Allah će sigurno pobjedu ili nešto drugo od sebe dati, pa će se oni zbog onoga što su u dušama svojim krili kajati, a oni koji vjeruju reći će: "Zar su to oni koji su se zaklinjali Allahom, svojom najtežom zakletvom, da su zaista s vama?" Djela njihova biće

poništena, i oni će nastradati. O vjernici, ako neko od vas od vjere svoje otpadne, - pa, Allah će sigurno mjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite; oni će se na Allahovu putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati. To je Allahov dar, koji On daje kome hoće – a Allah je neizmjerno dobar i zna sve. Vaši zaštitnici su samo Allah i Poslanik Njegov i vjernici koji ponizno molitvu obavljaju i zekat daju. Onaj ko za zaštitnika uzme Allaha i Poslanika Njegova i vjernike – pa, Allahova strana će svakako pobijediti.“ (El-Maide, 51-56) I Uzvišeni kaže:

هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ ۚ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾

„Tada može pomoći samo Allah, Istiniti, On daje najbolju nagradu i čini da se sve na najbolji način okonča.“ (El-Kehf, 44)

Zatim spominje šejtanove štićenike pa kaže:

فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَٰنٌ عَلَى
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ
وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾

„Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog, on doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga pouzdaju; njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitinika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju.“ (En-Nahl, 98-100) I kaže:

ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱلطَّٰغُوتِ فَقَٰتِلُوٓا۟
أَوْلِيَآءَ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَٰنِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾

„Vjernici se bore na Allahovom putu, a nevjernici na šejtanovom. Zato se borite protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo.“ (En-Nisa, 76) I kaže:

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ ۗ
أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّۢ ۚ بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾

„A kad smo rekli melekima: "Padnite na sedždu Ademu", tad učiniše sedždu, izuzev Iblisa. On je bio jedan od džinnova i zato se ogriješio o zapovijest

Gospodara svoga. Pa zar ćete njega i porod njegov, pored Mene, kao prijatelje prihvatiti, kad su vam oni neprijatelji? Kako je šejtan loša zamjena nevjernicima!“ (El-Kehf, 50) I kaže:

وَمَن يَتَّخِذِ ٱلشَّيْطَٰنَ وَلِيًّا مِّن دُونِ ٱللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾

„A onaj ko za zaštitnika šejtana prihvati, a ne Allaha, doista će propasti!“ (En-Nisa, 119) i Uzvišeni kaže:

ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدْ جَمَعُوا۟ لَكُمْ فَٱخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَٰنًا وَقَالُوا۟
حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾ فَٱنقَلَبُوا۟ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوٓءٌ
وَٱتَّبَعُوا۟ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ فَلَا
تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾

„One kojima je, kada su im ljudi rekli: "Neprijatelji se okupljaju zbog vas, treba da ih se pričuvate!" – to učvrstilo vjerovanje, pa su rekli: "Dovoljan je nama Allah i divan je On Zaštitnik!" I oni su se povratili obasuti Allahovim blagodatima i obiljem, nikakvo ih zlo nije zadesilo i postigli su da Allah bude njima zadovoljan, - a Allah je neizmjerno dobar. To vas je samo šejtan plašio pristalicama svojim, i ne bojte ih se, a bojte se Mene, ako ste vjernici!“ (Ali Imran, 173-175) I kaže:

إِنَّا جَعَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً قَالُوا۟ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ
ءَابَآءَنَا وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا ۗ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا
تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ قُلْ أَمَرَ رَبِّى بِٱلْقِسْطِ ۖ وَأَقِيمُوا۟ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَٱدْعُوهُ
مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۚ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلضَّلَٰلَةُ ۗ
إِنَّهُمُ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

„MI smo učinili šejtane zaštitnicima onih koji vjeruju. A kada urade neko ružno djelo, govore: "Zatekli smo pretke naše da to rade, a i Allah nam je to zapovjedio." Reci: "Allah ne zapovijeda da se rade ružna djela! Zašto o Allah ugovorite ono što ne znate?" Reci: "Gospodar moj naređuje – pravednost. I obraćajte se samo Njemu kad god obavljate molitvu, i molite Mu se iskreno Mu

ispovijedajući vjeru! Kao što vas je iz ničega stvorio, tako će vas ponovo oživjeti. On jednima na pravi put ukazuje, a druge, s pravom, u zabludi ostavlja, jer oni, mjesto Allaha, šejtane za zaštitnike uzimaju i misle da dobro rade.“ (El-E'araf, 27-30)

I kaže:

وَإِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوۡلِيَآئِهِمۡ لِيُجَٰدِلُوكُمۡ

„A šejtani navode štićenike svoje da se s vama raspravljaju.“ (El-En'am, 121) A Ibrahim, alejhi selam kaže:

يَٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٞ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيّٗا ﴿٤٥﴾

«O oče moj, bojim se da te od Milostivog ne stigne kazna, pa da budeš šejtanu drug". (Merjem, 45) I Uzvišeni kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمۡ أَوۡلِيَآءَ تُلۡقُونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَقَدۡ
كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلۡحَقِّ يُخۡرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمۡ أَن تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمۡ إِن كُنتُمۡ
خَرَجۡتُمۡ جِهَٰدٗا فِي سَبِيلِي وَٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِيۚ تُسِرُّونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعۡلَمُ بِمَآ أَخۡفَيۡتُمۡ
وَمَآ أَعۡلَنتُمۡۚ وَمَن يَفۡعَلۡهُ مِنكُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾

„O vjernici, ako ste pošli da se na putu Mome borite i da naklonost Moju steknete, s Mojim i svojim neprijateljima ne prijateljujte i ljubav im ne poklanjajte - oni poriču Istinu koja vam dolazi i izgone Poslanika i vas samo zato što u Allaha, Gospodara vašeg, vjerujete. Vi im krišom ljubav poklanjate, a Ja znam i ono što tajite i ono što javno činite. Onaj od vas koji to bude činio s pravog puta je skrenuo.“

إِن يَثۡقَفُوكُمۡ يَكُونُواْ لَكُمۡ أَعۡدَآءٗ وَيَبۡسُطُوٓاْ إِلَيۡكُمۡ أَيۡدِيَهُمۡ وَأَلۡسِنَتَهُم بِٱلسُّوٓءِ وَوَدُّواْ لَوۡ
تَكۡفُرُونَ ﴿٢﴾

„Ako vas se oni domognu, biće neprijatelji vaši i pružiće prema vama, u zloj namjeri, ruke svoje i jezičine svoje, i jedva će dočekati da postanete nevjernici.“

لَن تَنفَعَكُمۡ أَرۡحَامُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُمۡۚ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَفۡصِلُ بَيۡنَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ

„Ni rodbina vaša ni djeca vaša neće vam biti od koristi, na Sudnjem danu On će vas razdvojiti; - a Allah dobro vidi ono što radite.“

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ
وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ
تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ
رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤﴾

“Divan uzor za vas je Ibrahim i oni koji su uz njega bili kada su narodu svome rekli: "Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate; mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali!", - ali nisu riječi Ibrahimove ocu svome; "Ja ću se moliti da ti oprosti, ali te ne mogu od Allaha odbraniti." - Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo i Tebi se obraćamo i Tebi ćemo se vratiti.“

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَٱغْفِرْ لَنَا رَبَّنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٥﴾

„Ne dopusti, Gospodaru naš, da nas nevjernicima staviš u iskušenje i oprosti nam, Gospodaru naš! Ti si, zaista, Silni i Mudri.“ (El-Mumtehine, 1-5)

POGLAVLJE O OSOBINAMA ALLAHOVIH EVLIJA- ŠTIĆENIKA

Kada je znano da među ljudima postoje štićenici Milostivog i šejtanovi štićenici onda biva obaveza da se naparavi razlika između njih kao što su Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, napravili razliku između njih. Allahovi štićenici su bogobojazni vjernici kao što Uzvišeni kaže:

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

„I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali." (Junus, 62,63)

U vjerodostojnom hadisu, kojeg bilježi Buharija i drugi, od Ebu Hurejre se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Uzvišeni Allaha kaže: 'Ko se neprijateljski odnosi prema mom evliji-štićeniku taj objavljuje rat Meni.'"*[1] U drugom rivajetu stoji: *„Objavio sam mu rat. Moj mi se rob ne može ničim približiti kao onim što sam mu propisao od farzova. Moj će mi se rob neprestano približavati nafilama sve dok ga ne zavolim, pa kada ga zavolim biću njegov sluh kojim sluša, pogled kojim gleda, ruka kojom radi i noga kojom hodi."* U drugom rivajetu stoji: *„Pa sa mnom sluša, sa mnom gleda, sa mnom čini pokrete rukom i sa mnom hodi, ako zatraži od Mene udovoljim mu, a ako zatraži zaštitu sigurno ću ga zaštititi. Ni u čemu što činim ne oklijevam kao što oklijevam u pogledu (uzimanja) duše vjernika, jer on smrt ne voli, a Ja ne volim da ga ožalostim. A to se mora desiti."*[2] Ovo je najvjerodostojniji hadis koji se prenosi o evlijama-Allahovim štićenicima. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je pojasnio da onaj ko ispoljava neprijateljkstvo i mrzi Allahova štićenika takav kao da se upušta u rat sa Allahom, dželle še'nuhu. U drugom hadisu stoji: *„Ja se svetim zbog svojih evlija kao*

---

[1] Izraz «mubareze»-dvoboj se ne spominje u Buharijinom Sahihu već se taj izraz navodi u rivajetu Taberanija od Ebi Umame. Hadis na ovu temu u Biharijinom Sahihu se bilježi u knjizi Rikak, poglavlje «Tevadu'un». Kod njega je spomenuta sljedeća verzija: «Ko uznemirava mog evliju objavljujem mu rat.» Šejh Albani kaže da je ova predaja (od Taberanija) vjerodostojna zbog toga što je hadis zabilježio Buhari, njegov sened je jak *ligajrihi*-na osnovu drugih. Kao što se to navodi u komentaru „Tahavijske akide", osmo izdanje str 36.

[2] Ovaj hadis je *hasen ligajrihi*-tj po drugim hadisima. Njegov tahridž će biti spomenut kasnije. Op. pr.

što se sveti ratoborni lav." Tj., svetim se onima koji se neprijateljski odnose prema njima kao što se ljut lav neprijateljski odnosi prema svojim neprijateljima. To je iz razloga jer Ga njegovi štićenici istinski vjeruju i uzimaju kao prijatelja i zaštitnika, vole ono što On voli i mrze ono što On mrzi, zadovoljni su sa onim s čime je On zadovoljan i srde se zbog onoga što Njega srdi, naređuju ono što On naređuje a zabranjuju ono što On zabranjuje, daju onima kojim On voli da se dadne a uskraćuju onima kojima On voli da se uskrati. Kao što bilježi Tirmizi i drugi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Najčvršće uže imana je ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha, dželle še'nuhu.*" [1] U drugom hadisu koji bilježi Ebu Davud, stoji: „*Ko voli u ime Allaha, mrzi u ime Allaha, daje u ime Allaha i uskraćuje u ime Allaha takav je upotpunio iman.*"[2]

Vilajet-prijateljstvo ili štićeništvo je suprotno neprijateljstvu. Osnova *vilajeta* je ljubav i blizina a osnova neprijateljstva je mržnja i udaljenost. Kaže se da je *velij*-evlija nazvan tako zbog ljubavi prema pokornosti tj., zbog toga što je ustrajan u pokornosti. Prvo je ispravnije, *velij*-evlija je onaj ko je blizu nekoga. Tako se kaže: '*Haza jeli haza*' tj., ovaj je blizu njega. U tom kontekstu Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u pogledu nasljedstva kaže: „*Podjelite faraide - propisane djelove, onima ko ih zaslužuje a što ostane poslije faraida to pripada najprečoj (ar. evla) muškoj osobi.*"[3] Upotrijebljen je izraz *evla* tj., čovjek koji je najbliži mejitu. U hadisu je dodata riječ *zeker*-muško, kao potvrda da se ovaj propis posebno odnosi na muškarce te da žene ovdje ne učestvuju sa muškarcima. Slična potvrda se nalazi u hadisu o zekatu u kojem spominje vrstu deva koja se izdvaja pa kaže: „... *bin lebun muško.*" Spomenuo je izraz *zeker* tj., misli se na mušku devu.[4] Ako je Allahov velij-štićenik u skladu sa onim što Allah, dželle še'nuhu, voli, sa čime je zadovoljan, sa onim što mrzi i prezire te živi u skladu sa onim što naređuje i zabranjuje, proizilazi da onaj ko se suprostavlja Allahovom evliji da se taj automatski usprostavlja Allahu, dželle še'nuhu. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

---

[1] Hadis je hasen, bilježi ga Ahmed u „Musnedu" od Bera'a i Taberani u „Kebiru" od Ibn Abbasa i u „Sagiru" od Ibn Mesuda.

[2] Bilježi ga Ebu Davud, sa hasen senedom.

[3] Bilježi ga Buharija i Muslim od Ibn Abbasa.

[4] Ovaj izraz je prenesen u rivajetu Ebu Davuda od Ebi Bekra. U njemu stoji: «Što je ispod dvadeset pet deva na svakih pet deva ide po jedna ovca, kada dostigne dvadeset i pet izdvaja se *binte Mehad* (deva koja je ušla u drugu godinu starosti) sve dok ne dostigne trideset i pet a ako ne bude bint Mehada onda *ibn Lebun*-muško (deva koja je ušla u treću godinu starosti).» Bilježi ga Buharija i Nesai u tom načenju.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّى وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ

„O vjernici! Ne uzimajte Moje neprijatelje i svoje neprijatelje za prijatelje, ljubav im darivajući,...“ (El-Mumtehine, 1)

Onaj ko uznemirava i neprijateljski se odnosi prema Allahovim evlijama tj., štićenicima taj se neprijateljski odnosi prema Allahu, dželle še'nuhu, a ko se prema Njemu odnosi neprijateljski taj protiv Njega ratuje. Zbog toga i jeste rekao: *„Ko se neprijateljski odnosi prema mome evliji taj se upušta u rat sa Mnom.“* Najbolje Allahove evlije su Njegovi vjerovjesnici a najbolji vjerovjesnici su resuli-poslanici, a najbolj među njima su Ulul-azm, tj., petorica odabranih poslanika, a to su: Nuh, Ibrahim, Musa, Isa i Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme. Otuda Uzvišeni kaže:

۞ شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ ۖ أَنْ أَقِيمُواْ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُواْ فِيهِ

„On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisano Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: "Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!“ (Eš-Šura, 13) I kaže Uzvišeni:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَـٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّـٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾

„Mi smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina smo čvrst zavjet uzeli da bi On mogao da pozove na odgovornost vjerovjesnike za ono što su govorili; a nevjernicima je On pripremio bolnu patnju.“ (El-Ahzab, 7-8)

Najbolji od Ulul-azma je Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, koji je pečat svih poslanika i imam bogobojaznih i prvak Ademovih potomaka. On će biti imam poslanicima kada se saberu i njihov hatib kada mu dođu kao delegacija. On je vlasnik *mekamul-mahmuda* - počasnog mjesta, na kojem će mu zavidjeti prvi i posljednji. On je vlasnik počasnog bajraka i Havda. On će se zauzimati za stvorenja na Sudnjem danu. On je vlasnik *vesileta i fadileta*-počasnog stepena na Sudnjem danu. Njega je Allah, dželle še'nuhu, poslao sa

Svojom najboljom knjigom i propisao mu najbolji zakon i šerijat u njegovoj vjeri. Njegov umet je učinio najboljim umetom koji se ikada pojavio među ljudima. Njegovom umetu je darovao ljepote i fadilete što ih odlikuje nad onima prije njih. Oni su zadnji umet koji je stvoren a prvi će biti proživljeni. Kao što stoji u vjerodostojnom hadisu: „*Mi smo zadnji (narod) a na Sudnjem danu ćemo biti prvi, bez obzira što je njima data knjiga prije nas a nama data poslije njih. Ovo je dan oko kojeg su se razišli, tj., petak, pa je mene Allah uputio na njega. Ljudi će nas u pogledu njega slijediti, sutra je za židove a prekosutra za kršćane.*“[1] I kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme: „*Ja sam prvi nad kime će raspuknuti (otvoriti se) zemlja.*“[2] I kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme: „*Doći ću do vrata Dženneta pa ću tražiti da mi se otvore a vratar će upitati: 'Ko si ti?' 'Ja sam Muhammed', reći ću. 'Naređeno mi je da ne otvaram nikome prije tebe', reći će on.*“[3] Njegovi fadileti-vrijednosti kao i fadileti njegova, sallallahu alejhi ve selleme, umeta su mnogobrojni. Od momenta kada ga je Allah, dželle še'nuhu, poslao kao poslanika učinio ga je rastavljačem između Njegovih štićenika i Njegovih neprijatelja. Niko ne može biti Allahov evlija ako ne vjeruje u njega-Poslanika sallallahu alejhi ve selleme i u ono s čime je došao te da ga slijedi unutrinom i vanjštinom. Onaj ko tvrdi da ga Allah, dželle še'nuhu, voli i da ga štiti a ne slijedi Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, taj ne spada u Allahove štićenike. Naprotiv, onaj ko se njemu suprostavlja biva Allahovim neprijateljem a šejtanovim štićenikom. Uzvišeni kaže:

قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

„Reci: "Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti!“ (Ali Imran, 31)

Hasan Basri, Allah mu se smilovao, kaže: „Neki ljudi su tvrdili da vole Allah, dželle še'nuhu, pa je Uzvišeni objavio ovaj ajet kao ispit za njih. U ovom ajetu Allah, dželle še'nuhu, je pojasnio da Allah voli onoga ko slijedi Poslanika. A ko tvrdi da ga Allah, dželle še'nuhu, voli a ne slijedi Poslanika takav nije od Allahovih evlija makar to mnogi ljudi mislili za sebe ili za druge, oni ipak nisu Allahovi štićenici. Tako npr., kršćani i židovi misle da su oni Allahovi štićenici, ili tvrde da niko neće ući u Džennet osim oni koji budu od njih, čak šta više tvrde da su Njegova djeca i prijatelji. Allah, dželle še'nuhu, im uzvraća pa kaže:

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi a prenosi ga Ebu Hurejre, radijellahu anhu.
[2] Bilježi ga Tirmizi, Ebu Davud, i Muslim u tom značenju.
[3] Bilježi ga Muslim u svom „Sahihu“, od Enesa. Pogledaj skraćenu zbirku, br 94.

قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم ۖ بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ

„Pa zašto vas onda On kažnjava zbog grijehova vaših?" A nije tako! Vi ste kao i ostali ljudi koje On stvara...“ (El-Maida, 18) I kaže:

وَقَالُوا لَن يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ ۗ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ قُلْ هَاتُوا
بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١١﴾

„Oni govore da će u Džennet ući samo Jevreji, odnosno samo kršćani. – To su puste želje njihove! – Ti reci: "Dokaze svoje dajte ako je istina to što govorite!“ (El-Bekara, 111)

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِندَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

„Svakako! Ko preda lice svoje Allahu i on bude dobročinitelj, pa imaće on nagradu svoju kod Gospodara svog, i neće biti straha nad njima, niti će oni žaliti.“ (El-Bekara, 112)

Isto tako su mušrici od arapa tvrdili da su oni Allahovi miljenici zbog toga što su stanovali u Mekki i u blizini Kabe. Oni su se time oholili i nad ostalim svijetom uzdizali. O tome Uzvišeni kaže:

قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا
تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾

„Vama su ajeti Moji kazivani, ali vi ste uzmicali; dičeći se Hramom i sijeleći, vi ste ružne riječi govorili“ (El-Mu'minun, 66-67) I kaže:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ ۖ وَاللَّهُ
خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

„I kad su ti nevjernici zamke razapinjali da bi te u tamnicu bacili ili da bi te ubili ili da bi te prognali; oni su zamke pleli a Allah ih je ometao, jer Allah to najbolje umije.“ Do riječi Uzvišenog:

وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ ٱللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَمَا كَانُوٓاْ أَوْلِيَآءَهُۥٓ ۚ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُتَّقُونَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾

„Zaslužuju da ih samo Allah kazni kad brane drugima pristup Časnom hramu, a oni nisu njegovi čuvari. Čuvari njegovi treba da budu samo oni koji se Allah boje, ali većina njih ne zna.“ (El-Enfal, 30-34)

Uzvišeni je ukazao da mušrici nisu njegovi štićenici niti čuvari Časnog hrama, već su pravi čuvari Časnog hrama i Kabe bogobojazni vjernici.

Prenosi se u dva Sahiha od Amra ibn Asa da je čuo Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, da je javno bez tajenja rekao: *„Porodica tog i tog nisu moji štićenici, (tj, skupina od njegovih rođaka). Moj zaštitnik je Allah i dobri vjernici.“*[1] Ovo se slaže sa riječima Uzvišenog: **„...pa – Allah je zaštitnik njegov, i Džibril, i čestiti vjernici; najposlije, i svi meleki će mu na pomoći biti.“** (Et-Tahrim, 4). Dobri vjernicu su oni koji su bogobojazni i koji su Allahovi miljenici i štićenici. U to ulazi Ebu Bekr, Omer, Osman, Alija i ostali učesnici prisege «Ridvan» koju su dali pod drvetom a bilo ih je hiljadu i četiri stotine i svi će u Džennet. U sahih hadisu se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Niko ko je dao prisegu pod drvetom neće ući u vatru.“*[2] U drugom hadisu stoji: *„Moji štićenici su oni koji su bogobojazni bez obzira ko su i gdje su.“*[3] [4] Tako neko od nevjernika tvrdi da je Allahov velijj-evlija a on to nije, već je, naprotiv, Njegov neprijatelj. Isti je slučaj sa munaficima koji vanjštinom iskazuju islam. Oni vanjštinom potvrđuju šehadet 'la ilahe illallah Muhammedun resulullah' i da je Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, poslat dvjema skupinama, džinima i ljudima a u svojoj unutrini gaje ubjeđenja koja to poništavaju. Kao npr., da u svojoj unutrini vjeruju da on nije poslanik već da je kralj kojem se ljudi pokoravaju i koji ljude vodi po svom mišljenju te da je u tome kao i drugi vladari i kraljevi. Ili da kažu:

---

[1] Bilježi ga Buharija u knjizi o Edebu, poglavlje «Jeblu er-rahim bibelaha», i Muslim u poglavlju «Muvalatul-mu'minin ve mukata'atu gajrihim» od Amra ibn Asa.

[2] Bilježi ga Muslim u sljedećoj verziji: «Neće, ako Bog da, ući u vatru niko od onih koji su dali prisegu pod drvetom.» Bilježi ga Tirmizi, i Ebu Davud od Džabira, r.a.

[3] Bilježi Hakim u „Mustedreku“ merfu' hadis: «Moji štićenici od vas su bogobojazni.» U njegovom senedu se nalazi Ismail b. Ubejd i on je *medžhul*-nepoznat. Dio hadisa: «bez obzira ko su i gdje su» su riječi Mudžahida.

[4] Imam Ahmed bilježi hadis u „Musnedu“ od Muaza, radijjallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem rekao: „Od ljudi su mi najbliži bogobojazni, bez obzira ko su i gdje se nalaze.“ Šejh Albani, rahimehullah, je rekao da je hadis vjerodostojan u „Sahihu Džami'“.

„On je poslanik nepismenima (arapima mušricima) mimo kitabija.“ Kao što to govore mnogi kršćani i židovi. Ili da kaže kako je on poslat običnom svijetu a da Allah, dželle še'nuhu, ima svoje posebne evlije kojima on nije poslan i da oni nemaju potrebe za njim. Pri tome neki od njih tvrde da imaju poseban put do Allaha kao što je bio slučaj sa Hidrom u vrijeme Musaa a.s. Ili da kažu kako od Allaha uzimaju znanje i upustva i time se koriste bez posredništva. Drugi od njih kažu kako je Muhammed poslan s vanjskim zakonima i oni se sa njim u tome slažu ali po njima nije poslan sa suštinom unutarnjeg značenja, ili da ih po njima nije poznavao, ili da kažu kako oni bolje od njega poznaju suštinu toga, ili da kažu da poznaju suštini toga kao što ih i on poznaju ali na drugačiji način.

Neki od ovih govore da su stanovnici Sofe bili neovisni od njega, sallallahu alejhi ve selleme, i da on nije bio poslan njima. Drugi od njih vjeruju kako je Allah, dželle še'nuhu, stanovnicima Sofe unutrinom objavio ono što je njemu objavio u noći Mi'radža tako da su stanovnici Sofe po njima na njegovom stepenu. Ovi zbog veličine svog džehla ne znaju da se događaj Isre i Mi'radža desio u vrijeme Mekanskog perioda (a stanovnici sofe su bili u Medini). O tome Uzvišeni kaže:

سُبْحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا ٱلَّذِى

بَٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنْ ءَايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١﴾

„Hvaljen neka je Onaj koji je u jednom času noći preveo Svoga roba iz Hrama časnog u Hram daleki, čiju smo okolinu blagoslovili kako bismo mu neka znamenja Naša pokazali. – On, uisitinu, sve čuje i sve vidi.“ (El-Isra, 1)

Sofa je postojala u Medini. Sofa je bila u sjevernom dijelu Poslanikova mesdžida i tu su utočište nalazili siromasi koji nisu imali ni porodice ni prijatelja kod kojih bi odsjeli. Vjernici su činili hidžru Poslaniku u Medinu. Oni koji su imali priliku da kod nekoga odsjednu to bi i činili a ostali bi išli u mesdžid dok ne bi pronašli neko mjesto da se premjeste. Niko posebno od stanovnika Sofe nije stalno boravio na tom mjestu. Nekada je njihov broj bio mali a nekada velik. Poneko bi na Sofi boravio neko vrijeme a zatim bi se odselio dalje. Oni koji su na njoj odsjedali su kao i ostali muslimani, nisu se posebno odlikovali ni znanjem ni vjerom. Naprotiv, neki od njih su se odmetnuli od vjere pa ih je Poslanik,

sallallahu alejhi ve selleme, ubio kao što je slučaj sa „urenijjinima"[1] koji su se razboljeli u Medini zbog toga što nisu podnosili njenu klimu[2] pa im je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, naredio da odu u okolinu Medine i da piju mlijeko i mokraću od deva. Kada je svanulo oni su ubili pastira i potjerali grupu deva. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je za njima poslao potjeru. Kada su mu dovedeni on je naredio da im se odsijeku ruke i noge i da se oslijepe, potom ih je ostavio u *harri* (Mediski kamenjar) da potražuju vode ali ih nisu napojili. Priča o njima se bilježi u dva „Sahiha"[3] u hadisu Enesa. U njemu se spominje da su oni odsjeli na Sofi. Na njoj su odsjedali ljudi poput ovih. Na Sofi su boravili neki od najboljih muslimana, kao što je Sad ibn Ebi Vekas. On je najbolji od svih koji su stanovali na Sofi a zatim se premjestio dalje. Na njoj je boravio Ebu Hurejre i drugi. Ebu Abdurrahman Silmi je sakupio istorijske zabilješke o onima koji su stanovali na Sofi. Što se tiče ensarija oni nisu bili od stanovnika sofe, veliki muhadžiri kao što su Ebu Bekr, Omer, Alija, Talha, Zubejr, Abdurrahman ibn Avf, Ebu Ubejde ibn Džerrah i drugi također nisu stanovali na Sofi. Prenosi se da je na Sofi stanovao sluga Mugire ibn Šubeta te da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, za njega rekao: *„Ovo je jedan od sedmorice."* Ovaj hadis je laž na Poslanika po slaganju učenjaka bez obzira što ga bilježi Ebu Nuajm u Hilijetu. Također su svi hadisi lažni koji govore o broju *evlija, ebdala, nekaba, nedžba', evtada i aktaba,* kao što se spominje da je njihov broj broj četiri, sedam, dvanaest, četrdeset, sedamdeset ili tri stotine ili tristo trinaest. Ili onaj gdje se spominje da je *kutub* jedan. Ništa od toga nije vjerodostojno preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. Selef umeta nije spominjao ove izraze osim izraza

[1] Nazvani su tim imenom, jer su pripadali plemenu „Urejne" - pleme od potomaka Kahtana, dobili su naziv po mjestu koje se nalazi između Mine i Arefata. Njihov dolazak u Medinu se desio 6. god. po hidžri. Op. red.

[2] Ibn Hadžer, rahimehullah, pored ovog značenja naveo je i drugo značenje u „Fethul-Bariju", da su prezirali boravak u Medini, pa ih je zadesila bolest. Op. red.

[3] Bilježi ga Buharija u „Kitabul-hududu", poglavlje «Lem juska el-murtedune el-muharibune hatta matu.» Tekst hadisa u potpunosti glasi: «Poslaniku je došla jedna skupina ljudi od 'Akla. Boravili su na Sofi ali su se razboljeli od Medinske klime pa su rekli: «O Allahov Poslaniče potraži nam mlijeka.» On reče: «Ne mogu vam ništa naći osim da odete do deva Allahova Poslanika.» Pa su otišli kod deva i pili njihovo mlijeko i mokraću sve dok nisu ozdravili i oporavili se. Potom su ubili pastira i potjerali sa sobom grupu deva. Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, dođe glasnik pa on posla potjeru za njima. Nije odmakao dan a veću su ih bili doveli do Poslanika. On naredi da se užare šipke a zatim ih oslijepi, potom im poodsjeca ruke i noge i nije ih opalio (radi krvarenja). Zatim su ostavljeni u *harri* tražeći vode ali ih nisu napojili dok ne umriješe.»

ebdal. Prenosi se hadis o njima u kojem stoji da će ih biti četrdeset ljudi i da će svi biti iz Šama. Taj hadis se biljži u „Musnedu“[1] od Alije, radijellahu anhu. Ali taj hadis je prekinutog seneda i nije vjerodostojan a poznato je da su Alija i ashabi uz njega bili bolji od Muavije i onih iz Šama. Tako da nije moguće da su u Muavijinoj vojsci bili bolji ljudi od onih iz Alijine vojske. U dva „Sahiha“ je zabilježeno od Ebu Seida da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Za vrijeme raskola među muslimanima izdvojit će se jedna skupina iz vjere. Pobjedit će ih skupina koja je preča istini.*“ Ovi koji su se izdvojili su *haridžije harurije*[2] koji su se odcjepili od muslimana kada je nastupio raskol za Alijina hilafeta pa su se Alija i njegovi drugovi borili protiv njega (tj. Muavije). Ovaj vjerodostojan hadis ukazuje da je Alija ibn Ebi Talib bio bliži i preči istini u pomenutom raskolu od Muavije i njegovih prijatelja. Pa kako je onda moguće da se *ebdali* pojave u slabijem a ne u boljem taboru.

Isti je slučaj sa onim što neki od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, prijenose da je u stihovima rekao:

Zmija prohtjeva je ujela moju jetru i za nju nema lijeka i doktora
Osim voljenog u koga sam se zaljubio kod njega je moja rukja i lijek

I predaje u kojima se spominje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, bio zaljubljen tako da mu je ogrtač spao sa ramena, sve je to laž po slaganju učenjaka hadisa. Još lažnija predaja od toga je ona u kojoj stoji da je poderao svoju odjeću i da je Džibril uzeo jedan komadić od nje i okačio je na Arš. Ovaj i slični hadisi su očito od najlažnijih hadisa na Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. Isti je slučaj sa predajom koju pripisuju Omeru, radijallahu anhu, da je rekao: „Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, i Ebu Bekr su razgovarali a ja sam među njima bio kao crnac.“ To je mevdu'-laž po slaganju hadiskih učenjaka.[3]

---

[1] Komentraišući ovo u „Musnedu“ Ahmed Šakir kaže da je njegov sened slab jer je prekinut. Šurejh ibn Ubejd Hadrami Himsi nije zapamtio Aliju. On je zapamtio smrt nekih posljednjih ashaba.

[2] Ovo je grupa haridžija koji su se pobunili protiv Alije, radijallahu anhu, na Sifinu. Dobili su ovo ime '*haridžije-harurije*' po mjestu na kojem su se pojavili i borili protiv Alije, radijallahu anhu, njihov broj je iznosio 12 hiljada. Ovo mjesto je u blizini Kufe. Op. red.

[3] Dio ovih hadisa je naveo Šejhul-islam ibn Tejmije u svojoj vrijednoj knjizi „Ehadisul-kisas“. Ove hadise je prokomentarisao i verifikovao cjenjeni profesor šejh Muhammed ibn Lutfi Sibag koju je oštampao «Mekteb islami».

Ovde želimo istaći da među onima koji potvrđuju njegovu poslanicu vanjštinom ima onih koji svojom unutrinom vjeruju u stvari koje to negiraju i poništavaju tako da dotični postaje munafikom. Takvi i njemu slični za sebe tvrde da su Allahove evlije a unutrinom ispoljavaju nevjerstvo u ono s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, iz inata ili zbog džehla. Isto tako mnogi kršćani i židovi vjeruju da su oni Allahovi štićenici i da je Muhammed Allahov poslanik ali da je poslan drugima mimo kitabija te da njima nije obaveza da ga slijede. Oni kažu da su njima poslani drugi poslanici prije njega. Svi ovi su nevjernici mada oni unutar svoje vjere vjeruju da su Allahovi štićenici. Allahovi štićenici su oni koje je On opisao kao svoje štićenike. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

„I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici,“

ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

„oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali,“ (Junus, 62-63)

Da bi neko posjedovao iman mora vjerovati u Allaha, meleke, knjige, Njegove poslanike i Sudnji dan te da vjeruje u svakog poslanika kojeg je Allah, dželle še'nuhu, poslao i u svaku knjigu koju je objavio. Otuda Allah, dželle še'nuhu, kaže:

قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾

„Recite: 'Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dato Musau i Isau, i u ono što je dato vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima, i mi se samo Njemu pokoravamo.' Pa, ako budu vjerovali u ono u što vi vjerujete, na pravom su putu; a ako glave okrenu, oni su onda samo inadžije, i Allah će te sigurno od njih zaštititi, jer On sve čuje i sve zna.“ (El-Bekara, 136-137) I kaže Uzvišeni:

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ
وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ
ٱلۡمَصِيرُ ٢٨٥

„Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: 'Mi ne izdvajamo nijednog od poslanika Njegovih.' I oni govore: 'Čujemo i pokoravamo se; oprosti nam, Gospodaru naš; tebi ćemo se vratiti.'"

لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ لَهَا مَا كَسَبَتۡ وَعَلَيۡهَا مَا ٱكۡتَسَبَتۡۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذۡنَآ إِن
نَّسِينَآ أَوۡ أَخۡطَأۡنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحۡمِلۡ عَلَيۡنَآ إِصۡرٗا كَمَا حَمَلۡتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِنَاۚ رَبَّنَا
وَلَا تُحَمِّلۡنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦۖ وَٱعۡفُ عَنَّا وَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَآۚ أَنتَ مَوۡلَىٰنَا فَٱنصُرۡنَا
عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٢٨٦

„Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi. Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavljaj nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa nam pomozi protiv naroda koji ne vjeruje!" (El-Bekara, 285, 286)

A na početku sure kaže:

الٓمٓ ١ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ ٢ ٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡغَيۡبِ
وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ٣ وَٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن
قَبۡلِكَ وَبِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ٤ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى مِّن رَّبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ

„Elif Lam Mim. Ova Knjiga, u koju nema nikakve sumnje, uputstvo je svima onima koji se budu Allaha bojali; onima koji u nevidljivi svijet budu vjerovali i molitvu obavljali i udjeljivali dio od onoga što im mi budemo davali; i onima koji budu vjerovali u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, i

onima koji u onaj svijet budu čvrsto vjerovali. Njima će Gospodar njihov na pravi put ukazati i oni će ono što žele ostvariti.“ (El-Bekara, 1-5)

Da bi iman bio vjerodostojan mora vjerovati da je Muhammed pečat svih poslanika i da poslije njega nema poslanika, te da ga je Allah, dželle še'nuhu, poslao svima od dvije skupine-džinima i ljudima. Ko god ne vjeruje u ono s čim je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, došao takav nije vjernik, a pogotovo nije od njegovoh bogobojaznih štićenika. Onaj ko vjeruje u dio onoga s čime je došao a niječe ili ne vjeruje dio toga takav je kafir i nije vjernik. Kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡفُرُونَ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيۡنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيَقُولُونَ نُؤۡمِنُ بِبَعۡضٖ وَنَكۡفُرُ بِبَعۡضٖ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيۡنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ حَقّٗاۚ وَأَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٗا مُّهِينٗا ﴿١٥١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَلَمۡ يُفَرِّقُواْ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّنۡهُمۡ أُوْلَٰٓئِكَ سَوۡفَ يُؤۡتِيهِمۡ أُجُورَهُمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ﴿١٥٢﴾

„Oni koji u Allah i poslanike Njegove ne vjeruju i žele da između Allah i poslanika Njegovih u vjerovanju naprave razliku, i govore; 'U neke vjerujemo, a u neke ne vjerujemo', i žele da između toga nekakav stav zauzmu –oni su zbilja pravi nevjernici; a Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju. A oni koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju i nijednog od njih ne izdvajaju – On će ih, sigurno, nagraditi. – A Allah prašta i samilostan je.“ (En-Nisa, 150-152)

U iman u njega spada vjerovanje da je on bio posrednik između Allaha, dželle še'nuhu, i Njegovih stvorenja u pogledu dostave Njegovih naređenja i zabrana, prijetnji i obećanja, halala i harama. Halal je ono što su Allah, dželle še'nuhu, i Njegov poslanik ohalalili tj., dozvolili a haram je ono što su Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranili. Vjera je ono što su propisali Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Onaj ko vjeruje da evlije imaju drugi način do (spoznaje) Allaha, dželle še'nuhu, mimo puta s kojim je došao Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, takav se smatra kafirom i šejtanovim štićenikom. A što se tiče stvaranja stvorenja, njihove opskrbe, odazivanja njihovim dovama, upute njihovih srca, pomaganje istih protiv njihovih neprijatelja, i druge stvari od pribavljanja koristi i otklanjanja štete, ovo pripada Allahu jedinom koje čini s čime hoće od uzroka. U ovim stvarima nema Poslanikova posredništva.

Zatim kada bi čovjek dostigao velike stepene u zuhdu, pobožnosti i znanju a ne povjeruje u sve s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, takav nije vjernik niti Allahov evlija. Kao što je slučaj sa kršćanskim i židovskim svećenicima i monasima i njihovim pobožnjacima. Isti je slučaj sa onima koji se smatraju učenim i pobožnim od mušrika arapa, indijaca, turaka i drugih. Primjer toga su neki Indijski i turski vladari koji su se odlikovali znanjem ili pobožnošću ali nisu vjerovali u sve s čime je došao Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme. Takav je kafir i Allahov neprijatelj, pa makar neke grupacije smatrali da su oni evlije. Isti je slučaj sa vladarima Perzije, vatropoklonicima, koji su bili kafiri medžusije. Isti je slučaj sa vladarima antičke Grčke. Oni su bili mušrici koji su obožavali kipove i zvijezde. Aristo, vladar Grčke, je živio tristo godina prije pojave Mesiha. On je bio vezir Askendera (Aleksandra) ibn Filipa Makedosnskog. O njemu piše rimska, grčka i povijest židova i kršćana. Nije on Zul-Karnejn kojeg je Allah, dželle še'nuhu, spomenuo u Svojoj knjizi. Neki ljudi misle da je Aristo bio vezir Zul-Karnejnu jer se njegov vezir zvao Askender a i ovbaj se zove Askender. Tako je mislio Ibn Sina i grupa koja je bila sa njim. To nije istina jer je ovaj Askende bio mušrik a njegov vezir je bio Aristo. Oni su historijski gledano kasnije došli od njega. Ovaj Askender nije sagradio branu (o kojoj govori Kur'an) i nije stigao do zemlje Je'džudža i Me'džudža. Ovaj Askender čiji je vezir bio Aristo je poznat u istoriji starih rimljana. U razne vrste mušrika su spadali i predislamski arapi, indijci, Turci (prije islama), stari Grci i drugi. Svi su oni ulagali određene napore u činjenju ibadeta ali pri tome nisu slijedili poslanike niti su vjerovali u ono sa čime su došli, niti su im vjerovali u pogledu onoga o čemu su obavjestili, niti su im se pokoravali u onome što su naredili. Oni nisu vjernici niti Božiji štićenici. S ovakvima boravi šejtan, spušta se kod njih pa takvi ponekad ljudima pokazuju neka čuda koja smatraju otkrovenjima. Oni čine neke neobične stvari koje spadaju u sihr. Oni spadaju u neku vrstu vračara i sihirbaza kojima se spuštaju šejtani i sa njima posluju. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ ٱلسَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

„Hoću li vam kazati kome dolaze šejtani? Oni dolaze svakom lašcu, grešniku, oni prisluškuju, - i većinom oni lažu.“ (Eš-Šu'ara, 221-223)

Svi ovi, koji ljudima pokazuju razna čuda i otkrovenja a ne slijede poslanike, su lašci a na laž ih navraćaju njihovi šejtani. Njihova djela su

protkana grijesima i razvratom kao što je: širk, zulum, razvrat, fanatizam ili novotarije u ibadetima. Zbog toga njima prilaze i silaze šejtani i sa njima se druže. Na taj način su postali šejtanovi a ne Allahovi štićenici. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

„Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati.“ (Ez-Zuhruf, 36)

Milostivi spominje Zikr s kojim je poslao Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kao što je Kur'an. Onaj ko ne vjeruje u Kur'an i ne potvrđuje njegove obavjesti i ne smatra obaveznim njegove naredbe takav se okrenuo od njega. Takvog zgrabi šejtan i postane mu sudrug. Uzvišeni kaže:

وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَٰهُ ۚ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾

„A i ovaj Kur'an je blagoslovljena pouka koju objavljujemo.“ (El-Enbija, 50) I kaže Uzvišeni:

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ
رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ
ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾

„A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživjeti. 'Gospodaru moj,' – reći će – 'zašto si me slijepa oživio kada sam vid imao?' 'Evo zašto' – reći će On: 'Dokazi Naši su ti dolazili, ali si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen.'“ (Ta ha, 124-126)

Ovi ajeti ukazuju da je Njegov zikr (ustavri) Njegovi ajeti koje je objavio. Zato, kada bi neki čovjek neprestano spominjao Allaha, dželle še'nuhu, danju i noću uz maksimalan trud i zuhd a pri tome ne bude slijedio Njegov zikr koji je objavio tj., Kur'an, takav se smatra od šejtanovih štićenika pa makar letio po zraku ili hodio po vodi. Takvog šejtan nosi po zraku. Ovo smo detaljno objasnili na drugom mjestu.

POGLAVLJE O SVOJSTVIMA LICEMJERSTVA

Neki ljudi posjeduju iman ali posjeduju i ogranak nifaka kao što je to preneseno u dva „Sahiha" od Abdullaha ibn Omera, radijellahu anhuma, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Kod koga se nađu četiri stvari takav je pravi munafik, a kod koga se nađe jedna od tih stvari taj ima svojstvo licemjerstva, sve dok se toga ne kloni; Kada govori laže, kada obeća iznevjeri, kada mu se povjeri nešto on to pronevjeri kada preuzme ugovor vara."* Također se bilježi u dva „Sahiha" od Ebi Hurejre, radijellahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Iman se sastoji od šezdeset i nekoliko ili sedamdeset i nekoliko ogranaka, najviši je izgovaranje riječi 'la ilahe illallah' a najniži je uklanjanje prepreke sa puta, a i stid je ogranak imana."* Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je objasnio u prethodnom hadisu da pomenuti čovjek može posjedovati svojstvo nifaka-licemjerstva dok ga ne ostavi.

Prenosi se u dva „Sahiha" da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao Ebu Zeru, radijellahu anhu, a on je bio od najboljih vjernika: *„Ti si čovjek u kome ima džahilijjeta."* „Zar i pored mojih godina (starosti),"- reče. *„Da"* - odgovori Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme.

Zatim, u „Sahihu" se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Četiri stvari u mome umetu su od džahilijeta: Hvalisanje plemićkom pripadnošću, napad na porijeklo, naricanje za umrlim i traženje kiše preko zvijezda."*[1]

U dva „Sahiha" se prenosi od Ebu Hurejre, radijellahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Tri su znaka munafika: Kada govori laže kada obeća ne ispuni i kada mu se povjeri on to pronevjeri."* A u Muslimovoj verziji stoji: *„Pa makar postio i klanjao i mislio da je musliman."* Buharija spominje od Ibn Ebi Mulejke da je rekao: *„Susreo sam trideset Muhammedovih, sallallahu alejhi ve selleme, prijatelja i svi su se za sebe bojali nifaka-licemjerstva."* A Uzvišeni kaže:

[1] **Bilježi ga Muslim u knjizi „Dženaiz" od Ebu Malika El-Ešarija. Pogledaj skraćeni verziju Muslima, br 463.**

وَمَآ أَصَٰبَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡتَقَى ٱلۡجَمۡعَانِ فَبِإِذۡنِ ٱللَّهِ وَلِيَعۡلَمَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُواْۚ
وَقِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ قَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدۡفَعُواْۖ قَالُواْ لَوۡ نَعۡلَمُ قِتَالٗا لَّٱتَّبَعۡنَٰكُمۡۗ هُمۡ
لِلۡكُفۡرِ يَوۡمَئِذٍ أَقۡرَبُ مِنۡهُمۡ لِلۡإِيمَٰنِ

„Ono što vas je zadesilo onoga dana kada su se sukobile dvije vojske bilo je Allahovom voljom – da bi otkrio ko su pravi vjernici. I da bi otkrio ko su licemjeri, oni koji su, kad im je rečeno: "Dođite, borite se na Allahovu putu ili se branite!" – odgovorili: "Da znamo da će pravog boja biti, sigurno bismo vas slijedili." Toga dana bili su bliže nevjerovanju nego vjerovanju...“ (Ali Imran, 166-167)

Allah, dželle še'nuhu, za ove kaže da su bili bliže kufru nego imanu, tako da biva znano da su pomješali (vjerovanje i kufr) i da je njihov kufr bio jači a i drugi mimo njih su bili to dvoje pomješali ali je njihov iman bio jači. Ako su Allahovi štićenici oni koji vjeruju i koji su bogobojazni onda shodno robovom imanu i bogobojaznosti biva stepen njihova štićeništva kod Allaha, dželle še'nuhu. Onaj ko bude potpunijeg imana i bogobojaznosti takav ima potpunije štićeništvo kod Allaha, dželle še'nuhu. Ljudi se u pogledu Allahova štićeništva razlikuju u stepenima, shodno njihovoj razlici u imanu i bogobojaznosti. Isto tako se razlikuju u svom neprijateljstvu spram Allaha, dželle še'nuhu, shodno stepenu kufra i nifaka u kojem se nalaze. Uzvišeni kaže:

وَإِذَا مَآ أُنزِلَتۡ سُورَةٞ فَمِنۡهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمۡ زَادَتۡهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنٗاۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ
فَزَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنٗا وَهُمۡ يَسۡتَبۡشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ فَزَادَتۡهُمۡ رِجۡسًا
إِلَىٰ رِجۡسِهِمۡ وَمَاتُواْ وَهُمۡ كَٰفِرُونَ ﴿١٢٥﴾

„A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: "Kome je od vas ovo povećalo vjerovanje?" Što se tiče vjernika, njima je povećalo vjerovanje, i oni se raduju; a što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju, i oni kao nevjernici umiru.“ (Et-Tevba, 124-125) I kaže Allah, dželle še'nuhu:

إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ زِيَادَةٞ فِي ٱلۡكُفۡرِ

„Premještanjem svetih mjeseci samo se povećava nevjerovanje“ (Et-Tevba, 37) I kaže:

وَٱلَّذِينَ ٱهۡتَدَوۡاْ زَادَهُمۡ هُدٗى وَءَاتَىٰهُمۡ تَقۡوَىٰهُمۡ ١٧

„A oni koji se upute, povećaće im uputu i daće im bogobojaznost njihovu“ (Muhammed, 17) A o munaficima Uzvišeni kaže:

فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضٗاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمُۢ بِمَا كَانُواْ يَكۡذِبُونَ ١٠

„Njihova srca su bolesna, a Allah njihovu bolest još povećava; njih čeka bolna patnja zato što lažu.“ (El-Bekara, 10)

Allah, dželle še'nuhu, objašnjava da kod jednog čovjeka može biti dio ljubavi prema Allahu, shodno njegovom imanu, a ponekad kod njega može biti i dio neprijateljstva prema Allahu, dželle še'nuhu, shodno njegovom kufru i nifaku. A Uzvišeni kaže:

وَيَزۡدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِيمَٰنٗا

„...i da se onima koji vjeruju vjerovanje poveća...“ (Mudessir, 31) I kaže:

لِيَزۡدَادُوٓاْ إِيمَٰنٗا مَّعَ إِيمَٰنِهِمۡ

„Da bi još više povećali vjerovanje koje imaju.“ (El-Feth, 4)

POGLAVLJE O STEPENIMA ALLAHOVIH EVLIJA

Allahovi štićenici se mogu podijeliti na dva stepena; Oni prvi koji su Allahu bliski (ar. *es-sabikun mukarrebun*) i oni srećni (ar. *ashabul-jemin*). Allah, dželle še'nuhu, ih je spomenuo na više mjesta u Svojoj knjizi i to; na početku sure El-Vaki'a, i na kraju, u suri El-Insan(Ed-Dahr), El-Mutaffifin i u suri Fatir. Allah, dželle še'nuhu, na početku sure Vakia spominje Sudnji dan a na kraju spominje smrt. Na početku sure El-Vaki'a kaže:

إِذَا وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ ﴿٣﴾ إِذَا رُجَّتِ ٱلْأَرْضُ رَجًّا
﴿٤﴾ وَبُسَّتِ ٱلْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾ فَكَانَتْ هَبَآءً مُّنۢبَثًّا ﴿٦﴾ وَكُنتُمْ أَزْوَٰجًا ثَلَٰثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَٰبُ
ٱلْمَيْمَنَةِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿٩﴾ وَٱلسَّٰبِقُونَ
ٱلسَّٰبِقُونَ ﴿١٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿١٢﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ مِّنَ
ٱلْـَٔاخِرِينَ ﴿١٤﴾

„Kada se Događaj dogodi, - događanje njegovo niko neće poricati -, neke će poniziti, a neke uzvisiti; kad se Zemlja jako potrese i brda se u komadiće zdrobe, i postanu prašina razasuta, vas će tri vrste biti: oni srećni – ko su srećni?! i oni nesrećni – ko su nesrećni?! i oni prvi – uvijek prvi! Oni će Allahu bliski biti u džennetskim baščama naslada, - biće ih mnogo od naroda drevnih, a malo od kasnijih.“ (El-Vaki'a, 1-14)

Ovo je podjela ljudi u momentu kada nastupi Sudnji dan u kojem će Allah, dželle še'nuhu, sakupiti prve i druge, kao što je to opisano na više mjesta u Kur'anu. Zatim Allah, dželle še'nuhu, na kraju iste sure kaže:

فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَٰكِن لَّا
تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَأَمَّآ إِن كَانَ
مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾

فَسَلَٰمٞ لَّكَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٞ مِّنۡ
حَمِيمٖ ﴿٩٣﴾ وَتَصۡلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ ٱلۡيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

„A zašto vi kad duša do guše dopre, i kad vi budete tada gledali, - a Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite -, zašto je onda kad niste u tuđoj vlasti ne povratite, ako istinu govorite? I ako bude jedan od onih koji su Allahu bliski – udobnost i opskrba lijepa i džennetska blagodati njemu! A ako bude jedan od onih koji su srećni, - pa, pozdrav tebi od onih koji su srećni! A ako bude jedan od onih koji su poricali i u zabludi ostali, pa, ključalom vodom biće ugošćen i u ognju prženjem. Sama je istina, zbilja, sve ovo, - zato hvali ime Gospodara svoga Veličanstvenog!“ (El-Vakia, 83-96) U suri El-Insan(Ed-Dahr) Uzvišeni kaže:

إِنَّا هَدَيۡنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرٗا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَاْ وَأَغۡلَٰلٗا
وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ ٱلۡأَبۡرَارَ يَشۡرَبُونَ مِن كَأۡسٖ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيۡنٗا يَشۡرَبُ بِهَا
عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفۡجِيرٗا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِٱلنَّذۡرِ وَيَخَافُونَ يَوۡمٗا كَانَ شَرُّهُۥ مُسۡتَطِيرٗا ﴿٧﴾
وَيُطۡعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسۡكِينٗا وَيَتِيمٗا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطۡعِمُكُمۡ لِوَجۡهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ
مِنكُمۡ جَزَآءٗ وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوۡمًا عَبُوسٗا قَمۡطَرِيرٗا ﴿١٠﴾ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ
ذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمِ وَلَقَّىٰهُمۡ نَضۡرَةٗ وَسُرُورٗا ﴿١١﴾ وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُواْ جَنَّةٗ وَحَرِيرٗا ﴿١٢﴾

„Mi mu na pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti; i smo za nevjernike okove i sindžire i oganj razbuktali pripremili. Čestiti će iz pehara piti komforom začinjeno piće sa izvora iz kojeg će samo Allahovi štićenici piti, i koji će kuda hoće bez muke razvoditi. Oni su zavjet ispunjavali plašeći se Dana čija će kob svuda prisutna biti, i hranu su davali – mada su je i sami željeli – siromahu i siročetu i sužnju. "Mi vas samo za Allahovu ljubav hranimo, od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo! mi se Gospodara našeg bojimo, onog Dana kada će lica smrknuta i namrgođena biti." I njih će Allah strahote toga Dana sačuvati i blaženstvo i radost im darovati i Džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi...“ (El-Insan,/Ed-Dahr/ 3-12) Također ih spominje u suri El-Mutaffifin pa kaže:

كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ
يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ
﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا۟
يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ
يُقَالُ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَآ
أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾
عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ
مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ
﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾

„Uistinu! Knjiga grešnika je u Sidždžinu, a znaš li ti šta je Sidždžin? Knjiga ispisana! Teško toga dana onima koji su poricali –koji su onaj svijet poricali – a njega može poricati samo prestupnik, grešnik, koji je, kada su mu ajeti naši kazivani, govorio: "Izmišljotine naroda drevnih!" A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova, uisitnu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zakonjeni biti, zatim će sigurno u oganj ući, pa će im se reći: "Eto, to je ono što ste poricali!" Uistinu! Knjiga čestitih je u Ilijjunu, a znaš li ti šta je Ilijjun? Knjiga ispisana! – nad njoj bdiju oni Allahu bliski. Dobri će, zaista, u nasladama boraviti, sa divana gledati, na licima njihovim prepoznaćeš radost sretna života, daće im se pa će piće zapečaćeno piti, čiji će pečat mosuš biti – i neka se za to natječu oni koji hoće da se natječu! – pomiješano sa vodom iz Tesnima će biti, sa izvora iz kojeg će Allahu bliski piti.“ (El-Mutaffifun, 7-28)

Prenosi se od Ibn Abasa, radijellahu anhu, i drugih učenjaka selefa da su rekli: „*El-mukarebun*-Allahu bliski, pit će ga čistog, a *ashabul-jemin*-sretni pomiješanog.“ To je zaista tako kako su rekli, jer, Allah, dželle še'nuhu, kaže: „*Ješrebu biha*“-*pit će sa njega*, a nije rekao „*ješrebu minha*“, jer ovaj prvi izraz sadrži značenje da će piti i da će se napojiti, jer onaj koji pije nekad pije ali se ne napoji tj., ne zasiti. Kada bi rekao „*ješrebune minha*“-*pili od njega*, to ne bi značilo da su se i napojili. Dok ovo prvo ukazuje da su se napojili ili zasitili pićem. Oni Allahu,

džele še'nuhu, bliski će piti od tog pića i neće imati potrebe za drugim pićem. Zbog toga će sa tog izvora piti čisto nepomješano piće (ar. *sarfen*), za razliku od *ashabul-jemina* koji će piti zamiješano, kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾

„Čestiti će iz pehara piti komforom začinjeno piće sa izvora iz kojeg će samo Allahovi štićenici piti, i koji će kuda hoće bez muke razvoditi.“ (Ed-Dehr, 5-6)

Allahovi bliski robovi su spomenuti u toj suri jer je i nagrada shodno vrsti dobrih i loših djela. Tako Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Ko od vjernika otkloni nevolju od ovosvjetskih nevolja Allah će od njega otkloniti nevolju na Sudnjem danu. Ko olakša čovjeku u teškoći (ar. mu'sirin), Allah će njemu olakšati na dunjaluku i na ahiretu. Ko prekrije (mahane) muslimana, Allah će prekriti njega na dunjaluku i na ahiretu. Allah je na pomoći robu sve dok je rob na pomoći svom bratu. Ko se uputi na put tražeći znanje Allah će njemu olakšati put do Dženneta. Neće se sastati jedan narod u kući od Allahovih kuća učeći Allahovu knjigu i proučavajući je međusobno a da se na njih neće spustiti smiraj, prekrit će ih milost, prekrit će ih meleki i Allah će ih spomenuti kod onih kod Njega. Onaj koga uspore njegova djela neće ga ubrzati njegovo porijeklo.*“ Bilježi ga Muslim u svom „Sahihu“. I kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme: „*Oni koji su milostivi smilovat će im se Milostivi, smilujte se onima koji su na zemlji smilovat će vam se Onaj ko je na nebesima.*“[1] Tirmizi kaže da je ovaj hadis sahih.

U drugom vjerodostojnom hadisu koji je zabilježen u „Sunenima“ Allah, dželle še'nuhu, kaže: „*Ja sam Milostivi, stvorio sam rodbinsku vezu, ko je spoji spojit ću ga a ko je prekine prekinut ću ga.*“[2] I kaže: „*Ko je spoji spojit će ga Allah a ko je prekine prekinut će ga Allah.*“[3] Ovakvih primjera je puno. Allahove evlije-štićenici se mogu podijeliti u dvije vrste; *mukarrebun*-bliski i *ashabul-jemin*-oni sa desne strane, kao što je prethodilo. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je spomenuo djela obije skupine u 'hadisu evlija' pa kaže: „*Uzvišeni Allah kaže: 'Ko se*

[1] Bilježi ga Ahmed, Ebu Davud, i Tirmizi koji kaže da je *hasen-sahih*.

[2] Bilježi ga Ebu Davud, i Tirmizi od Abdurrahmana ibn Avfa i kaže da je *hasen-sahih*. Hafiz Munziri kaže: „Tirmizijina ocjena da je hadis sahih je upitna jer Ebu Seleme ibn Abdurrahman ništa nije čuo od svog oca.“ Pogledaj „Sahih džami'“, br 419.

[3] Bilježi ga Buharija i Muslim u obliku: «Rodbinska veza je okačena na Arš i govori: „Ko me poveže Allah će ga povezatia ko me prekine Allah će ga prekinuti.“»

neprijateljski odnosi prema mom štićeniku taj me izaziva na rat. Moj mi se rob ničim ne može približiti kao što je izvršavanje farzova koje sam mu propisao. Moj će mi se rob neprestano približavati nafilama dok ga ne zavolim, a kada ga zavolim biću njegov sluh kojim sluša, pogled kojim gleda, ruka kojom radi i noga kojom hoda."'[1]

El-ebrar-dobri su *ashabul-jemin* (drugi stepen dženetlija) to su oni koji Mu se približavaju sa svojim farzovima. Oni izvršavaju ono što im je Allah, dželle še'nuhu, učinio vadžibom i klone se onoga što im je zabranio. Ne opterećavaju se mendubima tj., poželjnim stvarima i ne ostavljaju mubah stvari. A što se tiče *mukarrebuna*-bliskih oni se Allahu, dželle še'nuhu, približavaju nafilama nakon obavljenih farzova tako da izvršavaju i vadžib i mustehab stvari a ostavljaju haram i mekruh stvari. Kada Mu se približe svim što imaju od stvari koje Allah voli onda ih Njihov Gospodar zavoli potpunom ljubavlju. Kao što Allah, dželle še'nuhu, kaže u hadisu kudsi: „*Moj će mi se rob neprestano približavati nafilama dok ga ne zavolim.*"[2]To znači potpuna ljubav kao što je u Njegovim riječima:

ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾

„Uputi nas na pravi put, na put onih kojima si milost Svoju darovao, a ne onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali, niti onih koji su zalutali!" (El-Fatiha, 5-7)

Tj., koji ih je obasuo potpunim blagodatima kao što to spominje na drugom mjestu pa kaže:

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّـٰلِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُو۟لَـٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾

„Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku biće u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!" (En-Nisa, 69)

---

[1] Bilježi ga Buharija u svom „Sahihu" i u njema nema izraza «mubareze» tj. dvoboj. To se nalazi u Taberanijevom rivajetu od Ebi Umame.

[2] Ovo je hadis kudsi koji bilježi Buharija u svom „Sahihu" od Ebi Hurejre.

Mukarrebuni su mubah stvari pretvorili u ibadete kojima se približavaju Allahu, dželle še'nuhu, tako da su sva njihova djela kompletno prerasla u ibadete pa će piti čisto (sarfen) kao što su radili čisto. Što se tiče *muktesida*, u njihovim djelima ima onoga što su radili za sebe i svoju dušu, zbog toga neće biti nagrađeni ali neće biti ni kažnjeni. Oni zbog toga neće piti čisto nepomješano-*sarfen* već će im se pomješati iz pića *mukarrebina* shodno tome kako su mješali (djela na dunjaluku).

Slično ovoj podjeli je podjela poslanika, alejhim selam. Naime, poslanici se dijele na poslanike robove i vjerovjesnike kraljeve ili vladare. Uzvišeni Allah je dao svakom poslaniku na biranje da bude poslanik rob ili vjerovjesnik kralj. Pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, izabrao da bude poslanik rob. Primjer vjerovjesnika koji su bili kraljevi su Davud i Sulejman, alejhi selam, i drugi. Uzvišeni Allah, dželle še'nuhu, u priči o Sulejmanu, alejhi selam kaže:

قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَهَبْ لِى مُلْكًا لَّا يَنۢبَغِى لِأَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ فَسَخَّرْنَا لَهُ ٱلرِّيحَ تَجْرِى بِأَمْرِهِۦ رُخَآءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ وَٱلشَّيَـٰطِينَ كُلَّ بَنَّآءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾ وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِى ٱلْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ هَـٰذَا عَطَآؤُنَا فَٱمْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾

„Gospodaru moj", - rekao je – „oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko, osim mene, neće imati! Ti uistinu, bogato daruješ!" I Mi smo dali da mu služe: vjetar – koji je prema zapovijedi njegovoj blago puhao onamo kuda je on htio – i šejtani, sve graditelji i gnjurci, i drugi u bukaglje okovani. „Ovo je Naš dar, pa ti oslobodi ili zadrži, nećeš zbog toga odgovarati!" (Sad, 35-39)

Tj., dadni kome hoćeš a uskrati kome hoćeš nećeš zbog toga biti odgovoran. Poslanik kralj radi ono što mu Allah, dželle še'nuhu, propiše i ostavlja ono što mu zabrani a u pogledu vlasti i državnog imetka raspolaže po svom nahođenju i želji i zato neće biti griješan.

A što se tiče poslanika roba on nikome ne udjeljuje osim po odredbi svoga Gospodara, on ne udjeljuje kome on hoće već udjeljuje onima kojima mu Allah, dželle še'nuhu, naredi i na vlast postavlja onog koga mu Allah, dželle še'nuhu, naredi da se popstavi na vlast. Sva njegova djela predstavljaju ibadet uzvišenom Allahu, dželle še'nuhu. U tom kontekstu bilježi Buharija od Ebu Hurejre da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Tako mi Allaha, ja nikome ne dajem niti uskraćujem, ja samo dijelim onako kako mi je naređeno."* Otuda Allah, dželle še'nuhu, šerijatski imetak veže za Allaha i Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kao što su Njegove riječi:

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَنفَالِ ۖ قُلِ ٱلْأَنفَالُ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ

„Pitaju te o plijenu: 'Plijen pripada Allahu i Poslaniku.'" (El-Enfal, 1) I njegove riječi:

مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ

„Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku njegovu..." (El-Hašr, 7) Kao i Njegove riječi:

۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَىْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ وَلِلرَّسُولِ

„I znajte da od svega što u borbi zaplijenite jedna petina pripada Allahu i Poslaniku." (El-Enfal, 41)

Otuda ulema kaže da se ovaj imetak (plijen iz državne kase) troši u one svrhe i stvari koje voli Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme a shodno vladarevom idžtihadu. Na tom stavu je mezheb imama Malika i drugih učenjaka selefa. U jednom rivajetu se spominje da je to mišljenje i imama Ahmeda. Za pomenutu petinu od ratnog plijena neki kažu da se dijeli na pet dijelova kao što je to mišljenje imama Šafije i poznato mišljenje imama Ahmeda, a neki kažu da se dijeli na tri dijela kao što je to mišljenje Ebi Hanife.

Ovdje se želi istaći da je *poslanik rob* bolji od *poslanika kralja*. Kao što su Ibrahim, Musa, Isa i Muhammed, sallallahu alejhim ve selleme, bolji od Jusufa, Davuda i Sulejmana, alejhim selam. Isto tako prvaci-*mukarrebin* (oni bliski koji su se natjecali u činjenju dobra) su bolji od čestitih od *ashabul-jemina* a koji nisu *sabikin mukarrrebin*. Onaj ko izvršava Allahove vadžibe i čini mubah-dozvoljene stvari, koje Allah voli, on je od ovih (tj. *ashabul-jemin*). A ko radi ono što Allah, dželle še'nuhu, voli i s čime je zadovoljan a ima nijet da se mubah stvarima pomogne na onome što mu je Allah, dželle še'nuhu, naredio on pripada onima (tj. *mukarrebin*).

POGLAVLJE O TOME KAKO ĆE MUHAMMEDOV, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEME, UMET NASLIJEDITI KITAB

Allah, dželle še'nuhu, u suri Fatir spominje svoje štićenike od *muktesida*-onih koji imaju dobrih i loših djela i *sabikin* onih koji se nadmeću i druge nadmašuju u činjenju dobra. Tako Uzvišeni kaže:

ثُمَّ أَوْرَثْنَا ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ
وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ بِٱلْخَيْرَٰتِ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ
يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ
لِلَّهِ ٱلَّذِىٓ أَذْهَبَ عَنَّا ٱلْحَزَنَ ۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِىٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلْمُقَامَةِ مِن
فَضْلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾

„Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi izaberemo; biće onih koji će se prema sebi ogriješiti, biće onih čija će dobra i loša djela podjednako teška biti, i biće i onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti – za to će veliku nagradu dobiti: edenske perivoje u koje će ući, u kojima će se zlatnim narukvicama, biserom ukrašenim, kititi, a haljine će im, u njima, od svile biti. "Hvaljen neka je Allah" – govoriće – "koji je od nas tugu odstranio, - Gospodar naš, zaista, mnogo prašta i blagodaran je, koji nam je, od dobrote Svoje, vječno boravište darovao, gdje nas umor neće doticati i u kome nas klonulost neće snalaziti.“ (Fatir, 32-35)

Ove tri skupine koje se spominju u ovom ajetu se posebno odnose na Muhammedov, sallallahu alejhi ve selleme, ummet, kao što Uzvišeni kaže: kaže:

„Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi izaberemo; biće onih koji će se prema sebi ogriješiti, biće onih čija će dobra i loša djela podjednako teška biti, i biće i onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti – za to će veliku nagradu dobiti...“

Umet Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, je taj koji je naslijedio Knjigu nakon prijašnjih umeta. Ovo se ne odnosi posebno na hafize Kur'ana već svako onaj ko vjeruje u Kur'an spada u ovu kategoriju. Allah, dželle še'nuhu, ih je podijelio na: One koji su se prema sebi ogriješili(*zalimuli nefsihi*), *mukteside*-one čija su dobra i loša djela podjednaka i *sabikine*-one koji su druge nadmašili u

dobrim djelima. Za razliku od pomenutih ajeta u suri El-Vakia, El-Mutaffifin i El-Infitar koji se odnose na sve prethodne umete, na njihove kafire i vjernike. Ova podjela (u prethodnom ajetu) se odnosi na umet Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme. Oni koji su se prema sebi ogriješili su grješnici koji ustrajavaju na grijesima. *Muktesid* je onaj koji izvršava farzove i kloni se harama. *Sabik lilhajrat* je onaj ko izvršava farzove i nafile, kao što je u tim ajetima. Onaj ko se pokaje od svojih grijeha ispravnom tevbom ne izlazi iz kruga *muktesida* i *sabikina* bez obzira o kojem se grijehu radi, kao što stoji u riječima Uzvišenog:

۞ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَـٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ
﴿١٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِى ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلْكَـٰظِمِينَ ٱلْغَيْظَ وَٱلْعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ
يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا۟ فَـٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ
فَٱسْتَغْفَرُوا۟ لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلُوا۟ وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّـٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ
خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَـٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾

„I nastojte da zaslužlte oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje, za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju – a Allah voli one koji dobra djela čine: i za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju. Njih čeka nagrada – oprost od Gospodara njihova i džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno ostati, a divne li nagrade za one koji budu tako postupili!“ (Ali Imran, 133-136) I riječi Uzvišenog:

جَنَّـٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّـٰتِهِمْ ۖ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ يَدْخُلُونَ
عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾

„Edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov – oni koji su bili čestiti.“ (Er-Rad, 23)

Ovo su ajeti koje sljedbenici ehli-suneta navode kao dokaz da niko od pripadnika tevhida neće vječno ostati u vatri.

Hadisi Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, koji govore o ulasku mnogih velikih grješnika u vatru su na stepenu mutevatura. Isto tako, hadisi koji govore o njihovom izlasku iz vatre (nakon što se očiste od grijeha), su na stepenu mutevatira, kao i hadisi koji govore o šefa'tu našeg Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, za velike grješnike i njihovom izlasku iz vatre, kao i o šefa'tu drugih ljudi za njih. Što se tiče onih koji tvrde da će veliki grješnici vječno ostati u vatri, a ajet tumače na način da će *sabikini* ući u Džennet a da *muktesid* ili onaj ko se prema sebi ogriješio neće ući u Džennet, kao što to tumače neke mu'tezile. Ovo njihovo mišljenje je nasuprot mišljenja murdži'a koji trvrde da niko od velikih grješnika neće ući u vatru. Oni smatraju da će svi veliki grješnici ući u Džennet bez kažnjavanja. Oba ova mišljenja se suprostavljaju mutevatir sunetu od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i idžma'u selefa umeta i njegovih imama. Na neispravnost njihova govora ukazuju dva ajeta iz Allahove knjige. To su riječi Uzvišenog:

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ

„Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostiće manje grijehove od toga, kome On hoće..." (En-Nisa, 48)

Uzvišeni je obavjestio da neće oprostiti širk i obavjestio je da će druge grijehe oprostiti kome htjedne. Nije dozvoljeno pod time misliti da se to odnosi na pokajnika kao što to govore neke mu'tezile. Jer će Allah, dželle še'nuhu, oprostiti i širk onome ko se pokaje i ono što je manje od širka oprostit će onome ko se pokaje. Otuda kada spominje oprost za pokajnike kaže:

﴿ قُلْ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾

„Reci: "O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti; On, doista, mnogo prašta i On je milostiv." (Ez-Zumer, 53)

Ovdje je oprost spomenuo uopšteno i neograničeno jer će Allah, dželle še'nuhu, oprostiti svaki grijeh ako se pokaje od njega. Onaj ko se pokaje od širka Allah, dželle še'nuhu, će mu oprostiti; također ko se pokaje od vellikih grijeha Allah, dželle še'nuhu, će mu oprostiti, kao i od bilo kojeg grijeha ako se pokaje Allah će mu oprostiti.

U ajetu pokajanja (prethodni ajet) je uopšteno i neograničeno spomenuo a u ajetu iz sure En-Nisa je posebno naglasio širk da ga neće oprostiti a ostalo je vezao za Njegovo htijenje. Ovo ukazuje na neispravnost mišljenja onih koji tvrde da će Allah oprostiti svakom grješniku a za širk spominju nešto veće od toga, kao što je nijekanje Stvoritelja. Ili kao što neki tvrde da neće uopšte kažnjavati zbog grijeha. Da je tako ne bi spominjao da će nekima oprostiti mimo drugih. Kada bi se svakom grješniku praštalo, bez pokajanja i bez dobrih djela koja bi mu pobrisala loša djela, onda to ne bi u pomenutom ajeti vezao za svoje htijenje. Njegove riječi u ajetu: **„a oprostiće manje grijehove od toga, kome On hoće“**, su dokaz da će nekima oprostiti mimo drugih, tako da pada tvrdnja da nikoga neće kazniti i da će svima oprostiti.

POGLAVLJE O OSNOVAMA IMANA

Ako su Allahove, dželle še'nuhu, evlije bogobojazni vjernici, a znamo da se ljudi razlikuju u stepenu imana i bogobojaznosti, tako se i Allahov vilajet-štićeništvo shodno tome razlikuje prema njima. Isto tako, shodno težini svog kufra i nifaka-licemjerstva se razlikuju po stepenu neprijateljstva spram Allaha, dželle še'nuhu.

Osnova imana i bogobojaznosti jeste iman-vjerovanje u Allahove poslanike a sve to objedinjuje vjerovanje u Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, kao pečata svih vjerovjesnika. Iman u njega obuhvata vjerovanje u sve Allahove knjige i poslanike. S druge strane, osnova svakog kufra i nifaka je nevjerovanje u Allahove poslanike i u ono s čime su došli, tako nešto predstavlja kufr čiji vlasnik zaslužuje kaznu na ahiretu. Allah, dželle še'nuhu, je u svojoj Knjizi obavjestio da nikoga neće kazniti dok do njega ne dospije poslanica. Uzvišeni kaže:

وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

„A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!“ (El-Isra', 15) I kaže Uzvišeni:

وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيْمَٰنَ ۚ
وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَٰهُمْ عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ
عَلَيْكَ ۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾ رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى
ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾

„Mi objavljujemo tebi kao što smo objavljivali Nuhu i vjerovjesnicima poslije njega, a objavili smo i Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, I Jakubu i unucima, i Isau, I Ejjubu, i Junusu, i Harunu, i Sulejmanu, a Davudu smo dali Zebur – I poslanicima o kojima smo tl prije kazivali i poslanicima o kojima ti nismo kazivali, - a Allah je sigurno s Musaom razgovarao - o poslanicima koji su radosne vijesti i opomene donosili, da ljudi poslije poslanika ne bi nikakva opravdanja pred Allahom imali.“ (En-Nisa, 163-165) I kaže Uzvišeni o stanovnicima vatre:

تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ ٱلْغَيْظِ ۖ كُلَّمَآ أُلْقِىَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا۟ بَلَىٰ قَدْ
جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾

„Gotovo da se od bijesa raspadne. Kad god se koja gomila u nj baci, stračari u njemu će je upitati: "Zar nije niko dolazio da vas opominje?" "Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao"- odgovoriće - ,"a mi smo poricali i govorili: Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!“ (El-Mulk, 8-9)

Allah, dželle še'nuhu, obavještava da svaki put kada u vatru bude bačena neka skupina priznat će da im je dolazio opominjač ali da su poricali i u laž ga ugonili, što ukazuje da neće u vatru biti bačena skupina osim onih koji su u laž ugonili opominjače. Obraćajući se Iblisu, Allah, dželle še'nuhu, kaže:

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾

„Sigurno ću sa svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, džehennem napuniti!“ (Sad, 85)

Obavjestio je da će Džehennem napuniti s Iblisom i onima koji ga budu slijedili. Kada se napuni njima neće u njega ući drugi. Na osnovu toga saznajemo da neće ući u vatru osim onaj ko bude slijedio šejtana. Ovo također ukazuje da u vatru neće ući oni koji nemaju grijeha jer su oni od onih koji nisu slijedili šejtana i nisu činili grijehe. Iz ovoga što je prethodilo vidimo da u vatru neće ući osim onih protiv kojih je podignut ili dostavljen dokaz s kojim su došli poslanici.

POGLAVLJE O OPŠTEM IMANU I POJEDINOSTIMA IMANA

Neki ljudi vjeruju u poslanike uopštenim imanom, a što se tiče pojedinosti od imana, s kojim su došli poslanici, neke od tih stvari su do njega doprle a druge nisu. Tako on vjeruje u ono što je do njega doprlo a druge stvari ne poznaje, a da je do njega to dospjelo vjerovao bi i u te stvari. Međutim u takvom stanju on vjeruje uopštenim imanom. Ovakav, ako radi po onome što zna od opšteg imana uz bogobojaznost, biva Allahovim evlijom-štićenikom shodno visini svog imana i bogobojaznosti. Sve dok mu se ne dostavi dokaz (o pojedinostima imana) Allah, dželle še'nuhu, ga time ne obavezuje. Čovjek neće biti kažnjen za ostavljanje (u neznanju) pojedinosti od stvari imana, ali će ga mašiti potpunost Allahova vilajeta shodno tome koliko ga je mašilo od tih pojedinosti imana koje je propustio. Onaj koji sazna za pojedinosti od imana s kojim su došli poslanici, i bude po tome radio, takav je potpunijeg imana i potpuniji je Allahov vilajet nad njim od onih koji ne znaju za te pojedinosti i ne rade po njima, a obojica su Allahovi štićenici. A Džennet ima deredže-stepene koje se uveliko razlikuju po stepenima. A Allahovi štićenici, bogobojazni vjernici će biti na tim deredžama shodno njihovom imanu i bogobojaznosti. Uzvišeni kaže:

مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصْلَىٰهَا
مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ ٱلْءَاخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ
سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هَٰٓؤُلَآءِ وَهَٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ
مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْءَاخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا

„Onome ko želi ovaj svijet, Mi mu brzo dajemo što hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pripremiti, u kome će se osramoćen i odbačen peći. A onaj ko želi onaj svijet i trudi se da ga zasluži, a vjernik je, trud će mu hvale vrijedan biti. Svima njima, i jednima i drugima, dajemo darove Gospodara tvoga; a darovi Gospodara tvoga nisu nikome zabranjeni. Gledaj kako jednima dajemo prednost nad drugima; a na onom svijetu razlika u stepenima i prednostima biće, doista, veća.“ (El-Isra, 18-21)

Allah, dželle še'nuhu, je pojasnio da On daje (svoje blagodati) i onima koji žele samo dunjaluk i onima koji žele ahiret i da te njegove blagodati i darovi

nisu nikome uskraćeni i zabranjeni, ni dobročinitelju niti grješniku. Zatim Uzvišeni kaže:

ٱنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْءَاخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا

„Gledaj kako jednima dajemo prednost nad drugima; a na onom svijetu razlika u stepenima i prednostima biće, doista, veća.“ (El-Isra, 21)

Allah, dželle še'nuhu, objašnjava da se stanovnici Ahireta još više razlikuju po stepenima nego što se stanovnici dunjaluka razlikuju i da je razlika među njihovim deredžama veća od ovodunjalučkih deredža. Zatim Allah, dželle še'nuhu, spominje razliku u stepenima među poslanicima kao što postoji razlika među ostalim vjernicima pa kaže:

۞ تِلْكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۘ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ ۖ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَٰتٍ ۚ

وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ

„Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge. S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za više stepeni izdigao. A Isau, sinu Merjminu, jasne smo dokaze dali i Džibrilom ga podržali.“ (El-Bekara, 253) I kaže Uzvišeni:

وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّبِيِّۦنَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾

„Mi smo jedne vjerovjesnike nad drugima odlikovali, a Davudu smo Zebur dali.“ (El-Isra, 55)

U Muslimovom „Sahihu“ se bilježi od Ebu Hurejre da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Jak vjernik je bolji i Allahu draži od slabog vjernika a u svakom je dobro. Trudi se za onim što će ti koristiti, traži pomoć od Allaha i nemoj malaksavati. Ako te nešto pogodi nemoj reći: 'Da sam uradi tako bilo tako', već reci: 'Allah je tako odredio i što je htio uradio', jer izreka 'da sam' otvara vrata šejtanu.*“

U dva „Sahiha“ se bilježi od Ebu Hurejre i Amra ibn Asa, radijellahu anhuma, od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, da je rekao: „*Ako se sudija potrudi (u presudi) pa pogodi ima dvije nagrade, a ako se potrudi i pogriješi ima jednu nagradu.*“ A Allah, dželle še'nuhu, kaže:

لَا يَسْتَوِي مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ ۚ أُولَٰئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنفَقُوا مِن بَعْدُ وَقَاتَلُوا ۚ وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾

„Nisu jednaki među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili – oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu..." (El-Hadid, 10) I kaže Uzvišeni:

لَّا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً ۚ وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجَاتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾

„Vjernici koji se ne bore – osim onih koji su za borbu nesposobni – nisu jednaki onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim. One koji se budu borili ulažući imetke svoje i živote svoje Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili, i On svima obećava lijepu nagradu. Allah će borcima, a ne onima koji se ne bore, dati veliku nagradu, počasti od Sebe i oprost i milost. – Allah prašta i samilostan je." (En-Nisa, 95-96) I kaže Uzvišeni:

وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۚ لَا يَسْتَوُونَ عِندَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ اللَّهِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٢٠﴾ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

„Zar smatrate da je onaj koji hodočasnike vodom napaja i koji vodi brigu o Časnom hramu ravan onome koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje i koji se na Allahovu putu bori? Nisu oni jednaki pred Allahom. A Allah neće ukazati na pravi put onima koji sami sebi nepravdu čine. U većoj su časti kod Allaha oni koji vjeruju i koji se iseljavaju i koji se bore na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje; oni će postići što žele. Gospodar njihov im šalje radosne vijesti da će im milostiv i blagonaklon biti i da će ih u džennetske bašče uvesti,

u kojima će neprekidno uživati, vječno i zauvijek će u njima boraviti. Uistinu, u Allaha je nagrada velika.“ (Et-Tevba, 19-22) I kaže:

أَمَّنْ هُوَ قَـٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ ٱلْـَٔاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٩﴾

„Da li je onaj koji u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga....? Reci: ’Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!’“ (Ez-Zumer, 9)

POGLAVLJE O TOME DA MUNAFICI I KAFIRI NE MOGU BITI EVLIJE

Pošto znamo da rob ne može biti Alahov evlija-štićenik osim ako je vjernik i bogobojazan jer Allah, dželle še'nuhu, kaže:

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

„I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali." (Junus, 62-63)

A Buharija u svom „Sahihu" prenosi poznati hadis koji je prethodio a u kojem stoji: *„Moj će mi se rob neprestano približavati nafilama dok ga ne zavolim."* Čovjek ne može biti mu'min i bogobojazan dok ne obavi farzove i time postaje od dobrih *ashabul-jemina*, zatim se neprestano približaje Allahu, dželle še'nuhu, nafilama dok se ne digne na stepen *sabikina-elmukarrebin* tj., onih koji su prvi i bliski. Zatim, poznato je da niko od kafira i munafika ne može biti Allahov evlija-štićenik. Zatim, ne može biti Njegov evlija onaj čiji iman i ibadeti nisu vjerodostojni pa makar predpostavili da dotični nema nikakvih grijeha, kao što su djeca nevjernika i oni do kojih nije doprala dava i poslanica islama. Ako bi neko rekao: „Pa oni se neće kazniti sve dok im se ne pošalje poslanik." Kažemo ne može biti Allahov evlija-štićenik osim onaj ko je vjernik i ko je bogobojazan. Onaj ko se ne približava Allahu, dželle še'nuhu, dobrim djelima, ne čini dobra djela i ne kloni se loših, ne može biti od Allahovih štićenika pa makar se radilo o luđacima i djeci. A Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: *„Pero je dignuto nad trojicom: luđaka dok ne dođe pameti, od djeteta dok ne ejakulira i od spavača dok se ne probudi."*[1] Ovaj hadis bilježe autori „Sunena" u hadisu Aiše i Alije. Učenjaci se slažu oko njegovog prihvatanja. Međutim, treba spomenuti da

[1] Bilježi ga Ahmed u „Musnedu" i Ebu Davud i Hakim. Hafiz ibn Hadžer kaže nakon što je za njega naveo mnoge puteve kojim je prenesen Uzvišeni kaže: slične lafzove: «Ovi putevi-senedi jedan drugog pojačavaju.» Šejh Ahmed Šakir ga je ocjenio vjerodostojnim u „Musnedu". Naš profesor šejh Albani, Allah mu se smilovao, kaže: «Njegovi prenosioci su svi povjerljivi.» Pogledaj „Irvaul-galil", 297.

dijete, koje raspoznaje, njegov ibadet biva valjan i za njega će biti nagrađen, po većini učenjaka. A što se tiče luđaka nad njim je dignuto pero i po slaganju svih učenjaka ništa od njegovih ibadeta nije validno. Ne uvažava se njegov iman ni kufr niti bilo što od ibadeta. Isto tako, kod običnih pametnih ljudi takav nije pouzdan i ispravan da mu se povjere ovodunjalučki poslovi, kao da bude prodavac tkaninom, parfemima, da bude kovač, stolar i slično. Ugovori koje on sklopi ne smatraju se validnim po slaganju učenjaka, njegova kupoprodaja nije validna, sklapanje i rastava braka, njegovo priznanje i svjedočenje niti druge stvari od njegova govora. Sve njegove riječi se smatraju besmislenim i za sobom ne povlače primjenu šerijatskih propisa kao što su nagrade i kazne. Za razliku od dječaka koji raspoznaje koji ima pameti i čiji je govor razborit i prihvatljiv i to na nekim mjestima potvrđuje *nass*-Kur'ansko hadiski tekst i idžma' učenjaka; na nakim mjestima oko toga postoji razilaženje.

Ako iman i bogobojaznost luđaka nisu validni niti približavanje Allahu, dželle še'nuhu, farzovima i nafilama, biva nemoguće da bude Allahov evlija-štićenik. Nije dozvoljeno nikome da vjeruje kako je on Allahov evlija-štićenik, pogotovo ako tvrdi da je u pogledu njega imao neka otkrovenja i nadahnuća, kao na npr. da pokaze na nekoga, pa taj umre ili se sruši, jer je poznato da su kafiri i munafici od kitabija imali otkrovenja i neke čudne postupke koji su šejtanskog porijekla. Primjer takvih su vračari, sihirbazi i pobožnjaci od mušrika i kitabija. Na osnovu samo takvih činjenica nije dozvolejno nikome da nekoga proglasi Allahovim evlijom-štićenikom. Ovo važi u slučaju ako nije poznato da li pri njemu ima nešto što poništava Allahovo štićeništvo nad njim, a šta reći ako se zna da pri njemu ima stvari koje negiraju Allahov vilajet, kao npr. da se zna da dotični vjeruje da nije obavez slijediti Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, unutrinom i vanjštinom, već takav možda vjeruje da je dužan samo vanjštinom slijediti odrednice šerijata a ne i da unutrinom vjeruje u to. Ili da vjeruje da Allahovi štićenici imaju poseban put i način kojim se približavaju Allahu, dželle še'nuhu, koji se razlikuje od puta poslanika, alejhim selam. Ili da kaže: „Poslanici su suzili pravi put." Ili da kaže kako su oni uzor samo za obični svijet, kako tvrde neki koji kazu za sebe da su evlije.

Kod takvih ima stvari koje su od kufra, nevjerstva, koje poništavaju njegov iman, a šta tek reći za vilajet za koji tvrdi da ga posjeduje.

Svaki onaj koji dokazuje njihov vilajet njihovim postupkom, djelom za koje misli da je čudo, takav je u većoj zabludi od Jevreja i kršćana.

Također luđak, sama činjenica da je luđak je stvar koja poništava ispravnost njegovog imana i ibadeta, koji su uslov za ispravnost vilajeta.

Međutim, ako se radi o čovjeku kojem se povremeno vraća pamet pa ako u tom momentu ispolji iman u Allaha, džellé še'nuhu, i pokaže bogobojaznost tada spada u Allahove evlije-štićenike shodno imanu koji je ispoljio. Isto tako ako u tom momentu ispolji kufr i licemjerstvo biće shodno tome kažnjen. Ludost ne poništava ono što je uradio u momentu kada mu se pamet povratila bilo da se radi o imanu ili kufru.

Također ona osoba koja iznenada poludi, a prije toga je vjerovala i bila bogobojazna, Allah će takvu osobu nagraditi za njena dobra djela, takva djela neće biti poništena stanjem ludila, kojim je iskušan, a pero će se od takve osobe biti podignuto.

Ona osoba koja bude tvrdila i prizivala sebi vilajet, a u isto vrijeme ne izvršava farzove niti se kloni zabrana, čak nekada radi djela koja su suprotna tome, nikome nije dozvoljeno za takvu osobu reći da je Allahov evlija.

Ako takva osoba nije luda, već to čini u normalnom stanju, ili nekada u stanju ludila, a nekada pri zdravoj svijesti, a ne izvršava farzove, smatra da njemu nije obaveza da slijedi poslanike, takav je nevjernik.

Ako je čovjek lud svojom nutrinom i vanjštinom, iako se takva osoba ne kažnjava kaznom nevjernika, isto tako ta osoba ne zaslužuje ono što zaslužuju iskreni Allahovi vjernici od nagrada kod Allaha.

Nije dozvoljeno onima koji procjenjuju, da takvog smatraju Allahovim šticenikom, ali ako je pri zdravoj svijesti i pri tome vjeruje u Allaha i bogobojazan je, takav će imati od vilajeta shodno imanu kojeg je ispoljio u tom trenutku.

Ako je takva osoba u zdravom stanju nevjernik ili munafik, zatim ga zadesi iznenadno stanje ludila, takav spada u propis nevjernika za što će kažnjen biti, njegova ludost ne poništava ono sto je činio dok je bio pametan od nevjerovanja i licemjerstva.

POGLAVLJE O TOME DA SE NE MOŽE POSTIĆI ALLAHOV VILAJET OSIM UZ OBAVLJANJE FARZOVA

Allahove evlije-štićenici se ne razlikuju ni po čemu od ostalog svijeta svojom vanjštinom u pogledu mubah stvari. Tako se njihova odjeća ne razlikuje od odjeće ostalih ljudi ako su obje odjeće dozvoljene. Ne skraćivaju nešto posebno kosu, niti briju glavu, niti nešto posebno režu nokte, ako se radi o mubah stvarima. Tako u jednoj izreci stoji: „Koliko je iskrenih u Kubi a koliko je *zindika*-heretika ispod ogrtača?“ Naprotiv, Allahovih evlija ima u svim slojevima i kategorijama Muhammedova, sallallahu alejhi ve selleme, umeta, osim ako nisu od sljedbenika novotarije i velikih griješnika. Ima ih među: Učenjacima Kur'ana, ulemom, mudžahidima i borcima, trgovcima, poljoprivrednicima i drugim. Allah, dželle še'nuhu, je spomenuo neke vrste ljudi od Muhammedova, sallallahu alejhi ve selleme, umeta u riječima Uzvišenog:

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيْلِ وَنِصْفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ وَطَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ ۚ
وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ ۚ
عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ ۙ وَءَاخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ
وَءَاخَرُونَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۚ

„Gospodar tvoj sigurno zna da ti u molitvi provodiš manje od dvije trećine noći, polovinu njezinu ili trećinu njezinu, a i neki od onih koji su uz tebe. Allah određuje dužinu noći i dana, On zna da vi to ne umijete izračunati pa vam prašta, a vi iz Kur'ana učite ono što je lahko; On zna da će među vama biti bolesnih, i onih koji će po svijetu putovati i Allahove blagodati tražiti, i onih koji će se na Allahovu putu boriti – zato izgovarajte iz njega ono što vam je lahko...“
(Muzemmil, 20)

Selef-dobri prethodnici su učene i ljude od vjere nazivali *el-kura'u* a među njih su spadali učenjaci i pobožnjaci. Zatim se poslije toga pojavio naziv *sufijje i fukara'*-siromasi. Ime sufije se veže za odjeću od sufa tj., vune i to je ispravo porjeklo te riječi. Neki kažu da ta riječ vodi porjeklo od izraza *safvetu el-fukaha'* tj., odabrani fekihi. Drugi kažu da je to porjeklom od arapskog plemena Ibn Ed ibn Tabiha, a bili su poznati po pobožnosti i ibadetu. Neki kažu da vodi porjeklo od stanovnika sofe tj., onih siromaha koji su stanovali na džamijskoj sofi... itd, a

sve su to slaba mišljenja. Da je tako onda bi se nazivali: suffijj, safa'ij, ili safevijj a ne bi ih nazivali sufije. Zatim nazivom fukara-siromasi želi se reći da su pobožnjaci a to je novina. Ljudi se razilaze oko toga koji je naziv bolji; *sufijj* ili *fekir*. Također se razilaze koji je od dvojice bolji: Bogataš koji je zahvalan Allahu, dželle še'nuhu, ili siromah koji je strpljiv na svom siromaštvu? Ovo je stara mes'ela oko koje su se razišli Džunejd i Ebu Abas ibn Ata'. Od Ahmeda ibn Ahmed se po tom pitanju navode dva rivajeta. Ispravno po ovom pitanju je ono što je rekao Allah, dželle še'nuhu:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ

„O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji ga se najviše boji..." (El-Hudžurat, 13)

U „Sahihu" se bilježi od Ebu Hurejre da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, upitan o tome koji je čovjek najbolji, pa je rekao: *„Onaj ko je najbogobojazniji od vas."* Oni mu rekoše: „Nismo te to pitali." On zatim reče: *„Jusuf, Allahov vjerovjesnik, sin Jakuba Allahova vjerovjesnika, sin Ishaka Allahova vjerovjesnika sin Ibrahima Allahova prijatelja."* Rekoše mu: „Nismo te to pitali." *„Vi me pitate o izvoru (porijeklu) arapa. Ljudi imaju svoje izvore kao što su izvori-rudnici zlata i srebra, najbolji od njih u džahilijetu su najbolji u islamu ako se poduče vjeri."*[1]

Kur'an i sunnet ukazuju da su kod Allaha, dželle še'nuhu, najbolji oni ljudi koji su najbogobojazniji. U „Sunenima" se bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Nema vrijednosti Arap nad nearapom niti nearap nad Arapom, niti bjel nad crnim niti crn nad bijelim osim po bogobojaznosti. Svi su od Adema a Adem je stvoren od prašine."*[2]

I prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Allah, dželle še'nuhu, je od vas otkolonio džahilijetsku oholost i hvalisanje očevima. Ljudi se*

---

[1] Bilježi ga Buharija i Muslim.

[2] Bilježi ga Ahmed u „Musnedu" od Ebi Nadreta. Hejsemi kaže da su njegovi prenosioci vjerodostojni.

djele na dva: bogobojazni vjernik i nesretni razvratnik.“[1] Ko od ovih vrsta bude najbogobojazniji taj je najbolji kod Allaha, dželle še'nuhu, a ako budu jednaki po bogobojaznosti biće jednaki u svom stepenu. Izraz *fakr* u šerijatu podrazumjeva materijalno siromaštvo a može značiti siromaštvo kao potrebu stvorenja prema Stvoritelju kao što Uzvišeni kaže:

﴿ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلْفُقَرَآءِ

„Zekat pripada samo siromasima...“ (Et-Tevba, 60) A za drugo su primjer Njegove riječi:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ أَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿١٥﴾

„O ljudi, vi ste siromasi, vi trebate Allaha, a Allah je nezavistan i hvale dostojan.“ (Fatir, 15)

Allah, dželle še'nuhu, je u Kur'anu pohvalio dvije vrste siromaha, jedni od njih su oni kojima se udjeljuje sadaka a drugi su oni kojima se udjeljuje *fej*'-vrsta plijena. O prvoj vrsti Allah, dželle še'nuhu, kaže:

لِلْفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ أُحْصِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِى ٱلْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ
ٱلْجَاهِلُ أَغْنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَٰهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ إِلْحَافًا

„I to siromasima koji, zauzeti na Allahovom putu, nemaju vremena da zarađuju pa onaj koji nije u to upućen misli da su, zbog skromnosti, imućni; poznaćeš ih po izgledu njihovu, oni proseći ne dodijavaju ljudima.“ (El-Bekara, 273) A o drugoj vrsti koja je bolja od ove prve kaže:

لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا
وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿٨﴾

---

[1] Hadis je vjerodostojan, bilježi ga Ebu Davud i Tirmizi koji je za njega rekao da je *hasenun-sahih.*

„I siromašnim muhadžirima koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele da Allahovu milost i naklonost steknu, i Allaha i Poslanika Njegova pomognu, - to su, zaista, pravi vjernici.“ (El-Hašr, 8)

Ovo su svojstva muhadžira koji su ostavili loša djela i koji su se borili protiv Allahovih neprijatelja unutrinom i vanjštinom, kao što Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Mu'min je onaj od koga su spokojni ljudi u pogledu svojih imetaka i svoje krvi*[1], *a musliman je onaj od čijeg jezika i ruku su mirni drugi muslimani, a muhadžir je onaj ko napusti ono što je Allah, dželle še'nuhu, zabranio*[2], *a mudžahid je onaj ko žrtvuje sebe radi Allaha.*“[3]

A što se tiče hadisa, koji neki bilježe, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nakon povratka sa Tebuka rekao: „*Vratili smo se iz malog džihada u veliki džihad.*“ To je hadis koji nema osnove i niko ga nije prenio od učenih koji poznaju Poslanikov, sallallahu alejhi ve selleme, govor i djela.[4] Džihad protiv nevjernika je od najuzvišenijih djela, čak šta više, to je najvrednija nafila koju čovjek može uraditi.[5] Allah, dželle še'nuhu, kaže:

لَّا يَسْتَوِى ٱلْقَـٰعِدُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُو۟لِى ٱلضَّرَرِ وَٱلْمُجَـٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ فَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَـٰهِدِينَ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ دَرَجَةً ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَفَضَّلَ ٱللَّهُ ٱلْمُجَـٰهِدِينَ عَلَى ٱلْقَـٰعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجَـٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾

„Vjernici koji se ne bore – osim onih koji su za borbu nesposobni – nisu jednaki onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim. One koji se budu borili ulažući imetke svoje i živote svoje Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili, i On svima obećava lijepu nagradu. Allah će borcima, a ne onima koji se ne bore, dati veliku nagradu, počasti od

---

[1] Bilježi ga Ahmed i Tirmizi koji za njega kaže da je hasen, Bilježi ga i Ibn Madže i njegovi prenosioci su vjerodostojni.

[2] Bilježi ga Buharija i Muslim.

[3] Bilježi ga Tirmizi, Ahmed i Taberani. Alai kaže da je hadis hasen. Pogledaj „Sahihul-džami'a“, 6555.

[4] Hafiz Iraki, Allah mu se smilovao, kaže: «Bilježi ga Bejheki sa slabim senedom od Džabira. Ibn hadžer kaže da je to izreka Ibrahima ibn Ajle.

[5] U određenim situacijama džihad čovjeku biva farzom. Op pr.

Sebe i oprost i milost. – Allah prašta i samilostan je.“ (En-Nisa, 95-96) I kaže Uzvišeni:

۞ أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ ٱلْحَآجِّ وَعِمَارَةَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَجَٰهَدَ
فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ لَا يَسْتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَٰنٍ وَجَنَّٰتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾
خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

„Zar smatrate da je onaj koji hodočasnike vodom napaja I koji vodi brigu o Časnom hramu ravan onome koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje i koji se na Allahovu putu bori? Nisu oni jednaki pred Allahom. A Allah neće ukazati na pravi put onima koji sami sebi nepravdu čine. U većoj su časti kod Allaha oni koji vjeruju i koji se iseljavaju i koji se bore na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje; oni će postići što žele. Gospodar njihov im šalje radosne vijesti da će im milostiv i blagonaklon biti i da će ih u džennetske bašče uvesti, u kojima će neprekidno uživati, vječno i zauvijek će u njima boraviti. Uistinu, u Allaha je nagrada velika.“ (Et-Tevba, 19-22)

Bilježi Muslim u svom „Sahihu“ i drugi od Numana ibn Bešira, radijellahu anhu, da je rekao: „Bio sam kod Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, pa je neki čovjek rekao: ’Dovoljno mi je nakon islama da napajam hadžije u Časnom hramu i da ne radim druga djela.’ Drugi čovjek reče: ’Dovoljno mi je nakon islama da vodim brigu o Časnom hramu i da ne radim druga djela.’ Alija ibn Ebi Talib, radijellahu anhu, reče: ’Džihad na Allahovom putu je bolji od onoga što ste spomenuli.’ Omer, radijellahu anhu, reče: ’Ne podižite glasove pored minbera Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kada završim namaz upitat ću ga o tome.’ Pa ga je upitao a Allah, dželle še'nuhu, je tada objavio ovaj ajet.“ U dva „Sahiha“ se prenosi da je Abdullah ibn Mesud, radijellahu anhu, upitao: „’O Allahov Poslaniče koje je djelo najbolje kod Allaha, dželle še'nuhu?’ *’Namaz u njegovo vrijeme’*- reče. ’Koje zatim’- upitah? *’Dobročinstvo prema roditeljima’*- odgovori. Rekoh: ’A koje onda?’ *’Džihad na Allahovom putu’*- odgovori. O tim stvarima me je obavjestio Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, a da sam još povećao (s pitanjima) on bi mi još povećao (s odgovorima).“

Prenosi se u dva „Sahiha“ od njega da je pitao: „Koje djelo je najvrednije?“ Pa mu je odgovorio: *„Vjerovanje u Allaha i džihad na Allahovom putu.“* Bi rečeno: „A šta zatim?“ *„Hadždž mebrur-primljen hadž“*, reče. U dva „Sahiha“ se također prenosi da je neki čovjek rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme: „O Allahov Poslaniče obavjesti me o djelu koje je ravno džihadu na Allahovom putu.“ Reče: *„Ti to ne bi mogao“* ili je rekao: *„Ne bi to mogao podnijeti.“* reče: „Obavjesti me o tome.“ On tada reče: *„Da li bi mogao kada mudžahid iziđe da se bori na Allahovom putu da postiš i da se ne iftariš i klanjaš neprestano?“*[1]

Bilježi se u „Sunenima“ od Muaza, radijellahu anhu, da mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, oporučio kada ga je poslao u Jemen pa mu je rekao: *„O Muaze boj se Allaha, dželle še'nuhu, gdje god da si, loše djelo poprati dobrim i prema ljudima se lijepo odnosi.“*[2] I rekao mu je: *„O Muaze ja te volim i ne propusti da poslije svakog namaza kažeš: 'Allahu moj pomozi mi da Te se sjećam, da Ti se zahvaljujem, i da ti lijepo robujem.'“*[3] A jednom prilikom dok je iza njega sjedio na jahalici reče mu: *„O Muaze znaš li šta je Allahovo pravo kod robova?“* On reče: „Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, najbolje znaju.“ *„Njegovo pravo kod njih je da mu robuju i da mu nikoga kao sudruga ne pripisuju“*,- reče Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. *„A znaš li šta je pravo robova kod Njega, ako tako postupe“*-upita Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme? Rekoh: „Allah i Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, najbolje znaju.“ *„Njihovo pravo je da ih On ne kazni“*-reče Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme.»[4] Također je rekao Muazu: *„Glava stvari je islam, njegov stub je namaz a njegov najveći vrh je džihad na Allahovom putu.“* I rekao mu je: *„O Muaze hoćeš li da te obavjestim o vratima dobročinstva? Post je štit, sadaka gasi grijehe kao što voda gasi vatru i namaz čovjeka u dubini noći,“* a zatim je proučio riječi Uzvišenog:

---

[1] U Musnedu ovaj hadis je ovako prenesen: «Kada iziđe mudćahid da uđeš u svopj mesdžid i da neprekidno klanjaš i da postiš bez mršenja.» Reče: «Ja to ne mogu.» U Buharijinom rivajetu stoji: «Zatim reče: da li bi mogao kada iziđe Mudžahid da uđeš u svoj mesdžid i da klanjaš ne prekidajući i da postiš ne mrseći?» On reći: «A ko bi to mogao?»

[2] Bilježi ga Tirmizi, br 1988 od Muaza i Ebi Hurejre i Ebi Zerra i kaže da je hasen sahih

[3] Bilježi ga Ebu Davud, i nesai a njegov sened je sahih.

[4] Bilježi ga dva šejha.

تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

„Bokovi njihovi se postelja lišavaju i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju. I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju.“ (Es-Sedžda, 16, 17)

Zatim je rekao: *„O Muaze hoćeš li da te obavjestim šta ti je preče od toga? Čuvaj svoj jezik,“*- pa je uzeo za svoj jezik. On reče: „O Allahov Poslaniče zar ćemo biti odgovorni za ono što govorimo njime?“ *„Izgubila te majka, o Muaze, pa zar će ljudi biti odvučeni u Džehennem na svojim nozdrvama osim kao žrtve svojih jezika?“*[1] Objašnjenje ovoga se nalazi u dva „Sahiha“. Naime, od njega je preneseno da je sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka govori što je hajr ili neka šuti.“* Govoriti o dobru je bolje nego šutiti o njemu, a šutiti o zlu je bolje nego govoriti o njemu. A što se tiče neprestane šutnje to je zabranjena novotarija. Također da čovjek sebi uskrati hljeb, meso ili vodi, sve to predstavlja pokuđene novotarije. Tako Buharija prenosi u svom „Sahihu“ od Ibn Abbasa, radijellahu anhuma, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, vidio čovjeka kako stoji na suncu pa je upitao: *„Šta je ovo?“* Rekoše mu da je to Ebi Israil, zavjetovao se da će stajati na suncu, neće ići u hlad, neće govoriti i da će tako postiti. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, reče: *„Naredite mu neka sjedne, neke koristi hladovinu, neka govori a post neka dopuni.“* U dva „Sahiha“ je potvrđeno da su neki ljudi pitali o Poslanikovom, sallallahu alejhi ve selleme, ibadetu, kao da su se raspravljali o tome. Rekoše: „Ko je od nas kao što je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme?“ Zatim jedan od njih reče: „Što se tiče mene ja ću postiti i neću iftariti.“ Drugi reče: „Ja ću cjelu noć klanjati i neću spavati.“ Treći reče: „Ja od sada neću jesti meso.“[2] Četvrti reće: „Što se mene tiče ja se neću ženiti.“ Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, na to reće: *„Šta je ljudima pa su neki od njih rekli to i to? Ja postim i iftarim, klanjam noći i spavam, jedem meso i ženim žene. Ko se okrene od mog suneta nije od mene.“* Tj., ko bude slijedio drugi pravac misleći da je bolji od mog pravca. Ko tako postupi taj ništa nema sa Allahom i Njegovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme. Uzvišeni kaže:

[1] Bilježi ga Tirmizi i kaže da je *hasen-sahih*.

[2] Dio hadis u kojem se navodi da neće jesti meso je u rivajetu kod Muslima.

وَمَن يَرۡغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبۡرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفۡسَهُۥ

„**Vjeru Ibrahimovu izbjegava sano onaj koji ne drži do sebe.**“ (El-Bekara, 130)

Naprotiv obaveza je svakom muslimanu da vjeruje da je najbolji govor Allahov govor i da je najbolja uputa uputa Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, kao što je to potvrđeno od njega u „Sahihu“ što je izgovorao na hutbi svakog petka.

POGLAVLJE O TOME DA LI SU EVLIJE BEZGRJEŠNI

Nije od šartova evlije da bude bezgrješan i da nikada ne počini neku grešku i grijeh. Dozvoljeno je da bude evlija neko ko ne poznaje sve stvari od šerijata. Moguće je da ima nejasnoća oko određenih vjerskih stvari tako da misli da je neke stvari Allah, dželle še'nuhu, naredio ili da je neke zabranio. Također je dozvoljeno da za neke čudesne stvari pomisli kako se radi o kerametima Allahovih evlija a u stvari se radi o šejtanskim stvarima, koje mu je on tako prikazao zbog manjkavosti njegove deredže, tako da ne zna da je to ustvari od šejtana. To ga ne izvodi iz kruga Allahova vilajeta-štićeništva jer je Allah, dželle še'nuhu, oprostio ovom umetu što urade iz pogreške, zaborava i ono na šta budu prisiljeni. Tako Uzvišeni kaže:

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ
وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ
ٱلۡمَصِيرُ ٢٨٥ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ لَهَا مَا كَسَبَتۡ وَعَلَيۡهَا مَا ٱكۡتَسَبَتۡۗ رَبَّنَا لَا
تُؤَاخِذۡنَآ إِن نَّسِينَآ أَوۡ أَخۡطَأۡنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحۡمِلۡ عَلَيۡنَآ إِصۡرٗا كَمَا حَمَلۡتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ
مِن قَبۡلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلۡنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦۖ وَٱعۡفُ عَنَّا وَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَآۚ أَنتَ
مَوۡلَىٰنَا فَٱنصُرۡنَا عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٢٨٦

„Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici – svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi ne izdvajamo nijednog od poslanika Njegovih." I oni govore: "Čujemo i pokoravamo se; oprosti nam, Gospodaru naš; tebi ćemo se vratiti." Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi. Gospodaru naš, na kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavljaj nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa nam pomozi protiv naroda koji ne vjeruje!“ (El-Bekara, 285-286)

Prenosi se u „Sahihu“ da se Allah, dželle še'nuhu, odazvao ovoj dovi i da je rekao: *„To sam već učinio.“* Bilježi Muslim u svom „Sahihu“ od ibn Abbasa, radijellahu anhu, da je rekao: „Kada je spuštan ovaj ajet: **„Pokazivali vi ono što je u dušama vašim ili to krili Allah će vas za to pitati; oprostiće onome kome On hoće, a kazniće onoga koga On hoće – Allah je kadar sve.“** (El-Bekara, 284). U njihova je srca ušlo nešto tako teško što nikad do tada nije, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „Recite: 'Čuli smo i pokoravamo se i predajemo se', pa je Allah, dželle še'nuhu, spustio iman u njihova srca. Zatim je Allah, dželle še'nuhu, objavio: **„Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih“** do riječi Uzvišenog: **„...ili što nehotice učinimo...“** Uzvišeni je rekao: *„Već sam to učinio.“* Zatim poslije riječi: **„Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas!“** Uzvišeni je rekao: *„Već sam to učinio.“* A poslije Njegovih riječi: **„Gospodaru naš, ne stavljaj nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa nam pomozi protiv naroda koji ne vjeruje!“** Rekao je: *„Već sam učinio.“* A Uzvišeni kaže:

وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ أَخْطَأْتُم بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝

„Nije grijeh ako u tome pogriješite, grijeh je ako to namjerno učinite; a Allah prašta i samilostan je.“ (El-Ahzab, 5)

Prenosi se u dva „Sahiha“ od Ebu Hurejre i Amra ibn Asa, radijellahu anhuma, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Kada se hakim-sudija potrudi pa pogodi ima dvije nagrade a ako pogrješi ima jednu nagradu.“*

Mudžtehid koji pogrješi nije grješan već mu je naprotiv određena nagrada za njegov idžtihad a njegova greška mu je oproštena. A mudžtehid koji je pogodio ima dvije nagrade i on je bolji od onog prvog. Pošto, dakle, postoji mogućnost da Allahov evlija pogrješi nije ljudima obaveza da vjeruju u sve što on kaže, osim ako se radi o poslaniku. Nije dozvoljeno evliji da se oslanja na ono što osjeti u svom srcu osim ako se to slaže sa šerijatom. Isto tako mu nije dozvoljeno da slijedi ono što smatra nadahnućem ili ako mu se nešto dostavi (u mislima, u snu ili ako čuje neki glas), naprotiv, na njemu je obaveza da to ostavi osim ako je to u skladu sa onim s čime je došao Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme. Pa ako se to slaže sa onim s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, onda će to prihvatiti a ako se suprostavlja onda će to ostaviti. Ako ne zna da li se to slaže ili suprostavlja tome zastat će u pogledu te stvari.

Ljudi se u pogledu ove stvari mogu podjeliti na tri skupine: Dva kraja (dvije suprotnosti) i sredina. Prva skupina su oni koji ako za nekoga smatraju da je Allahov evlija sa njim se slažu u svemu onome što misle da mu to govori njegovo srce od njegova Gospodara. Oni se mire sa svim onim što takav radi. Druga vrsta su oni koji ako takvog vide da je nešto rekao ili uradio što se ne slaže sa šerijatom omah ga izvedu iz kruga Allahova vilajeta-štićeništva pa makar bio mudžtehid koji je pogrješio. Najbolje stvari su stvari sredine, a to je da se ne proglašava bezgrješnim niti da se proglašava grješnikom ako se radi o mudžtehidu koji je pogrješio. Ne treba slijediti sve što takav kaže niti ga treba proglašavati kafirom ili fasikom ako se radi o idžtihadu. Na ljudima je obaveza da slijede ono s čime je Allah, dželle še'nuhu, poslao Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. A ako se radi o čovjeku čije se mišljenje slaže sa nekim fekihima a drugima se suprostavlja onda niko ne može da ga obavezuje da prihvati mišljenje njegova protivnika i da ga proglašava kao nekog ko se suprostavlja šerijatu.

Prenosi se u dva „Sahiha" od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, da je rekao: „*U narodima prije vas je bilo onih koji su nadahnjivani, ako u mom umetu ima ijedan onda je Omer od njih.*" Bilježi Tirmizi i drugi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Da vam ja nisam poslan bio bi vam poslan Omer.*"[1] U drugom hadisu stoji: „*Allah, dželle še'nuhu, je dao istinu na Omerovom jeziku i srcu.*"[2] U njemu još stoji: „*Da je bilo poslanika poslije mene to bi bio Omer.*" Alija ibn Ebi Talib, radijellahu anhu, je rekao: „Nismo smatrali dalekim da *sekinet*-smiraj govori Omerovim jezikom." Ovo je od njega potvrđeno u rivajetu od Šabija.[3]

Ibn Omer kaže: „Omer nije rekao ni za jednu stvar: 'Ja vidim da je to tako' a da to zaista nije bilo tako." Prenosi se od Kajsa ibn Tarika da je rekao: „Znali smo reći da Omerovim jezikom govori melek." Omer, radijellahu anhu, je znao reći: „Približite se onima čija su usta pokorna i slušajte od njih šta govore,

---

[1] Ovaj hadis nije u „Sunenu" Tirmizije već ga he zabilježio Ibn Adij. U njegovom senedu je Zekerijja ibn Jahja Vekar. Ibn Adij kaže da on izmišlja hadise. Ovaj hadis ima druge slične predaje i sve su slabe. Ono što se nalazi kod Tirmizije, u Ahmedovom „Musnedu" i „Mustedreku", i Taberanija od Ukbeta ibn Amira od Ismeta ibn Malika i to je hasen hadis. Pogledaj „Ehadis sahiha", br 327. I u „Sahih džami'u sagir", 5160.

[2] Tirmizi ovu predaju bilježi u sljedećem obliku: «Allah je učinio istinu na Omerovom jeziku i srcu.» Hadis je hasen. Naš profesor (Albani) kaže da je sahih. Pogledaj „Miškatul-mesabih", br 6042 i „Sahihul-džami' sagir", 1732, a prenosi se od Ibn Omera, Ebu Zerra, Bilala i Muavije, radijellahu anhum.

[3] Bilježi ga Bejheki u „Delailun-nubuvve".

njima se otkrivaju istinite stvari." Te iskrene stvari o kojima govori Omer Allah, dželle še'nuhu, otkriva pokornim i pobožnim. Potvrđeno je da Allahove evlije imaju otkrovenja i obraćanja. Najbolji od takvih u ovom umetu nakon Ebu Bekra je Omer. A najbolji u ovom umetu poslije Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem su Ebu Bekr i Omer, radijallahu anhuma.[1] Dakle potvrđeno je u „Sahihu" da je Omer označen kao onaj ko ima nadahnuće u ovom umetu. Ko god ima nadahnuće, od ljudi u Muhammedovom umetu, treba znati da je Omer bolji od njega. I pored toga Omer, radijellahu anhu, je radio ono što mu je bila obaveza i vadžib. Ostavljao bi svoje mišljenje i okretao se onome s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Ponekad bi pogodio objavu koja je dolazila Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, a ponekad bi pogrješio kao što se desilo na dan Hudejbije pa bi se Omer pokajao i povratio. Naime, na dan Hudejbije Omer, radijellahu anhu, je smatrao da se treba boriti protiv mušrika. Hadis o tome je poznat i nalazi se u Bihariji i drugim mjestima. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je šeste godine po hidžri zanijetio umru a sa njim je bilo otprilike hiljadu i četiri stotine muslimana, to su oni koji su mu dali prisegu pod drvetom. Nakon što se posavjetovao sa ashabima potpisao je primirje sa mušricima s tim da se te godine vrati a da sljedeće godine obavi umru. Jedni drugima su postavili uslove koji su na prvi pogled bili nepovoljni za muslimane. To je pogodilo mnoge muslimane a Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, su bili znaniji i mudriji jer se iza toga krila korist za muslimane. Omer je bio od onih koji su to prezirali tako da je čak rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme: „O Allahov poslaniče zar nismo na istini a naš neprijatelj na neistini?" „*Da*", reče Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Omer ponovo reče: „Zar neće naši ubijeni ući u Džennet a njihovi ubijeni u vatru?" „*Da*", reče. „Pa zašto onda da dopustimo poniženje u našoj vjeri?" Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, mu reče: „*Ja sam Allahov Poslanik i On je moj pomagač i ja Mu neću biti nepokoran.*" Omer zatim upita: „Zar nam nisi rekao da ćemo doći do Kabe i oko nje tavafiti?" „*Da*", reče, „*A jesam li ti rekao da će to biti ove godine?*" „Ne", odgovori Omer. On zatim reče: „*Ti ćeš zaista doći kod nje i tavafiti oko nje.*" Omer

[1] Bilježi ga Buharija, 4/195, i Ebu Davud, 4/206, od Ibn Omera da je rekao: «Izabirali smo najvrednije ljude u vremenu Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, pa smo izabrali Ebu Bekra, Zatim Omera ibn Hataba, zatim Osmana ibn Affana, radijellahu anhum. U obe ove zbirke se prenosi od Muhammeda ibn Hanefijje da je rekao: «Rekao sam momk ocu: «O moj oče koji su ljudi najbolji nakon Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme?» Ebu Bekr, reče. A ko zatim, upitah. Omer, reče. Bojao sam pitati a ko zatim a on reče: «Osman.» Pa sam rekao: «A zatim ti.» On odgovori: «Ja sam samo čovjek od muslimana.»

je zatim otišao do Ebu Bekra i rekao mu isto što je rekao i Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, a on mu je dao isti odgovor kao i Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ne znajući šta mu je Poslanik po tom pitanju rekao. Ebu Bekrovo mišljenje je bilo više u skladu sa Allahovim stavom i stavom Njegova Poslanika od Omerova stava. Omer, radijellahu anhu, se kasnije povratio sa svog stava i kaže: „Zbog toga sam uradio određena djela."[1] Zatim kada je umro Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, Omer je prvobitno nijekao njegovu smrt a kada je Ebu Bekr saopštio nejgovu smrt on se povratio od svog mišljenja.[2] Također u slučaju onih koji su odbijali izdvojiti zekat poslije Poslanikove, sallallahu alejhi ve selleme, smrti. Omer reče Ebu Bekru: Kako ćeš se boriti protiv ljudi a Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne posvjedoče 'la ilahe illallah ve enne Muhammeden resulullah'. Pa ako posvjedoče zaštitili su od mene svoje imetke i živote osim sa pravom." On odgovori: „Tako mi Allaha ako mi uskrate devu (u drugoj predaji rekao je povodac) koji su davali Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, borio bih se protiv njih. Zekat je pravo na imetak. Tako mi Allaha, zaista ću se boriti protiv onoga ko pravi razliku između zekata i namaza." Omer prenosi: „Vidio sam da je Allah rasprostranio srce Ebu Bekru i uputio ga na borbu pa sam i ja spoznao da je na istini." Puno je sličnih primjera iz kojih se vidi da je Ebu Bekr bio iznad Omera iako je Omer okarakterisan kao onaj koji ima nadahnuće (ar *muhaddes*). Stepen *siddka*(iskrenosti) je veća od stepena *muhaddesa* (nadahnuća). Jer *Es-Siddik*-iskreni uzima od bezgrješnog Poslanika sve što rekne i uradi, a onaj koji je

---

[1] Bilježi ga Buharija u poglavlju: „Eš-šurut fil-džihadi vel-musalehatu mea ehlil-harbi", 3/239.

[2] Bilježi Buharija od Aiše, Poslanikove žene kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, umro Ebu Bekr je bio u Sunhu (današnje naselje Avali u Medini op.pr). Omer reče: «Tako mi Allaha nije umro Allahov Poslanik, Allah će ga ponovo poslati pa će poodsjecati ruke i noge nekim ljudima.» Zatim je došao Ebu Bekr, otkrio je Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i poljubio ga i reče: «Ti si mi draži i od oca i od majke lijep si živ i mrtav. Tako mi Allaha Allah ti neće dopustiti da osjetiš smrt dva puta. Zatim je izišao i rekao: «O ti koji se zaklinješ smiri se. Kada je pošao govoriti Ebu Bekr Omer sjede. Ebu Bekr se zahvali Allahu i pohvali Ga, a zatim reče: «Onaj ko je obožavao Muhammeda neka zna da je Muhammed umro, a ko je obožavao Allaha pa Allah je živ i ne umire.» Zatim je proučio Kur'anske ajete: **«Muhammed je samo poslanik, a i prije njega je bilo posalnika. Ako bi on umro ili ubijen bio, zar biste se stopama svojim vratili? Onaj ko se stopama svojim vrati neće Allahu nimalo nauditi, a Allah će zahvalne sigurno nagraditi.»** (Ali Imran, 144) I Njegove riječi: «Ti ćeš umrijeti a i oni će umrijeti.» Bilježi ga Buharija na kraju poglavlja „Lev kuntu muttehizen halila" u „Menakibu", 5/6.

nadahnut uzima od svog srca neke stvari a kao što je poznato njegovo srce nije bezgriješno, zato je obaveza da to potčini onome s čime je došao bezgriješni Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Zbog toga se Omer savjetovao sa ashabima i debatisao o pojedinim stvarima a ponekad je prihvatao njihovo mišljenje. Oni su mu se ponekad suprostavljali u u nekim stvarima i kao dokaz protiv njegova mišljenja iznosili dokaze iz Kur'ana i sunneta. On je priznavao to što bi mu se usprotivili i nije im govorio: „Ja sam nadahnut tako da trebate prihvatiti moj stav a ne da mi se suprostavljate."

Zato ako bilo ko za sebe tvrdi da je evlija ili to za njega tvrde njegovi prijatelji a zatim se pozove da ima nadahnuće ili da je dobio neke obavjesti te da im je obaveza da ga slijede i da prihvate sve što on kaže bez, obzira na Kur'an i sunnet, treba znati da on i oni griješe. Takav neko je od najzalutalijih ljudi. Omer ibn Hatab je bolji od njega, on je bio Vladar pravovjernih a muslimani su sa njim raspravljali i suprostavljali mu su u njegovim stavovima, a on i oni su bili na Kur'anu i sunnetu. Selef ovog umeta se složio oko činjenice da se od svačijeg govora uzima i ostavlja osim od govora Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme.

Ovo je razlika između poslanika i drugih ljudi. Obaveza je vjerovati u sve ono o čemu su obavjestili poslanici, alejhim selam, od Allaha, dželle še'nuhu, i obaveza je pokoriti im se u svemu što naređuju. Za razliku od evlija kojima nije obaveza pokoriti se u svemu što naređuju, niti je obaveza vjerovati u sve o čemu su obavjestili. Njihove obavjesti i naredbe se uporede sa Kur'anom i sunnetom pa što se slaže sa njima obaveza je prihvatiti a što se kosi sa Kur'anom i sunnetom to se odbacuje pa makar vlasnik tog govora bio Allahov evlija-štićenik. Ako je bio mudžtehid ima opravdanje i jednu nagradu za svoj idžtihad, a ako se razišao sa Kur'anom i sunnetom greška će mu biti oproštena. Ako je pomenuti od onih koji su se Allaha bojali što je više mogao pa Allah, dželle še'nuhu, kaže:

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ

„Zato se Allaha bojte koliko god možete." (Et-Tegabun, 16) To je tumačenje riječi Uzvišenog:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ

„O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati." (Ali Imran, 102)

Ibn Mesud i drugi kažu: Istinski se bojati Allaha znači da Mu se pokorava i da Mu ne griješi, da spominje i da ne zaboravlja, da zahvaljuje i da ne niječe.

Tj., shodno svojim mogućnostima jer Allah, dželle še'nuhu, ne opterećuje nikoga mimo njegovih mogućnosti. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا ٱكْتَسَبَتْ

„Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi." (El-Bekara, 286) I kaže Uzvišeni: «

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ

هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٤٢﴾

„A oni koji budu vjerovali i dobra djela činili – Mi nikog ne zadužujemo mimo njegovih mogućnosti – biće stanovnici dženneta, u njemu će vječno ostati." (El-E'araf, 42) I kaže:

وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ ۖ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا

„...i da krivo na litru i na kantaru ne mjerite, - Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo..." (El-En'am, 152)

Allah, dželle še'nuhu, je na više mjesta spomenuo iman-vjerovanje u ono s čime su došli poslanici, tako kaže:

قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ

وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ

وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

„Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dato Musau i Isau, i u ono što je dato vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima, i mi se samo Njemu pokoravamo." (El-Bekara, 136) I kaže Uzvišeni:

الٓمٓ ﴿١﴾ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡغَيۡبِ
وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن
قَبۡلِكَ وَبِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى مِّن رَّبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ

„Elif Lam Mim. Ova Knjiga, u koju nema nikakve sumnje, uputstvo je svima onima koji se budu Allaha bojali; onima koji u nevidljivi svijet budu vjerovali i molitvu obavljali i udjeljivali dio od onoga što im mi budemo davali; i onima koji budu vjerovali u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, i onima koji u onaj svijet budu čvrsto vjerovali. Njima će Gospodar njihov na pravi put ukazati i oni će ono što žele ostvariti.“ (El-Bekara, 1-5) I kaže Uzvišeni:

۞لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ
ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ
وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ
وَٱلۡمُوفُونَ بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

„Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema Istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji molitvu obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u neimaštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su Iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone.“ (El-Bekara, 177)

Ovo što sam spomenuo - da je Allahovim evlijama obaveza da se čvrsto pridržavaju Kur'ana i sunneta i da među njima nema bezgriješnih i nepogriješivih koji imaju pravo da slijede ono što osjećaju u svojim srcima a da se prethodno ne konsultuju sa Kitabom i sunnetom - to je stvar oko koje se slažu Allahovi štićenici. Ko se suprostavlja ovom načelu nije od Allahov evlija-štićenika koje je Allah, dželle še'nuhu, naredio da se slijede. Takav je ili nevjernik ili je je teški džahil-neznalica. Ovoga je mnogo (ponavljanje ovog načela) u govoru učenjaka

kao što je govor Sulejmana Daranija: „U srce mi dođe neka izreka od narodnih izreka, ne prihvatam je osim uz dva svjedoka; Kur'an i sunnet.“[1]

Ebu Kasim Džunejd kaže: „Ovo smo spoznali slijedeći Kur'an i sunnet, onaj ko ne uči Kur'an a piše hadise nije mu ispravno da govori o ovom našem znanju.“ - Ili je rekao: „Takav se ne slijedi.“

Ebu Osman Nejsaburi kaže: „Ko sebi uzme za vođu sunnet u pogledu riječi i dijela taj će govoriti mudro, a ko sebi uzme prohtjev za vođu u svom govoru i djelima govorit će novotarski. Jer Allah, dželle še'nuhu, u svom praiskonskom govoru kaže:

وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا

„...pa ako mu budete poslušni, bićete na pravom putu...“ (En-Nur, 54)

Ebu Omer ibn Nedžid kaže: „Sve što egzistira ako za njega ne svjedoči Kur'an i sunnet to je batil-neispravno.“ Mnogi ljudi griješe u ovom poglavlju, za nekog čovjeka smatraju da je on Allahov evlija te prihvataju od njega sve što on kaže. Opravdavaju sve što on rekne ili uradi pa makar se to kosilo sa Kur'anom i sunnetom. Ljudi se povedu za njim i slože se sa onim što on radi a suprostave se onome s čime je Allah, dželle še'nuhu, poslao svog Poslanika, a Allah je naredio svim stvorenjima da vjeruju u ono o čemu ih on obavjesti i da se pokore onome što im naredi, jer ga je Allah, dželle še'nuhu, učinio rastavlječem između: Allahovih štićenika i Njegovih neprijatelja, stanovnika Dženneta i stanovnika Džehennema. On je ukazao na sretne i nesretne, onaj ko ga bude slijedio biće od Allahovih bogobojaznih štićenika i Njegove pobjedonosne vojske i dobrih robova, a onaj ko ga ne bude slijedio biće od Njegovih neprijatelja zlikovaca koji će propasti.

Čovjekovo slijeđenje te osobe (koja za sebe tvrdi da je evlija a suprostavlja se Kur'anu i sunnetu) će ga prvo odvesti u zabludu i novotariju a na koncu ga može odvesti i u nevjerstvo i nifak-licemjerstvo, tako da može imati udjela u riječima Uzvišenog:

---

[1] On je Abdurrahman ibn Ahmed ibn Atijje Darani, nadimak je dobio po mjestu Darija mjestu koje se nalazi južno od Damaska. Umro je 215 h .

وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَـٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَـٰوَيْلَتَىٰ لَيْتَنِى
لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ ٱلذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى ۗ وَكَانَ ٱلشَّيْطَـٰنُ
لِلْإِنسَـٰنِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾

„Na Dan kada nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: "Kamo sreće da sam se uz Poslanika pravog puta držao, kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo, on me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio!" – a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu.“ (Furkan, 27-29) I u riječima Uzvišenog:

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ
إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾ رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ
وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا

„Na Dan kad se njihova lica u vatri budu prevrtala, govoriće: 'Kamo sreće da smo se Allahu pokoravali i da smo Poslanika slušali!' I govoriće: 'Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s pravog puta odveli; Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju i prokuni ih prokletstvom velikim!'“ (El-Ahzab, 66-68) I kaže Uzvišeni:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ
حُبًّا لِّلَّهِ ۗ وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ
ٱلْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ
ٱلْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا۟ مِنَّا ۗ كَذَٰلِكَ
يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَـٰلَهُمْ حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ ۖ وَمَا هُم بِخَـٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿١٦٧﴾

„Ima ljudi koji su mjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli, ali pravi vjernici još više vole Allaha. A da znaju mnogobožci da će onda kada dožive patnju – svu moć samo Allah imati i da će Allah strahovito kažnjavati, kad će se glavešine, za kojima su se drugi povodili,svojih sljedbenika odreći i kada su veze koji su ih vezale prekinute biti, i one patnju doživjeti, kada će

sljedbenici njihovi uzviknuti: "Da nam je samo da se vratimo, pa da se i mi njih odreknemo kao što su se oni nas odrekli!" Eto, tako će Allah njima djela njihova po njih kobnim pokazati i oni iz vatre neće izlaziti.“ (El-Bekara, 165-167) Ovi su slični kršćanima za koje Allah, dželle še'nuhu, kaže:

ٱتَّخَذُوٓا۟ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَـٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا
لِيَعْبُدُوٓا۟ إِلَـٰهًا وَٰحِدًا ۖ لَّآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَـٰنَهُۥ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

„Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje i Mesiha, sina Merjemina, a naređeno im je da se samo jednom Bogu klanjaju, - nema boga osim Njega. On je vrlo visoko iznad onih koje oni Njemu ravnim smatraju.“ (Et-Tevba, 31)

U tumačenju ovog ajeta u „Musnedu“ se navodi predaja, koju je Tirmizi ocjenio kao hasen predaju, od Adija ibn Hatima da je pitao Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, o tumačenju ovog ajeta pa je rekao: „Oni ih nisu obožavali.“ Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, reče: *„Zar im oni nisu dozvoljavali haram stvari i zabranjivali halal stvari a oni su im se pri tome pokoravali?“* „Da“,- reče. *„Eto to je njihovo obožavanje.“* Otuda se u pogledu ovih kaže: „Oni su spriječeni do cilja jer su izgubili usule-osnove, jer je osnova svih osnova realizacija imana u ono s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Mora se vjerovati da je Muhammed poslanik svim stvorenjima, ljudima i džinima, Arapima i nearapima, učenjacima i pobožnjacima, vladarima i običnim podanicima. I da niko nema načina i puta da se približi Allahu, dželle še'nuhu, osim slijeđenjem njega vanjštinom i unutrinom. Čak kada bi ga susreli Musa i Isa (Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme) bila bi im obaveza da ga slijede kao što Uzvišeni kaže:

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَـٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَـٰبٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ
مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ ۚ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى ۖ
قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا ۚ قَالَ فَٱشْهَدُوا۟ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ﴿٨١﴾ فَمَن تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ
فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٨٢﴾

„Allah je od svakog vjerovjesnika kome je Knjigu objavio i znanje dao – obavezu uzeo: 'Kad vam, poslije, dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurrno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li

pristajete i prihvatate da se na to Meni obavežete?' – Oni su odgovorili: 'Pristajemo!' – 'Budite, onda, svjedoci' – rekao bi On -, 'a i Ja ću s vama svjedočiti." A oni koji i poslije toga glave okrenu, oni su doista nevjernici.'" (Ali Imran, 81-82)

Ibn Abas kaže: „Allah, dželle še'nuhu, nije poslao nijednog poslanika a da nije od njega uzeo obavezu ako se pojavi Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, a on bude živ da će u njega vjerovati i da će ga pomoći. I naredio mu je da od svog naroda (dotični poslanik) uzme ugovor-obavezu ako za njihova života bude poslan Muhammed da će u njega povjerovati i da će ga pomoći. A Uzvišeni kaže:

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن
يَتَحَاكَمُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓا۟ أَن يَكْفُرُوا۟ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَٰلًۢا
بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيْتَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يَصُدُّونَ
عَنكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾ فَكَيْفَ إِذَآ أَصَٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَآءُوكَ يَحْلِفُونَ
بِٱللَّهِ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّآ إِحْسَٰنًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَعْلَمُ ٱللَّهُ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ
عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُل لَّهُمْ فِىٓ أَنفُسِهِمْ قَوْلًۢا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ
بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ فَٱسْتَغْفَرُوا۟ ٱللَّهَ وَٱسْتَغْفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ
لَوَجَدُوا۟ ٱللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ
ثُمَّ لَا يَجِدُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾

„Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe pa ipak žele da im se pred šejtanom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede. Kad im se kaže: 'Prihvatite ono što Allah objavljuje, i Poslanika!' – vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću. A šta će tek biti kad ih, zbog djela ruku njihovih, pogodi kakva nesreća, pa ti dođu kunući se Allahom: 'Mi smo samo htjeli da učinimo dobro i da bude sloge'. Allah dobro zna šta je u srcima njihovim, zato se ti ne obaziri na riječi njihove i posavjetuju ih, i reci im o njima ono što će ih dirnuti. A Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se, prema Allahovom naređenju, pokoravali. A da oni koji su se sami prema sebi ogriješili dođu tebi i zamole

Allaha da im oprosti, i da i Poslanik zamoli za njih, vidjeli bi da Allah zaista prima pokajanje i da je milostiv. I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore.“ (En-Nisa, 60-65)

Svako ko se suprostavlja nečemu s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, slijedeći pri tome nekoga za koga misli da je Allahov evlija-štićenik on svoje mišljenje gradi na stavu da je on evlija i da mu se ni u čemu ne suprostavlja. Kada bi takav čovjek bio od najvećih Allahovih evlija, kao što su najstariji ashabi i tabiini, od njega se neće prihvatiti ono što se suprostavlja Kur'anu i sunnetu, a šta reći ako dotični Allahov evlija-štićenik nije od ashaba i prvih muslimana? Vidjet ćeš mnoge od onih koji za sebe tvrde da su evlije kako tvrde da su imali neka otkrovenja ili nadahnuća ili da su im se desile neke čudne natprirodne stvari, kao npr. da je naišaretio prema nekoj osobi pa je umrla ili da je letio po zraku do Mekke ili negdje drugo i slično. Zatim, od tih čudnih stvari je npr. da takav hoda po vodi (a da ne potone), ponekad nestane iz vida ljudima, nekad ih obavjesti o ukradenim stvarima, zatim da ljudi od njega traže pomoć u njegovom odsustvu, ili kada takav umre da ga vidi i da mu rješi neku njegovu potrebu. U ovim stvarima nema ničega što ukazuje da je njihov vlasnik Allahov evlija-štićenik. Čak šta više, istinske Allahove evlije su se složile da ako vide čovjeka da leti po nebu ili ide po vodi da ih to ne treba zavesti dok ne vide da li dotični slijedi Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i da li živi u skladu sa njegovim naredbama i zabranama.

Kerameti-čudesne stvari koje Allah, dželle še'nuhu, daje pravim evlijama su veći od ovih stvari. Što se tiče ovih neprirodnih stvari koje izvode pojedini ljudi moguće je da se ponekad radi o Allahovim evlijama a isto tako moguće je da se radi o Allahovim neprijateljima. Ove naočigled čudne i neprirodne stvari mogu izvoditi mnogi mušrici, nevjernici, kitabije, munafici a ponekad i neki novotari. Tako da te stvari bivaju od šejtana. Nije dozvoljeno misliti da svako ko dođe sa nekom neprirodnom stvari da je dotični Allahov evlija-štićenik. Allahovi štićenici se prepoznaju po osobinama, radnjama i stanjima na koja ukazuje Kur'an i sunnet. Prepoznaju se po nuru-svjetlu imana i Kur'ana i po unutrašnjoj suštini imana i primjeni vanjskih propisa islama.

Tako se npr. pomenute čudne-natprirodne stvari dešavaju kod ljudi koji ne abdeste niti obavljaju propisane namaze, čak šta više, takav je nekad zamazan nedžasetom-nečistoćom i živi sa psima. Često boravi u hamamima, nužnicima, smetljištima i kaburovima, a od njega možeš osjetiti smrad. Takav se npr. ne čisti

i ne kupa kako je to šerijatom propisano, a Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Meleci ne ulaze u kuću u kojoj je džunub i pas.*"[1] Za nužnike je rekao: „*Ovim nužnicima se prisustvuje.*"[2] Tj., prisustvuju im ili ih posjećuju šejtani. I rekao je: „*Ko bude jeo od ove dvije ružne biljke neka se ne približava našim džamijama jer i meleke uznemirava ono što uznemirava ljude.*"[3] (luk i prasa op.pr.). I rekao je: „*Allah je lijep i ne prima osim lijepo.*"[4] I kaže: „*Allah je čist voli čistoću.*"[5] I kaže: „*Petero se ubija u haremu i mimo harema; zmija, vrana čija su leđa i stomak bijeli, miš, lunja (vrsta sokola) i bijesan pas.*"[6] U drugom rivajetu stoji: „*Zmija i škorpion.*" I Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je naredio da se ubijaju psi.[7] U jednom hadisu kaže: „*Ko uzgaja psa, koji mu ne koristi za čuvanje usjeva i stoke, svaki dan mu se umanjuju djela za jedan kirat.*"[8] I kaže, sallallahu alejhi ve selleme: „*Meleci ne prisustvuju društvu u kojem ima pas.*"[9] I rekao je: „*Ako nekome od vas pas naloče posudu neka je opere sedam puta, jedanput od toga sa zemljom.*"[10] A Uzvišeni kaže:

---

[1] Bilježi ga Ebu Davud, i Nesai od Alije a njegovi prenosioci su vjerodostojni. S tim da Nedžij, jedan od prenosioca, njega ne smatra vjerodostojnim osim Adželij. Hadis se nalazi u dva „Sahiha" bez riječi «džunub». Bilježi Ebu Davud, u svom „Sunenu": «Trojici se ne približavaju meleci; lešu nevjernika, onome ko se namaže šafranom i džunub osobi osim ako se abdesti.» Ovaj hadis je hasen shodno većem broju puteva kojim je prenesen. Izraz *hāluk* u hadisu označava miris koji se sastoji od raznih boja a kojim preovladava crvena boja. Vanjština ukazuje da se zabrana odnosi ako se uoči njegova boja.»

[2] Bilježi ga Ebu Davud, od Zejda ibn Erkama a njegovi prenosioci su vjerodostojni.

[3] Bilježi ga Muslim s lafzom: «Ko jede luk, bjeli luk i prasu neka se ne približava našim mesdžidima, jer i meleke uznemirava ono što uznemirava ljude.» Buharija ga bilježi u sljedećem obliku: «Ko jede luk i bjeli luk neka se odvoji od nas.» ili «Neka se izdvoji iz našeg mesdžida.» Izraz «dva ružna drveta» se prenosi kao govor Omera, radijellahu anhu, u „Sahihu" Muslima.

[4] Bilježi ga Muslim od Ebu Hurejre.

[5] Bilježi ga Tirmizi s lafzom: «Zaista je Allah, dželle še'nuhu, lijep i voli lijepo, čist je i voli čistoću.» Ovaj hadis je hasen.

[6] Bilježi ga Muslim u ovom obliku a Buhari u sljedećem obliku: «Pet životinja su štetočine i mogu se ubiti u haremu: «Gavran, lunja, škorpion, miš, i podivljali pas.»

[7] Potvrđeno je da je on, sallallahu alejhi ve selleme, naredio da se ubijaju psi, zatim je to zabranio i iz te zabrane je izdvojio podivljalog psa i potpuno crnog psa.

[8] Hadis je Muttefekun alejhi od Sufjana ibn Ebi Zuhejra.

[9] Bilježi ga Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i Ahmed od Ebu Hurejre.

[10] Bilježi ga Muslim s lafzom «Prvi put od njih.» Lafz «jedanput od toga» je zabilježen kod Darekutnija i lanac te predaje je daif.

۞ وَٱكْتُبْ لَنَا فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ إِنَّا هُدْنَآ إِلَيْكَ ۚ قَالَ عَذَابِىٓ أُصِيبُ
بِهِۦ مَنْ أَشَآءُ ۖ وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ
وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِىَّ ٱلْأُمِّىَّ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ
مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُحِلُّ
لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَٱلْأَغْلَٰلَ ٱلَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ
فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلنُّورَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

„I dosudi nam milost na ovom svijetu, i na onom svijetu, - mi se, vraćamo Tebi!" – „Kaznom Svojom Ja kažnjavam koga hoću" – reče On -, „a milost Moja obuhvaća sve; daću je onima koji se budu grijeha klonili i zekat davali, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali, onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni da čita ni da piše, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze, koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvraćati ih, koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti, koji će ih tereta i teškoća koje su oni imali osloboditi. Zato će oni koji budu u njega vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali i svjetlo po njemu poslano slijedili – postići ono što budu željeli." (El-E'araf, 156-157)

Otuda ako neki čovjek dotiče nedžaset i prljavštine koje voli šejtan ili se sklanja i boravi u hamamima i nužnicima u kojima inače borave šejtani, ili jede zmije, škorpione, ose, uši pasa i ostalih prljavih životinja i štetočina, ili pije mokraću i neke druge nedžasete koje voli šejtan, ili da doziva u pomoć nekog mimo Allaha, dželle še'nuhu, i njemu se obraća ili da čini sedždu u pravcu kabura svog šejha - a ne ispovjeda vjeru iskreno Gospodaru svjetova, ili se druži sa psima, boravi pokraj vatri, boravi na smetljištima i nečistim mjestima, ili da boravi po mezarjima - a pogotovo mezarjima kršćana, židova i mušrika, ili da prezire slušanje Kur'ana i bježi od njega i daje prednost muzici i poeziji i da daje prednost glasu frula i muzičkih instrumenata nad slušanjem govora Milostivog; sve navedeno su znakovi da se radi o šejtanovim štićenicima a ne o štićenicima Milostivog.

Ibn Mes'ud, radijellahu anhu, kaže: „Neka niko nikoga ne pita o sebi osim Kur'ana. Ako voli Kur'an voli Allaha a ako mrzi Kur'an mrzi Allaha i Njegova Poslanika."

Osman ibn Affan, radijellahu anhu, kaže: „Kada bi se naša srca očistila nikada se ne bi mogla zasititi Allahova govora." I rekao je Ibn Mesud: „Zikr povećava iman u srcu kao što voda pospješuje rast povrća. A muzika pospješuje rast nifaka-licemjerstva u srcu kao što voda pospješuje rast povrća." Zato, ako je čovjek stručan i poznaje suštinu unutarnjeg imana i može razlučiti između šejtanskih stanja i pojava s jedne i stanja i pojava Milostivog s druge strane onda je on od onih u čije je srce Allah, dželle še'nuhu, usadio nur imana. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَءَامِنُواْ بِرَسُولِهِۦ يُؤۡتِكُمۡ كِفۡلَيۡنِ مِن رَّحۡمَتِهِۦ وَيَجۡعَل لَّكُمۡ
نُورٗا تَمۡشُونَ بِهِۦ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٢٨

„O vi koji vjerujete, - Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte, On će vam dvostruku milost Svoju darovati, i daće vam svjetlo pomoću kog ćete ići, i oprostiće vam – jer Allah prašta, i samilostan je." (El-Hadid, 28) I kaže Uzvišeni:

وَكَذَٰلِكَ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ رُوحٗا مِّنۡ أَمۡرِنَاۚ مَا كُنتَ تَدۡرِي مَا ٱلۡكِتَٰبُ وَلَا ٱلۡإِيمَٰنُ وَلَٰكِن
جَعَلۡنَٰهُ نُورٗا نَّهۡدِي بِهِۦ مَن نَّشَآءُ مِنۡ عِبَادِنَاۚ وَإِنَّكَ لَتَهۡدِيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٥٢

„Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga niti si poznavao vjerske propise, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo. A Ti, Zaista, upućuješ na pravi put." (Eš-Šura, 52)

Ovo se odnosi na vjernike koji su spomenuti u hadisu koji bilježi Titmizi od Ebu Seida Hudrija, radijellahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Bojte se pronicljivosti vjernika, zaista on gleda Allahovim nurom.*" Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasen.[1]

[1] Ovaj hadis je *hasen-ligajrihi* tj. po drugim hadisima, kao što to navodi Hejsemi u „Mudžme'a zevaidu". Pogledaj „Daif džami'", br 127.

Prethodio je vjerodostojan hadis koji je zabilježio Buharija i drugi u kojem stoji: „*Moj će mi se rob neprestano približavati nafilama...*" U njemu još stoji „*Ako zatraži od mene dat ću mu a ako od mene zatraži zaštitu sigurno ću ga zaštititi. Ni u čemu što činim ne oklijevam kao što oklijevam u pogledu (uzimanja) duše vjernika, jer on smrt ne voli, a Ja ne volim da ga ožalostim.*"[1]

Pa ako je rob od ovih moći će razlučiti između stanja Allahovih evlija-štićenika i stanja šejtanovih štićenika. Kao što bankar ili stručnjak za novac može razlikovato između pravog i lažnog dirhema. Kao što onaj ko poznaje konje može razlučiti između dobrog i lošeg konja. Kao što onaj ko poznaje konjaništvo može razlučiti između hrabrog konjanika i kukavice. I kao što je obaveza razlikovati između iskrenog poslanika i između lažnog, pa tako zna razlikovati izmeđ iskrenog i povjerljivog Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, koji je poslan svim svjetovima te Musa, Isa i drugih poslanika s jedne i Musejleme Kezzaba, Esveda Anesija, Talhe Esedija, Harisa Dimeškija, Babah Rumija i drugih lažnih poslanika lažaca s druge strane. Takav može napraviti razliku između bogobojaznih Allahov evlija-štićenika i šejtanovih zabludjelih štićenika.

[1] Dio u zagradi ne bilježi Buharija.

POGLAVLJE - SVAK POSLANI JE IMAO ŠERIJAT I MENHEDŽ

Suština vjere, Gospodara svjetova je ono oko čega su se složili Allahovi poslanici i vjerovjesnici iako je svaki od njih imao poseban put(menhedž) i šerijat. Izraz «šir'atun» znači šerijat, kao što Uzvišeni kaže:

لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا

„...svima vama smo zakon i pravac propisali..." (El-Maide, 48) I kaže Uzvišeni:

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ فَٱتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ وَإِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾

„A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju, jer te oni nikako ne mogu od Allahove kazne odbraniti; nevjernici jedni druge štite, a Allah štiti one koji Ga se boje i grijeha klone." (El-Gašija, 18-19)

Izraz *minhadž* znači put ili pravac. A Uzvišeni kaže:

وَأَلَّوِ ٱسْتَقَـٰمُوا۟ عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَـٰهُم مَّآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِۦ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾

„A da se pravog puta drže, Mi bismo ih vodom obilnom pojili, da bismo ih time na kušnju stavili; a onoga ko neće da se Gospodaru svome klanja On će patnju tešku uvesti." (El-Džinn, 16-17)

Šir'atun je na stepenu *šerijata* a *minhadž* je put kojim se hodi a cilj toga je postići suštinu vjere a to je obožavanje Allaha jedinog, Koji nema sudruga, i to je suština vjere islama. To znači da se rob preda Gospodaru svjetova i da se ne predaje nikom drugom. Onaj ko se preda i pokori drugom takav postaje mušrikom a Allah, dželle še'nuhu, kaže:

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ

„Allah neće oprostiti da mu se širk čini."

Onaj ko se ne preda Allahu već se uzoholi od robovanja Njemu onda biva od onih o kojima Allah, dželle še'nuhu, kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

„Oni koji iz oholosti neće da Mi ibadet čine – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi." (El-Gafir, 60)

Islam je vjera prvih i poslejdnjih od poslanika i vjerovjesnika. Uzvišeni kaže:

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي ٱلْأٓخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾

„A onaj koji želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na onom svijetu nastradati." (Ali Imran, 85)

Vjera islam je vjera svih poslanika i vjerovjesnika, onih prvih i poslednjih. Ovo je opšti ajet za svako vrijeme i mjesto. Nuh Ibrahim, Jakub i njegovi unuci, Musa, Isa, havarijjini, svi oni su bili na vjeri islamu čija se suština ogleda u robovanju Allahu jedinom koji nema sudruga. Allah, dželle še'nuhu, o Nuhu kaže:

يَٰقَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِي وَتَذْكِيرِي بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوٓاْ أَمْرَكُمْ وَشُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ ٱقْضُوٓاْ إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾

„O narode moj, ako vam je dodijao moj boravak među vama i moje opominjanje Allahovim dokazima, - a ja se stalno uzdam u Allaha -, onda se, zajedno sa božanstvima svojim, odlučite, i to ne krijte; zatim to nada mnom izvršite i ne odgađajte! A ako glave okrenete- pa, ja od vas nikakvu nagradu ne tražim, mene će Allah nagraditi, meni je naređeno da budem musliman." (Junus 71-72) I kaže Uzvišeni:

وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَٰهُ فِي ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلْأٓخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾

وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبۡرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعۡقُوبُ يَٰبَنِيَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم
مُّسۡلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

„Vjeru Ibrahimovu izbjegava sano onaj koji ne drži do sebe. A Mi smo njega na ovom svijetu odabrali, i na onom će biti među dobrima. Kada mu je Gospodar njogov rekao: 'Budi poslušan!' – on je odgovorio: 'Ja sam poslušan Gospodaru svjetova!' I Ibrahim ostavi u amanet sinovima svojim a i Jakub: 'Sinovi moji, Allah vam je odabrao pravu vjeru, i nipošto ne umirite drugačije nego kao muslimani!'"(El-Bekara, 130-132) I kaže:

وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰقَوۡمِ إِن كُنتُمۡ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ فَعَلَيۡهِ تَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّسۡلِمِينَ ﴿٨٤﴾

„I Musa reče: 'O narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte ako ste muslimani!'" (Junus, 84) Sihirbazi su (u vremenu Musaa) rekli:

رَبَّنَآ أَفۡرِغۡ عَلَيۡنَا صَبۡرٗا وَتَوَفَّنَا مُسۡلِمِينَ ﴿١٢٦﴾

„Gospodaru naš, daj nam snage da izdržimo i da kao vjernici umremo!" (El-E'araf, 126) A Jusuf, alejhi selam, je rekao:

أَنتَ وَلِيِّۦ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۖ تَوَفَّنِي مُسۡلِمٗا وَأَلۡحِقۡنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠١﴾

„Ti si Zaštitinik moj i na ovom i na onom svijetu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!" (Jusuf, 101) A Belkisa je rekla:

قَالَتۡ رَبِّ إِنِّي ظَلَمۡتُ نَفۡسِي وَأَسۡلَمۡتُ مَعَ سُلَيۡمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾

„...ja sam se prema sebi ogriješila i u društvu sa Sulejmanom predajem se Allahu Gospodaru svjetova!" (En-Neml, 44) I kaže Uzvišeni:

يَحۡكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسۡلَمُواْ لِلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلۡأَحۡبَارُ

„Po njemu su Jevrejima sudili vjerovjesnici, koji su bili Allahu poslušni i čestiti ljudi, i učeni..." (El-Maide, 44) Havarijuni su također rekli:

قَالَ ٱلۡحَوَارِيُّونَ نَحۡنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشۡهَدۡ بِأَنَّا مُسۡلِمُونَ ﴿٥٢﴾

"Mi", - rekoše učenici, - „mi ćemo biti pomagači Allahove vjere, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu.'" (Ali Imran, 52)

Dakle vjera poslanika je jedna makar se njihovi šerijati-zakoni razlikovali. Tako se u dva „Sahiha“ prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Vjera nas poslanika je jedna.“* A Uzvišeni kaže:

﴿ شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ وَمَا وَصَّيۡنَا بِهِۦٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓۖ أَنۡ أَقِيمُواْ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُواْ فِيهِۚ كَبُرَ عَلَى ٱلۡمُشۡرِكِينَ مَا تَدۡعُوهُمۡ إِلَيۡهِ

„On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisano Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: "Pravu vjeru ispovjedajte i u tome se ne podvajajte!" Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu...“ (Eš-Šura, 13) I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُواْ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعۡمَلُواْ صَٰلِحًاۖ إِنِّي بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡ زُبُرٗاۖ كُلُّ حِزۡبِۭ بِمَا لَدَيۡهِمۡ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾

„O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite, jer Ja dobro znam što vi radite! Ova vaša vjera – jedina je prava vjera, a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se pričuvajte!" A oni su se u pitanjima vjere svoje podijelili na skupine, svaka stranka radosna onim što ispovijeda.“ (El-Mu'minun, 51-53)

POGLAVLJE
POSTOJI SLAGANJE DA SU POSLANICI BOLJI OD EVLIJA

Selef umeta, njegovi imami i ostale evlije se slažu da su poslanici bolji od evlija koji nisu Allahovi poslanici. Allah, dželle še'nuhu, je svoje sretne robove, koje je obasuo blagodatima, podijelio na četiri stepena. Uzvišeni kaže:

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُوْلَٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾

„Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku biće u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!“ (En-Nisa, 69)

A u hadisu je preneseno: *„Sunce nije izašlo niti zašlo nad boljim čovjekom, nakon poslanika i vjerovjesnika, kao što je Ebu Bekr.“* Najbolji ummet je ummet Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ

„Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio...“ (Ali Imran, 110) I kaže Uzvišeni:

ثُمَّ أَوْرَثْنَا ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا

„Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi izaberemo...“ (Fatir, 32)

Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u hadisu koji se bilježi u „Musnedu“ kaže: *„Vi ćete predvoditi sedamdeset ummeta, vi ste najbolji i najčasniji od njih kod Allaha.“* Najbolja od Muhammedova ummeta je prva generacija. U više predaja je preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, da je rekao: *„Najbolja generacija je ona kojoj sam poslan, zatim oni koji slijede za njima a zatim oni koji slijede za njima.“* Ovo je na više mjesta potvrđeno u dva „Sahiha“. U dva „Sahiha“ se također bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Nemojte psovati moje ashabe, tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša kada bi neko od vas udjelio zlata koliko je brdo Uhud to ne bi dostiglo njihov pregršt niti njegovu*

polovicu." Prvi muslimani od muhadžira i ensarija su bolji od ostalih ashaba. A Uzvišeni kaže:

لَا يَسْتَوِى مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ ٱلْفَتْحِ وَقَـٰتَلَ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ ٱلَّذِينَ أَنفَقُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَقَـٰتَلُوا۟ ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ

„Nisu jednaki među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili – oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu..." (El-Hadid, 10) I kaže Uzvišeni:

وَٱلسَّـٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَـٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَـٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ

„Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, a i oni su zadovoljni Njime..." (Et-Tevba, 100)

Prvi muslimani su oni koji su udjeljivali prije *Fetha*-pobjede i borili se. Pod *Fethom* se misli na primirje na Hudejbiji. To je bio uvod u oslobađanje Meke. Tim povodom je Allah, dželle še'nuhu, objavio:

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ لِّيَغْفِرَ لَكَ ٱللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنۢبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢﴾

„Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu da bi ti Allah ranije i kasnije krivice oprostio, da bi blagodat Svoju tebi potpunom učinio, da bi te na pravi put uputio." (El-Feth, 1-2)

Ashabi su pitali Božijeg Poslanika: „O Allahov Poslaniče jeli to pobjeda?" „*Da*",- reče Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme.[1] Najbolji od prvih muslimana su četvorica pravdnih halifa a najbolji od njih su Ebu Bekr a zatim Omer. Ovo je poznata stvar među ashabima i tabiinima, koji su ih u dobru slijedili, i kod imama umeta i njihovih sljedbenika. Na to upućuju mnogobrojni dokazi koje

[1] Hadis bilježe Ebu Davud, Ahmed i Hakim.

smo detaljno objasnili u „Minhadžu es-sunneti ennebevijje" („Poslanička metodologija u pobijanju govora šija rafidija").[1]

U globalu ehli-sunetske i šiitske grupacije se slažu da su najbolji ljudi ovog umeta poslije Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, halife. Poslije ashaba niko nije bolji od njih. Najbolje evlije su oni koji najbolje poznaju ono s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, i koji ga najviše slijede. Kao što su ashabi najpotpuniji u našem umetu u poznavanju vjere i slijeđenju Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme tako je Ebu Bekr najpotpunije spoznaje u pogledu onoga s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, i najdosljedniji u sprovođenju toga. On je najbolji evlija u Muhammedovom, sallallahu alejhi ve selleme, ummetu. Neki fanatici smatraju da je pečat evlija najbolji evlija a to kijase na pečat poslanika koji je najbolji poslanik. Niko od prijašnjih šejhova i uleme nije govorio o pečatu evlija ako se izuzme Muhammed ibn Alij Hakim Tirmizij. On je napisao knjigu o tome u kojoj je na mogim mjestima pogrješio. Zatim su neki od kasnijih počeli smatrati da je svaki od njih pečat svih evlija. Neki od njih smatraju da je pečat evlija bolji od pečata poslanika sa aspekta znanja i spoznaje Allaha te da poslanici od njega uzimaju znanje o Allahu. Takvo svatanje je imao Ibn Arabi, autor knjiga „Futuhat Mekijje" i „Fususul-hikem". On se time suprostavio Šerijatu i razumu a suprostavio se i vjeri svih Allahovih poslanika i evlija. Za onoga koji kaže: „Na njih se obrušio plafon ispod njih." Kažemo mu da nema pameti niti poznaje Kur'an. Poslanici svog vremena su bolji od evlija ovog ummeta. Svi poslanici su bolji od evlija. Evlije su svoje znanje (o vjeri) i spoznaji Allaha uzimali od onih koji su dolazili poslije poslanika. Pečat evlija nije najbolji kao što je pečat poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, najbolji poslanik. Jer je vrijednost Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, potvrđena *nassovima*-Kur'ansko hadiskim tekstovima, koji na to ukazuju. Tako Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Ja sam prvak Ademovih potomaka i nema hvalisanja.*"[2]Zatim njegove riječi: „*Doći ću pred vrata Dženneta i zatražiti da se otvore pa će mi čuvar reći: 'Ko si ti?' 'Muhammed', reći ću. On će zatim reći: 'Naređeno mi je da nikome prije tebe ne otvaram.'*"[3]Zatim u noći

---

[1] Ovu knjigu sam preveo i ona je štampana od strane IK. *Es-Sunne*, hvala Allah, dželle še'nuhu. Op. pr.

[2] Dio hadisa o šefa'tu koji bilježi Buharija.

[3] Bilježi ga imam Muslim u poglavlju Imana.

Mi'radža Allah, dželle še'nuhu, je uzdigao njegov stepen iznad svih poslanika, alejhim selam. Tako da je on najpreči riječima Uzvišenog:

﴿ تِلْكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۘ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ ۖ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَٰتٍ ﴾

„Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge. S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za više stepeni izdigao.“ (El-Bekara, 253)

Kao i mnogi drugi dokazi. Svakome od njih je dolazila objava od Allaha, dželle še'nuhu, a pogotovu Muhammedu, sallallahu alejhi ve selleme. U dostavi svoje poslanice on nije imao potrebu za drugim (poslanikom ili pomagačem). Njegov šerijat, s kojim je došao, nije imao potrebe za prethodnim šerijatom za razliku npr. od Mesiha čiji se šerijat uglavnom naslanjao na Tevrta, pa je došao Mesih i upotpunio ga. Zbog toga su kršćani imali potrebu za prethodnim poslanstvima pored Mesiha, kao što je Tevrat i Zebur. I to je bilo upotpunjenje dvadeset i četiri poslanstva. Narodi prije nas su imali potrebu za ljudima koji su imali nadahnuća za razliku od umeta Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme. Allah, dželle še'nuhu, je njih toga poštedio tako da pored Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, nemaju potrebu za drugim poslanikom niti nekim ko ima nadahnuća i otkrovenja. Allah, dželle še'nuhu, je pri njemu objedinio znanje, dobra djela koja ga čine posebnim i različitim od ostalih poslanika. Allah, dželle še'nuhu, ga je objavom koju mu je spustio odlikovao nad ostalim poslanicima i poslao mu je bez posredništva ljudi. Za razliku od evlija, jer svako onaj do koga je doprla Muhammedova poslanica ne može biti Allahov evlija-štićenik osim slijeđenjem Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme. Sve što je dotični postigao od upute i vjere bilo je posredništvom Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme. Takav je slučaj i sa svim drugim ljudima (prije Muhammeda), ne može se neko od njih pozvati da je evlija ako nije slijedio poslanicu poslanika koji mu je bio poslan. Onaj ko tvrdi da je Allahov evlija-štićenik, od onih do kojih je dospjela Muhammedova, sallallahu alejhi ve selleme, poslanica, i da posjeduje poseban put do spopznaje Allaha neovisno od Muhammeda, takav je bezbožnik kafir. Ako bi rekao da ima potrebu za Muhammedom u vanjskom znanju mimo unutrašnjeg, ili da kaže da ima potrebu za šerijatskim znanjem mimo znanja suštine i spoznaje takav je gori od kršćana i židova koji za Muhammeda kažu da je on polsnik koji je poslat «neukima» mimo ehli kitaba. Takvi vjeruju u dio a dio niječu tako da su time postali kafiri. Isti je slučaj sa onima koji kažu da je Muhammed poslan sa spoljašnjim znanjem mimo unutarnjeg znanja. Tako vjeruje u dio a dio niječe. Takav je također kafir i to na većem stepenu nevjerstva od onog prethodnog jer je unutarnje znanje znanje

koje se tiče imana, spoznaje i stanja srca. To je znanje o suštini unutrašnjeg vjerovanja a to je uzvišenije od pukog vanjskog znanja o djelima imana.

Ako neko tvrdi da je Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, poznavao ove vanjske stvari od vjere mimo unutranjih-suštinskih stvari imana te da on suštinu tih stvari nije uzeo i naučio iz Kur'ana i sunneta, time tvrdi da vjeruje u dio onoga s čime je došao Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, a u dio ne vjeruje. Ovo je veće zlo od onoga koji otvoreno kaže da vjeruje u dio a da dio niječe a ne tvrdi da je ona polovica u koju vjeruje slabija polovica od dvije polovice vjere (vanjska i unutarnja).

Ovi bezbožnici tvrde da je vilajet bolji od poslanstva. Tako zavode obični svijet tezom da je nečiji vilajet bolji od nečijeg poslanstva. Otuda u stihovijma govore:

Stepen poslanstva u Berzahu je uz poslanika ispod stepena evlije

I govore: „Mi sa njim učestvujemo u njegovom štićeništvu koje je veće od njegove poslanice", - što predstavlja njihovu najveću zabludu. Niko se ne može izjednačiti sa Muhammedovim, sallallahu alejhi ve selleme, vilajetom čak ni Ibrahim ni Musa a to pogotovu važi za ove bezbožnike.

Svaki poslanik je vjerovjesnik i evlija. I naš Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je vjerovjesnik evlija. Njegova poslanica sadržava njegovo poslanstvo a njegovo poslanstvo sadrži njegov vilajet-štićeništvo. Ako žele reći da mu Allah, dželle še'nuhu, objavljuje a da nije njegov zaštitnik takva pretpostavka je neispravna. Zbog same činjenica da mu spušta objavu nemoguće je a da ne bude Njegov evlija. Njegovo poslanstvo je nerazdvojivo od njegova vilajeta. Pa kada bi bilo i odvojeno niko se sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme, ne bi mogao porediti u pogledu njegova vilajeta.

Ovakvi ponekad govore kao što je rekao autor „Fususa" Ibn Arabi: „Oni (evlije) uzimaju sa izvora iz kojeg uzima melek koji donosi objavu Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme." To je iz razloga jer oni imaju akidu i ubjeđenja bezbožnika filozofa koju su zatim preokrenuli i protumačili kroz otkrovenja. Jer filozofi govore: „Svemir je od vajkada i praiskona koji ima svog uzročnika koji mu je sličan." Tako govori Aristo i njegovi sljedbenici. Oni kažu da je njegov početak obavezujući sam po sebi. A slično govore oni kasniji filozofi kao što je Ibn Sina i njemu slični. Ne kažu da je svemir Gospodara svjetova, Onoga koji je stvorio nebesa i zemlju i ono što je između njih za šest dana. Oni za Njega ne kažu da je stvorio svojim htijenjem i svojom moći. Smatraju da On, ne poznaje

sve pojedinosti. Naprotiv, oni ili niječu Njegovo znanje u potpunosti, kao što to govori Aristo ili kažu da poznaje promjenjive stvari većinski kao što to kaže Ibn Sina. Suština ovog govor-mišljenja se svodi na nijekanje Božijeg znanja o tim stvarima. Jer, sve što postoji u vanjskom svijetu to je jedinka i dio svemira. Isti je slučaj sa svim jedinkama, njihovim svojstvima i radnjama. Onaj ko poznaje samo većinske stvari (ar. *kullijjat*) u stvari ne poznaje ništa od postojećih većinskih stvari. Jer *kullijjat* postoje samo u mislima a ne u jedinkama.

Govor o ovome je detaljno objašnjen na drugom mjestu, tamo gdje smo odgovarali na suprostavljanje *akla*-pameti i *nakla*-predaja, i na drugim mjestima. Nevjerstvo ovih je na većem stepenu od nevjerstva kršćana i židova pa čak i od nevjerstva mušrika arapa. Svi ovi govore da je Allah, dželle še'nuhu, Stvoritelj nebesa i zemlje te da je Allah, dželle še'nuhu, Stvorio stvorenja svojim htijenjem i moći. A Aristo (vjerovatno misli na Aristotela op.pr.) i drugi filozofi iz Grčke su obožavali zvijezde i kipove. Oni ne znaju ništa o poslanicima i melecima. U knjigama Arista se ništa ne spominje od tog znanja. Većina stvari od nauke koje oni spominju su stvari prirode. A što se tiče stvari koje se vežu za Boga malo su toga pogodili a puno pogrješili. Kršćani i židovi, i pored derogacija i izmjena koje su u njihovoj vjeri, su mnogo o tome znaniji od njih. Njihovi kasniji učenjaci, kao što je Ibn Sina, su pokušali da spoje njihovu filozofiju sa onim s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Tako su uzeli neke stvari od osnova mu'tezila i džehmija i sastavili svoj mezheb zajedno sa filozofskim učenjem. Taj mezheb ili pravac je toliko štetan i iskvaren i pun proturječnosti a na neke od tih stvari smo ukazali na drugim mjestima. Pošto su ovi uvidjeli da stvar s kojom su došli poslanici, kao što je Musa, Isa i Muhammed zadivljuje svijet priznali su da je šerijat (zakon) s kojim je poslan Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, najpouzdaniji put učenjaka. Zatim, ovi (filozofi) su uvidjeli da poslanici spominuju meleke i džinne pa su pokušali da naprave spoj između toga i filozofskog učenja starih grka koji su od svih stvorenja najdalje od spopznaje Allaha, Njegovih meleke, knjiga, poslanika i Sudnjeg dana. Oni podučavaju postojanju «deset materija» (ar. *'ukul ašere*), koje nazivaju odvojenosti i razdvojenosti.[1] Osnova toga je uzeta od odvajanja duše od tjela. To su nazvali razdvajanje (ar. *mufarekat*) zbog toga što duša napušta materiju i odvaja se od nje. Priznali su i potvrdili galaksije i svakoj su pripisali dušu. Većina njih galaksije smatra ukrasima a drugi ih smatraju materijom. Sve ovo što postoji kod

[1] Kasnije će doći objašnjenje da riječ *akl*-pamet kod njih ne označava pravu pamet već materiju. Op.pr.

valorizacije njihova učenja se vraća na one stvari koje postoje u mislima a ne kao jedinke (kao što to potvrđuju Pitagorini prijatelji odvojene brojeve), i kao što Platonovi prijatelji potvrđuju odvojene Platonske primjere. Tako potvrđuju ukazanje odvojeno od lika i oblika, potvrđuju vremenski okvir ili interval odvojeno od prostora. Njihovi su učenjaci priznali da je tako nešto ostvarivo samo u mislima. Pošto su ovi kasniji njihovi filozofi, kao što je Ibn Sina, htjeli da potvrde stvar poslanstva na njihovim netačnim osnovama rekli su da poslanstvo ima tri posebnosti, ko se njima bude odlikovao taj je poslanik.

Prvo. Da ima naučnu snagu koju oni nazivaju sveta snaga kojom postiže znanje bez učenja.

Drugo. Da posjeduje snagu mašte ili pričinjavanja. Da mu se pričinjava ono što uvidi u sebi, tako što će npr. u sebi vidjeti likove, ili čuti glasove poput spavača koji vidi ili čuje u snu a u vanjskom svijetu-na javi to ne postoji ili se ne vidi. Oni smatraju da ti takvi likovi ili slike da su to u stvari meleki a pomenuti glas koji čuju da je to Allahov govor.

Treće. Da posjeduje snagu rada i djelovanja kojom će utjecati na svijet. Zatim, mudžize poslanika, keramete evlija i čudesa koja izvode sihirbazi oni smatraju da je to duševna snaga. Ono što se od toga poklapa sa njihovim usulima-osnovama priznaju, a ne priznaju da je moguće da se štap pretvori u zmiju (Musaova mudžiza), niti priznaju da se Mjesec raspolovio (Muhammedova, sallallahu alejhi ve selleme, mudžiza). Govor o njima smo detaljno pojasnili na drugim mjestima i pojasnili smo da ovaj njihov govor predstavlja najgori i najnetačniji govor, te da ono što oni smatraju da su posebnosti poslanika treba reći da se i veće stvari dešavaju običnim ljudima i sljedbenicima poslanika. Te da su meleci o kojima su obavjestili poslanici živi i govore i da su od najvećih Allahovih stvorenja. Oni su mnogobrojni kao što Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ

„A vojske Gospodara tvoga samo On zna." (El-Mudessir, 31)

Njihov broj ne iznosi deset, oni nisu ukrasi a pogotovo ako se zna da ovi vjeruju da je početak svega prvi akl-pamet i da je od nje sve poteklo a djelatni akl-pamet, po njima, je pod brojem deset on je gospodar svega što je pod mjesečevom galaksijom, kako oni kažu.

Neispravnost ovoga je nužno poznata u vjeri poslanika, niko od meleka nije osnova i početak svega mimo Allaha, dželle še'nuhu. Ovi misle da se to odnosi na akl-pamet koji se spominje u hadisu: *„Prva stvar koju je Allah stvorio bila je pamet, pa joj je Allah, dželle še'nuhu, rekao: 'Priđi', pa je prišla, zatim reče: 'Vrati se', pa se vratila. Zatim reče: 'Tako mi mog ponosa nisam stvorio stvorenje plemenitije kod mene od tebe. Tobom ću uzimati i tobom ću davati, ti ćeš imati nagradu i kaznu.'"* Također ga nazivaju kalem-perom, shodno predaji: *„Prva stvar koju je Allah stvorio bila je pero."* Hadis bilježi Tirmizi.[1] Što se tiče hadisa o aklu-pameti to je izmišljen-mevdu' hadis po stručnjacima hadisa kao što to spominje Ebu Hatim Besti, Darekutni, Ibn Dževzi i drugi. Ne nalazi se ni u jednoj poznatoj zbirci hadisa na koje se učenjaci oslanjaju. Zatim, sama konstrukcija hadisa, ako bi pretpostavili da je tačan, biva dokazom protiv njih. Jer izraz *„Evvele ma halekallahu te'ala el-akl"*, a ima i predaja: *„Kada je Allah stvorio pamet, tada joj je kazao..."*,- hadis ima značenje da se to odnosi da mu se Allah, dželle še'nuhu, obratio u prvom vremenu kada je stvoren a ne znači da je to prvo stvorenje jer riječ *evvel* može doći u akuzativu. Ostatak hadisa ukazuje na to: *"Tako mi mog ponosa nisam stvorio stvorenje plemenitije kod Mene od tebe.."* Što jasno ukazuje da je stvorio neka stvorenja prije pameti. Zatim su u hadisu spomenute četiri stvari: *„Tobom ću uzimati i tobom ću davati, ti ćeš imati nagradu i kaznu."*

Po njima cjelokupna materija višeg i nižeg svijeta potječe od tog *akla* što je suprotno onome na šta ukazuje pomenuti hadis.

Razlog zbog kojeg su ovde zapali u ovu grešku je zbog toga što izraz akl-pamet u jeziku muslimana nije isto što i *akl* u jeziku starih Grka. *Akl* u jeziku muslimana označava pamet kojom se razmišlja i poima kao što stoji u Kur'anu:

وَقَالُوا۟ لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِىٓ أَصْحَـٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٠﴾

„Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima džehennema bili!" (El-Mulk, 10) I kaže:

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

„To su doista dokazi ljudima koji pameti imaju." (Er-Rad, 4) I kaže:

[1] To je vjerodostojan hadis koji bilježi imam Ahmed, Ebu Davud, i Tirmizi, a on ga je ocjenio vjerodostojnim. Pogledaj „Šerh akideti Tahavijje" str 264 i „Sahih džami' sagir", 2014.

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَآ أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۖ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى

ٱلْأَبْصَٰرُ وَلَٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ

„Zašto oni po svijetu ne putuju pa da srca njihova shvate ono što treba da shvate i da uši njihove čuju ono što treba da čuju, ali, oči nisu slijepe, već srca u grudima.“ (El-Hadždž, 46)

Dakle pod aklom-pamet se podrazumjeva čovjekova narav ili sposobnost koju je Allah, dželle še'nuhu, stvorio čovjeku da njome razmišlja i poima stvari. A što se tiče ovih (filozofa) *akl* je po njima materija koja postoji sama po sebi i to svatanje se ne poklapa sa kontekstom te riječi u jeziku Kur'ana i Poslanika. Svijet stvaranja po njima je, kako spominje Ebu Hamid, svijet tijela, pameti i duša. Zovu ga i svijet određenja. Neki *akl* nazivaju *svijet sile* a duše nazivaju *svijetom vladavine*, a tijela nazivaju *svijetom carstva*. Oni koji ne razumiju jezik Poslanika i ko ne poznaje značenja Kur'ana i sunneta i ono što se u Kur'anu i sunnetu spominje od vlasti, sile i snage misle da se ovaj njihov govor poklapa sa Kur'anom i sunnetom a u stvari nije tako. Ovi zavaravaju i obmanjuju muslimane svojom filozofijom kao npr. tvrdnjom da su svemir ili galaksija stvoreni tj., da imaju uzročnika iako je on po njima oduvijek i od praiskona. *Muhdes*-stvorenim stvarima uma je prethodilo nepostojanje, po njima. U arapskom jeziku niti jeziku drugih se svemir ne naziva *kadim-ezelij* tj., praiskonski. Allah, dželle še'nuhu, je obavjestio da je On sve stvorio, što znači da stvari i stvorenja ne postoje od praiskona. Svako stvorenje je muhdes-pojava. Svaka pojava je postala nakon što je prije toga nije bilo. Sa njima su vodili nepotpunu debatu džehmije i mu'tezile u kojoj nisu znali ono o čemu nas je obavjestio Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, tako da time nisu pomogli islam niti su porazili neprijatelje. Sa njima su učestvovali u nekim neispravnim stvarima a s druge strane su sa njima raspravljali o nekim ispravnim razumskim dokazima. Tako da je slabost njihova znanja u pogledu Božanskih dokaza i razumskih dokaza bio uzrok povećane zablude ovih-filozofa. Ovo smo detaljno objasnili na drugom mjestu.[1]

Ovi filozofi Džibrila a.s. smatraju plodom Poslanikove, sallallahu alejhi ve selleme, mašte koja se formira u njemu. Mašta, po njima, slijedi akl-pamet.

---

[1] U knjizi „Bejanu teblisul- džehmije“. Op.pr.

Zatim su došli ateisti bezbožnici koji su zajedno učestvovali sa ovim ateistima filozofima i smatraju da su oni Allahove evlije i da su Allahove evlije-štićenici bolji od poslanika jer oni uzimaju znanje od Allaha bez posrednika. Od njih je Ibn Arabi, autor „Futuhata" i „Fususa". Tako on kaže: „On (evlija) uzima sa izvora sa kojeg uzima melek koji dostavlja objavu poslaniku." Taj izvor po njemu je akl-pamet ili materija po njihovom poimanju tog izraza, a melek je mašta ili vizija. Ta vizija po njima slijedi akl. On po njima uzima od onoga što je temelj mašte ili vizije a poslanik po njima uzima od te vizije. Zbog toga po njemu on biva iznad stepena poslanika. Poslanstvo je iznad ovoga što oni spominju a Ibn Arabi i njemu slični iako se pozivaju da su sufije oni su ustvari sufije ateisti filozofi a nisu od sufija koji su učeni, a pogotovu se ne može reći da su šejhovi od učenjaka Kur'ana i sunneta kao što je npr. Fudajl ibn Ijjad, Ibrahim ibn Edhem, Ebu Sulejman Darani, Maruf Kerhi, Džunejd ibn Muhammed, Sehl ibn Abdullah Testeri i njima slični neka je Allah, dželle še'nuhu, sa njima svima zadovoljan. Allah, dželle še'nuhu, je u Kur'anu opisao meleke opisom koji se razlikuje od opisa ovih filozofa pa kaže:

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا ۗ سُبْحَانَهُ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُم
بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ
وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ ۞ وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ
جَهَنَّمَ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾

„Oni govore: 'Milostivi ima dijete!' Hvaljen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani. Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi. On zna šta su radili i šta će uraditi, i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati, a oni su i sami, iz stahopoštovanja prema Njemu, brižni. A onoga od njih koji bi rekao: 'Ja sam, doista, pored Njega, bog!' – kaznili bismo džehennemom, jer Mi tako kažnjavamo mnogobošce." (El-Enbija, 26-29) I kaže:

۞ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ
وَيَرْضَىٰ ﴿٢٦﴾

„A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan." (En-Nedžm, 26) I kaže:

قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۚ

„Reci: 'Zovite one koje, pored Allah, bogovima smatrate. Oni ništa nemaju, ni koliko trun jedan, ni na nebesima ni na Zemlji; oni u njima nemaju nikakva udjela i On nema od njih nikakve pomoći.' Kod Njega će se moći zauzimati za nekoga samo onaj kome On dopusti.“ (Sebe', 22-23) I kaže:

وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾

„Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji! A oni koji su kod njega ne zaziru da mu se klanjaju, i ne zamaraju se, Hvale ga noću i danju, ne malaksavaju.“ (El-Enbija, 19-20)

Allah, dželle še'nuhu, je obavjestio da su meleki došli Ibrahimu, alejhi selam, u liku čovjeka i da se je melek ukazao Merjemi u liku muškarca a poznato je da je Džibril dolazio Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, u liku ashaba Dihje Kelbija i u liku beduina pa su ih ljudi vidjeli u tom obliku. Allah, dželle še'nuhu, je opisao Džibrila da posjeduje ogromnu snagu pa kaže:

إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِى قُوَّةٍ عِندَ ذِى ٱلْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾

„Kur'an je, zaista, kazivanje Izaslanika plemenitog, moćnog, od Gospodara svemira cijenjenog, kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog!“ (Et-Tekvir, 19-20)

I kaže da ga je Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, vidio:

وَلَقَدْ رَءَاهُ بِٱلْأُفُقِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢٣﴾

„On ga je na obzorju jasnom vidio“ (Et-Tekvir, 23) Zatim ga opisuje riječima:

عَلَّمَهُۥ شَدِيدُ ٱلْقُوَىٰ ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍ فَٱسْتَوَىٰ ﴿٦﴾ وَهُوَ بِٱلْأُفُقِ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ﴿٨﴾ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ﴿٩﴾ فَأَوْحَىٰٓ إِلَىٰ عَبْدِهِۦ مَآ أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ ٱلْفُؤَادُ مَا رَأَىٰٓ

﴿١١﴾ أَفَتُمَٰرُونَهُۥ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ وَلَقَدۡ رَءَاهُ نَزۡلَةً أُخۡرَىٰ ﴿١٣﴾ عِندَ سِدۡرَةِ ٱلۡمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾
عِندَهَا جَنَّةُ ٱلۡمَأۡوَىٰٓ ﴿١٥﴾ إِذۡ يَغۡشَى ٱلسِّدۡرَةَ مَا يَغۡشَىٰ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ ٱلۡبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾ لَقَدۡ
رَأَىٰ مِنۡ ءَايَٰتِ رَبِّهِ ٱلۡكُبۡرَىٰٓ ﴿١٨﴾

„Uči ga jedan ogromne snage, razoriti, koji se pojavio u liku svome na obzorju najvišem, zatim se približio, pa nadnio – blizu koliko dva luka ili bliže – i objavio robu Njegovu ono što je objavio, srce nije poreklo ono što je vidio, pa zašto se prepirete s njim o onom što je vidio? On ga je i drugi put vidio, kod Sidretu-l muntehaa kod kojeg je džennetsko prebivalište, kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo – pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio, vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara.“ (En-Nedžm, 5-18)

Prenosi se u dva „Sahiha“ od Aiše da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao da on nije vidio Džibrila u liku u kojem je stvoren osim dva puta. Prvi put ga je jasno vidio na obzorju i drugi put ga je vidio kod Sidretul-munteha'a. Na drugom mjestu je opisao Džibrila da je on 'Er-ruh Emin' a na drugom mjestu da je on 'Er-ruh Kudus', kao i drugim osobinama koje ukazuju da je on jedno od najvećih živih pametnih stvorenja. On predstavlja tijelo ili materiju koja postoji i nije plod vizije ili mašte u duši poslanika kao što to misle ovi ateisti filozofi, oni koji se pozivaju da su Allahove evlije-štićenici i da su učeniji od poslanika.

Krajni cilj i suština govora ovih se svodi na nijekanje osnova imana od vjerovanja u Allaha, njegove meleke, kitabe, poslanike i Sudnji dan. Također suština njihova učenja se svodi na nijekanje Stvoritelja. Oni su postojanje stvorenja sveli na postojanje Stvoritelja. Kažu: „Postojanje je jedno.“ Ne prave razliku između jednog kao jedinke i jednog kao vrste. Sve što postoji, zajedno ulazi pod naziv imenice postojanje, kao što ljudi ulaze pod imenicu čovjek i životinje pod imenicu životinja. Sve ovo zajedno ulazi pod naziv postojanje ali se unutra toga životinje razlikuju od ljudi a ljudi se razlikuju od nebesa kao Božijeg stvorenja. Postojanje Stvoritelja nije kao postojanje stvorenja. Suština njihova govora se svodi na govor faraona koji je nijekao Stvoritelja. On nije nijekao ovo što postoji od stvorenja i što se može vidjeti i uočiti. Mislio je da to samo po sebi postoji bez Stvoritelja. Ovi se u tome slažu sa njime ali su smatrali da je on Allah tako da su bili u većoj zabludi od njega, iako je njegov govor vanjštinom gori od njihova. Na osnovu toga oni kažu da oni koji obožavaju kipove time ne obožavaju osim Allaha. Kažu: „Pošto je faraon bio vladar i posjedovao snagu i vlast bilo mu je dozvoljeno da im kaže: 'Ja sam gospodar vaš najveći', mada su

svi na određen način oni Gospodari."[1] I kažu: „Pošto su faraonovi čarobnjaci znali da je faraon iskren u onome što je rekao (tj. da je njihov gospodar), oni su mu to priznali a zatim su rekli:

فَٱقْضِ مَآ أَنتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ﴿٧٢﴾

„Pa čini što hoćeš; to možeš da učiniš samo u životu na ovom svijetu!" (Ta Ha, 72)

I kažu: „Otuda je faraonov govor: 'Ja sam vaš gospodar najveći', tačan." Faraon je po njima bio ajnul-hakk. Zatim nijekali su suštinu Sudnjeg dana a za stanovnike vatre su rekli da uživaju kao što dženetlije uživaju. Time su postali nevjernici u Allaha, Sudnji dan, Njegove melke, kitabe, poslanike iako su tvrdili da su najodabraniji od Allahovih evlija i da su bolji od poslanika i da poslanici, kako oni kažu, Allaha spoznaju sa njihova izvora.

Ovdje ne želimo opširno govoriti o ateizmu i bezbožništvu ovih međutim ovde ih spominjemo u kontekstu spomena razlike između štićenika Milostivog i šejtanovih štićenika. A ovi su od svih ljudi najviše tvrdili kako su najbolje Allahove evlije a oni su ustvari od svih ljudi najbolji šejtanovi prijatelji i štićenici. Otuda se većina njihova govora odnosi na šejtanska stanja. Oni govore ono što je rekao autor „Futuhata" u poglavlju „Poglavlje istinske zemlje", pa kaže: „To je zemlja mašte ili vizije." Otuda se vidi da je suština njihova govora vizija ili mašta čiji je izvor šejtan. Šejtan čovjeku u mašti predstavlja stvari suprotno od onoga kave su u stvarnosti. Otuda Uzvišeni kaže:

وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

„Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati; oni će ih od pravog puta odvraćati, a ljudi će misliti da su na pravom putu. I kada koji dođe pred Nas,

[1] Ovo je rezultat akide vahdetul-vudžuda čiji je autor Ibn Arabi. Suština ove akide se svodi na učenje da je Allah, dželle še'nuhu, sjedinjen sa stvorenjima te ako čovjek obožava nekog mimo Allaha on time, po njima, obožava Allaha, dželle še'nuhu. Op.pr.

reći će: 'Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!' Toga dana vam neće biti od koristi to što ćete u muci zajedno biti, kad je jasno da ste druge Allahu ravnim smatrali." (Ez-Zuhruf, 36-39) I kaže:

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ
ضَلَّ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾

„Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostiće kome hoće ono što je manje od toga. A daleko je zalutao onaj ko smatra da je Allahu neko ravan." (En-Nisa, 116) Do Njegovih riječi:

يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۖ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾

„On im obećava i primaljuje ih lažnim nadama, a ono što im šejtan obeća samo je obmana." (En-Nisa, 120) I kaže:

وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ لَمَّا قُضِىَ ٱلْأَمْرُ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ ٱلْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ
وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى ۖ فَلَا تَلُومُونِى وَلُومُوٓا۟
أَنفُسَكُم ۖ مَّآ أَنَا۠ بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ ۖ إِنِّى كَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ
مِن قَبْلُ ۗ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾

„I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: 'Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazvali; zato ne korite mene, već sami sebe, niti ja mogu vama pomoći niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim.' Nevjernike sigurno čeka bolna patnja." (Ibrahim, 22) I kaže:

وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَإِنِّى جَارٌ
لَّكُمْ ۖ فَلَمَّا تَرَآءَتِ ٱلْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكُمْ إِنِّىٓ أَرَىٰ مَا لَا
تَرَوْنَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ ۚ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤٨﴾

„I kada im je šejtan kao lijepe njihove postupke predstavio i rekao: 'Niko vas danas ne može pobijediti, i ja sam vaš zaštitnik!' – onda je on, kada su se dva

protivnička tabora sukobila, natrag uzmaknuo, i rekao: 'Ja nemam ništa s vama, ja vidim ono što vi ne vidite, i ja se bojim Allaha, jer Allah strašno kažnjava.'" (El-Enfal, 48)

Prenosi se u vjerodostojnom hadisu da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, vidio Džibrila kako reda meleke u safove,[1] a šejtani kada vide meleke preko kojih Allah, dželle še'nuhu, pomaže svoje robove, oni pobjegnu od njih. Allah, dželle še'nuhu, pomaže svoje robove vjernike sa Svojim melecima. Allah, dželle še'nuhu, kaže:

إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ۚ

„Kada je Gospodar tvoj nadahnuo meleke: 'Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju!'" (El-Enfal, 12) I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا

„O vjernici, sjetite se Allahove milosti prema vama kada su do vas vojske došle, pa smo Mi protiv njih vjetar poslali, a i vojske koje vi niste vidjeli." (El-Ahzab, 9) I kaže Uzvišeni:

إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَٰحِبِهِۦ لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَاۖ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا

„...kada su njih dvojica bila u pećini i kada je on rekao drugu svome: 'Ne brini se, Allah je s nama!' pa je Allah spustio pouzdanje Svoje na njega, i pomogao ga vojskom koju vi niste vidjeli..." (Et-Tevba, 40) I kaže Uzvišeni:

---

[1] Pogledaj „Muvetu" od imama Malika, poglavlje «Džami'ul-hadž» od Talhe ibn Ubejdullaha ibn Kurejza da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: «Nikada šejtan nije viđen poniženiji, manji i ljući nego što je dan Arefata. A to je zbog spuštanja milosti i Allahova praštanja velikih grijeha ako se izuzme ono što sam vidio na dan Bedra.» Šta je viđeno na dan Bedra o Allahov Poslaniče, upitaše? Viđen je Džibril kako meleke reda u safove.» Ovaj hadis je mursel.

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَن يَكْفِيَكُمْ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلَٰثَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ
﴿١٢٤﴾ بَلَىٰٓ ۚ إِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ
ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾

„Kad si ti rekao vjernicima: 'Zar vam neće biti dovoljno da vam Gospodar vaš tri hiljade meleka u pomoć pošalje? Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježenih.'" (Ali Imran, 124-125)

Ovima dolaze duše koje se pretvore u neke likove i koje im se obraćaju, oni misle da su to meleki a to su ustvari šejtani. To su one duše koje se obraćaju onima koji obožavaju zvijezde i kipove. Prvi koji se pojavio u islamu od ovih bio je Muhtar ibn Ebi Ubejd o kojem je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, obavjestio u hadisu koji bilježi Muslim u svom „Sahihu" da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*U Sekifu će se pojaviti lažac i zločonac (ar. mubir)*."[1] Taj lažac je bio Muhtar ibn Ebi Ubejd a *mubir* je bio Hadžadž ibn Jusuf. Bi rečeno Ibn Omeru i Ibn Abasu da Muhtar smatra da mu se spušta objava pa su rekli: „Istinu je rekao jer Allah, dželle še'nuhu, kaže:

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾

„Hoću li vam kazati kome dolaze šejtani? Oni dolaze svakom lašcu, grešniku." (Eš-Šu'ara, 221-222)."

Kada je drugom bilo rečeno da Muhtar misli kako mu se objavljuje on reče: „Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَإِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِهِمْ لِيُجَٰدِلُوكُمْ ۖ

„A šejtani navode štićenike (objavljuje im) svoje da se s vama raspravljaju..." (El-En'am, 121)."

Ovo su šejtanske duše, to je ista ona duša za koju autor „Futuhata" misli da mu je objavila tu njegovu knjigu. Otuda on spominje razne vrste slatkih jela sa određenim ukusima i sastojcima. Ovo su stvari koje se ukažu onima koji

[1] U Muslimovoj predaji stoji: «U Sekifu će biti lažac i *mubir*.» Mubir je onaj koji nešto uništava. Pogledaj „Muhtesar Muslim", 1753.

ostvare kontakt sa džinima i šejtanima a oni misle da su to kerameti i počasti koje se dešavaju evlijama a to su ustvari šejtanska stanja. Ja lično poznajem jedan broj ovih ljudi. Neki od njih su bili nošeni kroz zrak na udaljena mjesta a zatim bi se vraćali. Neki od njih bi donosili ukradeno blago koje su krali šejtani i donosili njemu. Neki od njh su ukazivali na mjesta gdje su se nalazile ukradene stvari a vlasnici tog imetka bi im za to davali nadoknadu. Pošto je stanje u kojem se ovi nalaze šejtansko stanje to znači da se oni suprostavljaju i negiraju ono s čime su došli poslanici, alejhim selam. Tako ćeš naći u knjigama „Futuhat Mekijje" i „Fusus" da njihov autor (Ibn Arabi) hvali nevjernike kao što su faraonov, Hudov i Nuhov narod, i drugi njima slični, a ponižava i omalovažava poslanike poput Nuha, Ibrahima, Musaa, Haruna, i kori muslimanske učenjake koji su omiljeni i uživaju ugled kod muslimana, kao što su Džunejd ibn Muhammed, Sehl ibn Abdullah Testeri i njima slični. S druge strane hvali one koji su omraženi kod muslimana kao što je Haladž i njemu slični kao što to spominje u svojim šejtanskim otkrovenjima. Džunejd je bio, Allah mu se smilovao, od imama upute. On je bio upitan o tevhidu pa je rekao: „Tevhid je da napraviš razliku između onoga što se dešava-pojava i onoga što je praiskon." Tako je ukazao, Allah mu se smilovao, da je ustvari tevhid pravljenje razlike između Stvoritelja i stvorenja.

Dok je autor „Futuhata" ovo negirao. On u svojim šejtanskim vizijama i otkrovenjima kaže: „O Džunejde zar pravi razliku između pojava i praiskona osim neko ko je mimo njih tj, treća strana? Džunejd je pogrješio što je razdvojio pojave od praiskona jer je postojanje pojava u stvari postojanje praiskona." On u „Fususu" kaže: „Od Njegovih lijepih imena je El-Alijj tj., Uzvišeni. Nad kim je uzvišen, pa ne postoji ništa do On? Njegovo uzvišenje su stvari koje postoje..." Da bi rekao: „On je lično ono što se vidi i ono što je skriveno. Sve što se vidi nije do On. Svako ko govori o Njemu je On. On se naziva Ebu Seid Harraz i druga imena od pojava."

Ovom ateisti kažemo: „Da bi se dvije stvari razlikovale u znanju i govoru nije uslov da postoji neko treći mimo njih. Svako od ljudi razlikuje sebe od drugog a da on nije neko treći. Rob zna da je on rob i pravi razliku između sebe i Stvoritelja. A Uzvišeni Stvoritelj pravi razliku između sebe i svojih stvorenja i zna da je on njihov Gospodar a da su oni njegovi robovi, kao što na to ukazuje Kur'an na više mjesta. Kur'an je dokaz i svjedok, vanjski i unutrašnji za vjernike koji ga potvrđuju i prihvataju."

Što se tiče ovih ateista oni vjeruju ono što je vjerovao i mislio Tilmisani. On je jedan od njih i smatra se učenjakom u pogledu vahdetul-vudžuda tj.,

akide jedinstva. Kada mu je pročitan „Fusus“ bi rečeno: „Kur'an se suprostavlja 'Fususu'.“ „Kur'an je sav širk a tevhid je sadržan u našem učenju“,- odgovori on. Zatim mu bi rečeno: „Ako je postojanje jedna cjelina zašto je onda supruga čovjeku dozvoljena a sestra mu je zabranjena?“ On reče: „Kod nas je sve halal, međutim nad ovima je koprena tako da govore haram je, a mi kažemo: 'Vama je haram.'“

Iako je ovo veliki kufr međutim i sama vanjština njihova govora i učenja ukazuje na kontradiktornost. Jer, ako je sve što postoji jedna cjelina pa ko je onad taj nad kime je koprena a ko je taj ko je tu koprenu stavio? Prenosi se da su neki od njihovih šejhova svojim muridima govorili: „Onaj ko ti kaže da u svemiru postoji neko mimo Allaha taj je slagao.“ Murid na to reče: „Pa ko onda ustvari laže?“ (Tj., ako je sve što postoji Allah ko onda ustvari laže, ili po tebi laže Allah ili laže stvorenje? Op.pr.)

Govor o ovima smo detaljno naveli i objasnili na drugom mjestu i objasnili smo suštinu njihova učenja svakog pojedinačno. Autor „Fususa“ kaže: „Nepostojanje je nešto a postojanje *hakka*-istine (vjerovatno ovako oslovljava Allaha op.pr.) je prostrano nad njim.“ Tako pravi razliku između postojanja i potvrđivanja.

Mu'tezile koje kažu: „Postojanje je nešto što je potvrđeno u vanjštini.“ Iako su u zabludi oni su bolji od njega. Oni kažu: „Gospodar je stvorio ove stvari čije je postojanje potvrđeno u nepostojanju a to nije Gospodar.“ Dok ovaj (Ibn Arabi) vjeruje da je sve što postoji lično Gospodar koji je u tome raprostranjen. Po njemu postojanje stvorenja nije odvojeno od Stvoritelja. Njegov prijatelj Es-Sadru Kunavi[1] pravi razliku između posebnog i opšteg jer je bio bliži filozofima. On ne priznaje da je nepostojanje nešto ali *el-hakka* smatra da je to opšte postojanje i o tome je napisao knjigu „Miftah gajbil-džem'i vel-vudžud“. Ovaj govor sadrži nijekanje Stvoritelja i njegovo nepostojanje. Jer ova uopštenost ne može biti osim u mislima a ne u jedinkama. Što se tiče onih koji kažu da on postoji vani i ne postoji osim jedinka. On je dio te jedinke po onima koji tvrde

[1] Njegovo puno ime, Muhamed ibn Ishak ibn Muhamed El-Kunavi Er-Rumi – Sadrudin- Bio je veliki sufijski učenjak, a isto tako i veliki učenik Ibn Arebija. Ibn Arebi je oženio njegovu majku, o njemu se brinuo i posebnu mu pažnju posvetio u odgoju i podučavanju. Tako je Sadrudin od njega naučio akidu *vahdetul-vudžuda* i tome pozivao. Sadrudin je i šejh poznatog Tilmisanija kojeg šejh Ibn Tejmije, rahihimehullah, spominje u knjizi. Napisao je mnoga djela koja potvrđuju njihove zabludjele stavove. Napisao je u oporuci da ga ukopaju pored njegovog šejha Ibn Arebija. Preselio je 673. h. Opr.red.

da on postoji vani. Na osnovu toga ili niječu postojanje Gospodara vani ili ga smatraju dijelom stvorenja. Ili On u stvari lično predstavlja stvorenja. Na osnovu toga postavlja se pitanje da li dio nečega (ako je On dio) stavra cjelinu i da li neka stvar stvara sama sebe? I da li nepostojanje stvara postojanje? I dali djelič nečega stvara ostatak te stvari? Ovi bježe od izraza *hulul* tj. utopljenje jer on sadrži stanje i mjesto[1] i od izraza *ittihad* tj. sjedinjenje jer on podrazumjeva dvije stvari koje su se sjedinile. Po njima je cjelokupno postojanje jedna cjelina. Tako za kršćane govore da su oni počinili kufr samo zbog toga jer su posebno isticali da je Mesih Allah. A da su to uopšteno iskazali ne bi pali u nevjerstvo. (Tj. da su uopšteno rekli da je Mesih dio Allaha ili dio jedne Božanske cjeline, jer je po njima sve što postoji ustvari Bog. Op.pr.).

Također za obožavatelje kipova kažu: „Njihova greška je u tome što su obožavali dio onog što se vidi (dio kipova) mimo drugih." Da su po njima obožavali sve onda ne bi pogrešili.[2] Po njihovim učenjacima ko je dostigao stepen spoznaje ne škodi mu obožavanje kipova.

Iako je jasna veličina nevjerstva koja proizilazi iz ovih riječi, mora se primjetiti kontradiktornost koja iz njih proizilazi. Može se postaviti pitanje: „A ko to u stvari griješi?" (Tj. ako je sve bog i ako ne postoji razlika između Stvoritelja i stvorenja ko onda u stvari griješi? Op.pr.). Shodno ovom njihovom učenju (vahdetul-vudžud), oni Gospodara svjetova opisuju svim osobinama manjkavosti kojim se inače opisuju stvorenja i govore: „Stvorenja se opisuju svim osobinama savršenstva kojima se opisuje Stvoritelj." I govore ono što je

---

[1] Kod ljudi je poznato značenje, *hulul* je sjedinjenje dvije različite stvari, sa različitim osobinama u jednu stvar, a da pritom ostaju razlike po kojma se može jedna stvar razlikovati od druge. *Ittihad* je sjedinjenje dvije različite stvari u jednu, tom prilikom nestaju razlike po kojama su se razlikovali prije sjedinjenja. Što znači *hulul* (utopljenje) kada se desi ostaju osobine i jedne i druge stvari. To je poput vode i čase, kada naspemo vodu u čašu, jasno se zna šta je čaša a šta voda, ali u isto vrijeme su jedna cjelina, s tim da postoji razlika između njih. *Ittihad* (sjedinjenje) je poput spoja vode i soli, ili tinte i vode, šećera i vode, ili stavljanja čaja u vodu. Prije spajanja su bile dvije različite stvari, ali kada su se spojile postale su jedno, bez mogućnosti da napraviš razliku između njih. Kako razdvojiti šećer od vode, kada se spoje i promiješaju?? Op.red.

[2] Kako se može zaključiti po njima je nevjesrtvo to što mušrici obožavaju dio ili samo neka božanstva jer je bog po njima sve. Dakle kada bi obožavali sve što postoji ne bi pali u nevjerstvo, jer po njima, cjelokupno postojanje, stvorenja i Stvoritelj, svi zajedno, neuzubillah, po njima čine boga. Op.pr.

rekao autor „Fususa“: „Ime El-Alij-Uzvišeni sam po sebi je onaj ko je savršen i ko sadrži sve opise postojanja i nepostojanja bez obzira da li pohvalne shodno razumu, šerijatu i običaju ili su negativne shodno običaju, razumu i šerijatu. Ovo se posebno odnosi samo na Allahova imena.“

Iako je jasno nevjerstvo koje proizilazi iz ovih riječi ipak se mora ukazati na jasne kontradiktornosti ovog njihovog govora. Na to jasno ukazuju osjećaji i razum. Ali oni govore ono što je rekao i Tilmisani: „Ako naše vizije i otkrovenja nešto potvrde što se jasno suprostavlja razumu i šerijatu, prihvati to a kloni se razuma i šerijata.“

Jednom sam prilikom u obraćanju jednom od njih rekao: „Poznato je da su vizije poslanika najveće i potpunije od drugih a njihove obavjesti su istinitije od obavjesti drugih ljudi. U njihovim dokazima nema kontradiktornosti. Vjerovijesnici su obavještavali ljude o onome što njihov razum nije mogao spoznati (bez posredništva vjerovjesnika), a nisu ih obavještavali o onome što ljudi znaju da je nemoguće. Obraćali su se njima na način koji je shvatljiv i razumljiv. Nikada se dva kat'i-kategorička dokaza međusobno ne isključuju bez obzira da li se radi o razumskim dokazima ili o Božanskim dokazima, ili da je jedan od tih dokaza razumski a drugi božanski opet nema kontradiktornosti. A šta reći za one koji tvrde da imaju otkrovenja i vizije a koje se jasno suprostavljaju šerijatu i razumu?“

Čini se da ovi (svojim učenjem) ne namjeravaju lagati, oni umišljaju sebi neke stvari koje su u njihovim dušama pa onda povjeruju da se to dešava u vanjskom svijetu. I stvari koje vide a koje postoje u vanjskom svijetu pa onda povjeruju kako se radi o kerametima Allahovih evlija i dobrih ljudi a u stvari radi se o šejtanskim varkama i obmanama. Ovi koji zastupaju učenje o vahdetu-jednoći (učenje Ibn Arabija) daju prednost evlijama nad poslanicima i tvrde da se poslanstvo nije prekinilo tj., završilo kao što se to spominje od Ibn Sebi'na i drugih. Po njima postoje tri stepena, tako kažu: „Rob prvo svjedoči pokornost i griješenje, zatim pokornost bez griješenja a zatim nema ni pokornosti ni griješenja.“ Prvo svjedočanstvo je ispravno, to je razlika između pokornosti i grijeha. Što se tiče drugog svjedočanstva (pokornost bez griješenja) pod njim podrazumjevaju kader. Tako neki od njh kažu: „Ja ne vjerujem u Gospodara kojem se čini grijeh.“ Ovakav misli da je grijeh suprotan želji koja je ustvari htijenje. A sva stvorenja ulaze pod propis htijenja. Tako njihov pjesnik kaže.

Postao sam takav da radim ono što mi ti izabereš

jer moja su djela sva pokornost

Poznato je da se ovako nešto suprostavlja onome s čime je Allah, dželle še'nuhu, posalo poslanike i spustio knjige. Grijeh, čiji vlasnik zbog dotičnog zaslužuje ukor i kaznu, je suprotnost onome što Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik naređuju. Kao što Uzvišeni kaže:

تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ
خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ
يُدْخِلْهُ نَارًا خَٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾

„To su Allahovi propisi. Onoga ko se pokorava Allahu i Poslaniku Njegovu – On će uvesti u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno ostati, i to je uspjeh veliki. A onoga ko se bude protiv Allaha i Poslanika Njegova dizao i preko granica Njegovih propisa prelazio – On će u vatru baciti, u kojoj će vječno ostati; njega čeka sramna patnja." (En-Nisa, 13-14)

Spomenut ćemo razliku između kosmičkog htijenja i vjerskog htijenja, i kosmičke i vjerske odredbe. Ovu meselu su pogrešno svatile neke sufije pa im je to Džunejd, Allah mu se smilovao[1], objasnio. Onaj ko bude slijedio Džunejda po tom pitanju biće na pravom putu a onaj ko mu se suprostavi past će u zabludu. Oni su govorili kako su sve stvari s Allahovim htijenjem i odredbom i u svjedočenju ovog tevhida. Oni to nazivaju prvo spajanje (ar. *el-džem' el-evvel*). Džunejd im je objasnio da mora postojati drugo svjedočanstvo kao razlika. Dakle pored svjedočanstva da sve stvari učestvuju tj., da su u sklopu Allahova htijenja, moći i stvaranja mora se napraviti razlika između onoga što on naređuje, voli i sa čime je zadovoljan i između onoga što zabranjuje, mrzi i prezire, te da mora postojati razlika između Allahovih evlija-štićenika s jedne i Njegovih neprijatelja s druge strane, kao što Uzvišeni kaže:

أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾

„Zar ćemo muslimane sa nevjernicima izjednačiti?! Šta vam je, kako rasuđujete?" (El-Kalem, 35-36) I kaže:

---

[1] Džunejd ibn Muhammed Ez-Zudžadž, Ebu Kasim. Otac mu je prodavao staklo. Rodio se i živio u Iraku. Bio je poznati fakih koji je izdavao fetve po mezhebu imama Es-Sevrija. Džunejd, rahimehullah, se svrstava u velike zahide. Preselio je u Bagdadu 297. god. po hidžri. Op.red.

أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾

„Zar ćemo postupiti s onima koji vjeruju i čine dobro kao s onima koji prave nered na zemlji, ili, zar ćemo postupiti s onima koji se grijeha klone isto kao i s grešnicima?“ (Sad, 28) I kaže uzvišeni:

أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾

„Misle li oni koji čine zla djela, da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju!“ (El-Džasije, 21) I kaže:

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَلَا ٱلْمُسِىٓءُ ۚ قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾

„Nisu isto slijepac i onaj koji vidi, nisu isto vjernici koji dobra djela čine i zlotvori. – Kako vas malo prima pouku!“ (El-Gafir, 58)

Otuda je mezheb-stav selefa ovog ummeta i njegovih imama da je Allah, dželle še'nuhu, Stvoritelj, Gospodar i Vladar svega. Ono što hoće to bude a što neće to i ne bude, nema gospodara mimo Njega. I pored toga On je naredio pokornost a zabranio griješenje i On ne voli nered. Nije zadovoljan da njegovi robovi čine nevjerstvo i ne naređuje razvrat, iako se ona dešava pod Njegovim htijenjem on je ne voli, nije njome zadovoljan, naprotiv mrzi je i njene počinioce kori i kažnjava.

Što se tiče trećeg stepena (nema ni pokornosti ni griješenja), oni smatraju da je sve postojanje jedno i po njima spoznaja toga spada u vrhunac vilajeta-Allahova štićeništva. A u stvari to je vrhunac ateizma i bezbožništva u pogledu Allahovih lijepih imena i Njegovih ajeta, te vrhunac neprijateljstva spram Njega. Vlasnik ovog stepena uzima kršćane i žiodove i ostale nevjernike za zaštitnike a Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ

„A njihov je onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati...“ (El-Maida, 51)

Ovakav se ne odriče širka i kipova te tako iziđe iz Ibrahimove, alejhi selam vjere, a Allah, dželle še'nuhu, kaže:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ
وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ
تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ

„Divan uzor za vas je Ibrahim i oni koji su uz njega bili kada su narodu svome rekli: 'Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima ibadet činite umjesto Allahu; mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali!'“ (El-Mumtehine, 4)

Allahov prijatelj-Ibrahim je svome narodu koji su bili mnogobožci rekao:

قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا
رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾

„A da li ste razmišljali“ – upita on – „da su oni kojima vi ibadet činite i koje su obožavali davani preci vaši, doista, neprijatelji moji? Osim Gospodara svjetova.“ (Eš-Šu'ara, 75-77) I kaže Uzvišeni:

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟
ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم
بِرُوحٍ مِّنْهُ

„Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprostavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio...“ (El-Mudžadele, 22)

Neki od ovih su napisali kaside u kojima se očituje njihova akida tj., da je sve postojanje zajedno sa Allahom jedna cjelina. Jedna od takvih je i kasida Ibn Farida koju je nazvao „Nazmus-suluk“ u kojoj govori ono što se otprilike svodi na sljedeće značenje:

Njoj pripadaju moji namazi na mjestu na kojem ih obavljam

U njoj svjedočim da se meni klanja, oboje klanjamo a samo jedan čini sedždu

U njegovoj suštini koja predstavlja spoj u svakoj sedždi

Moji namazi nisu nikome drugom do meni kod obavljanja svakog rekata...

Pa ako zamolim u svom namazu ja sam taj koji se odaziva a ako dozivam odazovem se...

i drugi djelovi ove kaside u tom kontekstu. Da bi isti čovjek prilikom svoje smrti otpjevao stihove u kojima spominje da je protraćio svoje vrijeme i svoj život u sanjarenju. Naime, on je za sebe, neuzubillahi, smatrao da je Allah, a kada su mu došli meleci da mu izvade dušu postalo mu je jasno da je bio u zabludi, a Allah, dželle še'nuhu, kaže:

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾

„Allaha hvali sve što je na nebesima i na Zemlji, i On je Silni i Mudri.“ (El-Hadid, 1)

Sve što je na nebesima i na Zemlji Allaha, dželle še'nuhu, slavi i hvali i to (nebesa i Zemlja) nije Allah. Zatim kaže Uzvišeni:

لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْءَاخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

„Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji; On život i smrt daje, i On sve može.“ „On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve!“ (El-Hadid, 2-3)

Bilježi Muslim u svom „Sahihu“ da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u svojoj dovi znao učiti: „*Allahu moj, Gospodaru sedam nebesa, Gospodaru Arša velikoga, Gospodaru svega! Ti daješ da zrnevlje i koštice klijaju, Ti si objavio Tevrat, Indžil i Kur'an, Tebi se utječem od zla svakog živoga bića kojim Ti vladaš. Allahu moj, Ti si Prvi, ništa nije bilo prije Tebe, Ti si Posljednji, ništa neće biti poslije Tebe, Ti si Ez-Zahir, ništa nema iznad Tebe, Ti si El-Batin, između Tebe i robova nema prepreke. Vrati moje dugove i sačuvaj me siromaštva.*“ Zatim je Uzvišeni rekao:

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۚ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى
ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۖ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ ۚ وَٱللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾

„U šest vremenskih razdoblja On je nebesa i Zemlju stvorio, zatim se nad Aršom uzvisio. On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, on je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi.“ (El-Hadid, 4)

Spomenuo je nebesa i zemlju kao Njegova stvorenja a u drugom ajetu kaže: **„I ono što je između njih.“** Allah, dželle še'nuhu, je obavjestio da Ga stvorenja veličaju i obavjestio je da sve zna. Što se tiče izraza: **„On je sa vama“** riječ **'sa'** ne znači u arapskom jeziku da je on jedan dio od dvije stvari koje su pomješane. Izraz **'sa'** se spominje u sljedećim ajetima:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾

„O vjernici, bojte se Allah i budite *sa* onima koji su iskreni!“ (Et-Tevba, 119) I riječima Uzvišenog:

مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ ۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ

„Muhammed je Allahov poslanik, a oni koji su *sa* njim su strogi prema nevjernicima...“ (El-Feth, 29) I kaže:

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ مَعَكُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنكُمْ

„A oni koji kasnije vjenici postanu pa se isele i u borbi zajedno s vama učestvuju, - i oni su vaši...“ (El-Enfal, 75)

Izraz ili riječ 'sa' u Kur'anu je došla u opštem i posebnom obliku. Uopštena je u ovom ajetu i u sljedećem ajetu:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ
رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا
كَانُوا۟ ۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾

„Zar ne znaš da Allah zna što je na nebesima i što je na Zemlji? Nema tajnih razgovora među trojicom, a da On nije četvrti, niti među petoricom a da On nije šesti, ni kad ih je manje ni kad ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili; On će ih na Sudnjem danu obavjestiti o onome što su radili, jer Allah sve dobro zna.“ (El-Mudžadele, 7)

Allah, dželle še'nuhu, je u ovom ajetu započeo govor sa znanjem i završio sa znanjem. Otuda Ibn Abas, Dahak, Sufjan Sevri i Ahmed ibn Hanbel kažu: „On je s njima sa svojim znanjem.“ A što se tiče izraza 'sa' u posebnom obliku on je prenesen u sljedećim ajetima:

إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحۡسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

„Allah je zaista na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone i koji dobra djela čine.“ (En-Nahl, 128) Kao i Njegove riječi Musau:

إِنَّنِي مَعَكُمَآ أَسۡمَعُ وَأَرَىٰ ﴿٤٦﴾

„Ja sam s vama, Ja sve čujem i vidim.“ (Ta Ha, 46) Te Njegove riječi u suri Et-Tevba:

لَا تَحۡزَنۡ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا

„...'Ne brini se, Allah je s nama!'“ (Et-Tevba, 40)

Tj., sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme, i Ebu Bekrom. Zatim on je sa Musaom i Harunom mimo faraona. On je sa Muhammedom, sallallahu alejhi ve selleme, i njegovim prijateljem mimo Ebu Džehla i drugih njegovih neprijatelja. On je sa onima koji su bogobojazni koji su dobročinitelji mimo zulumćara i Njegovih neprijatelja. Kada bi se značenje rječice 'sa' odnosilo da je On sa njima svojim bićem na svakom mjestu onda bi došlo do kontradiktornosti između opšteg i posebnog konteksta u kojima je ova riječ došla u Kur'anu. Već, značenje ove rječice se odnosi da je On sa njima sa svojom pomoći i pobjedom mimo drugih. Što se tiče Njegovih riječi:

وَهُوَ ٱلَّذِي فِي ٱلسَّمَآءِ إِلَٰهٞ وَفِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَٰهٞ

„On je Bog i na nebu i na Zemlji...“ (Ez-Zuhruf, 84) Tj., on je Bog onima koji su na nebu i na zemlji kao što Uzvišeni kaže:

وَلَهُ ٱلۡمَثَلُ ٱلۡأَعۡلَىٰ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

„On je uzvišen i na nebesima i na Zemlji; On je silan i mudar." (Er-Rum, 27)
Kao i Njegove riječi:

وَهُوَ ٱللَّهُ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَفِي ٱلۡأَرۡضِ

„On je Allah na nebesima i na Zemlji." (El-En'am, 3)

Učenjaci kao što je imam Ahmed i drugi tumače ajet da je On Bog koji se obožava na nebesima i na zemlji. Selef ummeta i njegovi imami se slažu da je Uzvišen Gospodar odvojen od svojih stvorenja. On se opisuje onako kako je Sebe opisao i kako ga je opisao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, bez iskrivljavanja značenja i bez nijekanja, bez poistovjećivanja sa stvorenjima i pitanja o kakvoći Njegovih svojstava. On se opisuje svojstvima savršenstva i nema manjkavosti i ništa nije kao On. Najbolje o Njegovim sifatima-svojstvima govori sura El-Ihlas:

قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ﴿٣﴾ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴿٤﴾

„Reci: 'On je Allah – jedan! Allah je Utočište svakom! Nije rodio i rođen nije, i niko Mu ravan nije!'" (Ihlas, 1-4)

Ibn Abbas kaže: „Es-Samed je El-Alim Onaj Koji je savršen u svom znanju, El-Azim Onaj čija je uzvišenost savršena i potpuna, El-Kadir Onaj čija je moć savršena, El-Hakim Onaj čija je mudrost savršena i potpuna..." Ibn Mesud i drugi kažu: „On je Taj Koji nema unutrice, El-Ehad Onaj kojem nema niko sličan, a njegovo ime Es-Samed sadrži Njegov opis sifatima savršenstva i negiranje manjkavosti od Njega." Detaljno o tome smo govorili kada sam tefsirio ovu suru i kada sam govorio da ona vrijedi trećinu Kur'ana.

POGLAVLJE O NEJASNOĆI POIMANJA ŠERIJATSKE I KOSMIČKE ODREDBE

Mnogi ljudi imaju nejasnoća između poimanja suštine «vjersko-imanske odredbe i upravljanja» i suštine tzv. «kosmičkog kadera i upravljanja i stvaranja». Allahu, subhanehu ve te'ala pripada stvaranje i upravljenje. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ
يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ
ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾

„Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju u šest vremenskih razdoblja stvorio, a zatim se nad Aršom uzvisio. On tamom noći prekriva dan, koji ga u stopu prati, a Sunce i Mjesec i zvijezde se pokoravaju Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!“ (El-E'araf, 54)

Allah, dželle še'nuhu, je Stvoritelj svega, svime upravlja, nema Stvoritelja mimo Njega i nema Gospodara mimo Njega. Ono što želi da se desi to i bude a što ne želi to i ne bude. Sve što se dešava u svemiru i sve što postoji od onoga što se kreće i što miruje sve biva njegovom voljom, kaderom i određenjem i stvaranjem. Allah, dželle še'nuhu, je naredio pokornost Njemu i Njegovim poslanicima a zabranio je nepokornost Njemu i Njegovim poslanicima. Naredio je iskreno ispovjedanje tevhida a zabranio je da mu se širk čini. Tako Allah, dželle še'nuhu, kaže:

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ
ضَلَّ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾

„Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostiće kome hoće ono što je manje od toga.“ (En-Nisa, 116) I kaže Uzvišeni:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ
حُبًّا لِّلَّهِ

„Ima ljudi koji su mjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli, ali pravi vjernici još više vole Allaha...“ (El-Bekara, 165)

U dva „Sahiha“ se bilježi od Ibn Mesuda, radijellahu anhu, da je rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme: „'O Allahov poslaniče, koji je grijeh najveći?' *'Da Allahu pripišeš sudruga a On te je stvorio'*- reče Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. 'A koji zatim, upitah?' *'Da ubiješ svoje dijete iz straha da jede sa tobom'*,- reče. 'Koji zatim, upitah?' *'Da počiniš blud sa ženom svog komšije.'*“ Pa je Allah, dželle še'nuhu, spustio sljedeće ajete kao potvrdu toga:

وَٱلَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَـٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَـٰلِحًا فَأُو۟لَـٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَـٰتٍ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾

„I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kada pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; - a ko to radi, iskusiće kaznu, patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati; ali onima koji se pokaju i dobra djela čine, Allah će njihova rđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je.“ (El-Furkan, 68-70)

Allah, dželle še'nuhu, je naredio pravdu, dobročinstvo i udjeljivanje bližnjima a zabranio je nemoral, sve što je loše i nasilje. Obavjestio je da voli bogobojazne i dobročinitelje, one koji su pravedni i koji se puno kaju i puno čiste. Obavjestio je da voli one koji se bore u čvrstim safovima koji su kao bedem neprobojni a mrzi ono što je zabranio kao što u suri *Subhan*-El-Isra kaže:

كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾

„Sve je to ružno, Gospodaru tvome mrsko.“ (El-Isra, 38)

Zabranio je širk i neposlušnost roditeljima a naredio da se rođacima daju njihova prava. Zabranio je rasipništvo ali je zabranio i škrtost, zabranio je da se ruka drži potpuno stisnuta ali i posve otvorena. Zabranio je bespravno ubijanje, zinaluk i približavanje imetku jetima osim na najljepši način, da bi na kraju rekao: **„Sve je to ružno, Gospodaru tvome mrsko.“** Allah, dželle še'nuhu, ne voli

nered i nije zadovoljan da njegovi robovi čine kufr. Robu je naređeno da se uvijek kaje Allahu, dželle še'nuhu. Uzvišeni kaže:

وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

„I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite“ (En-Nur, 31)

Bilježi Buharija u svom „Sahihu“ da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„O ljudi pokajte se svom Gospodaru, tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša ja zatražim oprost od Allaha i pokajem mu se više od sedemdeset puta na dan.“* Bilježi Muslim u svom „Sahihu“ da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Zaista i moje srce obuhvati zaborav i zaista ja zatražim oprost od Allaha stotinu puta na dan.“* [1] U „Sunenima“ se prenosi od Ibn Omera da je rekao: „Brojali smo na jednom sijelu da Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekne stotinu puta: 'Gospodaru moj oprosti mi i primi moje pokajanje, Ti si Onaj koji prima pokajanje i Ti si Samilostan.'“ Ili je rekao: 'Više od stotinu puta.“[2] Allah, dželle še'nuhu, je svojim robovima naredio da svoja dobra zapečate istigfarom. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, bi poslije predaje selama u namazu tri puta donosio istigfar a zatim bi proučio: „Allahumme entes-selam ve minkes-selam tebarekte ja zel-dželali vel-ikram[3].“[4] To je od njega potvrđeno u vjerodostojno hadisu, a Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَٱلْمُسْتَغْفِرِينَ بِٱلْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾

„...i koji se budu u posljednjim časovima noći za oprost molili.“ (Ali Imran, 17)

Naredio im je da klanjaju po noći i da u praskozorje traže oprosta. Na isti način je završio i suru El-Muzemmil, to je sura noćnog namaza, pa kaže:

---

[1] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je uvijek bio okupiran razmišljanjem o Allahu i vječnoj kući, ali nekada su dolazili trenuci kada je razmišljao o stvarima i stanju ummeta, pa bi to bio razlog da čini istgfar, a nikako zbog neke vrste učinjenog grijeha. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio sačuvan griješenja. Svi učenjaci se slažu da je bio sačuvan velikih grijeha, razilaze se oko malih. Ono što je ispravno je to da je bio sačuvan i malih i velikih grijeha. Op.red.

[2] Bilježi ga Ebu Davud, Nesai, Ibn Madže i Tirmizi. Kaže da je hadis *hasen sahih garib*.

[3] Tj. „Gospodaru ti si Spas, i od Tebe je spas, blagoslovljen si Ti, Posjedovatelju veličine i plemenitosti.“ Op.red.

[4] Bilježi ga Muslim od Sevbana.

وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌۢ ﴿٢٠﴾

„...i tražite od Allaha oprosta, jer Allah, uistinu, prašta i samilostan je.“ (El-Muzemmil, 20) Isto to kaže za vrijeme obavljanja hadža:

فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَٰتٍ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ عِندَ ٱلْمَشْعَرِ ٱلْحَرَامِ ۖ وَٱذْكُرُوهُ كَمَا
هَدَىٰكُمْ وَإِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿١٩٨﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ
وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٩﴾

„A kada pođete sa Arefata, spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na pravi put, a prije toga ste bili u zabludi. Zatim krenite odakle kreću ostali ljudi i tražite od Allaha oprosta, jer Allah, uistinu, prašta i samilostan je.“ (El-Bekara 198-199)

Čak šta više, pri kraju misije islama kada je išao u zadnji vojni pohod na Tebuk Allah, dželle še'nuhu, je objavio:

لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِىِّ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ فِى سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ
مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّهُۥ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٧﴾
وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُوا۟ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ
أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوٓا۟ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ ٱللَّهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ
ٱلرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾

„Allah je oprostio vjerovjesniku, i muhadžirima i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala: On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima blagi milostiv, a i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kada su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i u buduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i milostiv je.“ (Et-Tevba, 117-118)

Ovo je među zadnjim ajetima koji su objavljeni. Neki kažu da je zadnje što je objavljeno od Kur'ana bila sura En-Nasr:

إِذَا جَآءَ نَصْرُ ٱللَّهِ وَٱلْفَتْحُ ۝١ وَرَأَيْتَ ٱلنَّاسَ يَدْخُلُونَ فِى دِينِ ٱللَّهِ أَفْوَاجًا ۝٢ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَٱسْتَغْفِرْهُ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابًۢا ۝٣

„Kada Allahova pomoć i pobjeda dođu, i vidiš ljude kako u skupinama u Allahovu vjeru ulaze ti veličaj Gospodara svoga hvaleći Ga i moli Ga da ti oprosti, On je uvijek pokajanje primao.“ (En-Nasr, 1-3)

Allah, dželle še'nuhu, mu je naredio da svoja djela zapečati *tesbihom*-slavljenjem Allaha i činjenjem istigfara.

U dva „Sahiha“ se od Aiše prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, na ruku'u i sedždi učio: „*Subhanekellahumme rabbena ve bi hamdike, Allahummegfirli.*“[1]- primjenjujući ono što mu je naređeno.

U dva „Sahiha“ se bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, znao učiti: „*Allahumme-gfir li hati'eti ve džehli ve israfi fi emri, ve ma ente a'lemu bihi minni, Allahumme-gfir li hezli ve džiddi ve hata'i ve 'amdi, ve kullu zalike 'indi, Allahumme- gfir li ma kaddemtu ve ma ahhartu, ve ma esrertu ve ma a'lentu, la ilahe illa ente.*“

„*Allahu moj oprosti mi moje greške i neznanje i neumjerenost u mom potupku i ono o čemu si ti znaniji od mene. Allahu moj oprosti mi ono što sam rekao ozbiljno i u šali, ono što sam uradio greškom i namjerno, sve je to pri meni. Allahu moj oprosti mi ono što sam uranio i što sam okasnio, ono što sam tajno i javno učinio, nema boga osim Tebe.*“

U dva „Sahiha“ se također bilježi da je Ebu Bekr Es-Siddik, radijellahu anhu, rekao: „O Allahov poslaniče podući me dovi koju ću učiti u mom namazu.“ On reče: „*Reci: 'Allahumme inni zalemtu nefsi zulmen kesiran ve la jagfiru-z-zunube illa ente, fagfir li magfireten min 'indike verhamni, inneke ente-l-gafuru-r-rahim.'*“

„*Allahu moj ja sam sebi učinio veliku nepravdu a grijehe ne prašta niko osim Tebe pa mi oprosti oprostom od Tebe i smiluj mi se. Ti doista praštaš i Samilostan si.*“

U „Sunenima“ se bilježi da je Ebu Bekr rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme: „O Allahov poslaniče podući me dovi koju ću učiti kada osvanem i

---

[1] „Neka je Tebi slava i hvala Gospodaru naš. Allahu moj, oprosti mi.“ Op.red.

omrknem", pa je rekao: „*Allahumme fatire-s-semavati ve-l-erdi, alime-l-gajbi ve-š-šehade rabbe kulli šej'in ve melikehu, ešhedu en la ilahe illa ente, e'uzu bike min šerri nefsi, ve min šerri-š-šejtani ve širkihi, ve en akterife 'ala nefsi su'a ev edžurrehu ila muslim.*" - „*Allahu moj, Stvoritelju nebesa i zemlje, Ti koji poznaješ vidljivi i nevidljivi svijet, Gospodaru i Vladaru svih stvari, svjedočim da nema drugog boga osim Tebe. Utječem ti se od zla moje duše i od zla šejtana i njegova širka i od toga da sebi uradim nešto loše ili nekom od muslimana.*" „*Izgovori to kada osvaneš, omrkneš i kada kreneš spavati.*"[1]

Niko ne smije misliti da on nema potrebe da se kaje za svoje grijehe i da traži oprosta od Allaha za počinjene grijehe. Naprotiv, svako za tim ima stalnu potrebu. A Allah, dželle še'nuhu, kaže:

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٣﴾

„Mi smo nebesima, Zemlji i planinama ponudili emanet, pa su se ustegli i pobojali da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek – a on je, zaista, prema sebi nepravedan i lakomislen, da bi Allah licemjere i licemjerke, i mnogobošce i mnogoboške kaznio, a vjernicima i vjernicama oprostio. A Allah prašta i samilostan je." (El-Ahzab, 72-73)

Čovjek je nepravedan i lakomislen. Vjernici i vjernice teže ka pokajanju. Allah, dželle še'nuhu, u svojoj Knjizi je obavjestio o pokajanju svojih robova i da će im oprostiti. Bilježi se u „Sahihu" da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „'*Niko neće ući u Džennet svoji djelima.*' 'Čak ni ti Allahov Poslaniče,'- upitaše? '*Čak ni ja ako me Allah, dželle še'nuhu, ne obaspe svojom milošću i dobrotom*',- odgovori Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme."[2] Ovo se ne protivi Njegovim riječima:

[1] Bilježi ga Ebu Davud i Tirmizi i kaže da *hasen sahih*.
[2] Bilježi ga Buharija i Muslim.

كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى ٱلْأَيَّامِ ٱلْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾

„Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!" (El-Hakka, 24)

Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je negirao ulazak u Džennet u zamjenu za djela, a Kur'an je potvrdio djela kao uzrok koji uvodi u Džennet. Što se tiče govora onoga ko kaže: „Kada Allah zavoli roba neće mu naštetiti grijesi." - Ovo treba svatiti da Allah takvog roba nadahne tevbom i istigfarom tako da ne ustrajava na grijesima. Onaj ko misli da grijesi ne mogu naškoditi čovjeku, iako ustrajava na njima, takav je zalutao i suprostavlja se Kur'anu i sunnetu i idžmau selefa i imama. Naprotiv, onaj ko uradi trun dobra vidjet će ga a ko uradi trun zla vidjet će ga. Njegovi robovi koji zaslužuju pohvalu su oni koji se spominju u riječima Uzvišenog:

وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾
ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِى ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلْكَٰظِمِينَ ٱلْغَيْظَ وَٱلْعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ
ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ فَٱسْتَغْفَرُوا۟
لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلُوا۟ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾

„I nastojte da zaslužite oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje, za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju – a Allah voli one koji dobra djela čine: i za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju." (Ali Imran, 133-135)

Onaj ko misli da je kader dokaz u korist grešnika takav je poput mušrika o kojima Allah, dželle še'nuhu, kaže:

سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَىْءٍ ۚ

„Mnogobošci će govoriti: 'Da je Allah htio, mi ne bismo druge Njemu ravnim smatrali, a ni preci naši, niti bismo išta zabranjenim učinili.'" (El-En'am, 148) Odgovarajući im na to Allah, dželle še'nuhu, kaže:

كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا۟ بَأْسَنَا ۗ قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ
فَتُخْرِجُوهُ لَنَآ ۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ ۖ
فَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾

„Tako isto su oni prije njih poricali, sve dok Našu kaznu nisu iskusili. Reci: 'Imate li kakav dokaz da nam ga iznesete? Vi se samo za predpostavkama povodite i vi samo neistinu govorite.' Reci: 'Allah ima potpun dokaz, i da On hoće, svima bi na pravi put ukazao!'" (El-En'am, 148-149)

Da je pravdanje kaderom validan dokaz bilo kome Allah, dželle še'nuhu, ne bi kažnjavao one koji su nijekali i u laž ugonili poslanike kao što je: Nuhov narod, Ad, Semud, faraon i drugi. I da je tako On ne bi naredio izvršavanje određenih kazni zbog pojedinih grijeha. Neće niko uzeti kader kao opravdanje za grijehe osim onaj koji slijedi svoje strasti a ne slijedi Božiju uputu. Onaj ko smatra da je kader dokaz u korist grešnika on ih lišava ukora i kazne. Onda ne treba da takve kori i kažnjava ako ga napadnu i povrijede. Po njemu ono što uzrokuje zadovoljstvo i bol su jednaki, ne pravi razliku između onoga koji mu učini zlo i onoga koji mu učini dobro. Naravno ovako nešto je neispravno sa stanovišta zdrave pameti, prirode i šerijata. A Uzvišeni kaže:

أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ
كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾

„Zar ćemo postupiti s onima koji vjeruju i čine dobro kao s onima koji prave nered na zemlji, ili, zar ćemo postupiti s onima koji se grijeha klone isto kao i s grešnicima?" (Sad, 28) I kaže:

أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾

„Zar ćemo muslimane sa nevjernicima izjednačiti?!" (El-Kalem, 35) I kaže:

أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَوَآءً
مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾

„Misle li oni koji čine zla djela, da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju!" (El-Džašije, 21) I kaže Uzvišeni:

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾

„Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti?“ (El-Mu'minun, 115) I kaže:

أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾

„Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati?“ (El-Kijame, 36) Tj., da je prepušten tek tako i da mu se ništa ne naređuje i ne zabranjuje.

Prenosi se u dva „Sahiha“ da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Adem i Musa su raspravljali. Musa reče: 'O Ademe ti si otac čovječanstva. Allah te je stvorio Svojom rukom i u tebe udahnuo od svoga ruha, naredio je melekima da ti učine sedždu, ti si nas i sebe izveo iz Dženneta?' 'Ti si Musa kojeg je Allah, dželle še'nuhu, odlikovao Svojim govorom i Tevrat ti je napisao Svojom rukom. Kada si prije mog stvaranja našao da je o meni zapisano:* ***„...tako Adem nije Gospodara svoga poslušao i s puta je skrenuo.“****?' 'Prije četrdeset godina',- reče. 'Onda me nemoj koriti zbog stvari koju je Allah, dželle še'nuhu, odredio četrdeset godina prije mog stvaranja.' Tako je Adem nadvladao Musa'a (u toj debati).*“

Zbog ovog hadisa su zalautale dvije grupacije. Jedna grupacija niječe ovaj hadis jer misle da on za sobom povlači neodgovornost za grijehe i kaznu za one koji griješe prema Allahu, dželle še'nuhu, zbog prethodnog određenja i kadera; a druga grupa je gora od ove koji su to uzeli kao dokaz opravdanja za ono što čine. Oni kažu: „Kader je dokaz za sljedbenike istine koji ga svjedoče ili oni koji ne vide da imaju djela.“ Neki ljudi kažu Adem je nadvladao Musa'a jer je on njegov otac, ili zbog toga što je se pokajao za svoj grijeh, ili zbog toga što je to bio grijeh po šerijatu a na drugom svijetu to je bio ukor, ili jer ovo biva na dunjaluku mimo onog svijeta.“ Sve ovo je neispravno. Međutim, hadis ukazuje da Musa nije korio svog oca osim zbog grijeha koji ih je sustigao, zbog toga što su jeli sa zabranjenog drveta. Zato mu je rekao: „*Zašto si nas i sebe izveo iz Dženneta?*“ Nije ga korio samo zbog pukog grijeha koji je počinio i za njega se pokajao, jer, Musa je znao da se ne kori onaj ko se pokaje za grijeh, a on(Adem) se također pokajao od njega. Da je Adem smatrao i vjerovao da mu je grijeh oprošten zbog kadera ne bi kazao:

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾

„'Gospodaru naš', - rekoše oni – 'sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.'" (El-E'araf, 23)

Vjerniku je naređeno da se kod nedaća strpi i preda Allahu a kod grijeha mu je naređeno da čini istigfar i da se kaje. Otuda Uzvišeni kaže:

فَٱصۡبِرۡ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ وَٱسۡتَغۡفِرۡ لِذَنۢبِكَ ... ﴿٥٥﴾

„Zato ti budi strpljiv – Allahovo obećanje je istina – i moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi..." (El-Gafir/El-Mu'min, 55)

Naredio mu je da se strpi u nedaćama i da traži oprosta za greške. I kaže Uzvišeni:

مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِۗ وَمَن يُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ يَهۡدِ قَلۡبَهُۥۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿١١﴾

„Nikakva nevolja se bez Allahove volje ne dogodi, a On će srce onoga koji u Allaha vjeruje uputiti – Allah sve dobro zna." (Et-Tegabun, 11)

Ibn Mesud kaže: „To je slučaj čovjeka kojeg zadesi neka nedaća, svjestan da je od Allaha pa bude zadovoljan i preda se-tj., pomiri se s tim."

Kada vjernike pogodi neka nedaća kao što je bolest, siromaštvo, poniženje i sl., oni se strpe na Allahovoj odredbi pa makar to bilo sebebom tuđih grijeha, kao što je primjer onoga čiji je otac potrošio imetak na grijesima pa on zbog toga ostane siromašan. Na njemu je da se strpi zbog toga što ga je zadesilo, pa ako bi korili oca zbog njihova udjela u imetku on im spomene kader.

Sabur-strpljenje je vadžib-obaveza, po slaganju učenjaka, a još više od toga je Allahovo zadovoljstvo Allahovom odredbom. Za zadovoljstvo u ovakvoj situaciji neki kažu da je vadžib a drugi da je mustehab i to je tačno. A još više od toga je da zahvaljuje Allahu na toj nedaći jer kroz nju vidi da mu je Allah, dželle še'nuhu, spustio svoju blagodat tako što će mu ta nedaća biti uzrokom da mu Allah, dželle še'nuhu, oprosti dio grijeha. Dalje to može biti razlogom da mu se poveća deredža kod Allaha, sebeb da se čovjek povrati Allahu i da mu se skrušeno i iskreno moli, da se oslanja na Njega i nada od Njega mimo stvorenja. Što se tiče pokvarenjaka, i onih koji su u zabludi, naći ćeš ih da kader navode kao dokaz kada učine grijeh i slijede svoje strasti. Kada ih Allah, dželle še'nuhu, uputi na dobro djelo to pripisuju sebi, kao što neki učenjaci kažu: „Ti si u stanju pokornosti kaderija a u stanju griješenja džebrija." Tj., ti si onog mezheba koji se poklapa sa tvojim strastima.

Sljedbenici upute kada učine kakvo dobro djelo posvjedoče da je to Allahova blagodat koju im je ukazao i da ih je on učinio muslimanima. On je taj

koji ih je uputio da obavljaju namaz i nadahnuo ih bogobojaznošću i da nema snage ni moći osim od Njega. Tako uz svjedočanstvo kadera od njih bude uklonjeno samoljublje, prigovor i ezijet. A kada urade kakvo loše djelo zatraže oprosta od Allaha za to i pokaju mu se od njega.

Bilježi Buharija u svom „Sahihu" od Šedada ibn Evsa da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Najbolji istigfar je da rob prouči: 'Allahu moj Ti si moj Gospodar nema boga osim Tebe, stvorio si me, a ja sam Tvoj rob i držim se datog ugovora i obećanaj koliko mogu, utječem ti se od onoga što sam učinio, priznajem Tvoje blagodati prema meni, priznajem Ti moje grijehe pa mi oprosti jer niko grijehe ne oprašta osim Tebe.'- Ko ih kaže sa ubjeđenjem kada osvane i ako umre te noći ući će u Džennet."* U vjerodostojnom hadsiu Ebu Zerra od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, se prenosi da je Allah, dželle še'nuhu, rekao: *„O robovi moji Ja sam nepravdu zabranio Sebi i vama je činim zabranjenom i zato nemojte jedni drugima činiti nepravdu. O robovi moji vi griješite danju i noću a Ja opraštam sve grijehe i ne smeta Mi, zato tražite oprosta od Mene oprostit ću vam. O robovi Moji svi ste vi gladni osim onoga koga Ja nahranim, zato tražite od Mene da vas nahranim nahranit ću vas. O robovi Moji svi ste vi goli osim onih koje Ja obučem zato taržite da vas obučem Ja ću vas obući. O robovi moji svi ste vi zalutali osim koga Ja uputim zato tražite da vas uputim Ja ću vas uputiti. O robovi moji vi Meni ne možete nauditi niti Mi možete donijeti korist. O robovi moji kada biste svi vi, od prvog do zadnjeg, ljudi i džini, bili bogobojazni kao najbogobojaznije srce jednog od vas to ništa ne bi povećalo Moju vlast. O robovi moji kada biste se svi vi, ljudi i džini sakupili na jednom mjestu i tražili od Mene i kada bi svakom čovjeku dao ono što traži to ništa ne bi umanjilo od onoga što ima kod Mene kao što ni igla ne okrnji kada se umoči u more. O robovi Moji to su vaša djela koja vam brojim a zatim ću vas za njih nagraditi. Onaj ko nađe dobro neka zahvali Allahu a ko nađe nešto drugo neka ne krivi nikog osim sebe."*[1] Allah, dželle še'nuhu, je naredio robovima da mu se zahvale na dobru koje nađu, a ko nađe nešto drugo neka ne krivi osim sebe. Mnogi ljudi govore o suštini Allahova kadera a ne prave razliku između suštine kosmičkog kadera koji se veže za Njegovo stvaranje i htijenje i između vjerskog određenja koje se veže za Njegovo zadovoljstvo i za Njegovu ljubav. Ne prave razliku između onih koji postupaju po propisima vjere u skladu sa onim što je Allah, dželle še'nuhu, naredio na jeziku Svojih poslanika i između onih koji rade po svojim nadahnućima i osjećajima na obazirući se na Kur'an i sunnet. Isto tako,

[1] Bilježi ga Muslim s tim da se neki izrazi malo razlikuju.

mnogi govore o izrazu «šerijat» a ne prave razliku između šerijata koji je spuštan od Allaha, dželle še'nuhu, a to je Kur'an i sunnet s kojim je Allah, dželle še'nuhu, poslao Svog poslanika. Ovo je istinski šerijat i niko od stvorenja nema pravo da izlazi iz njegova kruga. Iz kruga šerijata ne izlazi osim kafir. S druge strane postoji šerijat'-zakon koji donesi sudija. Sudija ponekad pogodi a ponekad pogriješi. Ovo se odnosi na slučaj ako je sudija učen i pravedan, u protivnom bilježi se u „Sunenu" da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Tri su vrste kadija, dvojica kadija će u vatru a jedan će u Džennet. Čovjek koji poznaje istinu i po njoj presudi, takav će u Džennet. Čovjek koji sudi bez znanja takav će u vatru. I čovjek koji poznaje istinu ali po njoj ne sudi i takav će u vatru."*[1] Najbolji i najznaniji kadija je prvak svih ljudi Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme. Od njega se prenosi u dva „Sahiha" da je rekao: *„Vi se parničite kod mene i vjerovatno neko od vas vještije iznosi dokaze od onog drugog, a ja presuđujem na osnovu onoga što čujem. Kome presudim ono što pripada njegovom bratu neka to ne uzima jer sam mu odredio(dodijelio) dio vatre."* Prvak svih stvorenja je obavjestio da presuđuje na osnovu onoga što čuje, pa ako istina bude suprotna od onoga što on presudi tada onaj u čiju je korist presuđeno ne treba to uzeti jer bi to značilo da mu je odredio komad vatre. Ulema se slaže oko toga ako sudija presudi na osnovu onoga što smatra šerijatskim argumentom - kao što je dokaz ili priznanje - a istina bude različita od toga da nije dozvoljeno onom u čiju je korist presuđeno da to uzme, i oko toga postoji slaganje. A ako presudi u pogledu ugovora ili poništavanja istih većima uleme kaže da se i na to odnosi isti propis, i to je mezheb imama Malika, Šafije i Ahmeda ibn Hanbela. Ebu Hanife ovdje pravi razliku između dvije vrste.

Izraz *eš-šer' i šeri'at* ako se pod tim misli na Kur'an i sunnet niko nema pravo od Allahovih evlija niti drugih ljudi da izlazi iz njegova kruga. Onaj ko vjeruje da neko od evlija posjeduje drugi način i put da spozna Allaha, dželle še'nuhu, mimo slijeđenja Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, unutrinom i vanjštinom i ne slijedi njega vanjštinom i unutrinom takav je kafir.

Onaj ko po tom pitanju navodi dokaz kazivanje o Musau i Hidru pravi grešku sa dva aspekta: Prvo: Musa nije bio poslan kao poslanik Hidru niti je na Hidru bila obaveza da ga slijedi. Musa je bio poslan Beni Israilu a što se tiče Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, on je poslan svima ljudima i džinima. Da je Muhammeda sreo onaj ko je bolji od Hidra, kao što su: Ibrahim, Musa, Isa i drugi, bila bi im obaveza da ga slijede a šta onda reći za Hidra, bez obzira da li

[1] Bilježi ga Ebu Davud, Tirmizi i Ibn Madže.

je on bio poslanik ili evlija? Zbog toga je Hidr rekao Musau: „Ja posjedujem znanje od Allaha kojem me je podučio a koje ti ne posjeduješ a ti posjeduješ znanje od Allaha kojem te je podučio a koje ja ne poznajem."[1] Niko od ljudi i džina do kojih je doprla Muhammedova, sallallahu alejhi ve selleme, poslanica nema pravo na tako nešto. Drugo: Ono što je uradio Hidr nije se suprostavljalo Musaovom šerijatu i Musa nije znao uzroke koji su dozvoljavali njegove postupke. Kada mu ih je Hidr pojasnio on se složio sa njim. Oštećivanje lađe je bilo zbog koristi njenih vlasnika iz straha da je ne prisvoji nasilnik koji je ljudima otimao ispravne lađe. To je bilo dobročinstvo prema njima. I to je dozvoljeno. Zatim, ubistvo onog dječaka je bilo iz straha da svoje roditelje koji su bili vjernici ne navrati na nevjerstvo i nasilje. Spominje se da je Ibn Abbas rekao Nedždetu haruriji (haridžiji) kada ga je upitao o ubistvu ovog dječaka sljedeće: „Ako o njima znaš ono što je Hidr znao o onom dječaki ubij ih u protivnom nemoj ih ubiti." Bilježi ga Buharija. A što se tiče dobročinstva prema jetimu bez ikakve naknade i strpljivog podnošenja gladi to spada u dobra djela i to se ništa ne suprostavlja Allahovom šerijatu.

Ako se pod izrazom *eš-šer'* misli na presudu vladara onda on ponekad može biti nasilnik a ponekad pravedan, ponekad potrefi u svojim presudama a ponekad pogrješi. Nekada se pod ovim izrazom misli na govor imama fikha, kao što je Ebu Hanife, Sevri, Malik ibn Enes, Evzaija, Lejs ibn Sad, Šafija, Ahmed ibn Hanbel, Ishak Rahavej, Davud i drugi. Govor ovih se uzima kao dokaz uz Kur'an i sunnet. Ako bi slijedio nekog drugog imama ehli-suneta to bi bilo dozvoljeno. Nije cjelokupnom ummetu obaveza da slijedi jednog od njih, kao što je obaveza da slijedi Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. Nije zabranjeno slijediti nekog od njih kao što je zabranjeno slijediti one koji govore bez znanja. A ako bi neko dodao u šerijat što nije od njega, od iznmišljenih hadisa ili da tumači *nass*-Kur'ansko hadiski tekst, mimo onoga što je Allah, dželle še'nuhu, namjeravao njime reći, i slično tome, onda to spada u neku vrstu mijenjanja (vjerskih tekstova). Obaveza je napraviti razliku između šerijata koji je spuštan od Allaha, dželle še'nuhu, i šerijata koji ljudi tumače na neki svoj način i šerijata koji je izmijenjen, kao što postoji razlika između kosmičkog određenja i vjerskog određenja, i obaveza je napraviti razliku između onoga što ljudi navode kao dokaz iz Kur'ana i sunneta i onoga što ljudi navode kao dokaz od svojih nadahnuća, otkrovenja i čula.

[1] Bilježi ga Buharija i Tirmizi.

POGLAVLJE O ODREDBI I KADERU

Allah, dželle še'nuhu, je u Svojoj knjizi spomenuo razliku između htijenja, odredbe, dozvole, zabrane, slanja (poslanika), govora, činjenja. Spomenuo je i razliku između kosmičkog (određenja) koje je stvorio, uredio i odredio iako njega nije naredio, ne voli ga, neće nagraditi njegove nosioce, neće ih učiniti Allahovim bogobojaznim evlijama i s druge strane spomenuo je razliku između vjerskog određenja koje je Allah, dželle še'nuhu, naredio i propisao, čije je će vlasnike i nosioce nagraditi i počastiti i učiniti Allahovim bogobojaznim evlijama i sljedbenicima spašene stranke i pobjedonosne vojske. Ovo je najveća razlika između Allahovih evlija-štićenika s jedne i Njegovih neprijatelja s druge strane. Onaj koga Njegov Gospodar upotrebi i usmjeri na ono što On voli i sa čime je zadovoljan i na tome dotični umre taj je od Njegovih evlija. A ko bude radio ono što Njegov Gospodar mrzi i na šta se srdi i umre na tome taj je od Njegovih neprijatelja.

Kosmičko htijenje je Njegova volja koja se ogleda u onome što je On stvorio. Sva stvorenjan ulaze pod Njegovo kosmičko htijenje i želju. A njegovo vjersko htijenje se veže za ono što On voli i sa čim je zadovoljan i koje obuhvata ono što je naredio i to učinio vjerom i šerijatom. Ovo htijenje se posebno odnosi na iman i dobra djela. Tako Allah, dželle še'nuhu, kaže:

فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ

„Onome koga Allah želi da uputi – On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi da u zabludi ostavi – On srce njegovo stegne i umornim učini kao da čini napor da na nebo uzleti.“ (El-En'am, 125) Nuh, alejhi selam je svome narodu govorio:

وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِىٓ إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ ۚ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾

„'Ako Allah hoće da vas ostavi u zabludi, neće vam savjet moj koristiti, ma koliko ja želio da vas savjetujem. On je Gospodar vaš i Njemu ćete se vratiti'“ (Hud, 34) I kaže Uzvišeni:

وَإِذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِقَوۡمٖ سُوٓءٗا فَلَا مَرَدَّ لَهُۥۚ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَالٍ ﴿١١﴾

„A kad Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitinika.“ (Er-Rad, 11) Na drugom mjestu kaže:

فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٖ فَعِدَّةٞ مِّنۡ أَيَّامٍ أُخَرَۗ
يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلۡيُسۡرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلۡعُسۡرَ

„Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti, - Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate...“ (El-Bekara, 185) U ajetu o taharetu-čistoći kaže:

مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجۡعَلَ عَلَيۡكُم مِّنۡ حَرَجٖ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمۡ وَلِيُتِمَّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ
لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ

„Allah ne želi da vam pričini poteškoće, već želi da vas učini čistim i da vam blagodat Svoju upotpuni, da biste bili zahvalni.“ (El-Maide, 6) Kada je spomenuo ono što je dozvolio i zabranio od brakova dodao je:

يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمۡ وَيَهۡدِيَكُمۡ سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ وَيَتُوبَ عَلَيۡكُمۡۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ
حَكِيمٞ ﴿٢٦﴾ وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيۡكُمۡ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلشَّهَوَٰتِ أَن تَمِيلُواْ مَيۡلًا
عَظِيمٗا ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُخَفِّفَ عَنكُمۡۚ وَخُلِقَ ٱلۡإِنسَٰنُ ضَعِيفٗا ﴿٢٨﴾

„Allah želi da vam objasni i da vas putevima kojma su išli oni prije vas uputi, i da vam oprosti. – A Allah sve zna i mudar je. Allah želi da vam oprosti, a oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko s pravog puta skrenete. Allah želi da vam olakša. – a čovjek je stvoren kao nejako biće.“ (En-Nisa, 26-28) Nakon spomena šta je dozvolio i zabranio ženama Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kaže:

إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذۡهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجۡسَ أَهۡلَ ٱلۡبَيۡتِ وَيُطَهِّرَكُمۡ تَطۡهِيرٗا ﴿٣٣﴾

„Allah želi da od vas, o porodico Poslanikova, grijehe odstrani, i da vas potpuno očisti.“ (El-Ahzab, 33)

Tj., naredio vam je ono što će od vas porodico Poslanikova odagnati grijehe i što će vas očistiti. Onaj ko se bude pokoravao njegovim naredbama biće očišćen i od njega će biti odstranjeni grijesi, za razliku od onog ko mu bude nepokoran. Za kosmičku odredbu kaže:

إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَآ أَرَدْنَٰهُ أَن نَّقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾

„Ako nešto hoćemo, Mi samo za to reknemo: 'Budi!' – i ono bude." (En-Nahl, 40) I kaže:

وَمَآ أَمْرُنَآ إِلَّا وَٰحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِٱلْبَصَرِ ﴿٥٠﴾

„I naređenje Naše je samo jedna riječ, - sve bude u tren oka." (El-Kamer, 50) I kaže:

أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِٱلْأَمْسِ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ
ٱلْأَيَٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

„...dođe zapovijed Naša, noću ili danju, i Mi to pokosimo, kao da prije ničeg nije ni bilo. Eto, tako Mi potanko izlažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli." (Junus, 24) A u pogledu vjerske odredbe kaže:

إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ وَٱلْإِحْسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ
وَٱلْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

„Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, i razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje." (En-Nahl, 90) I kaže uzvišeni:

إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا۟ ٱلْأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحْكُمُوا۟ بِٱلْعَدْلِ
إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾

«Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate i kada ljudima sudite da pravično sudite. Uistinu je divan Allahov savjet! – A Allah doista sve čuje i vidi.» (Nisa, 58) U pogledu *izuna*-dozvole i kosmićke odredbe kod spomena sihra kaže:

وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنۡ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِ

„...ali nisu mogli time nikome bez Allahove dozvole nauditi.“ (El-Bekara, 102)

Tj., ne mogu nikome nauditi osim s Njegovom voljom i odredbom, u protivnom Allah, dželle še'nuhu, nije dozvolio sihr. U pogledu vjerske odredbe kroz termin *izuna*-dozvole kaže:

أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُ

„Zar oni da imaju bogove koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio?“ (Eš-Šura, 21) I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ شَٰهِدٗا وَمُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ بِإِذۡنِهِۦ وَسِرَاجٗا مُّنِيرٗا

„O vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje, da – po Njegovom naređenju (dozvoli)– pozivaš k Allahu, i kao svjetiljku koja sija.“ (El-Ahzab, 45-46) I kaže:

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذۡنِ ٱللَّهِ

„A Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se, prema Allahovom naređenju, pokoravali.“ (En-Nisa, 64) I kaže:

مَا قَطَعۡتُم مِّن لِّينَةٍ أَوۡ تَرَكۡتُمُوهَا قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذۡنِ ٱللَّهِ وَلِيُخۡزِيَ ٱلۡفَٰسِقِينَ

„To što ste neke palme posjekli ili ih da uspravno stoje ostavili – Allahovom voljom ste učinili, i zato da On nevjernike ponizi.“ (El-Hašr, 5) Izraz *kada*-određenje se koristi u sljedećim ajetima:

فَقَضَىٰهُنَّ سَبۡعَ سَمَٰوَاتٖ فِي يَوۡمَيۡنِ

„Pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio.“ (Fussilet, 12)

I kaže:

وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرٗا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾

„...i kada nešto odluči, za to samo rekne: 'Budi!' – i ono bude.“ (El-Bekara, 117) I kaže:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلۡوَٰلِدَيۡنِ إِحۡسَٰنًا

„Gospodar tvoj zapovijeda da samo Njemu ibadet činite...“ (El-Isra, 23)

Tj., naređuje a ne misli se ovde pod izrazom *kada* određuje, jer čovjek ponekad obožava druge mimo Njega, kao što je (Allah) obavjestio na više mjesta, kao što su Njegove riječi:

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا
عِندَ ٱللَّهِ

„Oni pored Allaha, ibadet čine onima koji im ne mogu nauditi niti im mogu kakvu korist pribaviti, i govore: 'Ovo su naši zagovornici kod Allaha.'“ (Junus, 18) A Allahov prijatelj-Ibrahim je rekao svom narodu:

قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا
رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾

„A da li ste razmišljali“ – upita on – „da su oni kojima ibadet činite vi i kojima su ibadet činili davni preci vaši, doista, neprijatelji moji? Ali, to nije Gospodar svjetova.“ (Eš-Šuara, 75-77) I kaže:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ
وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ
تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ

„Divan uzor za vas je Ibrahim i oni koji su uz njega bili kada su narodu svome rekli: 'Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima ibadet činite umjesto Allahu; mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali!', - ali nisu riječi Ibrahimove ocu svome; 'Ja će se moliti da ti oprosti, ali te ne mogu od Allaha odbraniti.'“ (El-Mumtehina. 4) I kaže:

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١﴾ لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَآ
أَنَا۠ عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ ﴿٤﴾ وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِىَ دِينِ ﴿٦﴾

„Reci: 'O vi nevjernici', ja ne robujem onome čemu vi robujete, niti ste vi robovi onome Kome ja robujem, niti sam ja rob onome čemu vi robujete, niti ste vi robovi Onome Kome ja robujem, vama vaša vjera, a meni moja.“(El-Kafirun 1-6)

Ova riječ za sobom povlači odricanje od njihove vjere a ne znači njegovo zadovoljstvo time, kao što Uzvišeni kaže u drugom ajetu:

وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ مِمَّآ أَعْمَلُ وَأَنَا۠ بَرِيٓءٌ مِّمَّا
تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾

„I ako te oni budu u laž utjerivali, ti reci: 'Meni – moja, a vama – vaša djela; vi nećete odgovarati za ono što ja radim, a ja neću odgovarati za ono što vi radite.'“ (Junus, 41)

Oni od ateista koji misle da je ovde izraženo zadovoljstvo sa vjerom nevjernika takvi su najveći lažci i najveći nevjernici. Kao onaj koji za riječi Uzvišenog **„Gospodar tvoj zapovijeda“** (ar. *kada*), misli da znači određuje, a Allah, dželle še'nuhu, nije ništa odredio a da se to nije desilo; a onaj koji smatra da obožavatelji kipova ne obožavaju osim Allaha takav je od svih ljudi najveći nevjernik u Njegove knjige.[1] Što se tiče izraza *ba's*-poslati, u kontekstu kosmičkog slanja, navodi se u riječima Uzvišenog:

فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَآ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا۟ خِلَـٰلَ ٱلدِّيَارِ ۚ
وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ﴿٥﴾

„I kad dođe vrijeme prve od dvije prijetnje, poslaćemo protiv vas robove Naše, silno moćne, oni će uzduž i poprijeko zemlju vašu pregaziti, i prijetnja će se ispuniti.“ (El-Isra, 5) A u pogledu vjerskog *ba'sa*-slanja kaže:

هُوَ ٱلَّذِى بَعَثَ فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ
وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾

[1] Svi sljedbenici akide vahdeta su tog stava s tim da neki to javno ispoljavaju a drugi kriju svoje ubjeđenje.

„On je nukima poslao Poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi." (El-Džumu'a, 2) I kaže Uzvišeni:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ

„Mi smo svakom narodu poslanika poslali: "Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!" (En-Nahl, 36) Što se tiče izraza *irsal*-slanje za kosmički *irsal*-slanje kaže:

أَلَمْ تَرَ أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾

„Zar ne vidiš da Mi nevjernike šejtanima prepuštamo da ih što više na zlo navraćaju?" (Merjem, 83) A u pogledu vjerskog *irsala*-slanja kaže:

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ

„I On šalje vjertove kao radosnu vijest, kao prethodnicu milosti Svoje..." (El-Furkan, 48) I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾

„O vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti." (El-Ahzab, 45)

إِنَّآ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ ﴿١﴾

„I kaže: 'Mi smo poslali Nuha narodu njegovu...'" (Nuh, 1) i kaže:

إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

„Mi smo vam, zaista, poslali Poslanika da bi svjedočio protiv vas isto onako kao što smo i faraonu poslanika poslali." (Muzemmil, 15) I kaže:

ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ

„Allah odabire poslanike među melekima i ljudima." (El-Hadždž, 75) Što se tiče izraza *dže'ale*- učiniti u kosmičkom smislu kaže:

وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ

„A bili smo ih učinili vođama koji su pozivali u ono zbog čega se ide u vatru.“ (El-Kasas, 41) A za vjerski *dž'al*-činjenje kaže:

لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا

„...svima vama smo zakon i pravac propisali.“ (El-Maide, 48) I kaže:

مَا جَعَلَ ٱللَّهُ مِنۢ بَحِيرَةٍ وَلَا سَآئِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ

„Allah nije propisao ni behiru, ni saibu, ni vasilu, a ni hama.“ (El-Maide, 103) A što se tiče izraza *tahrim*- zabrana u kosmičkom kontekstu ga spominje sljedeći ajet:

وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ

„A Mi smo mu već bili zabranili dojilje.“ (El-Kasas, 12) I kaže:

قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِى ٱلْأَرْضِ

„'Četrdeset godina oni će zemljom lutati' – reče On – 'jer će im Sveta zemlje zabranjena biti.'“ (El-Maida, 26) A u vjerskom značenju ovaj izraz se navodi:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحْمُ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ

„Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime...“ (El-Maide, 3) I kaže Uzvišeni:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَٰتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَٰتُكُمْ وَعَمَّٰتُكُمْ وَخَٰلَٰتُكُمْ وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ

„Zabranjuju vam se: matere vaše, i kćeri vaše, i sestre vaše i sestre očeva vaših, i sestre matera vaših i bratične vaše, i sestrične vaše...“ (En-Nisa, 23)

Što se tiče izraza *kelimat*-riječi u kosmičkom značenju je naveden u sljedećem ajetu:

وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِۦ وَكَانَتْ مِنَ ٱلْقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾

„...i ona je u riječi Gospodara svoga i knjige Njegove vjerovala.“ (Et-Tahrim, 12)

Prenosi se u „Sahihu“ da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Utječem se svim Allahovim savršenim riječima od zla onoga što je stvorio, od Njegove*

srdžbe, kazne i od zla Njegovih robova, od šejtanskih došaptavanja i da me spopadnu."[1] I rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme: *„Ko odsjedne na nekom mjestu (da prenoći) i kaže: 'Utječem se Allahovim savršenim riječima od zla onoga što je stvorio', neće mu ništa naštetiti sve dok ne napusti to mjesto."*[2] I učio je: *„Utječem se Allahovim savršenim riječima koje ne može nadmašiti dobročinitelj ni grješnik, i od zla što ulazi u zemlju i što izlazi iz nje i od zla smutnji noći i dana i od zla svakog ko iznenada pokuca osim onoga koji donosi dobro, o Milostivi."*[3]

Njegove savršene riječi koje ne može nadmašiti dobročinitelj niti grješnik su Njegove riječi kojima je stvorio stvari. Iz Njegova stvaranje, htijenja i odredbe ne izlaze ni dobri ni loši, a što se tiče vjerskih riječi to su Njegove knjige koje je objavio i ono što se u njima nalazi od naredbi i zabrana, kojih se pridržavaju i pokoravaju dobri a suprostavljaju im se grješnici. Allahove bogobojazne evlije se pokoravaju Allahovim riječima koje se vežu za vjerske propise, Njegovom vjerskom činjenju, izunu, i vjerskom htijenju. A što se tiče njegovih riječi koje se odnose na kosmičko htijenje i uređenje iz njihova kruga ne izlazi niko ni dobri ni grješnici, pod njih spadaju sva stvorenja, čak i Iblis i njegove vojske, svi nevjernici i drugi koji će ući u vatru. Iako sva stvorenja ulaze pod okvir Njegova stvaranja, htijenja i određenja ipak se razlikuju u pogledu Njegovih naredbi i zabrana, onoga što On voli i sa čime je zadovoljan i onoga na šta se srdi. Allahove bogobojazne evlije rade ono što im je naređeno a ostavljaju ono što im je zabranjeno i strpljivi su na Allahovoj odredbi. Oni Njega vole i On voli njih. On je njima zadovoljan i oni su Njime zadovoljni. Njegovi neprijatelji su šejtanovi štićenici, iako se i njihovo djelovanje odvija u okviru Njegova određenja On ih mrzi, srdi se na njih, proklinje ih i prema njima neprijateljski odnosi. Ove riječi smo detaljno pojasnili na drugom mjestu a na ovom mjestu

---

[1] U ovom obliku nije naveden u „Sahihu". U ovom obliku ga bilježi Malik u „Muveti", od Jahje ibn Seida da je rekao: «Do mene je doprlo da je Halid ibn Velid rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme: «Ja se u snu preplašim.» Pa mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: «Uči: 'Utječem se Allahovim savršenim riječima od Njegove srdžbe, kazne i zla Njegovih robova od šejtanskih došaptavanja i da me spopadnu.»

[2] Bilježi ga Muslima od Havle bint Hakima.

[3] Bilježi Taberani od Halida ibn Velida da se on požalio Allahovom Poslaniku pa reče: «Ja se po noći prestrašim», pa mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: «Hoćeš li da te podučim riječima koje je mene podučio Džibril?» Mislio je da me Ifrit po noći uznemirava. Reče: «Utječem se Allahovim savršenim riječima koje ne može nadmašiti dobročinitelj ni grješnik, i od zla što ulazi u zemlju i što izlazi iz nje i od zla smutnji noći i dana i od zla svakog ko iznenada pokuca osim onoga koji donosi dobro, o Milostivi.» U istom obliku ga bilježi Malik.

sam to naveo samo kao napomenu u kontekstu navođenja razlika između Allahovih evlija-štićenika i šejtanovih štićenika te spomena razlika sa stanovišta slaganja sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme, jer je Allah, dželle še'nuhu, preko njega razdvojio između Njegovih sretnih evlija i nesretnih neprijatelja, između njegovih štićenika koji će biti stanovnici Dženneta i šejtanovih evlija koji će biti stanovnici Vatre. U srcima Svojih evlija On je zapisao iman i svjetlom ih Svojim osnažio. Tako Uzvišeni kaže:

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ

„Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprostavljaju..." (El-Mudžadele, 22) I kaže Uzvišeni:

إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلرُّعْبَ فَٱضْرِبُوا۟ فَوْقَ ٱلْأَعْنَاقِ وَٱضْرِبُوا۟ مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٢﴾

„Kada je Gospodar tvoj nadahnuo meleke: 'Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju!' U srca nevjernika Ja ću strah uliti, pa ih vi po šijama udarite, i udarite ih po prstima." (El-Enfal, 12) A o Svojim neprijateljima kaže:

وَإِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِهِمْ لِيُجَـٰدِلُوكُمْ

„A šejtani navode štićenike svoje da se s vama raspravljaju..." (El-Enam, 121) I kaže:

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَـٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ غُرُورًا

„Tako smo svakom vjerovjesniku neprijatelje određivali, šejtane u vidu ljudi i džinnova koji su jedni drugima kićene besjede govorili da bi ih obmanuli..." (El-En'am, 112) I kaže:

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَـٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ ٱلسَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَـٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾ وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلْغَاوُۥنَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟

ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَذَكَرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱنتَصَرُواْ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُواْۗ وَسَيَعْلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ أَيَّ
مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

„Hoću li vam kazati kome dolaze šejtani? Oni dolaze svakom lašcu, grešniku, oni prisluškuju, - i većinom oni lažu. A zavedeni slijede pjesnike. Zar ne znaš da oni svakom dolinom blude i da govore ono što ne rade, tako ne govore samo oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji često Allaha spominju, i koji uzvraćaju kad ih ismijavaju. A mnogobošci će sigurno saznati u kakvu će se muku uvaliti.“ (Eš-Šu'ara, 221-227) I kaže Uzvišeni:

فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ
بِقَوْلِ شَاعِرٍۚ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ
ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِٱلْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا
مِنْهُ ٱلْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا
لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَسْرَةٌ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٥١﴾
فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

„A Ja se kunem onim što vidite i onim što ne vidite, Kur'an je, doista, govor objavljan plemenitom Poslaniku, a nije govor nikakva pjesnika – kako vi nikako ne vjerujete! i nisu riječi nikakva proroka – kako vi malo razmišljate! Objava je on od Gospodara svjetova! A da je on o Nama kojekakve riječi iznosio, Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili, a onda mu žilu kucavicu presjekli, i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti. Pouka je Kur'an onima koju budu Allahova naređenja izvršavali, a zabrana se klonili – A Mi sigurno znamo da neki od vas neće u nj vjerovati – i on će biti uzrok jadu nevjernika, a on je, doista, sama istina zato ti hvali ime Gospodara tvoga, Veličanstvenoga!“ (El-Hakka, 38-52) I kaže :

فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾

„Zato ti opominji, jer ti, milošću Gospodara svoga, nisi ni prorok ni lud.“ (Et-Tur, 29) Do riječi Uzvišenog: **„...ako istinu govore!“** (Et-Tur, 34)

Allah, dželle še'nuhu, je očistio našeg Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, od onih kojima dolaze šejtani od vračara, pjesnika i luđaka i pojašnjava da onaj ko mu donosi Kur'an je plemeniti i odabrani melek. U tom kontekstu Allah, dželle še'nuhu, kaže:

ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾

„Allah odabire poslanike među melekima i ljudima. – Allah sve čuje i sve vidi.“ (El-Hadždž, 75) I kaže Uzvišeni:

وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ
ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِىٍّ مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾

„I Kur'an je sigurno objava Gospodara svjetova donosi ga povjerljivi Džibril na srce tvoje, da opominješ na jasnom arapskom jeziku.“ (Eš-Šuara, 192-195) I kaže:

قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُۥ نَزَّلَهُۥ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ

„Reci: 'Ko je neprijatelj Džibrilu? a on, Allahovom voljom, tebi stavlja na srce Kur'an...'“ (El-Bekara, 97) I kaže Uzvišeni:

فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾

„Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog.“ (En-Nahl, 98) Do riječi Uzvišenog: **„...i radosna vijest svim muslimanima.“** (En-Nahl, 102)

Allah, dželle še'nuhu, je Džibrila nazvao Ruhul-emin i Ruhul-kudus. Uzvišeni kaže:

فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ ﴿١٦﴾

„I kunem se zvijezdama – koje se skrivaju, koje se kreću i iz vida gube.“ (Et-Tekvir, 15-16)

Tj., zvijezdama koje su skrivene prije pojavljivanja pa kada se ukažu ljudi ih ugledaju kako se kreću po nebesima a zatim se pred svitanje opet izgube. Zatim se kune:

وَٱلَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾

„I noći kad ona veo diže. I i zorom kada diše.“ (Et-Tekvir, 17-18) Zatim kaže:

إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾

„Kur'an je, zaista, kazivanje Izaslanika plemenitog.“ (Et-Tekvir, 19) Tj., Džibrila, alejh selam. Zatim kaže:

ذِى قُوَّةٍ عِندَ ذِى ٱلْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾

„Moćnog, od Gospodara svemira cijenjenog. Kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog...“ (Et-Tekvir, 20-21) Da bi zatim rekao:

وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾

„A drug vaš nije lud.“ (Et-Tekvir, 22)

Tj., vaš drug preko kojeg vas je Allah, dželle še'nuhu, počastio tako što vam je poslao poslanika od vaše vrste da se sa vama druži jer niste u mogućnosti da vidite meleke. Kao što Uzvišeni kaže:

وَقَالُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِىَ ٱلْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ ﴿٨﴾ وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾

„Oni govore: 'Trebalo je da mu se pošalje melek!' A da meleka pošaljemo, s njima bi svršeno bilo, ni cigli čas vremena im ne bi više dao. A da ga melekom učinimo, opet bismo ga kao čovjeka stvorili i opet bismo im učinili nejasnim ono što im nije jasno.“ (El-En'am, 8-9) I kaže Uzvišeni:

وَلَقَدْ رَءَاهُ بِٱلْأُفُقِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢٣﴾

„On ga je na obzorju jasnom vidio.“ (Et-Tekvir, 23) Tj., vidio je Džibrila, alejhi selam. I kaže:

وَمَا هُوَ عَلَى ٱلْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾

„I, kada je u pitanju Objava, on nije škrt.“ (Et-Tekvir, 24)

U drugom rivajetu stoji «*bizanin*». Što u prevodi znači da je iskre i da nije potvoran. A po kiraetu Hafsa «*bidanin*» što znači da nije škrt (tako je i preveden prethodni ajet op. pr.) i da ne krije znanje i ne daje ga u zamjenu za nešto tj., neku naknadu kao što to rade oni koji kriju znanje i otkrivaju ga samo u zamjenu za materijalne dobiti. I kaže Uzvišeni:

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾

„I on nije govor prokletog šejtana.“ (Et-Takvir, 25)

Ovdje ukazuje da Džibril a.s. nije šejtan kao što za Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, kaže da nije pjesnik ni vračar.

Allahove bogobojazne evlije su oni koji slijede Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, i rade ono što im je on naredio i ostavljaju ono što je on pokudio, slijede ono što je pojasnio da ga u tome trebaju slijediti. On ih pomaže svojim melekima i svojim ruhom-svjetlom, Allah u njihova srca spušta od Svoga nura. Oni od Allaha imaju keramete-počasti s kojima Allah, dželle še'nuhu, časti svoje pobožne i odabrane evlije. Njihovi kerameti su ili dokaz u vjeri ili zbog potrebe muslimana kao što su i Poslanikove, sallallahu alejhi ve selleme, mu'džize bile radi toga. Kerameti Allahovih evlija se dešavaju zbog berićeta slijeđenja Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, koji u suštini ulaze u mu'džize Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kao što je bilo npr., rascjepljenje Mjeseca[1] ili tesbih kamenčića u njegovoj ruci,[2] ili dolazak drveta k njemu,[3] ili plač stabla za njim (sa kojog je držao govor),[4] zatim njegova obavijest o izgledu Kudsa u noći mi'radža,[5] obavjesti o onome što je bilo i što će biti,[6] dolazak s časnom Knjigom, mnogostruko umnožavanje hrane i pića za veliki broj ljudi kao što je na dan Hendeka sa malo hrane nahranio cijelu vojsku i da se na kraju ništa od toga nije umanjilo - kao što se to spominje u poznatom hadisu Umi Sulejm[7]. Napojio je cijelu vojsku u bici na Hajberu iz jedne mješine vode a da se nije nimalo u njoj umanjilo. U pohodu na Tebuk napunio je posude vojnika hranom iz malo hrane koju je posjedovao a da se od toga ništa nije umanjilo, a bilo ih je oko trideset hiljada. Više puta se dešavalo da između njegovih prstiju poteče voda tako da bi svi zadovoljili svoje potrebe koji su bili sa njim - kao što

---

[1] Bilježi ga Buharija i Muslim i drugi od Enesa ibn Malika, radijellahu anhu.

[2] Bilježi ga Bezar i Taberani od Ebu Zerra, radijellahu anhu.

[3] Kao što se bilježi u dva „Sahiha" i na drugim mjestima.

[4] Bilježi ga Muslim od Džabira.

[5] Bilježi se u dva „Sahiha" i Bilježi ga Tirmizi od Džabira da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: «Pošto su me Kurejšije ugonile u laž otišao sam klanjati u svojoj sobi pa mi je Allah, dželle še'nuhu, prikazao Bejtul-makdis pa sam ih počeo obavještavati o njegovim znamenjima gledajući u njega.»

[6] Bilježi Muslim od 'Amra ibn Ahtaba, radijallahu anhu, „Obavjestio nas je o onome šta je bilo i šta će biti. Ko je od nas bio najviše zapamtio on je najznaniji."

[7] Bilježi se u dva „Sahiha" od Džabira i na drugim mjestima.

se to desilo u pohodu na Hudejbiji kada ih je bilo Između hiljadu i četiri stotine i hiljadu i pet stotina.[1] Zatim je vratio oko Ebi Katadi nakon što mu je isteklo na obraz pa se povratilo i bile su ljepše nego prije.[2] Kada je poslao Muhammeda ibn Meslemu da ubije Kaba ibn Ešrefa on je pao i slomio nogu, Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je potro svojom mubarek rukom po njegovoj nozi i ona je zacjelila.[3] Od jednog ražnja pečenja je nahranio sto i trideset ljudi i svakom je dodjelio komad mesa, zatim je od nje napravio dva lonca hrane i svi su od nje jeli tako da je i ostalo.[4] Isplatio je dug Abdullaha ibn Džabira židovu koji je iznosio trideset vaskova[5].[6] Džabir kaže: „Naredio je vlasniku da uzme sve datule za ono što je bilo kod njega pa to nije prihvatio. Pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, promješao hrpu datula a zatim reče Džabiru: *'Izmjeri mu,'* pa mu je izmirio trideset veskova a ostalo je i viška sedamnaest tovara." Ovakvih slučajeva je puno. Neki su nabrojali oko hiljadu Poslanikovih, sallallahu alejhi ve selleme, mudžiza.

Kerameti ashaba i tabi'ina poslije njih su mnogobrojni kao i kerameti ostalih dobrih ljudi. Kao što je npr., Usejd ibn Hudajr učio suru Kehf pa se sa nebesa spustilo nešto poput oblaka a u njemu si bile neke svjetiljke.[7] Bili su to meleki koji su slušali njegovo učenje. Meleki su nazivali selam Imranu ibn Husajnu. Selman i Ebu Derda su jeli iz jedne posude pa je posuda rekla: „Subhanellah", ili je taj tesbih izreklo nešto iz nje. Abad ibn Bišr i Usejd ibn Hudajr su u mračnoj noći izišli od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, pa im se pojavilo svjetlo poput krajička biča. Kada su se razišli sa njima se razišlo i svjetlo. Ovu predaju bilježi Buharija i drugi. Zatim priča Es-Siddika koja je zabilježena u dva „Sahiha" kada je sa trojicom gostiju otišao svojoj kući, nije uzeo ni jedan zalogaj a da sa dna nije naraslo više nego što je uzeo. Pošto su se

[1] Bilježi se u dva „Sahiha" od Džabira.

[2] Bilježi ga Taberani i Ebu jala. Hejsemi u Mudžmeu kaže da u Taberanijevom senedu ima prenosioca koje ne poznaje. A u senedu Ebu jale je hamani i on je daif prenosioc.

[3] U Buhariji se spominje da je nogu slomioAbdullah b. Atik kojeg je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, poslao da ubije Ebu Rafia pa je Poslanik potro njegovu nogu a Muhammed b. Mesleme na pomenutom zadatku nije slomio nogu.

[4] Bilježi se u dva sahiha od Abdurrahmana b. Ebi Bekra Siddika.

[5] Vesk je mjera od šesdeset sa'a, jedan sa'a iznosi 1 kg i 66 dkg.

[6] Bilježi ga Buhari, poglavlje «Iza kada' dune hakkihi ev hallelehu.»

[7] Spuštanje oblaka i svjetiljki je bilo prilikom učenja sure El-Bekara kao što to bilježi Buharija od Usejda. A što se tiče događaja kod učenja sure Kehf spominje se izraz «prekrio ga je oblak» i taj izraz se bilježi u dva „Sahiha".

svi najeli u posudi je ostalo više nego što je prije bilo. Kada su pogledali Ebu Bekr i njegova žena u hranu vidjeli su da je više nego što je bilo. Zatim je tu hranu odnio Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, pa mu je došlo mnogo ljudi, svi su jeli i zasitili se. Hubejb ibn Adij je bio zarobljenik kod mušrika u Meki. Kod njega bi nalazili grožđe koje je jeo a u Mekki nije bilo grožđa.[1] Amir ibn Fuhejre je poginuo kao šehid, kada su počeli tražiti njegovo tijelo nisu gu našli. Pošto je ubijen bio je uzdignut, Amir ibn Tufejl je vidio kako je uzdignut. Urve kaže: „Smatrali su da su ga meleki uzdigli." Umu Ejmen je krenula da čini hidžru a nije imala ni hrane ni vode. Skoro da je umrla od žeđi. Kada je stiglo vrijeme iftara, a postila je, osjetila je nešto na svojoj glavi, digla ga je kad ono kofa koja je bila okačena. Pila je iz nje dok se nije napojila i do kraja života nikada nije ožednjela. Sefine, štićenik Allahova Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekao lavu da je on izaslanik Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, pa ga je on otpratio do njegova odredišta.[2] Bera' ibn Malik bi kada se zaklete Allahom Allah, dželle še'nuhu, bi ispunio njegovu zakletvu.[3] Kada bi se borba rasplamsala i muslimani zapali u teškoću u džihadu muslimani bi govorili: „Zakleti svog Gospodara", pa bi rekao: „Zaklinjem te Moj Gospodaru da ih pobjedimo", pa bi neprijatelj bio poražen. Kada se desila bitka na Kadisiji on reče: „Zaklinjem te Gospodaru da nam podariš pobjedu i da me učiniš prvim šehidom", pa su ih pobjedili i Bera' je pao kao šehid. Halid ibn Velid je opsjedao jedno jako utvrđenje pa su mu njegovi vojnici rekli da će se predati ako on popije otrov. Halid ibn Velid je popio otrov i nije mu naškodio. Sadu ibn Ebi Vekasu se primala dova.[4] Nikada nije dovio a da mu se nije primila dova. On je pobjedio Kisrinu vojsku i osvojio Irak. Jednom prilikom Omer, radijellahu anhu, je poslao vojsku u rat a na njenom čelu je kao emira postavio čovjeka po imenu Sarija. I dok je Omer u (Medini) na minberu držao hutbu iznenada je povikao: „O Sarija, k brdu!, O Sarija k brdu." Nakon izvjesnog vremena stigao je glasnik iz te vojske pa je rekao: „Susreli smo neprijatelja koji nas je potisnu. Onda smo odjednom začuli glas: 'O Sarija, k brdu', pa smo dalje u borbi leđa zaštitili brdom

---

[1] Bilježi ga Buharija od Ebu Hurejre.

[2] Bilježi ga Hakim i kaže: «Hadis je sahih po šartovima Muslima», i sa njim se složio Zehebi i on je zaista takav kako su rekli.

[3] Bilježi ga Tirmizi od Enesa da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: «.................Kada bi zakleo Allaha za nešto on bi mu to udovoljio, od njih je Bera' b. Malik.»

[4] Bilježi Tirmizi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: «Allahu moj odazovi se Sadu kada te pozove.» Poslije nikada nije dovio a da mu Allah, dželle še'nuhu, nije udovoljio njegovoj molbi.

te ih je Allah, dželle še'nuhu, porazio."[1] Kada je Zunejra kažnjavana zbog islama i vjere u Allaha, dželle še'nuhu, izgubila je vid pa su mušrici rekli: „Njezin vid je pogodio Lat i Uza."- pa je rekla: „Ne tako mi Allaha," - pa joj je Allah, dželle še'nuhu, povratio vid.[2] Seid ibn Zejd je dovio protiv Erve bint Hakem kada je slagala na njega pa ju je Allah, dželle še'nuhu, oslijepio. On je dovio: „Allahu moj ako je lagala uzmi joj vid i ubij je na njenoj zemlji." Pa je oslijepila i pala u rupu na svojoj zemlji i umrla.[3] Ala' ibn Hadrami je bio Poslanikov namjesnik u Bahrejnu u svojoj dovi je učio: „O Sveznajući, O Blagi, O Uzvišeni i Veliki" pa bi mu bila uslišana dova. Molio bi Allaha da im spusti kišu da abdeste kada bi im nestalo vode, pa mu je dova uslišana. Kada su u jednom pohodu došli do mora i nisu mogli preći sa konjima zamolio je Allaha pa su svi prešli preko vode a da im se nisu pokvasila sedla konja. Zatim je molio Allaha, dželle še'nuhu, da mu se ne vidi tijelo kada pogine pa ga nisu našli u njegovom kaburu. Isto se desilo sa Ebu Muslimom Hulanijem koji je bačen u vatru. On i njegovi borci su prešli preko Dedžle (Tigrisa). Kada su prešli on se obrati svojim prijateljima: „Da li je neko nešto izgubi da zamolim Allaha?" Neko reče da je izgubio torbu (zobnicu). Slijedi me, reče on. On ga je slijedio pa ju je našao zakačenu za nešto te ju je on uzeo. Kada je Esved Anesi počeo tvrditi da je poslanik on mu pade u ropstvo pa ga Esved upita: „Da li svjedočiš da sam ja Allahov poslanik?" „Ne čujem"- odgovori on. „Svjedočiš li da je Muhammed Allahov poslanik"- upita Esved? „Da"- odgovori on. Zatim je naredio da se naloži vatra pa je bačen u nju. Poslije su ga našli kako stojeći u njoj klanja, ona je za njega bila hladna i spasonosna. Kada je stigao u Medinu poslije smrti Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, Omer, radijellahu anhu, ga je posadio ispred sebe i ispred Ebi Bekra pa reče: „Hvala Allahu, dželle še'nuhu, koji me nije usmrtio dok nisam vidio čovjeka iz Muhammedova ummeta kojem se desilo ono što se desilo Ibrahimu, alejhi selam, Allahovom prijatelju." Njegova robinja mu je stavila otrov u hranu koji mu nije naškodio. Neka žena je potvorila njegovu suprugu pa je dovio protiv nje i ona je oslijepila, zatim mu je ona došla i pokajala se pa je ponovo dovio za nju te joj je Allah, dželle še'nuhu, povratio vid. Amir ibn Abdu Kajs bi uzimao svoje

---

[1] Bilježi ga Bejheki u „Delailu". Ibn Hadžer u „Isabi" kaže da mu je sened hasen.

[2] Priču o tome bilježi Muhammed ibn Osman ibn Ebi Šejbe u svom „Tarihu" kao što stoji u „Isabi", ovu Zunejru je oslobodio Ebu Bekr od ropstva pa je oslijepila. Kurejšije su tada rekle kako ju je pogodio Lat i Uza. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekoa: «Tako mi Allaha lažu, Lat i Uza niti koriste niti štete» pa joj je Allah, dželle še'nuhu, povratio vid.

[3] Priču o tome bilježi Muslim.

sljedovanje (od države) u visini od dvije hiljade dirhema. Ko bi mu god na putu zatražio on bi mu udjelio bez brojanja. Kada bi dolazio kući broj dirhema se ne bi promjenio. Jednom prilikom je naišao pokraj karavane koju je bio zarobio lav. On dođe do lava tako da je dodirivao njegovu odjeću a zatim stavi nogu na njegov vrat i reče: „Ti si pas od pasa Milostivog a ja se stidim Allaha da se bojim ikoga osim Njega.“ Molio je Allaha da mu olakša uzimanje abdesta preko zime pa mu je donošena vruća voda iz koje je izlazila para. Zatim je molio Allah, dželle še'nuhu, da spreči šejtana da ne utječe na njegovo srce u namazu pa mu šejtan nije mogao ništa. Hasan Basri[1] je šest puta bio nevidljiv za Hadžadža, kada bi ušli kod njega on bi molio Allaha, dželle še'nuhu, da im onemogući da ga vide tako da ga nisu mogli vidjeti. Dovio je protiv nekog haridžije pa je pao mrtav. Vasletu ibn Ešimu je uginuo konj u jednoj bici pa je proučio: „Allahu moj ne daj da ovo stvorenje umre.“ A zatim je uputio dovu Allah, dželle še'nuhu pa mu je oživio konja. Kada se vratio kući svom sinu reče: „O sinko moj uzmi ovo konjsko sedlo, to je pozajmica.“ Pa je uzeo sedlo a konj je umro. Jednom prilikom je jako ogladnio u Ehvazu pa je zamolio Allaha, dželle še'nuhu, da ga nahrani pa je iz njega pala grana sa svježim hurmama u platnu od svile. Hurme je pojeo a platno je donio. Platno je poslije ostalo dugo vremena kod njegove žene. Jedne noći dok je klanjao prišao mu je lav, pa kada je predao selam reče mu: „Idi traži opskrbu na drugom mjestu.“ Lav se okrenuo i otišao ričući. Seid ibn Musejjeb je u danima velikih vrućina čuo ezan iz Poslanikova, sallallahu alejhi ve selleme, kabura u namaskim vremenima u momentu kada se mesdžid ispraznio i u njemu nije bilo nikoga. Jednom čovjeku iz Neha'a je umro magarac na putu pa su mu prijatelji rekli: „Hoćeš li da tvoje stvari rasporedimo na naše jahalice?“ On im reče: „Ostavite me trenutak“, zatim je lijepo abdestio i klanjao dva rekata a zatim je molio Allaha, dželle še'nuhu, pa mu je oživio magarca te je ponovo na njega natovario svoje stvari. Kada je umro Uvejs Karni na njegovoj odjeći su vidjeli ćefine a prije toga nisu tu bili. Zatim su na greblju zatekli iskopan kabur sa lahdom u stijeni. Zatim su ga zakopali u taj kabur i u tim ćefinima. Amr ibn Ukbe ibn Ferkad je jednog dana klanjao na sunčevoj vrućini pa mu je jedan oblak napravio hlad. Zvijeri su ga čuvale dok je on čuvao jahalice svojih prijatelja, a u bitkama je uslovljavao svojim prijateljima da se on brine o njihovim jahalicama. Kada bi Mutarref ibn Abdullah Šuhejjir[2] ulazio u kuću sa njim bi zajedno posuđe donosilo tesbih. Kada bi on sa svojim prijateljem hodio

[1] On je poznati tabiin. On prenosi više od pesto ashaba. Umro je 110 h.

[2] On je Mutarref ibn Abdullah ibn Šuhejjir Ebu Abdullah Basri, vjerodostojan, pobožnjak, dobrotvor, umro 95 h.

po mraku pratio ih je svjetlosni bljesak. Kada je umro Ahnef ibn Kajs[1] nekom čovjeku je pala kapa u njegov kabur pa se sageo da je uzme te je ugledao da se kabur proširio koliko dopire pogled. Ibrahim Tejmi[2] bi proveo mjesec pa i dva (možda misli u namazu op. pr.) mjeseca a da ništa nije jeo, zatim bi izišao da nešto porodici nabavi za jelo ali nije ništa našao. Prolazeći pored crvene zemlje uzeo je nešto zemlje i vratio se svojoj porodici. Kada je otvorio torbu u njoj je ugledao crvenu pšenicu. Kada bi sijao tu pšenicu iz nje bi nicao klas koji je od korjena do vrha bio nanizan zrnevljem. Utbe Gulam je molio svog Gospodara za tri svojstva; da ima lijep glas, da može puno plakati, i da imadne hrane bez poteškoće. Pa je poslije kada bi učio Kur'an plakao i druge rasplakivao a suze su mu tekle cjelog života, a kada bi dolazio kući nalazio bi hranu a da nije znao odakle dolazi. Abdulvahid ibn Zejd je obolio od paralize[3] pa je molio svog Gospodara da mu oslobodi djelove tjela dok se ne abdesti. Allah, dželle še'nuhu, mu je uslišao dovu pa bi se za vrijeme uzimanja abdesta njegovo stanje normalizovalo a zatim bi se vraćalo u prvobitno stanje.

Ovo poglavlje je opširno a o kerametima Allahovih evlija smo detaljno govorili na drugim mjestima. Zatim, puno je kerameta koje mi lično znamo u ovom našem vremenu. Treba znati da su kerameti shodno čovjekovim potrebama. Tako ako je čovjek slabog imana ili ima neku potrebu dadne mu se keramet kako bi se povećao njegov iman i rješila njegova potreba. Onaj ko je na većem stepenu vilajeta-Allahova štićeništva se suzdrži od tih potreba tako da mu se takve stvari ne daju zbog veličine njegova stepena i neovisnosti od tih stvari a ne zbog toga što je njegov vilajet manjkav i krnjav. Zbog toga su tabiini imali više ovakvih kerameta nego ashabi, radijellahu anhum. Za razliku od čuda koja Allah, dželle še'nuhu, daje nekim stvorenjima (možda misli na poslanike i mudžize op. pr.) kako bi uputili ljude i rješili njihove potrebe. Oni su na većem stepenu od ostalih.

Ovo je nasuprot šejtanskih stanja i čuda koja izvode šejtanski štićenici. Kao što je npr., bio Abdullah ibn Sajjad[4] koji se pojavio u vremenu Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, za kojeg su neki ashabi mislili da je Dedždžal.

[1] On je prvak Temima, služi kao primjer blagosti. Bio se Alijom a zatim sa Muavijom. Umro je 67 h.

[2] On je Ebu Esma' Ibrahim ibn Jezid Tejmi, poznati pobožnjak, umro 92 h.

[3] Umro je 198 h.

[4] Priča o njemu je spomenuta u dva „Sahiha".

Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je bio neodlučan u pogledu njega dok mu se nije obznanilo da on nije Dedždžal. On je bio jedan od vračara. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, mu reče: *„Nešto sam sakrio od tebe."* „Dim, dim"- reče Ibn Sajjad. Ono što mu je bio sakrio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je sura Ed-Duhan. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, mu reče: *„Neka si ponižen. Ne možeš premašiti svoje mogućnosti."* Tj., ti si jedan od vračara. Vračari imaju drugove među šejtanima koji ih obavještavaju o tajnovitim stvarima gajba koje prisluškuju od meleka na zemaljskom nebu. Miješaju istinu sa neistinom - kako se to bilježi u Buharijevom „Sahihu" i drugim mjestima, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Zaista se meleki spuštaju na ananu (to je oblak) pa spomenu stvar koja je određena na nebesima, a šejtani prisluškuju taj razgovor pa se vraćaju vračarima pa na to dodaju stotinu laži koje oni izmisle."* Spominje se u hadisu koji bilježi Muslim od Ibn Abbasa da je rekao: „Dok je jednom prilikom Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, boravio među ashabima na nebu se ukaza zvijezda padalica, Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, reče: *„Kako ste ovo tumačili u džahilijetu kada bi ste to vidjeli?"* „Govorili smo da se rodio velikan ili da je umro velikan" - rekoše. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, reče: *„Ona ne pada zbog nečije smrti niti zbog nečijeg života, već kada naš Gospodara odredi neku stvar meleki nosioci Arša učine tesbih, zatim tesbih učine stanovnici nižih nebesa, zatim onih nižih i sve tako dok tesbih ne dođe do zemaljskog neba. Zatim stanovnici sedmog neba upitaju nosioce Arša šta je rekao naš Gospodar, pa ih oni obavjeste. Zatim svi stanovnici nebesa upitaju za tu vijest i tako sve dok vijest ne stigne do zemaljskog neba. Šejtani prisluškuju taj razgovor i bivaju gađani. Zatim odlaze svojim štićenicima i saopšte im to na način koji je istina ali na to još dodaju."* U drugom rivajetu kaže Ma'mer: „Rekao sam Zuhriju: 'Dali su njima (zvijezdama) gađani i u džahilijetu?' 'Da'- reče, 'ali se u vremenu Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, to povećalo.'"

Esved Anesi, koji je za sebe tvrdio poslanstvo je imao šejtane koji su ga obavještavali o nekim stvarima gajba. Kada su muslimani krenuli da ga ubiju bojali su se da ga šejtani ne obavjeste o njihovoj akciji i o onome što govore o njemu. Na kraju im je pomogla njegova žena, pošto se uvjerila u njegovo nevjerstvo, pa su ga ubili.

Isti je slučaj sa Musejlemom Kezzabom koji je imao šejtane koji su ga obavještavali o nekim stvarima gajba i pomagali ga pri nekim poslovima. Mnogobrojni su primjeri ovakvih slučajeva. Tako se u Šamu za vladavine Abdulmelika ibn Mervana pojavio Haris Dimeški koji je sebi pripisivao poslanstvo. Šejtani su znali odvezati njegove noge i sprječavali su oružje da ga pogodi. Kada bi dodirnuo mramorni kamen on bi učinio tesbih. Znao je ljudima

pokazivati ljude i putnike na konjima u zraku govoreći: „To su meleki", a u stvari to su bili šejtani. Kada su ga muslimani uhvatili jedan od njih ga pogodi kopljem ali ga ono ne rani. Abdulmelik mu reče: „Nisi spomenuo Allaha, prouči bismillu", on je zatim proučio bismillu pa ga je pogodio i ubio. Ovo je šejtansko stanje i stanje njihovih štićenika. Šejtani ih napuste kada se spomene ono što će ih otjerati kao što je npr., Ajetul-Kursijj. Bilježi se u „Sahihu" od Ebu Hurejre da ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, postavio kao čuvara sadekatul-fitra pa mu je šejtan nekoliko noći uzastopno dolazio i krao stvari a on bi ga uhvatio a zatim bi ga pustio. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, mu je govorio: *„Šta je tvoj zarobljenik radio prošlu noći?"* „Misli da se neće više vratiti." *„Slagao te je, on će se vratiti"*- reče Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Kada ga je uhvatio treći put šejtan mu reče: „Pusti me a ja ću te podučiti nečemu što će ti koristiti. Kada legneše u svoju postelju prouči Ajetul-Kursijj... do kraja, kraj tebe će neprestano boraviti čuvar od Allaha i šejtan ti se neće približiti dok ne osvaneš." Kada je o tome obavjestio Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, on mu reče: *„Istinu ti je rekao, a on je lažac."* Zatim ga je obavjestio da je dotični bio šejtan.[1] Otuda ako čovjek prouči ovaj ajet iskreno usljed šejtanskog djelovanja Allah će poništiti to djelovanje. Kao npr., ko uz šejtanovu pomoć uđe u vatru, ili primjer čovjeka koji prisustvuje pljeskanju i zviždanju pa mu se onda spuste šejtani i progovore njegovim jezikom govor koji nije poznat. U takvom stanju možda otkrije nekima prisutnima šta nose na svom srcu, a možda progovori različitim jezicima kao što džin govori jezikom onoga koga opsjedne. Čovjek koga opsjedne šejtan i govori njegovim jezikom kada se osvijesti i dođe sebi ne sjeća se šta je govorio. U takvom stanju nekada tuku čovjeka u kojem je džin i to toliko snažno da kada bi se taj udarac uputio nekome u normalnim okolnostima mogao bi ubiti čovjeka ili mu prouzročiti bolest, dočim ovaj kada se probudi iz tog stanja ne osjeća nikakav bol i ne sjeća se ničega jer je taj udarac bio upućen džinu koji ga je opsjeo. Nekada šejtan svojim štićenicima donese hranu, razno voće, slatkiše ili neke druge stvari kojih nema u tom mjestu. S nekima od njih džin odleti do Meke ili do Bejtul-Makdisa ili nekog drugog mjesta. Neke od njih odnese na Arefat a zatim ga vrati te noći tako da taj ne obavi hadždž po šerijatskim propisima, u stvari otiđe s njegovom odjećom. Takav na mikatu ne zanijeti ihrame niti uči telbiju, ne boravi na Muzdelifi, ne tavafi oko Kabe, ne čini Saj između Safe i Merve, ne baca kamenčiće. Već stoji na Arefatu s

[1] Bilježi ga Buhari.

njegovom odjećom a zatim se vrati te noći. Ovo po slaganju svih ne predstavlja šerijatski propisan hadždž, naprotiv, ovo je poput onog koji dođe na džumu a klanja bez abdesta i ne okrene se prema Kibli. Neki od ovih, koje džini odnesu na Arefat, u snu vide meleke kako popisuju hadžije pa ih upita: „Zar nećete i mene zapisati?" Oni mu odgovore: „Ti nisi hadžija." Tj., nisi obavio šer. propisan hadždž.

Između kerameta Allahovih evlija i onoga što im sliči od šejtanskih stanja su mnogobrojne razlike od njih su: Kerameti Allahovih evlija bivaju sebebom imana i takvaluka a šejtanska stanja koja im sliče bivaju sebebom onog što je Allah, dželle še'nuhu, zabranio. A Allah, dželle še'nuhu, kaže:

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْيَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُوا۟
بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

„Reci: 'Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijehe, i neopravdanu primjenu sile, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate.'" (El-E'araf, 33)

Govoriti o Allahu bez znanja, činiti širk, nasilje i razvrat su stvari koje su Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik zabranili, tako da to nije uzrok Allahove počasti-kerameta jer su to stvari koje nisu postignute namazom, zikrom, učenjem Kur'ana i putem drugih ibadeta, već su postignute stvarima koje voli šejtan i stvarima u kojima ima širka, kao što je traženje pomoći od stvorenja (u stvarima koje može samo Allah), ili radi ono što predstavlja zulum nad stvorenjima i čini nemoral. To su šejtanska stanja a ne kerameti Milostivog. Neki od ovih kada prisustvuju slušanju zvižduka i pljeskanja rukama na njih se spusti njegov šejtan, podigne ga u zrak i iznese sa tog mjesta. Kada se pojavi čovjek od Allahovih evlija on otjera šejtana i ovaj padne kao što se to desilo više puta. Neki od ovih traže pomoć od stvorenja, od mrtvih ili živih, bez obzira da li je to stvorenje musliman, kršćanin ili mušrik. Zatim mu se ukaže šejtan u liku onog kojeg doziva i rješi dio potreba onoga koji ga doziva, a ovaj pomisli da mu se odazvala osoba koju je dozivao, ili pomisli da je to melek koji se ukazao u njegovom liku. U stvari to je šejtan koji ga je odveo u zabludu zbog toga što je Allahu pripisao sudruga. Isto tako su šejtani ulazili u kipove i iz njih se obraćali mušricima. Ovima se često ukaže šejtana zatim im se prestavi kao Hidr a ponekad ih možda obavjesti o nekim stvarima i pomogne ga da pribavi neke potrebštine, kao što se to desilo nekim muslimanima, kršćanima i židovima. Dešava se mnogim nevjernicima na istoku i zapadu da poslije smrti nekog od njih dođe šejtan u njegovom liku a oni su ubjeđeni da je to dotični mejit a zatim

vrati dugove, vrati posuđene stvari i uradi neke druge stvari koje imaju veze sa mejitom, uđe kod njegove žene a zatim iziđe. Možda neki od ovih kafira praktikuju spaljivanje mejita nakon njegove smrti, kao što je običaj kod nevjernika hindusa. U ovo poglavlje spada slučaj starca koji je bio iz Egipta a koji je svom slugi oporučio da nakon njegove smrti ne dozvoli nikome da ga ogasuli, on reče: „Ja ću lično doći i sebe ogasuliti." Kada je umro sluga je vidio osobu poput njegova izgleda i bio je ubjeđen da je to on došao sam sebe ogasuliti. Kada je to uradio nestao je. Bio je to šejtan koji je zaveo mejita za njegova života i rekao mu da će on sam doći i ogasuliti ga nakon njegove smrti. Kada je dotični čovjek umro šejtan je došao u njegovom liku kako bi zaveo žive. Kao što je zaveo pomenutog mejita prije toga. Neki od njih su vidjeli prijesto u zraku a iznad njega svjetlo. A zatim su čuli glas koji im se obraća: „Ja sam tvoj Gospodar." Ako je čovjek učen znat će da se radi o šejtanu, zatražit će utočište kod Allaha i prikaza će nestati. Neki od njih na javi nekada vide osobe koje se predstavljaju kao: poslanici, iskreni ljudi i dobri šejhovi. Ovo se desilo većem broju ljudi. Ovako nešto često viđaju kod kaburova koje posjećuju. Tako nekad vide da se kabur rascjepio i iz njega iziđe neki lik, a oni budu ubjeđeni da je to mejjit, a u stvari to je džin koji se pretvorio u taj lik. Nekada vide konjanika kako izlazi iz njegova kabura ili kako ulazi u njegov kabur a u stvari to je šejtan. Svako ko kaže da je jasno svojim očima vidio poslanika (nakon njegove smrt) taj je vidio plod svoje mašte. Neki od njih u snu vide kako su neki velikani kao što je Ebu Bekr ili drugi skratili njegovu kosu ili ga ošišali naćelavo, ili mu obuku odjelo ili kapu. Kada se dotični probudi ugleda da je ćelav ili na sebi vidi odjelo. Sve je to uradio džin i to je šejtansko stanje i hal koji se dešava onima koji skrenu sa puta Kur'ana i sunneta. Oni su na različitim stepenima a džini koji su uz njih su od njihove vrste i njihova pravca i učenja. Džini mogu biti kafiri, veliki grješnici i oni koji čine pogreške. Ako je čovjek kafir, grješnik ili džahil i oni zajedno sa njim ulaze u nevjerstvo, grijeh i zabludu. Ponekad ga pomažu ako se sa njima složi u pogledu onoga što mu nude od kufraj kao npr., da se zaklinje džinima i imenima koje oni veličaju od džina i drugih. Ili da, neuzu-billahi, napišu Allahovo ime ili Njegov govor nedžasetom. Ili da naopako napišu Fatihu, ili suru Ihlas, ili Ajetul-Kursij ili druge ajete. Nekada mu pripreme vodu i potope ga u nju iz zadovoljstva zbog onoga što čini od stvari kufra. Nekada mu dovedu ženu ili dijete koji mu se sviđaju kao i druge stvari o kojima se može nadugo govoriti. Vjerovati u njih znači vjerovati u *džibta i taguta*. Allah kaže:

أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ نَصِيبٗا مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡجِبۡتِ وَٱلطَّٰغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ هَٰٓؤُلَآءِ أَهۡدَىٰ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ سَبِيلًا ﴿٥١﴾

„Zar ne vidiš one kojima je dat jedan dio Knjige kako u kumire i šejtana vjeruju, a o neznabošcima govore: 'Oni su na ispravnijem putu od vjernika.'" (En-Nisa, 51)

Džibt je sihr a tagut su šejtani i kipovi. Ako je čovjek pokoran Allahu i Njegovom Poslaniku unutrinom i vanjštinom neće ga šejtan moći uvući u to i zavesti. Propisane ibadete muslimani obavljaju u mesdžidima koji su Allahove kuće, otuda su oni koji održavaju i grade Allahove kuće najdalje od šejtanskih stanja. Mušrici i novotari veličaju kaburove i mauzoleje (turbeta) mrtvih i tamo dozivaju mejita ili dove s njim, ili vjeruju da se dova uz njega prima, što je bliže šejtanskim stanjima. Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve selem: *„Allah je prokleo židove i kršćane, učinili su grobove svojih vjerovjesnika mesdžidima."*[1]

Bilježi Muslim u svom „Sahihu" da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, na pet noći prije svoje smrti rekao: *„Od svih ljudi u svom prijateljstvu i imetku najviše mi je koristio Ebu Bekr, kada bih na zemlji uzeo halila (najveći stepen prijateljstva) uzeo bih Ebu Bekra za halila, međutim vaš prijatelj (tj. Muhammed) je Allahov halil-prijatelj. Neka na mesdžidu ne ostanu nijedan prolaz osim Ebu Bekrova ulaza. Oni koji su bili prije vas uzimali su kaburove za mesdžide (tj. za mjesta molitve). Nemojte uzimati kaburove za mesdžide-mjestima za molitvu, ja vam to zabranjujem."* Spominje se u dva „Sahiha" da je Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, u njegovoj bolesti spomenuta crkva koja je sagrađena u Abesiniji te njena ljepota i slike koje se u njoj nalaze, pa je, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Oni su kada među njima umre dobar čovjek na njegovom kaburu gradili mesdžid i u njemu bi slikali te slike. Oni će biti najgora stvorenja kod Allaha na Sudnjem danu."* U „Musnedu" i „Sahihu" Ebi Hatima se bilježi[2] da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Od najgorih živih stvorenja koje će zadesiti Sudnji dan su oni koji su kaburove uzimali za mesdžide."* U „Sahihu" od njega se također bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Nemojte sjedati po kaburovima i nemojte klanjati prema njima."* u „Muveti" se bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Allahu moj nemoj moj kabur učiniti kumirom koji se obožava, povećala se Allahova srdžba nad narodom koji je kaburove svojih*

[1] Buharija i Muslim.
[2] Ovo je poznato u „Sahihu" Ibn Hibana.

poslanika uzeo za mesdžide." U „Sunenima" se od njega prenosi da je rekao: „*Ne uzimajte moj kabur mjestom praznovanja, donosite na mene salavat gdje god da ste vaš će salavat do mene dospjeti.*" I rekao je, sallallahu alejhi ve selleme: „*Nema nijednog čovjeka koji mi nazove selam a da mi Allah, dželle še'nuhu, ne povrati dušu kako bi mu uzvratio selam.*"[1] I kaže: „*Allah, dželle še'nuhu, je zadužio meleke kraj mog kabura koji mi dostavljaju selam od mog ummeta.*" I kaže: „*Što više na mene donosite salavat u noći i na dan petka, vaši se salavati meni predstavljaju.*" rekoše: „O Allahov poslaniče kako će ti se dostaviti naši salavati kada postaneš zemlja?" On reče: „*Allah je zabranio zemlji da pojede meso poslanika.*"[2] Allah, dželle še'nuhu, u svojoj Knjizi o mušricima iz Nuhova naroda kaže:

وَقَالُوا۟ لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾

„I govore: 'Nikako božanstva svoja ne ostavljajte, i nikako ni Vedda, ni Suvaa, a ni Jegusa, ni Jeuka, ni Jesra ne napuštajte!'" (Nuh, 23)

Ibn Abbas i drugi kažu: „Ovo su bili dobri ljudi iz Nuhova naroda pa kada su umrli oni su obilazili oko njihovih kaburova, zatim su napravili kipove u njihovom obliku a zatim su ih počeli obožavati." Ovo je bio početak obožavanja kipova. Pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranio da se kaburovi uzimaju za mesdžide kako bi time sprječio pojavu širka, kao što je zabranio obavljanje namaza u vrijeme izlaska i zalaska sunca jer mušrici u to vrijeme čine sedždu Suncu a i šejtan sa njima u tome učestvuje.[3] Tako da bi obavljanje namaza u tom vremenu značilo poistovjećivanje sa mušricima. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je zato zatvorio ova vrata a šejtan odvodi u zabludu Ademove potomke shodno svojim mogućnostima. Onaj ko obožava Sunce i zvijezde, kao što su obožavatelji zvijezda, njima se spušta šejtan, obraća im se i sa njima razgovara i obavještava ih o nekim stvarima. Oni to nazivaju ruhanijet-duhovnost zvijezda. A to je ustvari šejtan. Pa ako i pomogne čovjeka u ostvarenju nekih njegovih ciljeva s druge strane mnogostruko će mu naštetiti i njegov svršetak je koban ako mu Allah ne oprosti. Također, obožavaocima kipova se ponekad obraćaju šejtani, također se obraćaju onima koji traže pomoć od mejita ili odsutnih, ili koji mole pored njihovih kaburova s ubjeđenjem da se

---

[1] Bilježi ga Ebu Davud, sa vjerodostojnim senedom kao što kaže Nevevi.

[2] Bilježi ga Ebu Davud, sa vjerodostojnim senedom kao što to kaže Nevevi.

[3] Bilježi Muslim da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: «Nemojte klanjati kada sunce izlazi i kada zalazi jer ono izlazi između dva šejtanska roga.»

tu dova prima i da je tu dova bolja nego u mesdžidu. U tom kontekstu prenose lažni hadis: „Ako vas zadese teškoće na vama je da se obratite stanovnicima kabura." Ovo je apokrifan hadis koji vodi u širk. Novotari, mušrici kršćani i zalutali muslimani dožive slične stvari kod mauzoleja i turbeta koje veličaju pa pomisle kako su to kerameti a u stvari to je od šejtana. Tako nekada ovi ostave kod kabura šarvale pa ih poslije nađu kako su se zavezale. Ili ostave kod kabura onesvješćenog od epilepsije onda ugledaju šejtana kako ga napušta (tj. ozdravi).[1] Naravno šejtan to učini na tom mjestu kako bi ih odveo u zabludu tj. da pomisle kako bolesnik može ozdraviti na tom mjestu. Ako bi na tom mjestu iskreno proučio Ajetul-Kursij prestalo bi šejtansko djelovanje, jer ispoljavanje tevhida tjera šejtana. Otuda se prenosi kada su neki ponešeni u nebo drugi su izgovarali '*la ilahe illallah*' pa je ovaj pao. Od tih šejtanskih djelovanja je da čovjek vidi kako se kabur rascjepi i iz njega vidi čovjeka kako izlazi te pomisli da je to mejit a to u stvari bude šejtan. Ovo je poglavlje opširno i ovde ne mogu sve spomenuti. Pošto je monaštvo i pustinjaštvo novotarija - tj., odlazak ljudi u nenaseljena mjesta, pećine i planine da tamo žive - i stvar koju nisu propisali Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kao što je Pećina krvi na planini Kasijun, planina Lubnan koja je na obali Šama, planina Feth u Asvanu u Egiptu, planine u Horosanu, Rumi i Arapskom poluotoku, planina Nehevanda, i druge planine, za koje neki ljudi vjeruju da na tim planinama borave dobri ljudi koje zovu ljudi gajba. U stvari to su ljudi od džina. Džini imaju muškarce kao što i ljudski rod ima muškarce. O tome Uzvišeni kaže:

وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

„I bilo je ljudi koji su pomoć od džinnova tražili, pa su im tako obijest povećali." (El-Džinn, 6)

Neki od ovih (tzv ljudi od gajba) se ukažu u liku dlakavog čovjeka, čija koža liči na kožu jarca. Oni koji ga ne poznaju pomisle da se radi o ljudskom stvorenju a u stvari to je džin. Zatim, neki govore da se na svakoj planini od ovih planina nalazi četrdeset *ebdala.*[2] Ovi za koje oni smatraju da su *ebdali* na tim

[1] Veliki broj oboljenja od epilepsije biva šejtanskim djelovanjem ili putem sihra. Op. pr.

[2] Hadis je u vezi toga zabilježio imam Ahmed u „Musnedu" preko Alije, radijellahu anhu, u kojem stoji da je Resulullah, sallallahu alejhi ve selleme, kazao: *"U Šamu će se pojaviti nasljednici (ebdal) i bit će ih četrdeset; kada neki umre – nasljedit će ga drugi."* Hadis je slab. Neki drže da su oni nasljednici Allahovih poslanika, dočim drugi tvrde da su oni ljudi koji su zamijenili loša djela lijepim ponašanjem i ispravnim vjerovanjem. Bilo kako bilo, hadis je slab i

planinama su u stvari džini, kao što je to poznato sa više aspekata. O ovome sam opširnije govorio na drugom mjestu. Ovdje sam spomenuo samo nekoliko stvari iz ove tematike a vidio sam i čuo mnogo toga po ovom pitanju a što se ne može spomenuti u ovoj kratkoj studiji o Allahovim evlijama. Mišljenja ljudi se u pogledu natprirodnih pojava mogu podjeliti na tri vrste. Jedna grupa to negira osim kada se radi o poslanicima. Neki možda uopšteno vjeruju u takve pojave ali negiraju mnoge pojedine slučajeve koji im se spomenu, jer po njemu takav nije evlija. Treći misle da svako ko uradi neku natprirodnu stvar i izvede neko čudo da takav biva evlijom. Oba ova mišljenja su pogrešna. Otuda ćeš naći da ovi spominju i pričaju da mušrici i kršćani imaju pomagače koji im pomažu u borbi protiv muslimana te da su oni Allahove evlije. Drugi niječu da među njima ima onih koji mogu izvesti neko natprirodno čudo. Ispravno je treće mišljenje a koje glasi: „Među njima ima onih koji ih pomažu a koji su od njihove vrste i nisu Allahov evlije kao što Uzvišeni kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥١﴾

„O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike Jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati.“ (El-Maida, 51)

Ovi suptilisti-pobožnjaci koji ih pomažu nisu Allahove bogobojazne evlije koje slijede Kur'an i sunnet. Uz njih su šejtani, tako da shodno svom stanju izvode određene čarolije i natprirodne stvari. Međutim, njihova čuda su međusobno kontradiktorna. Kada se na takvom mjestu pojavi pravi Allahov evlija njegove čarobne moći prestaju. Pri takvima neminovno biva laž, iz neznanja ili namjerno, i grijeh koji vole šejtani koji su uz njega, (iz razloga) da bi Allah razlučio između Allahovih bogobojaznih evlija i onih koji se sa njima poistovjećuju od šejtanovih štićenika. Allah, dželle še'nuhu, kaže:

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾

ne može poslužiti kao argument. Vidi „Šerhul-akidetil-vasitijje“, str. 209, od Halida ibn Abdullaha Musliha. (op.pr.)

„Hoću li vam kazati kome dolaze šejtani? Oni dolaze svakom lašcu, grešniku.“ (Eš-Šuara, 221-222)

Šejtanska stanja najviše pojačava slušanje muzike i pjesme, a to su upravo slušali i mušrici. Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ ٱلْبَيْتِ إِلَّا مُكَآءً وَتَصْدِيَةً ۚ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

„Molitva njihova pored Hrama svodi se samo na zviždanje ili pljeskanje rukama; zato kaznu iskusite jer ne vjerujete.“ (El-Enfal, 35)

Kažu Ibn Abbas, Ibn Omer i drugi od selefa: „*Tasdije* znači pljeskanje rukama a *el-muka'u* je nešto poput zviždanja.“ Mušrici su ovo smatrali ibadetom. A što se tiče Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i njegovih ashaba njihov ibadet je bio ono što narede Allah, dželle še'nuhu, od namaza i učenja Kur'ana, zikra i šerijatski propisanim okupljanjima. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, i njegovi ashabi se nisu nikada okupili radi slušanja muzike, ni dlanovima ni defom niti je u takvom stanju sa njega padao ogrtač. Takvo nešto je laž na Poslanika po slaganju učenjaka hadisa. Kada bi se ashabi sakupili naredili bi jednom od njih da uči Kur'an a ostali bi slušali njegovo učenje. Omer, radijellahu anhu, bi govorio Ebi Musau Ešariji: „Podsjeti nas na našeg Gospodara“ - pa bi on učio Kur'an a oni bi slušali. Jednom prilikom je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, po noći prošao pored Ebi Muse Ešarije te mu reče: „*Prošle noći sam prošao pored tebe a ti si učio pa sam zastao da slušam tvoje učenje.*“ „Da sam znao da slušaš još bi ga više uljepšao, reče Musa.“[1] Otuda je i Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Uljepšajte Kur'an vašim glasovima.*“[2] A Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Allah, dželle še'nuhu, više sluša osobu koja lijepim glasom i melodično uči Kur'an od vlasnika robinje koji sluša svoju robinju (ar. el-kine).*“[3] Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je Ibn Mesudu rekao: „*Uči mi Kur'an.*“ „Zar da ja tebi učim a on se tebi objavljuje,“- upita? „*Ja volim da ga*

---

[1] Hadis je muttefekun alejhi.

[2] Bilježi ga Ebu Davud, Darimi i Hakim a njegov sened je sahih.

[3] Bilježi ga Ahmed u „Musnedu“, 6/19-20, i Ibn Madže, br 1340. Busajri u „Zevaidu“ kaže da mu je lanac hasen. Kod Ibn Madže stoji da riječ *el-kine* može označavati robinju koja pjeva ili ne. Op. pr.

slušam od drugih mimo mene." -reče. Pa mu je učio suru En-Nisa' dok nije došao do riječi Uzvišenog:

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾

„A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih?" (En-Nisa, 41)

„*Dosta je*" - reče Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, a zatim su mu se oči orosile od plača. Ovakvo slušanje Kur'ana je slušanje poslanika i njihovih sljedbenika kao što to Allah, dželle še'nuhu, spominje u Kur'anu:

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْرَٰٓءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَٱجْتَبَيْنَآ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُ ٱلرَّحْمَٰنِ خَرُّواْ سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۩ ﴿٥٨﴾

„To su ti vjerovjesnici koje je Allah milošću Svojom obasuo, potomci Ademovi i onih koje smo sa Nuhom nosili, i potomci Ibrahimovi i Israilovi, i onih koje smo uputili i odabrali. Kad bi im se ajeti Milostivog čitali, oni bi licem na tle padali i plakali." (Merjem, 58) o učenima Uzvišeni kaže:

وَإِذَا سَمِعُواْ مَآ أُنزِلَ إِلَى ٱلرَّسُولِ تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُواْ مِنَ ٱلْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱكْتُبْنَا مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨٣﴾

„Kada slušaju ono što se objavljuje Poslaniku, vidiš kako im liju suze iz očiju jer znaju da je to Istina, pa govore: 'Gospodaru naš, mi vjerujemo, pa upiši i nas među one koji su posvjedočili.'" (El-Maida, 83)

Allah, dželle še'nuhu, hvali one kojima učenje Kur'ana povećaje iman, njihove oči plaču a koža se ježi pa kaže:

ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ كِتَٰبًا مُّتَشَٰبِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ

„Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju, zbog koji podilazi jeza one koji se Gospodara svoga boje, a kada

spomene ime Allahovo, kože njihove i srca njihova se smiruju.“ (Ez-Zumer, 23)
I kaže Uzvišeni:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ
إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾
أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

„Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im učvršćuju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju, oni koji molitvu obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju. Oni su, zbilja, pravi vjernici, - njih počasti, i oprost, i obilje plemenito kod Gospodara njihova čekaju.“ (El-Enfal, 2-4)

A što se tiče novotraskih slušanja: muzike, pljeskanja rukama, upotrebe defa i flaute; ashabi, tabi'ini i ostali imami vjere to nisu uzimali kao put približavanja Allahu, dželle še'nuhu, niti su tako nešto smatrali ibadetom i pokornošću. Naprotiv, to su smatrali pokuđenom novotarijom. Tako se prenosi da je Šafija rekao: „Ostavio sam iza sebe u Bagdadu novotariju koju su izumili zindici-heretici i to nazivaju et-tagbir,[1] a time ljude odvraćaju od Kur'ana.“ Allahove evlije to znaju i znaju da u tome šejtan ima veliki udio Onaj ko bude udaljeniji od spoznaje Allaha i dalje od Allahova štićeništva onda pri njemu bude veći udio šejtanskog djelovanja. Ovo djelovanje je poput dejstva alkohola. Čak šta više, ovo ostavlja više traga na duše od alkohola. Pa kada se poveća opijenost ovih (šejtanovih evlija) onda im dolaze šejtani i govore jezikom nekog od njih a nekog od njih ponesu u zrak. Nekada među njima zavlada svađa i neprijateljstvo kao što se to dešava među pijanicama. Tako šejtani nekog od njih budu jači od šejtana onog drugog pa ga ubiju. Neznalice smatraju da je to keramet Allahovih bogobojaznih evlija. A u stvari ovo dotičnu osobu još više udaljava od Allaha i to je šejtansko stanje. Ubijanje muslimana nije dozvoljeno osim u slučajevima koje je Allah, dželle še'nuhu, dozvolio. Pa kako onda da ubistvo onoga čija je krv zabranjena bude od Allahovih kerameta Njegovim evlijama? Suština kerameta se svodi na ustrajnost u vjeri. Allah, dželle še'nuhu, ukazuje počast svome robu i pomaže ga na onome što On voli i sa čime je zadovoljan, i povećava mu ono što će ga približiti Allahu i povećati mu deredžu

[1] približavanje Allahu kroz pjesmu i ples.

kod njega. Natprirodne stvari mogu biti razne prirode, neke su sa stanovišta znanja - kao što su otkrovenja i vizije, druge se odnose na moć i vladavinu - kao što su neki natprirodni postupci. Nekada je natprirodno i predstavlja keramet to što Allah čovjeku podari bogastvo, znanje i snagu. Ako se čovjek pomogne onim što mu je Allah, dželle še'nuhu, podario od svih ovih stvari na onome što Allah, dželle še'nuhu, voli i sa čime je zadovoljan to će ga približiti Njemu i povećati mu deredžu. A ako to upotrijebi u onome što su Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranili - kao što je zulum, širk i nemoral, time će zaslužiti ukor i kaznu. Ako ga Allah, dželle še'nuhu, ne uputi na tevbu biće kao i ostali grješnici. Zato oni koji su počašćeni natprirodnim čudima često budu kažnjeni. Nekada se kazna ogleda u tome što mu počast bude uskraćena kao što je smjena vladara s njegova položaja a učen čovjek može da izgubi svoje znanje. Nekada mu bude uskraćeno da čini nafile pa sa stepena posebnog vilajeta spadne na opšti vilajet-štićeništvo. Nekada se spusti na stepen grješnika a nekada otpadne i od vjere. Ovo se dešava onima koji imaju šejtanska natprirodna čuda. Mnogi od ovih otpadnu od islama a mnogi od njih i ne znaju da je to što mu se dešava šejtansko stanje već misli da je to Allahov keramet. Neki od njih misle da ga Allah neće pitati i da neće odgovorati za natprirodno čudo koje mu je dato. Kao što neki misle da neće odgovarati kod Allaha za vlast, imetak i druge nadležnosti koje su im date. Neki od njih ta čuda upotrebljavaju u mubah-dozvoljene stvari koje nisu ni naređene ni zabranjene. Ovo je stanje opštih evlija. To su dobročinitelji-muktesidi tj. oni koji imaju dobrih i loših djela. A što se tiče sabikina-oni koji se nadmeću u dobru, oni su na uzvišenijem stepenu od ovih, kao što je poslanik-rob na većem stepenu od poslanika-vladara. Pošto mnoga čuda umanjuju čovjekovu deredžu otuda se mnogi dobri ljudi kaju zbog toga i traže od Allaha oprosta, kao što traže oprosta za grijehe poput zinaluka i krađe, tako da mnogi mole Allaha, dželle še'nuhu, da im ukine ta čuda. Svi od njih su podučavali svoje učenike, pobožnjake, da ne zastanu kod toga i da to ne učine svojom preokupacijom i da se time ne hvališu i ne ponose i pored mišljenja da se radi o kerametima. A šta tek reći za čuda koja su plod šejtanskog djelovanja putem kojih ih šejtan zavodi. Ja znam ljude kojima se obraćaju biljke govoreći o svojoj korisnosti a u stvari to mu se obraća šejtan koji uđe u njih. Znam ljude kojima se obraća kamen i drvo, a zatim mu rekne: „Blago tebi Allahov evlijo." Kada se u ovim slučajevima prouči Ajetul-Kursij nestane pomenutog čuda. Znam ljude koji krenu u lov na ptice a zatim čuje kako mu se obraćaju vrapci i druge ptice govoreći: „Dođi i uzmi me kako bi me pojeli siromasi." U njih je ušao šejtan kao što u čovjeka uđe i govori njegovim jezikom. Nekada neko od ovih boravi u kući, sa zaključanim vratima, a onda

pogleda vani i ugleda sebe vani a da nije otvarao ni otključavao vrata, i obrnuto, bude vani i ugleda sebe unutra. To je džin koji ga je velikom brzinomm izveo i uveo. Zatim, čovjek nekada traži nekog čovjeka onda iznenada ugleda svjetlo a zatim se ukaže dotični čovjek a u stvori to je šejtan koji se pretvorio u lik njegova prijatelja. Ako se na tom mjestu više puta prouči Ajetul-Kursija ta čuda će nestati. Znam čovjeka kojem se neko obraća i kaže mu: „Ja ti se obraćam po Allahovoj odredbi" a ovaj pomisli da mu se obraća Mehdi o kojem je obavjestio Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Zatim takav počne činiti čuda, kao što je upravljanje pticama i skakavcima u zraku - ako u svom srcu poželi da ptice lete desno ili lijevo to se i desi. Zatim ako poželi da bude odnesen u Meku i da se vrati to mu se desi. Zatim mu budu dovedene osobe lijepog izgleda pa mu se rekne da su to meleki *kerubijun*(odabrani Allahu bliski meleki), koji ga žele posjetiti: On u sebi rekne: „Kako su se mogli pretvoriti u likove golobradih mladića", a kada podigne glavu ugleda ih s bradom pa mu rekne: „Uvaženi, ti si Mehdi, u tvom tjelu raste mladež" - pa on to ugleda. I druge čudesne stvari a sve su od šejtana. Ovo poglavlje je opširno kada bi spomenuo sve što o ovome znam trebao bi mi veliki tom da sve napišem a Uzvišeni kaže:

فَأَمَّا ٱلْإِنسَٰنُ إِذَا مَا ٱبْتَلَىٰهُ رَبُّهُۥ فَأَكْرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّآ إِذَا مَا
ٱبْتَلَىٰهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَهَٰنَنِ ﴿١٦﴾

„Čovjek, kada Gospodar njegov hoće da ga iskuša pa mu počast ukaže i blagodatima ga obaspe, rekne: 'Gospodar moj je prema meni plemenito postupio!' A kad mu, da bi ga iskušao, opskrbu njegovu oskudnom učini, onda rekne: 'Gospodar moj me je napustio!'" (El-Fedžr, 15-16)

Ar izraz *kella* služi za ukor i obraćanje pažnje. Ukor se odnosi da čovjek rekne nešto poput ovog govora, a skretanje pažnje na ono o čemu obavještava i ono što poslije toga naređuje, jer se svaka dunjalučka blagodat koju zaradi ne smatra kerametom tj. kao počast kojom ga je Allah počastio, i sve što mu se uskrati od opskrbe ne predstavlja poniženje zbog toga. Naprotiv, Allah, dželle še'nuhu, iskušava svog roba u dobru i u zlu. Tako ponekad dadne ovodunjalučke blagodati onome koga ne voli i ko nije počašćen kod njega, kako bi ga time postepeno odveo u kaznu. Ponekad uskrati tu blagodat onome koga voli i koga štiti kako ne bi time smanjio svoju deredžu koju ima kod Allaha, dželle še'nuhu ili da to ne bude uzrok da uradi nešto što Allah, dželle še'nuhu, mrzi. Zatim, Allahovi kerameti obavezno se dešavaju kao posljedica imana i bogobojaznosti. Čuda koja se dešavaju sebebom kufra, griješenja i nepokornosti su čuda koja se dešavaju Allahovim neprijateljima i ne predstavljaju keramete Allahovih evlija.

Čija čuda ne bivaju posredstvom namaza, učenja Kur'ana i zikra, noćnog namaza i dove već bivaju posredstvom širka - kao što je upućivanje dove mrtvima i odsutnima, ili bivaju griješenjem, nepokornošću i konzumiranjem zabranjenih stvari - kao što su zmije, akrepi, krv, nedžaseti, zatim slušanje muzike, ples a pogotovo ples sa stranim ženama i golobradim mladićima. Čuda takvih se smanjuju kod slušanja Kur'ana a povećavaju kod slušanja šejtanskih frula i truba. Takav često pleše dugo u noć a kad je vrijeme namazu klanja ga sjedeći, ili ga klanja brzo poput pijetla koji kljuca. Takav mrzi slušanje Kur'ana i bježi od njega. Ne voli da sluša Kur'an niti uživa u tome niti osjeća slast. A voli zviždanje i pljeskanje. Ovo su šejtanska stanja i na takvog se odnose riječi Uzvišenog:

وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَـٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَـٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

„Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati.“ (Ez-Zuhruf, 36) Kur'an je zikr Milostivog kao što kaže:

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَـٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ

„Onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživjeti. 'Gospodaru moj,' – reći će – 'zašto si me slijepa oživio kada sam vid imao?' 'Evo zašto' – reći će On: 'Dokazi Naši su ti dolazili, ali si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen.'“(Ta Ha, 124-126)

Tj. ostavio si rad po Allahovim ajetima. Ibn Abbas, radijellahu anhu, kaže: „Allah, dželle še'nuhu, je uzeo na sebe da onaj ko uči Njegovu Knjigu i radi po njoj da neće zalutati na dunjaluku i neće na ahiretu biti nesretan,“ - zatim je proučio ovaj ajet.

POGLAVLJE

MUHAMMEDOVA, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEME, POSLANICA JE NAMJENJENA SVIMA, DŽINIMA I LJUDIMA

Obaveza je znati da je Allah, dželle še'nuhu, Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, poslao svim ljudima i džinima kao poslanika. Nema nijednog čovjeka niti džina a da mu nije obaveza vjerovati u Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, i slijediti ga. Na njima je obaveza vjerovati u ono što je on obavjestio i pokoravati mu se u onome što je naredio. Onaj kome se dostavi dokaz o njegovoj poslanici a ne povjeruje u njega takav je kafir bez obzira da li je čovjek ili džin. Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, je po slaganju svih muslimana poslan dvjema skupinama (ljudima i džinima). Džini su slušali učenje Kur'ana zatim su se vratili svome narodu opominjući ih. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je klanjao svojim drugovima u dolini Batnu-nahle kada se vratio iz Taifa pa ga je Allah, dželle še'nuhu, o tome obavjestio u Kur'anu:

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓا۟ أَنصِتُوا۟ ۖ فَلَمَّا
قُضِىَ وَلَّوْا۟ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ يَٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ
مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ
وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ
فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

«Kada ti poslasmo nekoliko džinnova da Kur'an slušaju, kada dođoše da ga čuju, oni rekoše: "Pst!" A kad se završi, vratiše se narodu svome da opominju. „'O narode naš,' – govorili su – 'mi smo slušali Knjigu koja se poslije Musaa objavljuje, koja potvrđuje da su istinite i one prije nje, i koja ka istini i na pravi put upućuje. O narode naš, odazovite se Allahovu glasniku i vjerujte u Allaha, On će vam neke grijehe vaše oprostiti i vas od patnje neizdržljive zaštititi!' A oni koji se ne odazovu Allahovu glasniku, takvi Mu na Zemlji neće umaći i mimo Njega zaštitnika neće naći. Oni su u velikoj zabludi." (El-Ahkaf, 29-32)

Nakon toga je Allah, dželle še'nuhu, objavio:

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ ٱسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَقَالُوٓا۟ إِنَّا سَمِعْنَا قُرْءَانًا عَجَبًا ﴿١﴾ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلرُّشْدِ
فَـَٔامَنَّا بِهِۦ ۖ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَدًا ﴿٢﴾ وَأَنَّهُۥ تَعَٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا ٱتَّخَذَ صَٰحِبَةً وَلَا وَلَدًا
﴿٣﴾ وَأَنَّهُۥ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى ٱللَّهِ شَطَطًا ﴿٤﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن تَقُولَ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ
عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ﴿٥﴾ وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا

'Reci: Meni je objavljeno da je nekoliko džinnova prisluškivalo i reklo: 'Mi smo, doista Kur'an, koji izaziva divljanje, slušali koji na pravi put upućuje – i mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati,' a On nije – neka uzvišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg! – uzeo sebi ni druge ni djeteta; jedan naš bezumnik je o Allahu laži govorio, a mi smo mislili da ni ljudi ni džinnovi o Allahu laži ne govore; i bilo je ljudi koji su pomoć od džinnova tražili, pa su im tako obijest povećali." (El-Džinn, 1-6)

Riječi **„jedan naš bezumnik"** se po ispravnijem mišljenju učenjaka odnosi na džine. Više učenjaka selefa je reklo: „Ljudi su (u džahilijetu) kada bi odsjeli u nekoj dolini znali govoriti: 'Utječem se velikanu ove doline od zla bezumnika njegova naroda.'" Pošto su ljudi tražili pomoć od džina to je džinima povećalo oholost i nevjerstvo, kao što Uzvišeni kaže:

وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا۟ كَمَا
ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ ٱللَّهُ أَحَدًا ﴿٧﴾ وَأَنَّا لَمَسْنَا ٱلسَّمَآءَ فَوَجَدْنَٰهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا
وَشُهُبًا ﴿٨﴾

„I bilo je ljudi koji su pomoć od džinnova tražili, pa su im tako obijest povećali; i oni misle, kao što i vi mislite, da Allah nikoga neće oživjeti mi smo nastojali da nebo dotaknemo i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda puno." (El-Džinn, 6-8)

Šejtani su gađani meteorima prije nego je spuštan Kur'an ali ponekad bi uspjeli nešto ukrasti i čuti prije nego ih stigne i pogodi blistava zvjezdica-tj. meteor. Kada je poslan Muhammed kao poslanik nebo se ispunilo moćnim čuvarima i meteorima tako da su meteori postali zasjeda za njih prije nego stignu nešto čuti, kao što Uzvišeni kaže:

وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَٰعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ فَمَن يَسْتَمِعِ ٱلْـَٔانَ يَجِدْ لَهُۥ شِهَابًا رَّصَدًا ﴿٩﴾

„I sjedili smo okolo njega po busijama da bismo što čuli, ali će onaj, ko sada prisluškuje, na zvijezdu padalicu koja vreba naići.“ (El-Džinn, 9) U drugom ajetu Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ عَنِ ٱلسَّمْعِ
لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾

„Kur'an ne donose šejtani, nezamislivo je da to oni čine; oni to nisu kadri, oni nikako ne mogu da ga prisluškuju.“ (Eš-Šuara, 210-212) Oni su rekli:

وَأَنَّا لَا نَدْرِىٓ أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾ وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ
وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾

„I mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro a među nam ima i dobrih i onih koji to nisu, ima nas vrsta različitih.“ (El-Džinn, 10-11)

Tj. različitih smo mezheba i pravaca, kao što to kaže ulema. Neki od njih su muslimani a drugi mušrici, neki su kršćani a neki židovi, neki slijede sunnet a neki su novotari. I kaže Allah, dželle še'nuhu:

وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن نُّعْجِزَ ٱللَّهَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُۥ هَرَبًا ﴿١٢﴾

„I mi znamo da ne možemo Allahu na Zemlji umaći i da od Njega ne možemo pobjeći.“ (El-Džinn, 12)

Obavjestili su da ne mogu umaći Allahu, dželle še'nuhu, bez obzira da li borave na zemlji ili da pobjegnu. Zatim kaže:

وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾ وَأَنَّا
مِنَّا ٱلْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا ٱلْقَٰسِطُونَ ۖ

„Mi smo, čim smo Kur'an čuli, u nj povjerovali; a ko u Gospodara svoga vjeruje, ni štete ni nepravde ne treba da se boji; i ima nas muslimana, a ima nas zalutalih...“ (El-Džin, 13-14)

Tj. onih koji su nasilnici. Kaže se *«akseta»* ako pravedno postupa a *«kist»* ako čini nepravdu i nasilje. Tako Allah, dželle še'nuhu, kaže:

فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُوْلَٰٓئِكَ تَحَرَّوْاْ رَشَدٗا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا ٱلْقَٰسِطُونَ فَكَانُواْ لِجَهَنَّمَ حَطَبٗا ﴿١٥﴾ وَأَلَّوِ
ٱسْتَقَٰمُواْ عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَٰهُم مَّآءً غَدَقٗا ﴿١٦﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ فِيهِۚ وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ
رَبِّهِۦ يَسْلُكْهُ عَذَابٗا صَعَدٗا ﴿١٧﴾ وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدٗا ﴿١٨﴾ وَأَنَّهُۥ لَمَّا
قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُواْ يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدٗا ﴿١٩﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَدْعُواْ رَبِّي وَلَآ أُشْرِكُ بِهِۦٓ
أَحَدٗا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّي لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرّٗا وَلَا رَشَدٗا ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّي لَن يُجِيرَنِي مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٞ وَلَنْ
أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾

„'Oni koji islam prihvate pravi put su izabrali, a nevjernici će u Džehennemu gorivo biti.' A da se pravog puta drže, Mi bismo ih vodom obilnom pojili, da bismo ih time na kušnju stavili; a onoga ko neće da se Gospodaru svome klanja On će patnju tešku uvesti. Džamije su Allaha radi, i ne molite se, pored Allaha, nikome! A kad je Allahov rob ustao da mu se pomoli, oni su se u gomilama oko njega tiskati stali. Reci: 'Ja se samo Gospodaru svome klanjam, i nikoga njemu ravnim ne smatram.' Reci: 'Ja nisam u stanju da od vas kakvu štetu otklonim niti da nekom od vas kakvu korist pribavim.' Reci: 'Mene niko od Allahove kazne ne može u zaštitu uzeti; samo u Njega ja mogu utočište naći.'" (El-Džin. 14-22)

Izraz «*multehada*» znači utočište. Dalje Uzvišeni kaže:

إِلَّا بَلَٰغٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦۚ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا
﴿٢٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْاْ مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرٗا وَأَقَلُّ عَدَدٗا ﴿٢٤﴾

„'Samo mogu da oglasim ono što je od Allaha i poslanice Njegove.' A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan sigurno čeka vatra džehennemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati. I kada oni dožive ono čime im se prijeti, saznaće ko je slabiji i brojem manji." (El-Džin, 23-24)

Kada su džini čuli učenje Kur'ana.došli su Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, i povjerovali u njega. Bili su to džini *nasibije,* [1] kao što je to potvrđeno u

[1] Ime grada koji se nalazi izmedu Damaska i Mosula. Ovaj grad su muslimani osvojili 17. h. g.

„Sahihu“ od Ibn Mesuda. Bilježi se da im je on proučio suru Er-Rahman. Kada bi god proučio riječi Uzvišenog:

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

„Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete!“

Oni bi odgovarali: „Ništa od toga Gospodaru svom ne niječemo, neka mu je hvala.“[1] Kada su se džini sakupili kod Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, tražili su od njega hranu za sebe i za svoje životinje pa im je rekao: *„Pripada vam svaka kost nad kojom je spomenuto Allahovo ime, da u vašim rukama postaje meso i svaka balega hranom vaših životinja.“* Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekao: *„Nemojte se čistiti time, (poslije prirodne nužde), jer je to hrana vaše braće džina.“* Ovo je zabrana koja je potvrđena od njega u više predaja. Otuda ulema to uzima za dokaz da je zabranjeno te stvari koristiti kod *istindža'a* tj. čišćenja dva otvora poslije prirodne nužde. Ulema još kaže: „Ako je zabranjeno činiti *istindža'* onim što je hrana džina i njihovih životinja onda je preče da bude zabranjeno činiti istindža' onim što je hrana ljudi i njihovih životinjama.“

Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, je poslan svim ljudima i džinima i ovo je na većem stepenu od toga što su džini bili potčinjeni Sulejmanu, alejhi selam. Oni su njemu bili potčinjeni da sa njima raspolaže kao što vladar raspolaže i naređuje nekome. A Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, im je bio poslan i naređivao im je ono što im Allah, dželle še'nuhu, naređuje jer je on Allahov rob i Allahov poslanik, a stepen poslanika-roba je veći od stepena poslanika-vladara. Nevjernici od džina će ući u vatru po šerijatskim *nasovima*-tekstovima i po idžma'u muslimana. Što se tiče džina vjernika većina učenjaka smatra da će ući u Džennet. Većina učenjaka smatra da su poslanici od ljudskog roda i da poslanici od džina nisu slati ali su od njih bili opominjači. Ovu meselu sam detaljno objasnio na drugom mjestu. Kontakt i stanja ljudi sa džinima mogu biti sljedeći: Prvo. Onaj ko naređeje džinima ono što je Allah, dželle še'nuhu, naredio i njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, od obožavanja Jedinog Allaha, dželle še'nuhu, i pokornosti njegovom poslaniku i isto to naređuje i ljudima, ovakav biva od najboljih Allahovih evlija. Takav je nasljednik i zamjenik Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. Drugo. Onaj ko džine iskorištava u mubah stvarima to je kao i da ljude iskorištava u mubah stvarima.

[1] Bilježi ga Ibn Džerir a njegovi prenosioci su vjerodostojni.

Takav im npr., naređuje ono što im je obaveza a zabranjuje im ono što je haram i koristi ih u ono što mu je dozvoljeno, takav je na stepenu vladara koji rade slično tome. Ako bi smo predpostavili da je ovakav Allahov evlija u najboljem slučaju on može biti na stepenu opšteg vilajeta. Kao što je npr., stepen poslanika vladara i poslanika roba. Kao što je stepen Davuda i Sulejmana i Jusufa naspram Ibrahima, Musa'a, Isa'a i Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme. Treće. Onaj ko džine upotrebljava u stvarima koje je Allah, dželle še'nuhu, zabranio i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u stvarima širka, ubijanju nedužnih, i ispoljavanju neprijateljstava ali bez ubijanja - kao što je izazivanje oboljenja i zaboravljanje znanja u stvarima nemorala i slično. Ovakva upotreba i komunikacija sa džinima je saradnja na grijehu i neprijateljstvu. Zatim, ako sa njima surađuje i traži pomoć u stvarima kufra takav postaje kafir. A ako se sa njima pomogne u griješenju biva grješnikom-razvratnikom ili običnim grješnikom.

Ako se radi o čovjeku koji nema dovoljno znanja o šerijatu i vjerskim propisima pa se koristi džinskim uslugamaj kao npr., pri odlasku na hadždž, da ga odnesu na Arefat ili da ga prenesu od grada do grada ili da poleti kod novotarskog slušanja (muzike i sl.), ovakav je prevaren i žrtva šejtanske spletke. Mnogi od ovih ne znaju i nisu svjesni da to biva putem džina i njihova djelovanja. Takav često čuje da Allahove evlije imaju čuda i čarolije a istovremeno takav na poznaje suštinu imana i nema znanja o Kur'anu i ne poznaje stvari koje razlučuju keramete Milostivog i šejtanske obmane. Šejtani svakome prave spletke shodno njegovoj akidi, pa ako je mušrik koji obožava zvijezde i kipove zavaraju ga tako da pomisli da ima koristi od tog ibadeta. Njegov nijet i cilj biva traženje šefa'ta, zauzimanja i posredovanja preko slike i kipa poslanika, meleka ili dobrih ljudi. Takav čovjek pomisli da obožava dotičnog kumira a u stvari obožava šejtana. A Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا۟

سُبْحَٰنَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾

„A na Dan kad ih sve sabere, pa meleke upita: 'Zar su oni ovim ibadet činili?' Oni će odgovoriti: 'Hvaljen neka si, Ti si Gospodar naš, između nas i njih nije bilo prijateljstva; oni su obožavali džine i većina njih je vjerovala u njih.'" (Saba, 40-41)

Otuda oni koji čine sedždu Suncu, Mjesecu i zvijezdama oni misle da se njima klanjaju a u stvari pri činjenju sedžde im se prikloni šejtan tako da ta sedžda bude njemu. Otuda se šejtan ukazuje mušricima u liku ljudi koje oni

dozivaju da im pomognu. Tako ako kršćanin doziva u pomoć Džordžesa ili nekog drugog ukaže mu se šejtan u liku Džordžesa ili u liku onog koga već doziva. Ako je čovjek musliman i traži pomoć od šejha, o kojem ima lijepo mišljenje, šejtan mu se ukaže u liku tog šejha. Ako je čovjek hinduski mušrik onda mu se šejtan ukaže u liku čovjeka kojeg oni veličaju. Zatim, ako je šejh kojeg ljudi u odsutnostu dozivaju i od njega traže pomoć poznavaoc šerijata i vjere šejtan se ukaže njegovim dozivačima a ako je šejh neuk onda ga šejtan obavjesti o njihovim riječima i dozivanju i prenesu mu njihove riječi. Tako ovi pomisle da je šejh i pored velike udaljenosti čuo njihove glasove i da im se odazvao a ustvari to je bilo šejtanskim posredovanjem. Neki šejhovi su obavjestili o ovome i priznali da im se ovo dešavalo u vidu vizija te da im je šejtan pokazivao neke iskrice poput vode i stakla a zatim su se ukazivali ljudima i prenosili im šejhov govor a šejhu ono što bi oni rekli. Mnogi šejhovi svoja čuda izvode putem raznih lukavština i trikova kao što je ulazak u vatru uz upotrebu narandžine kore i masti od žaba i druge lukavštine od prirodnih materija. Neki od tih šejhova bi se zaklinjali da ništa od toga ne znaju. Onaj ko je učen bi im rekao: „Vi ste istinu rekli ali su to šejtanska stanja“, a oni bi to priznali. Od njih su se pokajali oni za koje je Allah htio da se pokaju nakon što im se obznanila istina i nakon što im je sa više aspekata pojašnjeno da su to šejtanska posla i stanja. Na kraju bi se i oni sami uvjerili da su to šejtanska posla jer ta čuda bivaju pomoću pokuđenih novotarija u šerijatu i griješenjem a ne dešavaju se činjenjem stvari koje vole Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, od šerijatskih ibadeta. Na kraju su dolazili do spoznaje da su to čuda koja bivaju od šejtana njegovim štićenicima a da to nisu počasti i kerameti Milostivog Njegovim evlijama.

Na kraju kažemo Allah, dželle še'nuhu, najbolje zna i njemu ćemo se svi vratiti i neka je selam i salavat na Muhammeda prvaka poslanika i vjerovjesnika, na njegovu porodici, ashabe, stranku i nasljednike, takvim selamom i salavatom da se nadamo njegovom šefa'tu. Amin.

* * * *

FURKAN
razlučivanje istine od neistine

Šejhul-islam Ebul-Abbas Ahmed b. Tejmijje

Verifikacija i ocjena hadisa: Šejh Abdul-Kadir Arnaut

Hvala Allahu, od Njega pomoć i uputu tražimo. Allahu se utječemo od zla naših duša i od naših loših djela. Koga Allah uputi taj je upućen, a koga u zabludi ostavi nema toga ko će ga na Pravi put uputiti. Svjedočim da nema drugog istinskog boga osim Allaha Jedinog, koji nema sudruga, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik, neka je na njega selama i salavat. •

Kaže imam Ebu Abas Ahmed ibn Abdulhalim ibn Tejmijje, Allah mu se smilovao, i to je među zadnjim što je napisao u tvrđavi Damaska:

POGLAVLJE O FURKANU KOJI RAZDVAJA ISTINU OD NEISTINE TE DA JE ALLAH, DŽELLE ŠE'NUHU, TO OBJASNIO PUTEM SVOJE KNJIGE I SVOG POSLANIKA

Što više i dosljednije čovjek slijedi Njegovu Knjigu koju je spustio i Poslanika kojeg je poslao sve više posjeduje furkan tj. svojstvo(sposobnost) razlikovanja istine od neistine. A što je čovjek udaljeniji od slijeđenja Kitaba i Poslanika sve je udaljeniji od furkana i sve teže razlučuje istinu od neistine, poput onih koji ne razlikuju robovanje šejtanu od robovanja Allahu, iskrenog poslanika od lažnog, poslaničke ajete od šubhi lažaca, tako da na kraju ne mogu razlikovati Stvoritelja od stvorenja. Allah, subhanehu ve teala je Muhammeda poslao sa uputom i pravom vjerom kako bi ljude izveo iz tame na svjetlo i preko njega je razdvojio: istinu od neistine, uputu i zablude, pravi put od stranputice, istinu od laži, znanje od džehla, dobra od loših djela, put Allahovih sretnih evlija od puta Allahovih nesretnih neprijatelja. Preko njega je objasnio ono oko čega su se ljudi razilazili od poslanika prije njega, također. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَـٰتُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۖ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

„Svi ljudi su sačinjavali jednu zajednicu, i Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti opomene, i po njima je slao Knjigu, samu istinu, da se po njoj sudi ljudima u onome u čemu se ne bi oni slagali. A povod neslaganju je bila međusobna zavist, baš od strane onih kojima je data, i to kada su im već bili došli jasni dokazi; i onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike da shvate pravu istinu o onome u čemu se nisu slagali. – a Allah ukazuje na pravi put onome kome On hoće.“ (El-Bekara, 213)

I kaže Uzvišeni:

تَٱللَّهِ لَقَدۡ أَرۡسَلۡنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٖ مِّن قَبۡلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلۡيَوۡمَ وَلَهُمۡ
عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِي ٱخۡتَلَفُواْ فِيهِ وَهُدٗى
وَرَحۡمَةٗ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٦٤﴾

„Allaha Nam, Mi smo i prije tebe narodima poslanike slali, ali im je šejtan lijepim predstavljao postupke njihove i on je sada drug njihov, njih čeka patnja nesnosna. Mi tebi objavljujemo Knjigu da bi im objasnio ono oko čega se razilaze, i da bude vjernicima uputa i milost.“ (En-Nahl, 63-64)

I kaže Uzvišeni:

تَبَارَكَ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلۡفُرۡقَانَ عَلَىٰ عَبۡدِهِۦ لِيَكُونَ لِلۡعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾

„Neka je uzvišen Onaj koji robu Svome objavljuje Furkan (Kur'an) da bi svjetovima bio opomena.“ (Furkan, 1) I kaže:

الٓمٓ ﴿١﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُ ﴿٢﴾ نَزَّلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ
يَدَيۡهِ وَأَنزَلَ ٱلتَّوۡرَىٰةَ وَٱلۡإِنجِيلَ ﴿٣﴾ مِن قَبۡلُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ ٱلۡفُرۡقَانَ

„Elif–lam–mim Allah je – nema boga osim Njega - Živi i Vječni! On tebi objavljuje Knjigu, pravu istinu, koja prethodne potvrđuje, a Tevrat i Indžil objavio je još prije, kao putokaz ljudima, a objavio je i (furkan) ostale koje rastavljaju istinu od neistine.“ (Ali Imran, 1-4)

Velika većina mufesira kaže da se to odnosi na Kur'an. Prenosi Ibn Ebi Hatim sa svojim senedom od Rabi'e ibn Enesa da je rekao: „To je Furkan koji rastavlja između istine i batila-neistine.“ Kaže: „Isto se prenosi od Ata'a, Mudžahida, Muksima, Katade i Mukatila ibn Hajana. Šejban svojim senedom od Katade u pogledu riječi Uzvišenog: **„A objavio je i Furkan“**, kaže da se to

odnosi na Kur'an koji je Allah objavio Muhammedu i njime razdvojio između istine i neistine. U njemu je pojasnio svoju vjeru i propisao propise, dozvolio halal a zabranio haram, propisao kazne i naredio da Mu se pokorava a zabranio nepokornost Njemu." Prenosi se od Abada ibn Mensura da je pitao Hasana o riječima Uzvišenog: **„A objavio je i Furkan",** kaže: „To je knjiga s istinom." Furkan je *masdar*-infinitiv od glagola *fereka furkanen* kao što je po obliku i riječ *rudžhan, kufran i husran.* Tako je i riječ *kur'an* infinitiv od *kara'e kur'anen.* To potvrđuju i Njegove riječi:

إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾

„Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao (kur'aneh). A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo, a poslije, Mi smo dužni da ga objasnimo." (El-Kijame, 17-19)

Govor koji se pročita na ar. se kaže *kur'anen.* Takav oblik se često spominje kao što je u ajetu:

فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾

„Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog." (En-Nahl, 98)

Kao što je i riječ *kelam*-govor infinitiv *od kelleme teklimen* i *tekelleme tekellumen* a sve podrazumjeva govor čovjeka lično. Jer kada čovjek govori taj govor potječe od njega. To je govor koji je sastavljen od slova i glasa. Ar. izrazi *kelam i kavl* podrazumjevaju govor. Zbog toga *kelam*-govor nekada podrazumjeva vrstu radnje - ako se pod njim misli na infinitiv, a ponekad se misli na ono što je time izrečeno. Ovo je detaljno objašnjeno na drugim mjestima.

Ono što želimo naglasiti jeste, ako se pod izrazom *furkan* misli na infinitiv onda to znači da je objavio i spustio razliku tj. ono što razdvaja između istine i batila. To je zaista objavljeno u Kitabu jer je u njemu *fasl*-rastavljanje istine od laži. Spuštanje *ferka*-rastave je spuštanje razlučivača ili rastavljača. A ako pod izrazom *furkan* misli na ono što rastavlja onda je to opet *farik* tj. rastavljač, a oboje ima isto značenje. A ako pod furkanom misli na sam *masdar* tako da njegovo spuštanje biva kao što je spuštanje imana i pravde, on je u srcima putem Kur'ana ostavio razliku između istine i batila, kao što je u njih usadio iman i pravdu. Jer je On, subhanehu ve teala, spustio Knjigu i *mizan*-vagu. A mizan se tumači kao *adl*-pravda. A po drugom mišljenju mizan je ono čime se vaga kako bi se znala pravda. Isto tako i furkan se tefsiri kao razlika ili rastava i tumači se kao ono čime se postiže ta razlika, tako da su to dvije međusobno uslovljene stvari. Kada želi istaknuti lično *ferk*-razliku onda se pod tim misli na rezultat,

plod i ono što proizilazi iz Kitaba, a kada želi istaći *farika*-rastavljača pa Kur'an je sam po sebi rastavljač (istine od neistine).Tako da ima dva imena a svako od njih ukazuje na svojstvo koje ne posjeduje ono drugo. Nazvan je Kitabom jer je skup zapisa čiji se harfovi pamte, čitaju i pišu. Nazvan je Furkanom jer rastavlja istinu od neistine, kao što je prethodilo. Nazvan je *Huda*-uputa jer upućuje na Pravi put. Nazvan je *Šifa'*-lijek jer liječi srca od bolesti šubhi i strasti i tako važi i za ostala imena Kur'ana. Isti je slučaj sa Poslanikovim imenima *Mukaffi* (Posljedni poslanik), *Mahi*(Kojim Allah briše nevjerstvo) i *Hašir*(Oko koga će se ljudi okupiti), kao i sa Allahovim lijepim imenima: Er-Rahman(Svemilosni), Er-Rahim,(Samilosni) El-Malik(Koji posjeduje apsolutnu vlast), El-Hakim(Mudri) i druga. Veznik između njih biva shodno promjeni imena i svojstava. Ako se misli na jedan naziv, kao što su Njegove riječi:

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ﴿١﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ ﴿٣﴾

„Hvali ime Gospodara svoga Svevišnjeg, koji sve stvara i čini skladnim, i koji sve s mjerom određuje i nadahnjuje.“ (El-E'ala, 1-3) I Njegove riječi:

هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْآخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلْبَاطِنُ

„On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi...“ (El-Hadid, 3)

Tako i u spomenutom ajetu (Ali-Imran, 4) spominje da je spustio knjigu koja rastavlja. Spustio je Tevrat, Indžil i spustio je Furkan. Tako je Uzvišeni spustio iman u srca. Spustio je iman i mizan. A preko mizana se postiže Furkan kao što se postiže i Kur'anom. Spuštanjem Kur'ana postiže se iman i furkan. Primjer toga su riječi Uzvišenog:

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾

„MI smo Musau i Harunu dali (Furkan) Tevrat, svjetlo i pouka za one koji se budu grijeha klonili.“ (El-Enbija, 48)

Kaže se da se pod furkanom ovde misli na Tevrat, a drugi kažu da se pod tim misli na odredbu da će ga pomoći protiv faraona kao što se u drugom ajetu kaže:

إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ

„Ako vjerujete u Allaha i u ono što smo objavili robu Našem na dan pobjede (jevmel-furkan).“ (El-Enfal, 41) zatim Njegove riječi:

قَدْ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٌ وَكِتَٰبٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾

„A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna.“ (El-Ma'ide, 15)

Kaže se da riječ *nur*-svjetlo ovde znači Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, a drugi kažu da je to islam. Zatim Njegove riječi:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُم بُرْهَٰنٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾

„O ljudi, dokaz vam je već stigao od Gospodara vašeg i Mi vam objavljujemo jasnu Svjetlost.“ (En-Nisa, 174)

Kaže se da ovde riječ *burhan*-dokaz označava Muhammeda, alejhi selam, a po drugom mišljenju to znači dokaz, a po trećem mišljenju to znači Kur'an i dokaz. *Delil*-dokaz obuhvata ajete s kojima je poslan Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme. Međutim prethodno (El-Enbija, 48) je upotrijebio izraz *atejna*-mi smo dali, i izraz *džae'kum*-dolazi vam, a ovdje kaže **„I spustio je Furkan“.** Upotrijebio je izraz *inzal*-spuštati, tako je kod njih poznato i prošireno da izraz *kur'an*-čitanje i *furkan*-rastavljanje biva putem znanja i dokaza, kao što to biva putem Kur'ana, i biva putem logike i razlučivanja između pripadnika istine i laži, tako što ove pomogne i spasi a druge kazni. Tako rastavlja i pravi razliku između dvije skupine, kao što je razdvoji između Allahovih evlija-tako što im ukaže dobročinstvo, i Njegovih neprijatelja-tako što ih kazni. Ovo je poput Njegovih riječi u Kur'anu:

إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ

كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

„Ako vjerujete u Allaha i u ono što smo objavili robu Našem na dan pobjede, na dan kada su se sukobile dvije vojske, - a Allah sve može.“ (El-Enfal, 41)

Valibi prenosi od Ibn Abbasa da je „dan pobjede“ dan Bedra. Allah je tog dana razdvojio istinu od neistine. Ibn Ebi Hatim kaže: „Prenosi se od Mudžahida, Muksima, Abdullaha ibn Abdullaha, Dahaka, Katade i Mukatila ibn Hajana isto značenje. Isto tako, većina tumači ajet:

إِن تَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا

„Ako se budete Allaha bojali On će vam dati Furkan“-(sposobnost da razlikujete istinu od neistine).

Kao što su i Njegove riječi:

وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مَخۡرَجٗا ۝٢

„A onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći.“ (Et-Talak, 2)

Tj., dat će vam izlaz iz svega što opterećava ljude. Valibi prenosi od Ibn Abbasa da riječi Uzvišenog: **„Ako se budete Allaha bojali On će vam dati Furkan“** znače izlaz ili riješenje. Ibn Ebi Hatim prenosi od Mudžahida, Ikrimeta, Dahaka, Katade, Sedija i Mukatila ibn Hajana isto takvo mišljenje. S tim da Mudžahid kaže: „Dat će mu izlaz na dunjaluku i na ahiretu.“ Dahak prenosi od Ibn Abbasa da je rekao: „Pod tim misli na pomoć.“ A prenosi se da je zadnje mišljenje od Ibn Abbasa i Sedija da se pod tim misli na spas. Prenosi se od Urveta ibn Zubejra da je u pogledu riječi Uzvišenog: **„Ako se budete Allaha bojali On će vam dati Furkan“** rekao: „Dat će vam sposobnost da razlučite istinu od neistine putem kojeg će Allah uzdići vašu istinu a utrnut će neistinu onih koji se sa vama razilaze.“ Begavi prenosi od Mukatila ibn Hajana da je rekao: „Dat će vam izlaz iz šubhi na ovom svijetu.“ Međutim ovo može biti Mukatilovo tumačenje onoga što se spominje od Ibn Dževzija od Ibn Abbasa i Mudžahida, Ikrimeta, Dahaka i IbnKutejbe da su rekli: „Pod tim se misli na izlaz, što znači: 'Dat će vam izlaz na dunjaluku od zablude'.“ Međutim oni pod tim ne misle na ovo već misle na izlaz koji se spominje u riječima Uzvišenog: **„A onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći.“** I misle na furkan koji se spominje u riječima: **„...Što smo objavili robu Našem na dan pobjede** (na dan-furkana).“ Spominje se od Ibn Zejda da je rekao: „To je uputa u njihovim srcima putem koje raspoznaju istinu od neistine.“

Furkan dijele na: Furkan upute i dokaza - a to je pomoć, i furkan spasa - a to je vrsta koja označava uzdizanje, kao što je u riječima Uzvišenog:

هُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِينِ ٱلۡحَقِّ لِيُظۡهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُشۡرِكُونَ

„On po Poslaniku Svome šalje uputstvo i vjeru istinitu da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar ne bilo pravo mnogobošcima.“ (Es-Saff, 9)

Uzdići će je sa jasnim i čvrstim dokazima, uzdiže je rukom, jezikom i oružjem. Isto se tumači i sultan u riječima uzvišenog:

وَٱجۡعَل لِّي مِن لَّدُنكَ سُلۡطَٰنٗا نَّصِيرٗا ۝٨٠

„I daruj mi od Sebe snagu (sultan) koja će mi pomoći!“ (El-Isra', 80)

Ova vrsta se odnosi na znanje i dokaze. Kao što je i u Njegovim riječima:

أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾

„Zar smo Mi poslali kakav dokaz (sultan) koji govori u prilog onih koje Njemu ravnim smatraju?“ (Er-Rum, 35) Kao i Njegove riječi:

إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُم بِبَالِغِيهِ

„Oni koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakv dokaz nije došao (bez sultana), u srcima njihovim je samo oholost.“ (El-Gafir, 56). Zatim Njegove riječi:

إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم مَّا أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ

„To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav (sultan) dokaz nije poslao.“ (En-Nedžm, 23)

Izraz *sultan* se tefsiri kao moć i tjelesna snaga i tumači se kao dokaz i pojašnjenje.

Pod furkan spada i ono što se spominje u sljedećem ajetu:

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُم بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ

„A milost Moja obuhvaća sve; daću je onima koji se budu grijeha klonili i zekat davali, I onima koji u dokaze Naše budu vjerovali, onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni da čita ni da piše, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze, koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvraćati ih, koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti, koji će ih tereta i teškoća koje su oni imali osloboditi.“ (El-E'araf, 156-157)

U ajetu je razdvojio između dobrih i loših djela, prvo je naredio a drugo zabranio. Pojasnio im je lijepe i ružne stvari. Prve je dozvolio a druge zabranio. U

furkan spada i to što je razvdvojio sljedbenike istine - koji su upućeni, vjernici, oni koji uspostavljaju red i čine dobra djela - od sljedbenika neistine od kafira, zalutalih, onih koji čine nered i loša djela. Uzvišeni kaže:

أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ سَوَآءً
مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾

„Misle li oni koji čine zla djela, da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju!“ (El-Džasije, 21) I kaže Uzvišeni:

أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ
كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾

„Zar ćemo postupiti s onima koji se grijeha klone isto kao i s grešnicima?“ (Sad, 28) I kaže Uzvišeni:

أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾

„Zar ćemo muslimane sa nevjernicima izjednačiti?! Šta vam je, kako rasuđujete?“ (El-Kalem, 35-36) I kaže:

۞ مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ كَٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْأَصَمِّ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِ ۚ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا
تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

„Ove dvije vrste su kao slijep i gluh i kao onaj koji vidi i čuje. A mogu li se oni uporediti? Pa zašto ne razmislite?“ (Hud, 24) I kaže Uzvišeni:

أَمَّنْ هُوَ قَـٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ ٱلْـَٔاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ۗ قُلْ هَلْ
يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٩﴾

„Da li je onaj koji u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...? Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?' Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!“ (Ez-Zumer, 9.)

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ۝١٩ وَلَا ٱلظُّلُمَٰتُ وَلَا ٱلنُّورُ ۝٢٠ وَلَا ٱلظِّلُّ وَلَا ٱلْحَرُورُ ۝٢١
وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَحْيَآءُ وَلَا ٱلْأَمْوَٰتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَآءُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِى
ٱلْقُبُورِ ۝٢٢ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ۝٢٣ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا
فِيهَا نَذِيرٌ ۝٢٤

„Nisu nikako slijepac i onaj koji vidi, ni tmine ni svjetlo, ni hladovina i vjetar vrući, i nisu nikako isti živi i mrtvi. Allah će učiniti da čuje onaj koga On hoće, a ti ne možeš one u grobovima dozvati, tvoje je samo da opominješ. Mi smo te poslali s istinom da radosne vijesti donosiš i da opominješ; a nije bilo naroda kome nije došao onaj koji ga je opominjao.“ (Fatir, 19-24) I kaže:

أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَٰهُ وَجَعَلْنَا لَهُۥ نُورًا يَمْشِى بِهِۦ فِى ٱلنَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُۥ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ
لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا

„Zar je onaj koji je bio u zabludi, a kome smo Mi dali život i svjetlo pomoću kojeg se među ljudima kreće, kao onaj koji je u tminama iz kojih ne izlazi?“ (El-En'am, 122) I kaže Uzvišeni:

أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُۥنَ ۝١٨

„Zar da vjerniku bude isto kao grešniku? Ne, njima neće biti isto.“ (Es-Sedžda, 18)

Allah, dželle še'nuhu, je razdvojio i napravio razliku između osoba koje su pokorne Allahu i Poslaniku i onih koji to nisu, kao što je napravio razliku između onog što je naredio i onog što je zabranio. Najveća stvar koju je Allah, dželle še'nuhu, razdvojio i razlučio jeste to što je pojasnio razliku između Stvoritelja i stvorenja. Tako da nikome od stvorenja nije dozvoljeno da se izjednači sa Stvoriteljem, ni u čemu, pa da mu bude sudrug. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ
حُبًّا لِّلَّهِ

„Ima ljudi koji su mjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli, ali pravi vjernici još više vole Allaha.“ (El-Bekara, 165) I kaže Uzvišeni:

هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾

„Znaš li da ime Njegovo ima iko!" (Merjem, 65) I kaže:

وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴿٤﴾

„I niko Mu ravan nije!" (El-Ihlas, 4) I kaže:

لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾

„Ništa nije kao On."

Zatim je u Kur'anu naveo primjer onih koji nisu pravili razliku između stvorenja i s tvoritelaj već su druge smatrali Allahu ravnim. Tako o stanovnicima vatre koji će se u njoj prepirati kaže:

تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٨﴾

„Allaha nam, bili smo, doista, u očitoj zabludi kad smo vas s Gospodarom svjetova izjednačavali." (Eš-Šuara, 97-98) I kaže:

أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ ۗ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ
ٱللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْوَٰتٌ غَيْرُ أَحْيَآءٍ ۖ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ
يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾

„Pa da li je onda Onaj koji stvara kao onaj koji ne stvara?! Urazumite se! Ako vi budete brojili Allahove blagodati, nećete ih nabrojiti, - Allah, uistinu, prašta i samilostan je. Allah zna šta tajite, a šta javno iznosite. A oni kojima se oni, umjesto Allahu, klanjaju – ništa ne stvaraju; oni su sami stvoreni; tvari su, nisu živi i ne znaju kada će biti oživljeni." (En-Nahl, 17-21)

On je, subhanehu ve teala, Stvoritelj, Sveznajući. Istiniti, Vječno živi koji ne umire. Drugi mimo njega ništa ne stvaraju kao što On kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ
ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ
قَدْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾

„Oni kojima se vi, pored Allaha, molite ne mogu nikako ni mušicu stvoriti, makar se radi nje sakupili. A ako bi mušica nešto ugrabila, oni to ne bi mogli od nje izbaviti; nejak je i onaj koji se klanja, a i onaj kome se klanja!' Oni ne poznaju Allaha kako treba; a Allah je, uistinu, moćan i silan." (El-Hadždž, 73-74)

Allah, dželle še'nuhu, navodi primjer mušice kao najsitnijeg stvorenja, svako ko se doziva i obožava, mimo Allaha, ne može stvoriti ni mušicu pa makare se radi nje iskupili, a ako bi im mušica nešto ugrabila, ne bi to mogli izbaviti od nje. Ako je jasno da ne mogu stvoriti mušicu, niti mogu od nje povratiti ono što im ugrabi, onda sigurno ne mogu stvoriti nešto drugo niti ga savladati. Navođenje primjera je osnov i služi za upoređivanje, kao što su riječi Uzvišenog:

۞ وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾

„A kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni, zbog toga, zagalamili." (Ez-Zuhruf, 57)

Pošto su Isaa naveli ko primjer na njega su kijasili svoja božanstva. Tako su rekli: „Ako je on obožavan i nije kažnjen, isti je slučaj i sa našim božanstvima." Tako da su ga naveli kao primjer u pogledu njihovih božanstava. Pa su povišili svoje glasove i počeli izražavati čuđenje kako bi na taj način iznijeli dokaze protiv Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. A razlika između njega i njihovih božanstava je očita, kao što ti pojašnjava u ajetu:

إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا ٱلْحُسْنَىٰٓ أُو۟لَـٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾

„A oni kojima smo još prije lijepu nagradu obećali, oni će od njega daleko biti." (El-Enbija, 101) Za faraona kaže:

﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَـٰهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْـَٔاخِرِينَ ﴿٥٦﴾

„I učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim." (Ez-Zuhruf, 56)

Tj., učinili smo ih primjerom zbog uzimanja pouke i da se drugi prema tome ravnaju. Onaj ko bude radio kao što je on radio bit će isto kao on nagrađen, zbog toga ljudi treba da uzmu pouku i da tako nešto ne rade. Uzvišeni kaže:

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ

„Mi vam objavljujemo jasne ajete i primjere iz života onih koji su prije vas bili i nestali i pouku onima koji se budu Allaha bojali.“ (En-Nur, 34)

Spomenuo je prijašnje narode kako bi ljudi iz toga uzeli pouku i da se prema tome ravnaju narodi u budućnosti. Tako Uzvišeni kaže:

لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ

„O kazivanju o njima je pouka za one koji su razumom obdareni.“ (Jusuf, 111)

Analogno onome što se dešavalo sa sljedbenicima imana prije to ih sljeduje i sada. Allah, dželle še'nuhu, će vjernike učiniti sretnim na dunjaluku i na ahiretu. A analogno prijašnjim nevjernicima i današnje nevjernike sljeduje isto. Njih će Allah učiniti nesretnim na dunjaluku i na ahiretu. Tako o njima kaže:

أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُو۟لَٰٓئِكُمْ أَمْ لَكُم بَرَآءَةٌ فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٤٣﴾

„Da li su nevjernici vaši imalo jači od njih, ili vi u knjigama nebeskim imate kakvu povelju?“ (El-Kamer, 43) I kaže:

قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾

„Prije vas su mnogi narodi bili i nestali, zato putujte po svijetu i posmatrajte kako su završili oni koji su poslanike u laž ugonili.“ (Ali Imran, 137) A u pogledu vjernika kaže:

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ كَمَا

ٱسْتَخْلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ

„Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih.“ (En-Nur, 55) I kaže:

وَذَا النُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا
أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ ۚ
وَكَذَٰلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

„I Zunnunu se, kada srdit ode i pomisli da ga nećemo kazniti, - pa poslije u tminama zavapi: 'Nema boga, osim Tebe, hvaljen neka si! a ja sam se zaista ogriješio prema sebi!' - odazvasmo i tegobe ga spasismo; eto, tako Mi spasavamo vjernike.“ (El-Enbija, 87-88)

U kazivanju o Ejubu kaže:

۞ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٨٣﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ
فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِن ضُرٍّ ۖ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ
لِلْعَابِدِينَ ﴿٨٤﴾

„I Ejjubu se, kada je Gospodaru svome zavapio: 'Mene je nevolja snašla, a Ti si od milostivih najmilostiviji!' – odazvasmo i nevolju mu koja ga je morila otklonismo i vratismo mu, milošću Našom, čeljad njegovu i uz njih još toliko i da bude pouka onima koji se Nama klanjaju.“ (El-Enbija, 84) I kaže:

وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٤٣﴾

„I Mi smo mu iz milosti Naše čeljad njegovu darovali i još toliko uz njih, da bude pouka za one koji imaju pameti.“ (Sad, 43) I kaže:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ ۖ فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ

„Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put.“ (El-En'am, 90) I kaže:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ
وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ ۗ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ
قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾

„Zar vi mislite da ćete ući u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su vas bili i nestali? Njih su satirale neimaštine i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi i poslanik, i oni koji su s njim vjerovali – uzviknuli: 'Kada će već jednom Allahova pomoć!?' Eto, Allahova pomoć je zaista blizu!“ (El-Bekara, 214) I kaže:

وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۚ وَجَآءَكَ فِى هَـٰذِهِ ٱلْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾

„I sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo.“ (Hud, 120)

Pod izrazom *el-misl* se misli na ono što je isto ili slično nečemu na čijem primjeru se mogu uzimati pouke i na osnovu koga se i drugi mogu kijasiti. Pod tim se misli na analogiju skupa. Tako Uzvišeni kaže:

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَـٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾

„I nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: 'Ko će oživjeti kosti, kad budu truhle?'“ (Jasin, 78)

Tj., mušrici su smatrali da ih niko ne može proživjeti. Oni su poistovjetili Stvoritelja sa stvorenjima u ovoj negaciji. Tako da je ovog-Stvoritelja izjednačio sa ovim-stvorenjem koje ne može oživjeti truhle kosti. Bez obzira da li se radi o kijasu poređenja ili kijasu sveobuhvatnosti. Tako, ako bi rekao: „*Nebiz*-piće od hurmi je opijajuće a sve što opija je haram.“ Taj dokaz si izveo shodno Poslanikovim riječima: „Sve što opija je haram.“[1] To je kijasio na vino jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranio vino zbog toga što opija, a to isto svojstvo se nalazi i u *nebizu*. Tako Uzvišeni kaže da navodi primjer mušice i naređuje da ga poslušaju. Najmanje stvorenje je učinio primjerom iz kojeg će se izvalačiti pouke. Ako nisu u stanju stvoriti najsićušnije stvorenje niti mogu povratiti ono što im mušica ugrabi onda sigurno nisu u mogućnosti stvotiti druge stvari. To ukazuje na veličinu Stvoritelja. Sve što obožavaju na nebesima i na Zemlji, mimo Allaha, nema mogućnost da stvori ni najmanje stvorenje. Spominje se da su oni navodili svoja božanstva kao primjer Allahu to je zbog toga što nisu razumjeli primjer koji im je Allah, dželle še'nuhu, naveo.

[1] Dio hadisa koji bilježi Buharija, Muslim i Nesai od Aiše, radijellahu anha. Ovaj hadis se prenosi od mnogih ashaba. Pogledaj „Džami'ul-usul“, hadis br. 1682, 3113, 3116...

Allah, dželle še'nuhu, u Kur'anu na više mjesta navodi primjere kako bi ukazao da se stvorenja ne mogu kijasiti na Stvoritelja i da se ne mogu sa Njim izjednačavati. U tom kontekstu su Njegove riječi:

قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ
ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ
﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ
حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓا۟ أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن
يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾ قُلْ هَلْ مِن
شُرَكَآئِكُم مَّن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَهْدِى لِلْحَقِّ ۗ أَفَمَن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ أَحَقُّ أَن
يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ إِلَّآ أَن يُهْدَىٰ ۖ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا
ظَنًّا ۚ إِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

„Upitaj: 'Ko vas hrani s neba i iz zemlje, čije su djelo sluh i vid, ko stvara živo iz neživog, a pretvara živo u neživo, i ko upravlja svim'? – 'Allah'! – reći će oni -, a ti reci: 'Pa zašto Ga se onda ne bojite?' To vam je Allah, Gospodar vaš istinski! Zar poslije istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete? Tako će se obistiniti riječ Gospodara tvoga da vjerovati neće oni koji u grijehu žive. Reci: 'Može li ijedno vaše božanstvo da stvara iz ničega, zatim da to ponovo učini?' Reci: 'Allah stvara iz ničega, zatim će to ponovo učiniti!' Pa kuda se onda odmećete? Reci: 'Može li ijedno vaše božanstvo da uputi na pravi put?' i odgovori: 'Samo Allah upućuje na pravi put!' Pa da li je onda dostojniji da se poštiva onaj koji na pravi put upućuje ili onaj koji ni sam nije na pravom putu, osim ako ga drugi na pravi put ne uputi? Šta vam je, kako rasuđujete?! Većina njih slijedi samo predpostavke; ali predpostavke nisu nimalo od koristi Istini; Allah uistinu dobro zna ono što oni rade.“ (Junus, 31-36)

Pošto je potvrdio vahdanijet-Svoju jednoću zatim je potvrdio poslanstvo pa kaže:

وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ
وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ
مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِمَا لَمْ يُحِيطُوا۟
بِعِلْمِهِۦ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٩﴾

„Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allah je – on potvrđuje istinitost prijašnjih objava i objašnjava propise; u njega nema sumnje, od Gospodara svjetova je! A oni govore: 'On ga izmišlja!' Reci: 'Pa, dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena, i koga god hoćete, od onih u koje mimo Allaha vjerujete, u pomć pozovite, ako istinu govorite.' Oni poriču prije nego što temeljito saznaju šta ima u njemu, a još im nije došlo ni tumačenje njegovo.“ (Junus, 37-39)

Oni su poistovjetili Stvoritelja sa stvorenjima a ovi ajeti im to negiraju. Mušrici nisu svoja božanstva izjednačavali sa Allahom u svakoj stvari. Vjerovali su da je Allah njihov stvoritelj i vladar a da su oni stvorenja koja On posjeduje. Ali su svoja božanstva izjednačili sa Njim u pogledu, veličanja Allaha, ljubavi, ibadeta, dove, zavjeta i drugih ibadeta kojima se odlikuje samo Gospodar. Onaj ko nekoga izjednači sa Allahom u stvarima sa kojima se samo On odlikuje takav postaje mušrik-mnogobožac. Za razliku od onih koji nikoga sa Njim ne izjednačavaju, ponekad griješe ali priznaju da je Allah njihov jedini Gospodar. Skrušeno ga obožavaju iz straha od kazne. Ovo je razlika između njih i onih koji ne priznaju zabranu širka.

POGLAVLJE: DOKAZ ONIH KOJI NE SMATRAJU DA TREBA UBITI HERETIKA AKO SAKRIVA SVOJU HEREZU

Allahov govor spaja slične stvari i rastavlja različite stvari. Kao što Uzvišeni razdvaja i rastavlja različite stvari isto tako spaja i izjednačava između sličnih stvari. Tako da o nekoj stvari koja je slična drugoj donosi isti propis. Ne razdvaja slične stvari niti izjednačava stvari koje nisu slične. Ako su suprotne i različite ne izjednačuje ih. Izraz *ihtilaf*-razilaženje ili različitost u Kur'anu podrazumjeva suprotnost. Pod tim se ne misli na nepostojanje puke sličnosti, kao što to misle mnogi logičari. Od toga su i riječi Uzvišenog:

وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُوا۟ فِيهِ ٱخْتِلَـٰفًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾

„A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allah, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti." (En-Nisa, 82) I Njegove riječi:

إِنَّكُمْ لَفِى قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ﴿٨﴾ يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ﴿٩﴾

„Vi govorite nejednako, od njega se odvraća onaj za kog se znalo da će se odvratiti." (Ez-Zarijat, 8-9)

وَلَـٰكِنِ ٱخْتَلَفُوا۟ فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ

„Ali oni su se razišli; neki od njih su vjerovali, a neki su poricali." (El-Bekara, 253)

Allah, dželle še'nuhu, je pojasnio da se Njegov *sunnet*-zakon i običaj ne mijenjaju bez obzira na vrijeme i prostor. Sunnet je običaj koji podrazumjeva da se nešto što se desilo prvi put može desiti i drugi put ako je sličano onom prvom. Zato Uzvišeni naređuje da se uzima pouka iz onog što se već desilo, tako kaže:

لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ

„O kazivanju o njima je pouka za one koji su razumom obdareni." (Jusuf, 111)

Ar. izraz *i'tibar* ili *ibret* znači vršiti komparaciju i usporedbu sa nečim što je tome slično tako da uvidiš da je njegov propis isti kao propis onog prethodnog. Tako Ibn Abbas kaže: „Jeste li uzeli pouku iz prstiju i zuba?" A Uzvišeni kaže:

فَٱعْتَبِرُوا۟ يَـٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَـٰرِ ﴿٢﴾

„Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste obdareni!“ (El-Hašr, 2)

لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ

„O kazivanju o njima je pouka za one koji su razumom obdareni.“ (Jusuf, 111)

To ukazuje da onaj ko bude radio ono što su oni radili biće nagrađen kao što su oni nagrađeni. Zato neka se čovjek čuva de ne radi djela kafira a neka se trudi da radi djela vjernika i sljedbenika poslanika, a Uzvišeni kaže:

قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾

„Prije vas su mnogi narodi bili i nestali, zato putujte po svijetu i posmatrajte kako su završili oni koji su poslanike u laž ugonili.“ (Ali Imran, 137) I o Svom sunnetu kaže:

وَإِن كَادُوا۟ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا ۖ وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَـٰفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا ۖ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾

„A oni su te toliko na zemlji uznemiravali da bi te iz nje istjerali, ali, tada ni oni u njoj ne bi dugo, poslije tebe, ostali, jer tako je bilo (takav je bio sunnet) sa svima onima koji su poslanike protjerali, koje smo prije tebe poslali, i ni ti nećeš naići na odstupanje od zakona (sunneta) našeg.“ (El-Isra, 76-77) I kaže Uzvišeni kaže:

۞ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

„Ako se licemjeri i oni čija su srca bolesna i oni koji po Medini šire laži – ne okane, Mi ćemo ti vlast nad njima prepustiti i oni će samo kratko vrijeme kao susjedi tvoji u njoj ostati – prokleti neka su! Gdje god da se nađu, neka budu uhvaćeni i ubijeni prema Allahovom zakonu (sunnetu) koji je vrijedio za one koji su bili i nestali! A ti nećeš u Allahovu zakonu (sunnetu) izmjene naći.“ (El-Ahzab, 60-62)

Ovaj ajet je objavio prije bitke Ahzab i prije nego je islam ojačao. Njime je Allah, dželle še'nuhu, ponizio munafike. Nakon ovog ajeta više nisu mogli ispoljavati ono što su ispoljavali prije i poslije Bedra i Uhuda. Poslije toga su skrivali svoje licemjerstvo. Zbog toga ih Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije poubijao. Upravo ovo uzimaju za dokaz oni koji ne ubijaju *zindike*-heretike. Oni kažu ako zindik prikriva svoj heretizam nije ga moguće ubiti. Ali ako javno ispoljavaju svoj heretizam ubijaju se shodno riječima Uzvišenog:

مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

„Prokleti neka su! Gdje god da se nađu, neka budu uhvaćeni i ubijeni prema Allahovom zakonu (sunnetu) koji je vrijedio za one koji su bili i nestali! A ti nećeš u Allahovu zakonu (sunnetu) izmjene naći.“ (El-Ahzab, 61-62)

Katade kaže: „Spomenuto nam je da su munafici ispoljavali ono što taje u sebi od nifaka pa im je Allah zaprijetio ovim ajetom. Pošto im je zaprijetio pomenutim ajetom onda su počeli prikrivati ono što je u njihovim dušama. Njegove riječi: **„Prema Allahovom zakonu (sunnetu) koji je vrijedio za one koji su bili i nestali!“** Tj., prema Allahovom sunnetu za one koji su javno ispoljavali licemjerstvo.“ Mukatil ibn Hajan kaže: „Njegove riječi: **„Prema Allahovom zakonu (sunnetu) koji je vrijedio za one koji su bili i nestali!“** se mogu odnositi na one koji su ubijeni i zarobljeni na Bedru jer je to Allahov sunnet za one koji su bili prije.“

Sedij kaže: „Nifak se ispoljavao na tri načina: Nifak Adullaha ibn Ubeja, Abdullaha ibn Nufejla i Malika ibn Daisa. Oni su bili uglednici među ensarijama. Stidili su se da javno čine zinaluk. To su krili u sebi. O tome Uzvišeni kaže: **„i oni čija su srca bolesna.“** Kaže: „To se odnosi na zinaluk, ako bi im se ukazala prilika činili bi ga a u protivnom ne bi ga tražili. Zatim, nifak koji se ugleda u dobacivanju i udvaranju ženama. Ovo su oni koji su sjedili po putevima i uznemiravali žene.“ - Sedij dalje kaže: „Ovo je Kur'anski propis po kojem se ne radi. Kada bi čovjek ili više ljudi slijedili neku ženu a zatim je savladali i sa njom počinili nemoral ne bi se ni bičevali ni kamenovali već bi im osjekli glave.“

Sedij kaže: „Riječi **„po Allahovom zakonu“** tj. tako je činjeno sa prijašnjim narodima. Onaj ko napastuje ženu pa bude ubijen njegovom ubici nije obavezna krvarina.“

Kažem: Ovo se može posmatrati sa dva aspekta:

Prvo. Da pogine braneći je od napada na nju. Ovakav ulazi u značenje hadisa: „Ko pogine zbog časti takav je šehid.“[2] u ovoj situacija ona ima pravo da napadača odbije pa makar ga i ubila. Međutim, ako bi mu se predala i prepustila oko toga postoji razilaženje. O tome postoje dvije poznata stava od Omera i od Alije. A ako bi je on prisilio na snošaj, a ona nema koga naći da joj pomogne kako bi ga otjerala, ovo se može podjeliti na dvije situacije:

Prvo. Da posjeduje snagu i moć, kao što su buntovnici ili drumski razbojnici koji oduzimaju imetak. Protiv njih se bori zbog nemorala i ubijaju se. Sedij kaže: „I drugi spominju ovo mišljenje.“ Ebu Lubij kaže da se ovo desilo kod njega i on je smatrao da su ovi preči da se tretiraju kao drumski razbojnici.

Drugo. Da ne posjeduju snagu, već to učine putem lukavštine i prevare, a kada se domognu žene onda je siluju. Ovaj se tretira kao razbojnik s lukavstvom, i također se ubija, kao što to kaže Sedij. Ako se radi o grupi koja djeluje u jednom mjestu, onda se tretiraju kao razbojnici tog mjesta. Ove mes'ele su opširno spomenute na drugim mjestima. Mi ovde imamo za cilj ukazati da se Allahov sunnet-zakon ne mijenja, a Njegov sunnet je Njegov običaj da jednako tretira iste stvari, one koje su se desile u prošlosti i sadašnjosti. To za sobobom povlači zaključak da On, subhanehu ve teala, u istim ili sličnim stvarima isto presuđuje. Zbog toga kaže:

أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُولَٰئِكُمْ

„Jesu li nevjernici vaši bolji od takvih?“ (El-Kamer, 43)

I kaže:

۞ ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾

„Sakupite nevjernike i one koji su se s njima družili i ono šta su obožavali,“ (Es-Saffat, 22) Tj., njima slične. I kaže:

وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾

„I kada se duše sa tijelima spare.“ (Et-Tekvir, 7)

[2] Bilježi ga Ebu Davud, br, 4772 u „Sunetu", poglavlje „Kitalul-lusus", i Tirmizi, br, 1421 u „Dijatu", Nesai, 7/116 u „Muharebi", poglavlje „Men kutile dune ehlihi",Ibn Madže, br 2580, u „Hududu" od Seida ibn Zejda a hadis je sahih.

Uporedio je i spojio sličnog sa sličnim. I kaže Uzvišeni:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُم

„Zar vi mislite da ćete ući u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su vas?“ (El-Bekara, 214.) I kaže:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ
وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ
تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ

„Divan uzor za vas je Ibrahim i oni koji su uz njega bili kada su narodu svome rekli: ’Uistinu, mi smo čisti od vas i onog šta obožavate mimo Allaha; mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će između nas ostati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali!’“ (El-Mumtehina, 4) I kaže:

وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ
عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى تَحْتَهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ
ٱلْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾

„Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, a i oni su zadovoljni Njime: za njih je On pripremio džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, i oni će vječno i zauvijek u njima boraviti. To je veliki uspjeh.“ (Et-Tevba, 100)

Allah, dželle še'nuhu, je one koji ih slijede u činjenju dobra učinio njihovim saučesnicima u pogledu Božijeg zadovoljstva i Dženneta koji im obećava. U sljedećem ajetu kaže:

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ مَعَكُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنكُمْ

„A oni koji kasnije vjenici postanu pa se isele i u borbi zajedno s vama učestvuju, - i oni su vaši.“ (El-Enfal, 75) I kaže Uzvišeni:

وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعۡدِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا وَلِإِخۡوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا
بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا غِلّٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٞ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾

„Oni koji poslije njih dolaze – govore: 'Gospodaru naš, oprosti nama o braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!'“ (El-Hašr, 10) I kaže:

وَءَاخَرِينَ مِنۡهُمۡ لَمَّا يَلۡحَقُواْ بِهِمۡۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٣﴾

„I drugima koji im se još nisu priključili – On je Silni i Mudri.“ (El-Džuma, 3)

Onaj ko slijedi prve muslimane on je od njih, a oni su najbolji ljudi poslije poslanika. A Muhammedov, sallallahu alejhi ve selleme, ummet je najbolji ummet i narod koji je ikada postojao. Spominje se u „Sahihu“, u više predaja, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Najbolja generacija je ona u kojoj sam ja poslan zatim oni koji ih slijede a zatim oni koji ih slijede.“*[3] Zbog toga je učenje i spoznaja njihova govora, u pogledu znanja i vjere i njihovih djela, bolja i korisnija od proučavanja govora i djela onih kasnijih u pogledu svih vjerskih znanosti, kao što je tefsir, usuli din i njegovi ogranci, zuhd, ibadet, ahlak, džihad i drugo. Oni su bolji od onih poslije njih, kao što na to upućuje Kur'an i sunnet. Slijeđenje njih je bolje od slijeđenja onih poslije njih. Znanje o njihovom slaganju i razilaženju u znanju i vjeri je bolje i korisnije od saznanja u pogledu onoga oko čega su se složili i razišli oni poslije njih. Jer, ono oko čega su se složili biva nepogrešivo, a oko čega su se razišli opet istina ne izlazi iz njihovog kruga. Moguće je prepoznati istinu u govoru nekog od njih. Ne trvdimo za njihov govor da je pogrešan sve dok se sunnetom ili Kur'anom ne dokaže suprotno. Otuda Uzvišeni kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ
فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا

[3] Bilježi ga Buhari, 5/190, knjiga «Šehadat», poglavlje, «la ješhedu ala šehadeti džur iza šehide», i u «Fadailu ashabin-nebijj», i u Rikaku, poglavlje «Ma juhzeru min zehretid-dunja...» Bilježi ga i Muslim, br, 2535, i Tirmizi, br. 2222 u «Fitenu», poglavlje «Ma džae fil-karnis-salis», Ebu Davud, br. 4657, i Nesai, 7/17 u «Imanu». I Ahmed, u «Musnedu», 4/426, 427, u hadisu Imrana ibn Husajna, radijellahu anhu.

„O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allah i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše.“ (En-Nisa, 59)

Što se tiče onih od kasnijih generacija - koji se ne trude da slijede prve generacije, njihov put i metode, niti poznaju njihov govor i djela - naći ćeš da mnogo onoga što govore i rade odstupa od govora ashaba i tabiina. A među njih spadaju: apologetičari, pobožnjaci suptilisti, sufije i drugi. Kod njih ćeš vidjeti da osnova u mnogim važnim vjerskim stvarima ono što misle da oko toga postoji *idžma'*-konsenzus a da uopšte po tom pitanju ne poznaju mišljenje selefa umeta, ili nekad znaju nešto od tog ali ne znaju ostalo. Ponekad zaključe da oko nečeg postoji *idžma'*-slaganje a ne poznaju osim svoje mišljenje i mišljenje neke od kasnijih grupacija i sekti. A ponekad spomenu mišljenje nekog od selefa. Ovo prvo je mnogo zastupljeno u mes'elama *usuli-dina* kao i u *furu'*-sporednim mes'elama. Naći ćeš da su knjige *ehlil-kelama*-apologetičara krcate time. Tako često spominju idžma' ili razilaženje a uopšte ne poznaju mišljenje selefa po tom pitanju. Čak šta više, naći ćeš da se govor selefa razilazi sa njima u njihovom govoru, kao što su mes'ele o Allahovu govoru, Njegovim djelima i sifatima-svojstvima. Zatim mes'ela o (stvorenosti) Kur'ana, mes'ela Allahova viđenja, kader i drugo.

Oni ako i spomenu konsenzus muslimana oni o tome ne posjeduju znanje. Ako je moguće saznati po nekom pitanju da postoji konsenzus onda oni nisu učeni i kompetentni da to ocjene jer ne posjeduju znanje o govoru selefa. A šta reći ako muslimani nemaju mogućnosti da saznaju oko čega se ovi slažu a ako čega se razilaze, za razliku od govora selefa gdje je u velikom broju slučajeva moguće doći do znanja o njihovim konsenzusima. Razilaženje i slaganje kod mnogih od kasnijih generacija se temelji na novotarskim postavkama i usulima, nasuprot kojih je prethodio idžma'-konsenzus selefa koji je suprotan njihovom mišljenju. Svako razilaženje koje se desi nakon što je prethodno postojao konsenzus selefa je kategorički pogrešno i neprihvatljivo. Kao što je učenje haridžija,[4] rafidija,[5] kaderija[6] i murdži'a.[7] Poznato je da se njihov govor i učenje

[4] Oni su se razišli sa Alijom ibn Ebi Talibom i protiv njega se borili. Većina ih je bila iz Beni Temima.

[5] Tako su nazvani kada su došli do Zejda ibn Alije ibn Husejna ibn Alije ibn Ebi Taliba. Tražili su od nega da se odrekne Ebu Bekra i Omera. On je rekao da se odriče onih koji se odriču od njh dvojice. A oni su rekli da će ga napustiti (ar. *rafeda*). Tako da su prozvani *rafidijama*.

[6] Tako su prozvani jer smatraju da su djela robova plod njihove moći i kudreta i zbog nijekanja kadera. Ovo povlači da je stvoritelj djela robova neko drugi mimo Allaha.

suprostavlja šerijatskim tekstovima i idžma'u ashaba. Za razliku od razilaženja koje se desilo među selefom. Za takvo mišljenje se ne kaže da se suprostavlja idžma'u već se odbija zbog postojanja šerijatskog teksta-*nassa*.

Ako bi neko rekao: „Tabiini su se složili na jednom od njihova dva mišljenja tako da time nestaje razilaženja." Ovo se temelji na dvije stvari. Prvo: U tom slučaju bi morali znati da u ummetu niko nije ostao ko zastupa drugačije mišljenje, a to je nemoguće. Drugo: Postavlja se pitanje: 'Da li ovo niječe razilaženje.' Moguće je uzeti mišljenje selefa oko kojeg se razilaze, ako za njega postoji dokaz, a to nije moguće od kasnijih generacija, jer kod većine suprotnih mišljenje, kasnijih učenjaka, postoji idžma' suprotan tom mišljenju a i *nasovi* upućuju na suprotno. Tako da je suprostavljanje idžma'u selefa kategorička greška. Zatim, treba znati da nije ostala mes'ela u ummetu a da o njoj nije govorio *selef*-dobri prethodnici. Oni su sigurno dali svoje mišljenje koje se ili slaže ili razilazi sa mišljenjem kasnijih učenjaka. Već smo prije ovoga pojasnili, na drugim mjestima, da su oni (selef) bolje pojasnili i više potrefili, te da su njihove greške manje od greški kasnijih učenjaka. Kasniji učenjaci su više griješili i to se ogleda u svim vjerskim disciplinama. Za ovo postoji mnogo primjera a ovdje nemamo mjesta da ih sve nabrajamo i analiziramo. A Allah, dželle še'nuhu, najbolje zna.

[7] Njih ima više vrsta. Tako neki od njih kažu: «Pored imana ne šteti grijeh kao što pored kufra ne koristi pokornost.»

POGLAVLJE: SELEFIJSKI ODGOJ U POGLEDU NESUPROSTAVLJANJA KUR'ANU

Treba znati ako je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, protumačio nešto od Kura'na ili neki hadis, onda nema potrebe za mišljenjem jezičara u tom smislu. Ako je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, objasnio šta podrazumjeva tekst Kur'ana i hadisa, po nekom pitanju, onda nema potrebe za mišljenjem učenjaka jezika, niti mišljenjem nekog drugog.

Zbog toga fekihi kažu: „Imena se djele na tri vrste: Vrsta čija se granica-definicija spozanje putem Šerijata, kao što je npr, namaz i zekat. Druga vrsta imena se može definisati putem jezika, kao što su imenice Sunce i Mjesec. I treća vrsta su imenice čije se značenje spoznaje običajnim putem. Primjer toga je riječ *'kabd'* i izraz *'ma'ruf'*. Ovaj izraz u suri En-Nisa' znači živjeti lijepo sa ženom, tako Uzvišeni kaže:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ

„I sa njima živite lijepo (bil-ma'ruf)" (En-Nisa, 19)."

Najveća blagodat kojom je Allah počastio muslimane je pridržavanje Kur'ana i sunneta. Jedan od temelja oko kojeg su se slagali ashabi, i oni koji su ih slijedili u dobru, je stav da se ni od koga ne prihvata mišljenje koje se suprostavlja Kur'anu. Nisu prihvatali mišljenje takvog, niti ono što bi racionalno zaključio niti njegov kijas. Kod njih je postojalo kategoričko pravilo koje potvrđuju jasni dokazi i ajeti da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, došao sa uputom i pravom vjerom i da Kur'an vodi jedinom ispravnom putu. U njemu su obavještenja o onima prije njih i o onome što će biti poslije njih i presuda između njih. Znali su da je on govor koji rastavlja istinu od neistine i da nije nikakva lakrdija. Onaj ko ga napusti, od silnika, Allah će ga uništiti, a ko bude tražio uputu mimo njega Allag će ga ostaviti u zabludi. On je čvrsto Allahovo uže i mudri govor. On je *siratul-mustekim* - Pravi put. Njega ne mogu pobijediti strasti niti jezici mogu izvrnuti njegova značenja. Ako se ponavlja više puta to ne znači da je stvoren. Stalnim ponavljanjem ne dosađuje ljudima kao što je slučaj sa drugim govorom. Njegova čuda nikada ne prestaju niti ga se ulema može zasititi. Onaj ko ga izgovara istinu je rekao a ko radi po njemu bit će

nagrađen a ko sudi po njemu bit će pravedan. Ko poziva njemu bit će upućen na Pravi put.[8]

Tako da je Kur'an imam-vodič koji se slijedi. Zbog toga nećeš naći nikoga od selefa da se svojim govorom, pameću i kijasom suprostavljao Kur'anu. Niti su tvrdili da imaju osjećaj, otkrovenje ili nadahnuće koje se suprostavlja Kur'anu. Niko od njih nikada nije govorio ono što se suprostavlja zdravoj pameti i predajama. A pogotovo nisu govorili da je obaveza tome dati prednost nad razumom i predajama, tj., nad Kur'anom, hadisom i govorom ashaba i tabiina. Niko od njih nije tvrdio da se otkrovenja, osjećaji i nadahnuće suprostavljaju Kur'anu i hadisu. A pogotovo niko od njih nije tvrdio da uzima znanje odakle ga je uzimao melek koji je dolazio Poslaniku. Niti je tvrdio da sa tog izvora uzima znanje o tevhidu i da svi poslanici uzimaju iz njegove svetiljke. Niko od njih nije tvrdio da je evlija, bolji od poslanika, i druge slične izreke koje izgovaraju *mulhidi*-bezbožnici. Ovakav govor u osnovi ne potječe od muslimana, on potječe od bezbožnika kršćana i židova. Među njima ima onih koji vjeruju da ima ljudi koji su bolji od poslanika, kao što tvrde za *havarijine*-Isaove učenike, oni su po njima kao poslanici. Za njih tvrde da su bolji od Davuda i Sulejmana, čak tvrde da su bolji od Musaa i Ibrahima. Selef nikada nije prihvatao nešto što se protivi ajetu, osim ako mu se suprostavlja drugi ajet, koji ga tumači, derogira, ili ako je prenesen hadis u Sunnetu koji ga tumači. Sunnet Allahova Poslanika tefsiri Kur'an i upućuje na njega. Ono što bi se suprostavljalo ajetu bi nazivali *nasihom*-derogurajući. *Nesh*-derogiranje je kod njih opšte ime za sve što derogira značenje ajeta koje bi moglo biti neispravno, iako ajet nije došao sa tim značenjem. Nekada bi šejtan u uši ljudi ubacivao pogrešno značenje ajeta pa bi Allah spuštao ajete i derogirao ono što je šejtan ubacio u uši ljudi od značenja na koje ajet ne upućuje. Oni i ovo nazivaju derogiranjem. Isto tako riječi Uzvišenog:

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ

„Zato se Allaha bojte koliko god možete“ (Et-Tegabun, 16) smatraju derogirajućim za riječi u ajetu:

---

[8] Ovo su riječi iz hadisa koji bilježi Tirmizi od Harisa ibn Abdullaha Hemedanija Eavera. On kaže: «Prošao sam kroz mesdžid a ljudi su spominjali hadise. Došao sam kod Alije i obavjestio ga. Zar su to već počeli raditi upita on? Da, rekoh. On reče: „Ja sam čuo Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kako kaže: 'Zaista će se desiti smutnje.' Šta je izlaz iz njih o Allahov Poslaniče, upitah? On reče: 'Allahova knjiga, u njoj je obavijest o onome što je bilo prije vas i o onome što će biti poslije vas i presuda među vama...'“ » Bilježi ga Tirmizi, br 2908, u knjizi «Sevapi Kur'ana», poglavlje «Vrijednost Kur'ana». Bilježi ga i Darimi, 2/435. U njegovom senedu se nalazi nepoznat ravija, a Haris Eaver je daif. Bilježi ga i Ahmed u „Musnedu“, 1/91 od Muhammeda ibn Ishaka.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ

„O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati.“ (Ali Imran, 102) Zatim ajet:

لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا

„Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti.“ (El-Bekara, 286) smatraju derogirajućim za Njegove riječi:

وَإِن تُبْدُوا۟ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ ٱللَّهُ ۖ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

„Pokazivali vi ono što je u dušama vašim ili to krili Allah će vas za to pitati; oprostiće onome kome On hoće, a kazniće onoga koga On hoće – Allah je kadar sve.“ (El-Bekara, 284)

I drugi slični primjeri ali ovo nije prilika da o tome opširno govorimo.

Ono što želimo istaći je slaganje da se Kur'anu ne može suprostaviti osim Kur'an a ne osjećaj, otkrovljenje, mišljenje, nadahnuće ili kijas. Jedna od prvih novotarija u islamu je novotarija s kojom su došle haridžije, a temelji se na pogrešnom razumjevanju Kur'ana. Oni nisu namjeravali da se suprostave Kur'anu ali su iz njega razumjeli ono na šta on ne upućuje. Mislili su da Kur'an ukazuje na na tekfir vlasnika grijeha. Vjernik je dobar i bogobojazan, a oni kažu: 'Ko nije dobar i bogobojazan takav je kafir i biće vječno u vatri'. Zatim su rekli: „Osman, Alija i oni koji ih podržavaju nisu vjernici, jer su presudili po onome što Allah, dželle še'nuhu, nije objavio.“ Tako možemo reći da se njihova novotarija sastoji iz dvije osnove: Prva. Onaj ko se raziđe sa Kur'anom i uradi nešto pogrešno, po svom nahođenju, takav je kafir. Druga. Osman, Alija i oni koji su ih podržavali su bili takvi.

Zbog toga je obaveza ograditi se od tekfirenja muslimana zbog grijeha i greški jer je to prva novotarija koja se pojavila u islamu. Nosioci tog učenja su *protekfirili,* - proglasili nevejrnicima, - muslimane i dozvolili njihovu krv i imetak.

PRI ŠIJAMA PREOVLADAVA LAŽ ZA RAZLIKU OD HARIDŽIJA

Od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, se prenose vjerodostojni hadisi[9] u kojima kori haridžije i naređuje borbu protiv njih. Imam Ahmed ibn Hanbel kaže: „Hadis o njima je spomenut na deset načina.“ Bilježi ga Muslim u svom „Sahihu“ a Buharija je također zabilježio dio njih. I pored svog ovog ukora oni su ipak imali namjeru da slijede Kur'an. A šta reći za one čije se novotarije suprostavljaju Kur'anu i vode okretanju od njega, i još, pored toga, muslimane proglašavaju nevjernicima, poput džehmija[10]. A što se tiče novotarija koje su osnovale šije, treba reći da oni time nisu namjeravali ispoljavanje vjere, njihov nijet je bio iskvaren. Spominje se da je osnivač šija bio munafik heretik. Osnova njihove novotarije se temelji na lažnim hadisima a vjerodostojne hadise niječu i proglašavaju lažnim. Zbog toga ne postoji među islamskim sektama niko ko više laže od njih, za razliku od haridžija jer među njima nema onih koji su poznati po laži. Skoro da nema niko od šija čiji su rivajeti vjerodostojni zbog mnogobrojnosti laži njihovih šejhova. Zbog toga su se autori sahih zbirki od njih okrenuli, i ne prenose hadise o Aliji - osim onih koji se prenosi od njegove porodice kao što su: Hasan i Husejn, Muhammed ibn Hanefijje, njegov pisar Ubejdullah ibn Ebi Rafi'. Zatim prijatelji Ibni Mesuda i drugi, kao što je Ubejde Selmani, Haris Temimi, Kajs ibn Abad i njima slični. Ovi su iskreni i pouzdani u pogledu onog što prenose od Alije. Zbog toga autori sahiha prenose njihove hadise.

Ove dvije grupacije, haridžije i šije, su se pojavile poslije Osmanova ubistva. Muslimani su za vrijeme Ebu Bekra, Omera i u prvom vremenu Osmanova hilafeta živjeli po sunnetu, složno i bez razilaženja. Zatim su se pred kraj Osmanova hilafeta pojavile stvari koje su neizostavno dovele do raskola. Tako se jedna grupa smutljivaca i zulumćara podigla i ubila Osmana. Poslije Osmanova ubistva muslimani se podjeliše. Kada su se na Sifinu dvije vojske sukobile potpisali su primirje u kojem će predstavnici obije strane donijeti konačnu presudu. Tada su se izdvojile haridžije i pobunili se protiv Alije ibn Ebi Taliba i odvojili se od njega u mjestu Harura'. Alija se ustegao od borbe protiv njih, te im reče: „Vi imate pravo kod nas da vam ne spriječimo udio u *fej'u*, niti da vam zabranimo ulazak u mesdžide.“ Sve dok nisu dozvolili muslimansku krv i imetak pa si ubili Abdullaha ibn Hababa i napali na jednu muslimansko stado.

[9] Pogledaj „Džami'ul-usul“, hadisi: br 7594, 7551, 7552 sve do 7560.

[10] Džehmije su sekta koja se pripisuje Džehmu bin Safvanu, koji je ubijen 128. h.g. zbog svojih novotarija. Oni negiraju Allahova lijepa imena. Također negiraju sva Allahova svojstva, za Kur'an kažu da je stvoren, tvrde da je iman samo spoznaja srcem. Iman se ne povećava niti smanjuje, Džennet i Džehennem nisu vječni - prolazni su, i jednog dana ce iščeznuti, i mnogo drugih stvari. Op.r.ed.

Alija je tada uvidio da je to skupina koju je spomenuo Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kada je rekao: „*Neki od vas će podcjenjivati svoj namaz spram njihova namaza i svoj post spram njihova posta, svoje učenje Kur'ana spram njihovog. Učit će Kur'an a on neće prelaziti njihov grkljan. Izlazit će iz vjere (brzinom) kao što strijela prođe kroz lovinu. Među njim će se pojaviti čovjek sakate ruke na kojoj će biti izraslina prekrivena dlakama.*" U drugom rivajetu stoji: „*Borit će se protiv muslimana a klonit će se mušrika.*"[11] Zatim je Alija održao govor ljudima i obavjestio ih o onome što je čuo od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, te reče: „*Oni su taj narod, prosuli su zabranjenu krv i napali su ljudima na njihovu stoku.*" Potom se Alija protiv njih borio, i kada je pomislio da neće naći znak ipak ga je pronašao pa je učinio sedždu zahvale Allahu.

U njegovo vrijeme su se pojavile šije ali su se prikrivali i nisu se javno pokazivali pred Alijom i njegovim sljedbenicima. Njih je bilo tri vrste. Jedna grupa je tvrdila da je on bog. Kada se Alija domogao ovih spalio ih je u vatri. Iskopao je jarkove kod ulaza u mesdžid Beni Kinde i spominje se da je tada u stihovima rekao:

Kad sam vidio munker

zapalio sam vatru i pozvao Kanbera

Bilježi Buhari u svom „Sahihu"[12] od Ibni Abbasa da je rekao: „Aliji su dovedeni *zindici*-heretici pa ih je spalio u vatri. Da sam ja bio na njegovom mjestu ne bih ih zapalio, zbog Poslanikove zabrane da se ne kažnjava Allahovom kaznom. Ja bi im osjekao glave, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: 'Ko promjeni vjeru ubijte ga.'" Ovo što je rekao Ibn Abbas predstavlja mišljenje većine fekiha. Druga skupina su *sabbe*-psovači. Do Alije je doprla

---

[11] Bilježi ga Buharija, 9/86 u «Fadailul-Kur'an», poglavlje, «Ismun men ra'a bikiraetil-Kur'an ev te'kulu bihi.» I u «Enbija'», poglavlje, «Alamatun-nubuvveti fil-islam», i u «Edebu», poglavlje «Ma džae fi kavli redžul vejleke». Zatim poglavlje «Istitabetul-murtedin», poglavlje «Kitalul-havaridž» i «Men tereke kitalel-havaridž liteelluf ve en la jenfire nasu anhu». Bilježi ga i Muslim, br 1064 u «Zekatu». Poglavlje «Zikrul-havarid ve sifatuhum». Bilježi se i u Muveti, 1/204-205, u «Kur'anu2, poglavlje, «Ma džae fil-Kur'an». Bilježi ga i Ebu Davud, br 4764 u «Sunetu», poglavlje «Kitalul-havaridž». I Nesai, 5/87 u „Zekatu", poglavlje, «Fil-muellefeti kulubuhum» i «Tahrimu demm». I Ahmed u „Musnedu", 3/33, 34, u hadisu Seida Hudrija, radijellahu anhu.

[12] 12/238, 239 u «Istitabetul-murtedin», poglavlje, «Hukmul-murted vel-murtede vestitabetuhum». I u «Džihadu», poglavlje, «La juazzebu bi azabillah». Bilježi ga Ebu Davud, br, 4351 u «Hududu», poglavlje, «El-hukmu fimen irtedde». I Tirmizi, br. 1458 u «Hududu», poglavlje, «Fil-murted». I Nesai, 7/104, u «Tahrimu dem», poglavlje, «El-hukmu fil murted». I b. Madže, br 2535 u Hududu», poglavlje, «Elmurted an dinihi». I Ahmed u Musnedu, 1/217, 282 i 322.

vijest o Ebu Sevda'u da je psovao Ebu Bekra i Omera. Pa je tražio da mu dođe ali je ovaj uspio pobjeći. Rečeno je da ga je tražio kako bi ga ubio, ali je ovaj uspio pobjeći. Treća skupina su *el-mufeddile*. Oni su Aliju uzdizali nad Ebu Bekrom i Omerom. A prenosi se u mutevatir perdajama da je Alija rekao: „Najbolji od ovog ummeta nakon poslanika je Ebu Bekr a zatim Omer." To bilježi Buharija u svom „Sahihu"[13] od Muhammeda ibn Hanefije da je on pitao svog oca: „Ko je najbolji čovjek poslije Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme?" Pa je rekao: „Ebu Bekr." A ko poslije? „Omer",- reče. Prve šije se nisu razilazile oko Ebu Bekrova i Omerova prvenstva već su se raspravljali oko prvenstva Alije nad Osmanom. Zbog toga Šerik ibn Abdullah kaže: „Najbolji ljudi poslije Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, su Ebu Bekr i Omer." Bi mu rečeno: „Zar tako govoriš a ti si šija?" „Sve su šije bile na ovome",- reče. Ovo je govorio na svom minberu. Zbog toga je Sufjan Sevri rekao: „Ko dadne prednost Aliji nad Ebu Bekrom i Omerom taj o muhadžirima i ensarijama ima loše mišljenje. Ne mislim da će se njegova djela dići do Allaha." To isto bilježi Ebu Davud u svom „Sunenu".[14] Kao da time odgovara Hasanu ibn Salihu ibn Hajju. Zejdije *saliha* su jedna od najboljih zejdijskih grupacija.

Šije u tom vremenu nisu posjedovale džema't niti imama niti države niti oružja kako bi se borili protiv muslimana a haridžije jesu. Haridžije su imale džema't, imama i svoju teritoriju koju su nazivali *darul-hidžra*, a teritoriju na kojoj su bili ostali muslimani prozvali su *darul-kufr vel-harb*, tj. teritorija kufra protiv koje se ratuje. Obje ove grupacije su napadale i tekfirile islamsku vlast. Većina haridžija tekfiri Osmana i Aliju i one koji ih podržavaju. Rafidije proklinju Ebu Bekra, Omera i Osmana i one koji ih podržavaju. Međutim, gledajući vanjštinom, haridžije su u to vrijeme pravile veći fesad jer su proljevali krv i uzimali imetak muslimana. Zbog toga su i izrečeni vjerodostojni hadisi u kojima se naređuje borba protiv njih. Hadisi koji naređuju ukor i borbu protiv njih su mnogobrojni, tako da po hadiskim učenjacima čak dosežu na stepen mutevatira, kao što su i hadisi o viđenju Allaha na Sudnjem danu, hadisi o kaburskoj patnji i smutnji i kao što su hadisi o šefa'tu i havdu. Također su preneseni hadisi koji kore kaderije i murdži'e, a neke od njih prenose autori *sunena*, kao što su Ebu Davud i Ibn Madže. Neki učenjaci pojačavaju te hadise i smatraju ih dobrim a neki učenjaci ih smatraju daif hadisima. Međutim, u vjerodostojnim predajama se prenosi da su ih ukorili Ibn Omer i Ibn Abbas.

[13] U «Fadailu ashabin-nebijji, sallallahu alejhi ve selleme», poglavlje, «Kavlu nebijji; lev kuntu muttehizen halila», i Ebu Davud, br 4629 u «Es-sunne», poglavlje, «Fi tefdil», i Ibn Madže, br 106 u «Mukaddimi», poglavlje, «Fi fadaili ashabi nebijji, sallallahu alejhi ve selleme».

[14] Bilježi ga Ebu Davud, br. 4630, sa vjerodostojnim senedom.

Što se tiče izraza *rafidija* taj se izraz prvi put pojavio u islamu kada je izišao Zejd ibn Alij ibn Husejn, početkom dvjestote godine, u vrijeme hilafeta Hišama ibn Abdulmelika a šije su ga slijedile. Kada je upitan o Ebu Bekru i Omeru on je izrazio prijateljski stav prema njima i predavao im rahmet, a oni su ga zbog toga napustili. Tada on reče: „*Rafedtumuni*", tj. „napustiše me". Tako su prozvani *rafidijama*. Rafidije slijede njegova(Zejdova) brata Ebu Džafera Muhammeda ibn Aliju. Za njega(tj. Zejda) se vežu šije *zejdije*. Od tog vremena šije se dijele na *zejdije* i *rafidije imamije*. Zatim, na izmaku generacije ashaba pojavile su se kaderije. Razlog novotarije s kojom su se pojavili je slabost njihove pameti da spoznaju iman u kader i iman u Njegove naredbe i kazne, prijetnje i obećanja. Oni su smatrali ako je tako da prije naredbe (Allah) ne može znati ko je pokorana a ko grešnik. Mislili su da onaj ko zna šta će biti da ne bi bilo lijepo od njega da to naređuje, jer već zna da onaj kome je naređeno da će Mu biti nepokoran. Zatim, smatrali su ako Allah zna ko će činiti nered, onda, po njima, nije lijepo da stvara onog ko će činiti nered. Kada je njihovo nijekanje prethodnog *kadera* – određenja stvari - stiglo do ashaba oni su im se žestoko suprostavili i odrekli ih se. Tako se prenosi da je Abdullah ibn Omer[15] rekao: „Obavjesti ih da ja sa njima nemam ništa niti oni sa mnom. Tako mi Onoga Kojim se zaklinje Abdullah ibn Omer kada bi neko od njih udjelio zlata koliko je brdo Uhud Allah to ne bi primio od njega dok ne povjeruje u kader." Zatim je spomenuo od svog oca hadis o Džibrilu koji je zabilejžio Muslim u svom „Sahihu", a bilježi ga Buhari i Muslim od Ebu Hurejre u skraćenoj verziji.[16]

---

[15] Navodi ga Muslim u svom „Sahihu", br. 8 u „Imanu" , poglavlje «Džibrilov opis islama i imana Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme» od Jahje ibn Ja'mera kaže: «Prvi ko je u Basri govorio o kaderu bio je Mabed Džuheni pa smo ja i Humejd ibn Abdurrahman Humejri otišli na hadždž ili umru pa smo rekli: «Ako susretnemo nekog od ashaba Allahova poslanika upitat ćemo ga o ovome što ovi govore o kaderu. Pa nam je bilo suđeno da susretnemo Abdullaha ibni Omera kako ulazi u mesdžid pa smo mu ja i moj prijatelj prišli, jedan sa desne a drugi sa lijeve strane. Mislio sam da će mi moj prijatelj prepustiti da ja govorim. Rekoh: «O Ebu Abdurrahmane, među nama su se pojavili ljudi koji uče Kuran i posjeduju znanje, pa je spomenuo njihovu stvar tj. da tvrde da nema kadera i da stvari nisu određene. „Kada ih susretneš obavjesti ih da ih se odričem i da sa mnom nemaju ništa",- reče Ibni Omer. „Tako mi onoga s kojim se zaklinje Abdullah ibn Omer, kada bi neko od njih imao zlata koliko iznosi brdo Uhuda a zatim ga udjelio to mu Allah ne bi primio dok ne povjeruje u kader". Zatim je naveo hadis Džibrila: «Pričao mi je moj otac Omer ibn Hatab, kaže: «Jednog dana dok smo sjedili kod Allahova poslanika pojavi se čovjek jako bijele odjeće i jako crne kose, na njemu se nije vidio trag putovanja,.. reče obavjesti me o imanu. Reče: «Iman je da vjeruješ u Allaha, Njegove melek, Njegove knjige, Njegove poslanike, Sudnji dan i da vjeruješ u kader, dobro ili zlo. Istinu si rekao...»

[16] Bilježi ga Muslim u „Imanu", br 8, poglavlje «Džibrilov opisi islama i imana Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme». I Tirmizi, br 2613, Ebu Davud br 3695, poglavlje o kaderu , i Nesai, 8/97 u «Imanu», poglavlje, «Natul-islam» u hadisu Jahje ibn Jamera. Buharija ga bilježi u

Zatim se pojavila rasprava o kaderu. Većina rasprava o tome se vodila u Basri i Šamu a jedan dio i u Medini. Na kraju je većina potvrđivala prethodno određenje tj. kader i prethodnu zapisanost djela. Rasprava se poslije svela na htijenje stvorenja i stvorenost djela robova. Zatim su se podjelili u dvije struje. Oni koji su nijekali. Oni kažu da čovjek ne može željeti ali može htjeti. On ne želi osim ono što mu je naređeno, i kažu da djela robova nisu stvorena. Drugi, nasuprot njih - koji se zovu *mudžebbire,* kao što je Džehm ibn Safvan, kažu: „Nema želje osim u kontekstu htjenja. Naredba i zabrana ne povlači htijenje." I kažu: „Rob uopšte nema djela ni moći. Jedino i samo je Allah taj koji radi i koji posjeduje moć." Zatim, Džehm je nijekao imena i svojstva. Spominje se da je rekao: „Allah se ne naziva nekim imenom, niti bilo kojim imenom kojim Ga nazivaju robovi, osim imena Kadir-Moćni, jer rob nije moćan." Haridžije su raspravljali o tekfiru grešnika od pripadnika kible. Za njih kažu da su nevjernici koji će vječno ostati u vatri. Ljudi su počeli o tome raspravljati. O tome su počeli raspravljati i kaderije nakon smrti Hasana Basrija. Amr ibn Ubejd i njegovi sljedbenici rekoše: „Oni nisu ni muslimani ni kafiri, oni će imati stepen između dva stepena a biće vječno u vatri." Tako da se slažu sa haridžijama da će biti vječno u vatri i da nemaju ništa od islama i imana ali ih nisu nazvali kafirima. Zatim su se izdvojili iz halke Hasana Basrija i njegovih prijatelja kao što je Katade, Ejub Suhtijani i drugi. Tako da su prozvani *mu'tezilama*[17] tj. 'oni koji su se izdvojili'. Tako su zvani od tog vremena nakon Hasanove smrti a spominje se da je Katade znao reći: „Oni su mu'tezile."

Zatim su se ljudi razišli oko imena i propisa tj., oko imena vjere, kao što su izrazi *muslim i mu'min* te *kafir i fasik* i oko propisa koji se odnose na ove na dunjaluku i ahiretu. Mu'tezile su se složili sa haridžijama oko propisa koji se na njih odnosi na ahiretu, mimo dunjaluka. Oni nisu ohalalili njihovu krv i imetak na dunjaluku, kao što je slučaj sa haridžijama. Ali su zato u pogledu imena izmislili novi termin, a to je *'menziletun bejne menziletejn'* tj., stepen između dva stepena. Ovo je posebnost kojom se ističu mu'tezile, a u ostalim stvarima i drugi sa njima učestvuju.

---

hadisu Ebi Hurejre, 1/106, u «Imanu», poglavlje, „Sualu džbril ennebijj, sallallahu alejhi ve selleme",i Muslim, br. 9 i 10.

[17] Mu'tezile su frakcija koja se pripisuje islamu, pojavili su se pred sam kraj emevijske dinastije. Dobili su ime Mu'tezile zbog toga što je Vasil ibn Ata' napustio (i'tezele) halku učenja imama Hasana El-Basrija. Od njihovih ubjeđenja je to da negiraju sva Allahova svojstva, počinilac velikog grijeha nije ni mu'min a niti kjafir - na dunjaluku, dok je takav na ahiretu kjafir koji će biti vječno u Džehennemu. Tvrde da je Kur'an stvoren, i druga vjerovanja, koja su suprotna tvrdnjama/vjerovanju/ ehli-suneta.

Zatim su se pojavile *murdži'e.* Većina njih je bila iz Kufe. Abdullahovi prijatelji nisu bili od murdži'a, niti Ibrahim Nehai i njemu slični. Oni su(tj. murdži'e) suprotnost haridžija i mu'tezila. Oni kažu: „Djela nisu od imana." Ova novotarija je blaža jer je većina razilaženja, u okviru ovog učenja, formalna i ne odnose se na *hukm*-propis. Fekihi kojima se pripisuje ovaj naziv (murdži'etul fukaha) kao što su Hamad ibn Ebi Sulejman, Ebu Hanife i drugi su složni sa ehli sunnetom da će Allah kazniti onog koga odluči da kazni od vlasnika velikih grijeha u vatri a zatim će ih izvesti iz vatre putem šefa'ta, kao što je to preneseno u vjerodostojnim hadisima.[18] Oni kažu da bi iman bio validan čovjek ga mora potvrditi svojim jezikom te da su propisana djela obavezna a onaj ko ih ostavi zaslužuje ukor i kaznu. Rasprava se dalje vodila oko toga da li su djela od imana i da li je ispravno izuzimanje (ar. *istisna*)[19] prilikom potvrde imana. Većina od toga je formalno razilaženje (ar. *ihtilaf lafzi*). Kada se uopšte spomene iman onda se pod tim podrazumjevaju i djela kao sastavni dio, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: *„Iman se sastoji od šezdeset i nekoliko ogranaka ili sedamdesete i nekoliko ogranaka. Najviši od toga su riječi 'la ilahe illallah' a najmanji je uklanjanje prepreke sa puta, a i stid je dio imana."*[20] A kada se za njega veže djelo kao što stoji u ajetu:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ

„Oni koji vjeruju i čine dobra djela..." (El-Bekara, 277)

Ovdje je spomenut ograničeno (ar. *mukajjeden*) spojeno. Ovde se može reći da djela ulaze u iman i da se djela ovde spominju kao poseban (ar. *has*) kod

[18] Hadis o šefa'tu bilježi Buharija, 13/395-397 u knjizi o tevhidu, poglavlje, «Govor Uzvišenog Gospodara sa poslanicima i drugima» Zatim u poglavlju o riječima Uzvišenog **«Što sam stvorio svojim rukama.»**, 13/332. zatim poglavlje o riječima Uzvišenog: **«Allah je sigurno sa Musaom razgovarao.»**, 13/397 i na drugim mjestima. Bilježi ga Muslim pod brojem 194 u knjizi «Iman», poglavlje «Najniži stepen stanovnika Dženneta.» Pogledaj „Džami'ul-usul", br 809, 8010, 8011, 8012, 8013 i pod drugim brojevima.

[19] Istisna (izuzimanje) je da neko kaže: "Ja sam mu'min inšaAllah!" Kada neko od ehli sunneta bude upitan: "Jesi li ti mu'min?" I on odgovori:"Jesam, inšaAllah!" Vjerujući da iman raste i opada i da je deredža mu'mina veća od deredže muslimana, a ne sumnjajući u svoje vjerovanje. Murdži'e tvrde da oni ovim sumnjaju u svoj iman i nazivaju ih "Šekkak" sumnjivci. Ovo je iz razloga što oni vjeruju da djela ne povećavaju niti umanjuju iman. Oni vjeruju da je iman uvjek isti. Zato murdži'e zabranjuju istisna(izuzimanje) u imanu. Op.red.

[20] Bilježi ga Buhari, 1748-49 u „Imanu", poglavlje «Umurul-imani bi lafz 'El-imanu bid'un ve sittune šu'betun vel-hajau šubetun minel-imani». I bilježi ga Muslim, br 35 u „Imanu", poglavlje «Bejan fi aded šuabil-iman, efdaluha ve ednaha ve fadiletul-hajai ve kevnuhu minel-iman.» Bilježi ga Ebu Davud, br. 4676, i Tirmizi, br 2617, i Nesai 7/110 i Ahmed u „Musnedu", 2/445 i Ibn Madže, u «Mukaddimi» br 57, svi preko Ebu Hurejre.

opšteg (ar. *ama*). A može se reći da ne ulazi pod njega ali je spojen sa njim, kao što je pri spomenu imena *miskin*-nevoljnik i *fekir*-siromašan. Ako se jedan od njih spomene podrazumjeva se i onaj drugi. A ako ova dva imena dođu spojena zajedno onda podrazumjevaju dvije posebne kategorije, kao što je u riječima Uzvišenog:

إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَٱلْمَسَٰكِينِ

„Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima...“ (Et-Tevba, 60) I kao što je spomenuto u ajetu o otkupu:

فَكَفَّٰرَتُهُۥٓ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَٰكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ

„Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite...“ (El-Ma'ida, 89) I kao što su Njegove riječi:

إِن تُبْدُوا۟ ٱلصَّدَقَٰتِ فَنِعِمَّا هِىَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ

„Lijepo je kada javno dajete milostinju, ali je za vas bolje da je dajete siromasima kad niko ne vidi...“ (El-Bekara, 271) Tako da su miskin i fekir jedno te isto.

Ovo objašnjenje, koje se odnosi na iman, isto tako se odnosi i na izraze *el-birr i et-takva i el-ma'ruf*, zatim izrazi *el-ism i el-udvan i el-munker*, čija se značenja razlikuju kada su pojedinačno i spojeno, što će uvidjeti onaj ko razmišlja o Kur'anu. Ovo smo objasnili detaljno u komentaru hadisa o Džibrilu u kojem je pojašnjenje da je osnova imana-vjerovanje u srcu. A to je vjerovanje u Allaha, meleke, kitabe, poslanike, kao što se bilježi u „Musnedu“[21] da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Islam je javnost a iman je u srcu.“* U drugom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: *„U tijelu ima jedan organ ako je on dobar bit će dobar i ostatak tjela, a ako se pokvari pokvarit će se i ostatak tjela. To je srce.“*[22] Ako je iman u srcu srce biva dobro tako da nužno i ostatak tjela biva dobar. Zbog toga je on plod onoga što je u srcu. Otuda su neki rekli: „Djela su plodovi ispravnog imana.“ Ako su djela posljedica zdravog srca onda ulaze u sastav imena (tj. izraza iman) kao što o tome govori Kitab i sunnet na više mjesta.

---

[21] „Musned“, 3/135, u hadisu Enesa ibn Malika, a njegov je sened daif.

[22] Bilježi ga Buharija, 1/117 u «Imanu», poglavlje, «Fadlun men istebre'e lidinihi», i u «Buju'u», poglavlje, «El-halalu bejjinun vel-haramu bejjinun». I Muslim, br 1599, u „Musakatu“, poglavlje, «Ahzul-halali ve terku šubuhat» u hadisu Nu'mana ibn Bešira.

U globalu možemo reći da oni koji su optuživani za akidet *irdža'a* (oni koji tvrde da djela ne ulaze u iman) kao što su Talk ibn Habib i Ibrahim Tejmi i njima slični, spadaju u ovi vrstu. Također nisu pravili izuzimanje (ar. *istisna'*) u pogledu imana. Govorili su: „Iman je ono što se nalazi u nama. Mi kategorički tvrdimo da iskreno vjerujemo." A *istisna'*-izuzimanje su smatrali sumnjom. Abdullah ibn Mesud i njegovi prijatelji su koristili *istisna'*. Prenosi se da se on povukao sa tog stava kada su sa njim razgovarali Muazovi prijatelji, međutim Ahmed je to nijekao a predaju o tome je ocjenio kao slabu.

U pogledu *istisna'a*-izuzimanja ljudi su se podjelili na tri mišljenja: Prvo. *Istisna'* je obavezan i ko ne koristi istisna' biva novotarom. Drugo *istisna'* je zabranjen i vodi u sumnju u pogledu vjerovanja. I treće mišljenje zastupa sredinu a to je da je *istisna'* dozvoljen a dozvoljeno ga je i ostaviti u određenom kontekstu. Ako pod *istisnaom*-izuzimanjem čovjek želi reći: „Nisam siguran da sve izvršavam što mi je Allah, dželle še'nuhu, naredio i nisam siguran da li će primiti moja djela",- onda to ne predstavlja sumnju za ono što je u njegovom srcu. Ovakav *istisna'* je dobar. Cilj toga je da čovjek ne garantuje za sebe niti može kategorički tvrditi da je uradio djelo u potpunosti kako je naređeno. Ovo se prima od njega jer su grijesi mnogobrojni a uvijek postoji opasnost od *nifaka* za većinu svijeta.

Ibn Ebi Mulejke kaže: „Susreo sam trideset ashaba i svi su strahovali od *nifaka*-licemjestva. Niko od njih nije govorio moj je iman kao iman Džibrila i Mikaila. Buharija je na početku svog „Sahiha" napisao poglavlje o Imanu i odgovor murdži'ama. Spomenuo je neke Ebu Hanifine prijatelje koje je ocjenio slabim u tom poglavlju. Ebu Hanife, Ebu Jusuf i Muhammed su govorili da mrze da čovjek kaže: «Moj iman je kao iman Džibrila i Mikaila ili kao iman Ebu Bekra. Već neka kaže da vjeruje u ono što vjeruje Džibril i Ebu Bekr.»

Ebu Hanife i njegovi prijatelji ne dozvoljavaju *istisna'* u imanu u smislu da su djela od njega i prezirali su murdži'e. Murdži'e su po njima oni koji ne obavezuju izvršavanje farzova i ostavljanje harama već se zadovoljavaju imanom srca. To što zabranjuju *istisna'* je zbog toga što smatraju da se iman ne može vezati za neki šart. Jer ono što je vezano za šart ne može biti osim ako se ne ispoštuje šart. Kao što su riječi ženi: „Ti si rastavljena ako Bog da." Tako ako iman uslovi nekim šartom, kao i druge stvari koje se uslove šartom, ne može se ostvariti osim s tim šartom.

Kažu: „Šart htijenja koji priželjkuje onaj ko ga izrekne ne može se ostvariti do Sudnjeg dana. Pa ako uslovi odluku radnjom o iskrenom vjerovanju i priznanju time se pokazuje htijenje i akt biva ispravan tako da nema potrebe za istisna'om-izuzimanjem. I jer istisna' dolazi na kraju govora i diže govor tako da

nestaje potvrda imana i akt o mu'minu. Možda ovaj ko istisna' koristi u potvrđivanju imana misli da i dalje iskreno vjeruje a to mu ga pobriše.

Kažem: Njihovo obrazloženje ovog pitanja se odnosi na onoga ko želi ući u islam pa onda postojanje imana uslovi htijenjem (vjerovatno misli na izraz „Ako Allah htjedne"). Pa tako mu se rekne da li vjeruje? On odgovori da vjeruje ako Bog da, ili prihvatam islam ako Bog da. Ili ako Bog da svjedočim da nema Boga osim Allaha i svjedočim, ako Bog da, da je Muhammed Božiji poslanik. Oni koji su koristili istisna'-izuzimanje od selefa i *halefa*-kasnijih muslimana, ne misle pod tim na postojanje imana već se ta obavijest odnosi na ono što je već postigao prethodno od imana. Oni su koristili izuzimanje ili zbog toga što opšti iman podrazumjeva ulazak u Džennet a njima nije poznat ničiji završetak (pa zbog toga dodaju „ako Bog da"). Tako kod njih ako bi se reklo nekom čovjeku: „Ti si kod Allaha mu'min i od stanovnika Dženneta",- on bi odgovorio: „Ja sam taj, ako Bog da." Ili bi koristili izuzimanje zbog toga što nisu sigurni da su došli sa potpunim imanom koji je obavezan, (zato bi dodavali „ako Bog da"). Zato kada bi nekom od njih bilo rečeno: „Ti si vjernik u Allaha, meleke, Njegove knjige", - on bi to potvrdio i ne bi vezivao ni za kakav šart. Ili bi rekao: „Ako pod tim misliš na iman koji čini krv i imetak svetim i zabranjenim ja sam mu'min, a ako pod tim misliš na riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾

„Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im učvršćuju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju, oni koji namaz obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju." (El-Enfal, 2-3) I Njegove riječi:

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾

„Pravi vjernici su samo oni koji u Allah i Poslanika Njegova vjeruju, i poslije više ne sumnjaju, i bore se na Allahovom putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni!" (El-Hudžurat, 15)

Ako pod tim misliš na iman koji se spominje u ovim ajetima onda kažem: 'Ja sam mu'min', i dodajem: 'ako Bog da'."

A što se tiče *istisna'a* niko ga nije koristio niti je propisan šerijatom. Svako ko bi povjerovao i primio islam to bi potvrđivao bez vezivanja za šart. Na osnovu toga može se zaključiti da je razilaženje u ovoj mes'eli formalno. Ono što su u tom pogledu jedni zabranjivali nije jednako onome što su ovi drugi smatrali poželjnim. Onaj ko bi potvrđivao (iman) potvrđivao bi to shodno stanju srca. To je istina i ne niječe vezivanje za šart koji se odnosi na savršenstvo imana i čovjekov završetak. Međutim, kod njih djela nisu od imana tako da je po njima islam isto što i iman.

Ono što je poznato od hadiskih učenjaka je da nema *izuzimanja* u islamu, a to je poznato i kao Ahmedovo mišljenje. U drugom rivajetu od njega se prenosi da je dozvoljavao izuzimanje, kao što je to objašnjeno u komentaru hadisa o Džibrilu i u drugim tekstovima o imanu koji se nalaze u Kitabu i sunnetu.

Kada bi čovjek rekao svojoj ženi: „Ti si rastavljena, ako Bog da",- oko toga postoji poznato razilaženje. Mi smatramo da ovdje treba razdvojiti stvari. Govor može ukazivati na dvije stvari. Nekada se pod tom izrekom misli na izvršenje *talaka*-razvoda a nekada se misli na zabranu razvoda. Ako pod riječima: „Ti si rastavljena" zaista misli na razvod onda riječi „ako Bog da" označavaju da je Allah htio da se desi razvod i on postaje punovažan. A ako je riječima „ako Bog da" to uslovio kako se ne bi desio ili ga je uslovio Božijim htjenjem da bude poslije toga, onda se ne smatra da ju je rastavio sve dok je ponovo ne rastavi nakon toga. A ako je poslije rastavi znači da je Allah htio da je rastavi. Oni koji kažu da spomen Allahova htjenja (riječi ako Bog da) označava sprovedbu *talaka* kažemo da nije tako. Mi kategorički znamo da talak-razvod ne biva dok je uistinu ne rastavi muž, ili neko koga je on ovlastio. Ako je nije razveo onda razvod i ne postoji. Ako kaže: „Ti si razvedena ako Allah htjedne", a pod tim podrazumjeva istinsko vezivanje za taj šart, onda talak-razvod ne biva sve dok je poslije toga zvanično ne rastavi. Isto važi ako pod tim misli da se rastava ne desi sada trenutno. Međutim, ako je zaista namjeravao sada da je rastavi a Božije htjenje je spomenuo kao potvrdu i pečat toga onda razvod biva punovažan. Ne poznajem nikoga da je povjerovao i da je to uslovio Božijim htijenjem. Ako je neko svoj iman uslovio nečim pa pod svojim riječima „Ja sam vjernik, ako Bog da", misli da će biti vjernik nekada poslije, kažemo da takav nije postao vejrnik. To bi bilo kao da nekoga pitamo: „Da li ćeš postati musliman?" A on rekne: „Postat ću ako Bog da." Ovakav nije prihvatio islam, naprotiv, i dalje ostaje na kufru. A ako pod tim misli da zaista vjeruje ali je njegov iman pod Allahovim htjenjem takav biva vjernikom. Međutim, izgovor ove rečenice bez ograničenja može podrazumijevati i ovo i ono. Nije dozvoljeno izgovarati tako nešto bez ograničenja kod prihvatanja vjerovanja. Zatim, osnova je da se za Allahovo

htjenje veže ono što će biti u budućnosti, a što se tiče prošlog i sadašnjeg vremena oni se ne mogu vezati za Allahovo htjenje. Oni koji su koristili izuzimanje nisu ga koristili kod prihvatanja i uspostave imana, kao što je prethodilo. A i kako bi kada im je naređeno da kažu:

قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ

„Recite: 'Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima...'" (El-Bekara, 136) I kaže Uzvišeni:

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَـٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ

„Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici – svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove..." (El-Bekara, 285)

Obavjestio je da oni vjeruju. Oni su povjerovali kategorički bez istisna'a-izuzimanja. Na svakom je obaveza da kaže: „Vjerujemo u Allaha i u ono što nam je objavio", kao što mu je to Allah, dželle še'nuhu, naredio bez izuzimanja. Ovo je stvar oko koje se slažu muslimani. Niko od selefa u ovome nije koristio izuzimanje. Ako je neko o sebi obavjestio da je vjernik ili da je bogobojazan onda je to bilo u kontekstu garancije tako da bi dodavao i riječi Allahova htijenja tj. želim i nadam se da je tako. Jer da bi iman bio potpun treba da bude prihvaćen od Allaha i nagrađen za njega, tako da se *istisna'* vraća na to a ne na ono što zna o sebi i što je potvrdio. Ovo se ne može vezati za Allahovo htijenje, već se kaže da će se to desiti Allahovom voljom, dobrotom i dobročinstvom, a riječi „ako Bog da" u tom slučaju znače potvrdu a ne vezivanje i uslovljavanje.

Nekada čovjek rekne: „Sigurno će biti tako ako Bog da." On je siguran da će to biti ali je radnju uslovio. U tom kontekstu su i riječi Uzvišenog:

لَتَدۡخُلُنَّ ٱلۡمَسۡجِدَ ٱلۡحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ

„da ćete sigurno u Časni hram ući bezbjedni – ako Allah bude htio" (El-Feth, 27)

Allah zna da će oni sigurno ući u njega. Ponekad i čovjek rekne: „Sigurno ću to uraditi, ako Bog da." On ne može potvrditi da će se to desiti ali

on to želi, zato dodaje biće „ako Bog da". Zatim njegova odluka može biti u smislu potvrde ali ne može potvrditi da će se to zaista i desiti. A ponekad tvrdnja može biti nesigurna uslovljena Allahovim htjenjem. Ako je stvar koja se namjerava učiniti uslovljena onda i odluka postaje uslovljena. Ovo je pod pretpostavkom da uslovljavanje postoji od početka ili da je stalno prisutno. Rječica «in» ne produžava odluku, a ako ta rječica dođe ispred glagola u prošlom vremenu prelazi u buduće vrijeme. Tako se kaže: „Ako dođe Zejd biće." Također u riječima Uzvišenog:

فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟

„Pa, ako budu vjerovali (fe in amenu) u ono u što vi vjerujete, na pravom su putu." (El-Bekara, 137) I riječi:

وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ

„A ako odbiju (ve in tevellev), tvoje je jedino da pozivaš..." (Ali Imran, 20)

A ako želi naglasiti prošlo vrijeme onda dolazi sa česticom «kane» kao što je u Njegovim riječima:

قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى

„Reci: 'Ako Allaha (in kuntum) volite, mene slijedite...'" (Ali Imran, 31)

Tako da je razdvojio između riječi: „Ja sam vjernik, ako Bog da." I između riječi: „Ako Allah bude htio biće moj iman."

Međutim, ako pod tim riječima podrazumjeva: „Ne znam kakvim će Allah učiniti moj završetak",- kao što je rečeno Ebu Mesudu: „Taj i taj čovjek tvrdi da je vjernik." –„Neka onda posvjedoči da je od stanovnika Dženneta",- reče. Time je želio reći ako je on vjernik kod Allaha - koji će umrijeti na imanu. Također, ako pod tim misli da on posjeduje iman Allahovim htijenjem. Što se tiče onih koji ne koriste *izuzimanje*, oni kažu da ne sumnjaju u iman koji je u njihovim srcima, a na njemu nema grijeha ako ne garantuje za sebe da će uraditi kako mu je naređeno. Allah, dželle še'nuhu, može primiti njegovo djelo makar i ne rekao: „Moj iman je kao iman Džibrila, Ebu Bekra, Omera", i druge slične izreke murdži'a. Tako je Mus'ir ibn Kidam govorio: „Ja ne sumnjam u svoj iman." Ahmed za njega ne kaže da je murdži'a. Murdži'e su oni koji kažu da djela nisu od imana. On je znao govoriti: „Ona su (djela) od imana ali ja ne sumnjam u svoj iman."

Sevri je znao reću Sufjanu ibni Ujejni: „Zar mu to nećeš zabraniti, a oni su iz jednog plemena." Govor o ovome je detaljno objašnjen na dugom mjestu. Ovdje želimo reći da je bilo razilaženja ove prirode u mnogim propisima među učenima a svi su bili sljedbenici imana i Kur'ana.

Što se tiče Džehma on je govorio: „Iman je puko vjerovanje srcem pa makar ga čovjek i ne potvrdio jezikom." Nije poznato da je ovako mišljenje iko zastupao od učenjaka i od poznatih imama ummeta. Čak šta više, Ahmed, Vekia i drugi su tekfirili onoga ko zastupa takvo mišljenje. Njegovo mišljenje su podržali Eš'arija i njegovi drugovi, s tim da oni još dodaju: „Svako koga je šerijat osudio kao nevjernika i mi ga osuđujemo kao takvog. Mi uzimamo za dokaz to što ga je zakonodavac protekfirio i poglasio njegovo srce bez imana." Njihov govor o imanu kao i govor drugih je detaljno objašnjen na drugom mjestu.

Osnova iz koje je proizišlo razilaženje jeste akidet onih koji vjeruju da kod vjernika ne može biti dio kufra i nifaka. Neki misle da po tom pitanju postoji idžma', kao što to spominje Eš'arija.[23] Ovo je osnova *irdža'a*-vjerovanja da djela ne ulaze u sastav imana, kao što je osnova akideta kaderija slabost pameti da pojmi vjeru u šerijat i kader zajedno. Po ovoj osnovi izrodile su se dvije stranke. Haridžije i mu'tezile kažu: „Mi znamo sigurno da su djela od imana, onaj ko ih ostavi ostavio je dio imana, a ako nestane jedan njegov dio nestaje čitav iman jer se iman ne može podjeliti, on je nedjeljiva cjelina. Kod roba se ne može objediniti iman i nifak-licemjerstvo. Tako ako čovjek ima grijeha znači da mu fali dio imana i zbog toga će vječno u vatru." Na drugoj strani umjerene murdži'e i njihovi fanatici kao što su džehmije kažu: „Mi znamo da su grešnici pripadnici kible i neće biti u vječno u vatri, već će izići iz nje, kao što na to ukazuju mutevatir hadisi. Zatim znamo iz Kitaba, sunneta i idžma'a imama da oni nisu kafiri otpadnici. Kitab naređuje da se kradljivcu odsječe ruka a ne da se ubije. Sunnet potvrđuje bičevanje onoga ko konzumira alkohol a ne njegovo ubijanje. Da su ovi kafiri-odmetnici od vjere bila bi obaveza da se ubiju." Mu'tezile se razilaze sa haridžijama po pitanju grešnika u dunjalučkim propisima. Haridžije se ne pridržavaju sunneta osim *mudžmel nasova* koji su protumačeni a ne prihvataju one koji se suprostavljaju vanjštini Kur'ana, po njima. Po tom njihovom poimanju stvari oni ne kamenuju bludnika niti smatraju da za krađu postoji *nisab*-tj. najmanja mjera zbog koje se osjeca šaka. Također kažu da se u Kur'anu

[23] *Ešarije* su skupina koja se pripisuje Ebu Hasanu Eš'ariju, koji je bio *mu'tezila*, nakon čega je ostavio taj pravac, pa je počeo slijediti pravac *kelabija* da bi se, pred kraj svoga života, vratio na put ehli sunneta. Preselio je 324. h.g. Od njihovih ubjeđenja je i to da potvrđuju sva Allahova lijepa imena, dok od Allahovih svojstava potvrđuju samo sedam, a ostatak objašnjavaju na svojstven način, bježeći od njihovog stvarnog značenja. Op.red.

ne spominje ubistvo *murteda*-otpadnika. Možda po njima postoje dvije vrste murteda.

O haridžijskom učenju smo čuli od ljudi koji to prenose od njih. Nismo uspjeli naći neku knjigu kao što smo imali prilike da gledamo u knjige *mu'tezila, rafidija, zejdija keramita, eš'arija, salimija* i učenjaka četiri mezheba i knjige *zahirija*, zatim knjige učenjaka hadisa, filozofa i sufija. Govor o učenju ovih grupacija je detaljno pojašnjen na drugim mjestima. Učenjaci sljedbenike strasti klasificiraju na različite načine. Tako ih neki dijele po vremenu njihova nastanka, pa na prvo mejsto stavljaju haridžije. Drugi ih dijele po težini i veličini njihovih novotarija, pa tako počinju sa murdži'ama a završavaju sa džehmijama. Na taj način ih dijele mnogi Ahmedovi prijatelji, kao što je njegov sin Abdullah, Halal, Ubej Abdullah ibni Beta i Ubej Feredž Makdisi. Obje skupine završavaju sa džehmijama jer su njihove novotarije najgore i najopasnije. Tako Buhari u svom „Sahihu" u poglavlju o imanu počinje sa odgovorom murdži'ama a završava sa poglavljem o tevhidu i odgovorom zindicima i džehmijama. Kada bi pisali poglavlje o *kelamu*-apologetici onda bi počinjali sa tevhidom i sifatima-Božijim svojstvima, pa bi prvo govorili o džehmijama. Tako je Ebu Kasim Taberi uredio svoju knjigu „Fi usuli sunne". Bejheki je za svaku kategoriju napisao posebnu knjigu. Tako je napisao knjigu o sifatima, knjigu o kaderu, knjigu o ograncima imana, knjigu o dokazima poslanstva, knjigu o proživljenju i povratku Allahu. Ove stvari su pojašnjene na drugim mjestima.

Ovdje želimo ukazati na razlog razilaženja u pogledu imena i propisa, oko imana i islama. Pošto su neki pomislili da se iman ne može djeliti pa su na osnovu toga rekli: „Ako uradi grijeh odlazi dio imana a samim tim odlazi i čitav iman jer se iman ne može djeliti, tako da dotični grešnik ostaje bez imana i kao takav ostaje vječno u vatri." Džehmije i murdži'e kažu: „Mi znamo da on neće vječno ostati u vatri i da nije kafir i otpadnik već da je musliman." Pa ako je musliman po njima on posjeduje potpun iman. Jer i po njma iman se ne djeli pa su imali potrebu da iman učine jednom cjelinom u kojem učestvuju svi pripadnici kible.

Fekihi murdži'e kažu: „Iman je vjerovanje srcem i govor jezikom." Kasnije su džehmije rekli: «„Da je iman iskreno potvrđivanje jezikom ali da nije obavezan nijemom i čovjeku pod prisilom, tako da je obaveza iskreno vjerovanje srcem." Murdži'e kažu: „Kada čovjek prihvati islam postaje vjernikom prije nego mu išta bude obaveza od djela." Sve ove grupacije niječu da se iman smanjuje. Od ashaba se prenosi da se iman povećava i smanjuje i to je stav imama ehli sunneta. Ibn Mubarek je govorio: „Iman se povećava", a izbjegavao bi spominjanje izraza *naks*-smanjivanje. U pogledu smanjenja od Malika se prenose

dva rivajeta. Kur'an na više mjesta spominje da se iman povećava. Šerijatski tekstovi ukazuju na njegovo smanjivanje kao što je hadis: „*Dok bludnik čini blud nije vjernik*“[24] i drugi slični tekstovi. Međutim, ovaj izraz-*naks* nije poznat u šerijatskim tekstovima, osim kod spomena žena. Tako Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Krnajve (ar. nakisat) pameti i vjere.*“[25] Pa je pojasnio da se krnjavost vjere odnosi na to što žena ne klanja i ne posti kada ima *hajz*-menzis. To više učenjaka uzima kao dokaz da se iman smanjuje. Osnova kod ehli sunneta je da se iman povećava na dva načina: sa strane narebe od Gospodara i sa strane radnji roba. Što se tiče ovog prvog kažemo da nije iman koji je naređen nekom pojedincu od vjernika kao iman koji je naređen svakom pojedincu. Na početku primanja islama čovjeku je naređen iman u određenoj mjeri, zatim im se poslije toga naređuju druge stvari i biva im obavezan iman u to. Zatim, nekada im bude naređeno da ostave nešto što im je bilo prethodno naređeno kao što je npr. promjena kible. Tako da je na početku islama od imana bilo obaveza okretanja prema Bejtul-Makdisu a zatim je od imana bilo zabrana okretanja prema Kudsu a obaveza okretanje prema Kabi. U jednom šerijatu iman može biti raznovrsne prirode.

Također, onaj kome je obavezan hadždž, zekat ili džihad ima za obavezu da vjeruje i spozna ono što mu je naređeno u tom kontekstu i da vjeruje da mu je Allah učinio obaveznim ono što nije drugima osim uopšteno. Ovome biva obaveza da vjeruje u to detaljno. Isto tako, kada čovjek tek prihvati islam biva mu obavezno opšte priznanje imana, zatim kada dođe vrijeme namaza biva mu obaveza da vjeruje u njegovu obaveznost i da klanja. Tako nisu svi ljudi izjednačeni u pogledu imana koji im se naređuje. Ovo je osnova u kojoj su pogriješile murdži'e. Oni su mislili da je iman cjelina i da su svi obveznici jednaki u pogledu imana. Tako su rekli: „Iman meleka, poslanika i najgrešnijeg čovjeka je jednak.“ Isto tako, ako bi neki grješnik izgovorio dva šehadeta ili proučio

---

[24] Bilježi ga Buharija, 5/86, u „Mezalimu“, poglavlje, «Ennehbu bi gajri izni sahibihi», i u „Ešribe“, prvo poglavlje, i u „Hududu“, poglavlje, «Zina ve šurbul-hamr», 12/101. I Muslim, br 57, u „Imanu“, poglavlje, «Bejan nuksanil-iman bil-measi» i Ebu Davud, br. 4689, u „Sunetu“, poglavlje, «Delil ala zijadetil-iman ve nuksanihi», i Tirmizi, br, 2627, u „Imanu“, poglavlje, «Ma džae la jezni zani ve huve mu'min», i Nesai, 8/64, u knjizi „Surak“, poglavlje, «Tazim serika», i Ahmed u „Musnedu“, 2/317 i 386, svi u hadisu Ebi Hurejre. Bilježi ga Buharija u „Hududu“, 12/7, poglavlje, «Sarik hine jesriku» i u „Hududu“, 12/101.

[25] Bilježi ga Muslim, br 79, u „Imanu“, poglavlje, «Bejan nuksan iman binuksan ta'at» i Ebu Davud, br. 4679 u „Sunetu“ u hadisu Abdullaha ibni Omera da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: «O skupino žena udjeljujte i puno činite istigfar vido sam da je vas najviše u vatri...» Bilježi ga također Buharija 2/374 u „Idejnu“ u „Zekatu“, „Savmu“ i „Hajdu“ i u knjizi „Šehadat“. I Bilježi ga Muslim, br. 889 u knjizi „'Idejn“, i Nesai, 3/187 u hadisu Ebi Seida Hudrija.

Fatihu njegov izgovor pomenutih stvari bi bio kao i izgovor nekog drugog od ljudi. Njemu kažemo: Jasno je da je iman kojim je Allah, dželle še'nuhu, obavezao robove raznovrsan, da se razlikuje po veličini i da među imanom ljudi postoji velika razlika. Tako je melekima obavezan iman koji nije obavezan ljudima. Poslanicima je obavezan iman u mjeri i stavarima koji nije obavezan drugim ljudima. Ulemi je obavezan iman koji nije obavezan drugima. Vođama biva obaveza ono što drugima nije. Ne misli se da je njima obaveza samo raditi ono što nije drugima već se misli i na vjerovanje i potvrđivanje. Iako je ljudima uopšteno obaveza da vjeruju u sve s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, međutim, većina njih ne zna pojedinosti o kojima je obavjestio. A ono što ne znaju ne može im biti obaveza da u to vjeruju i da to potvrđuju. Ono što nije naređeno robu od djela nije mu obaveza da to spozna. Tako onaj kome je naređen hadždž biva mu obaveza da spozna i nauči radnje i obrede hadždža i da u to pojedinačno vjeruje. Tako da njemu biva obaveza da radi i vjeruje u tom kontekstu ono što nije obaveza drugima. Isti je slučaj sa onim kome je obavezan zekat, njemu biva obaveza činiti i naučiti radnje kao i vjerovati u to pojedinačno što nije obaveza drugima. Njemu je to obaveza bez obzira da li znanje i djela smatra od imana, a ako smatra da sve to skupa ulazi u naziv imana onda je to potpunije. U svakom slučaju njemu je obavezan iman (dio imana) tj. vjerovanje koje nije obaveza drugima.

Otuda su neki ljudi uopšteno vjerovali u Poslanika pa kada su im naređene druge stvari u njih nisu povjerovali tako da su postali munafici, kao što su neki pali u nifak kada je naređena promjena kible a drugi su pali u nifak kad su muslimani poraženi na dan Uhuda, i slično tome. Zbog toga je Allah, dželle še'nuhu, munafike opisao u Kur'anu kako su vjerovali a zatim ponovo uznevjerovali. Kao što je to spomenuto u suri El-Munafikun. Isto to spominje u suri El-Bekara pa kaže:

مَثَلُهُمۡ كَمَثَلِ ٱلَّذِي ٱسۡتَوۡقَدَ نَارٗا فَلَمَّآ أَضَآءَتۡ مَا حَوۡلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمۡ وَتَرَكَهُمۡ فِي
ظُلُمَٰتٖ لَّا يُبۡصِرُونَ ١٧ صُمُّۢ بُكۡمٌ عُمۡيٞ فَهُمۡ لَا يَرۡجِعُونَ ١٨

„Slični su onima koji potpale vatru, i kad ona osvjetli njihovu okolinu, Allah im oduzme svjetlo i ostavi ih u mraku, i oni ništa ne vide! Gluhi, nijemi i slijepi su, nikako da se osvijeste.“ (El-Bekara, 17-18)

Grupa učenjaka selefa kaže: „Oni su spoznali a zatim su zanijekali, vidjeli su a zatim oslijepili.“ Neki od ovih su prvobitno vjerovali opštim imanom zatim su radili neke stvari u koje su vjerovali a u unutrini su bili munafici. Nisu mogli

ispoljiti odmetništvo zato su se služili nifakom. Primjer toga je ajet koji govori o naredbi džihada:

فَإِذَآ أُنزِلَتۡ سُورَةٞ مُّحۡكَمَةٞ وَذُكِرَ فِيهَا ٱلۡقِتَالُ رَأَيۡتَ ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ يَنظُرُونَ إِلَيۡكَ نَظَرَ ٱلۡمَغۡشِيِّ عَلَيۡهِ مِنَ ٱلۡمَوۡتِۖ فَأَوۡلَىٰ لَهُمۡ ﴿٢٠﴾ طَاعَةٞ وَقَوۡلٞ مَّعۡرُوفٞۚ فَإِذَا عَزَمَ ٱلۡأَمۡرُ فَلَوۡ صَدَقُواْ ٱللَّهَ لَكَانَ خَيۡرٗا لَّهُمۡ ﴿٢١﴾

„A kad bi objavljena jedna sura i u njoj spomenuta borba, ti si mogao da vidiš one čija su srca pritvorna kako te gledaju pogledom pred smrt onesviještenog! A bolja bi im bila poslušnost i razuman govor! A kada je borba već propisana, bolje bi im bilo da su prema Allahu iskreni.“ (Muhammed, 20-21)

U globalu, nemoguće je poreći da se iman kojeg je Allah, dželle še'nuhu, učinio obaveznim razlikuje shodno stanju ljudi i da je veličina imana i vjere shodno tome. Zbog toga je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, za žene rekao: *„Krnjave vjere i pameti.“* Za krnjavost vjere je rekao da žena u menzisu ne može klanjati i postiti a to je ono što Allah naređuje. Ovo nije krnjavost zbog koje se kažnjava već je to stanje u kojem se ne naređuje ibadet. Čovjek je potpun jer mu je naređen ibadet u svakom stanju. To ukazuje da je onaj kome je naređena pokornost i on je čini bolji od onog kome nije naređena pokornsot pa makar i ne bio grješnik. Ovaj je bolje vjere i imana a ovaj je slabiji ali se ne kažnjava i ne kori. Ovo je dodatak kao što je dodatak dobrovoljnih ibadeta. Međutim u ovom slučaju taj dodataj je jednoj osobi vadžib a drugoj nije. Tako ako (žena) ostavi ovaj dodatak ne zaslužuje kaznu zbog ostavljanja a ona druga osoba je potpunijeg imana. Tako Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: *„Najpotpunijeg imana je onaj vjernik koji posjeduje najljepši ahlak.“*[26] Ovo ukazuje na različitost imana lično u stvari u kojoj je naređen kao i u obavijestima lično u koje je obaveza vjerovati.

Druga vrsta. Razlika među ljudima u smislu izvršavanja imana iako im je svima podjednako obavezan. Neki smatraju da je ovo predmet razilaženja a obije su vrste u stvari predmet razilaženja. U pogledu ovog imana se također razlikuju. Nije iman kradljivca, alkoholičara i bludnika kao iman drugih. Niti je iman onog ko izvršava vadžibe kao iman onog ko propušta neke vadžibe. Kao što ni vjera i bogobojaznost ovog nije na istom stepenu vjere i bogobojaznosti

[26] Bilježi ga Tirmizi, br 1162 u knjizi „Rida'un", poglavlje «Pravo žene kod čovjeka.» I Ebu Davud, 4682 u «Essunne», poglavlje «Dokaz o povećanju i smanjivanju imana», i Ahmed u „Musnedu", 2/250 u hadisu Ebi Hurejre. Tirmizi kaže da je ovaj hadis *hasen-sahih*.

onog. Naprotiv, ovaj je bolje vjere i bogobojaznosti a isto tako je boljeg i većeg imana, kao što Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Najpotpunijeg imana je onaj vjernik koji posjeduje najljepši ahlak.*“ Nekada se kod roba može naći iman i dio nifaka, kao što se prenosi u dva „Sahiha“ da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Kod koga se nađu četiri stvari biće pravi munafik a kod koga se nađe jedna od tih osobina pri njemu će biti osobina nifaka sve dok je ne ostavi, a to su: kada govori laže, kada mu se nešto povjeri on to pronevjeri, kada obeća slaže i kada se svađa biva nepristojan.*“[27]

Osnova problema kod pomenutih grupacija je što su oni iman svatili kao cjelinu koja nema ogranaka i da je to nešto što mora biti jedinstveno kod svih ljudi, da se ne može povećati niti smanjiti, ili ga ima ili ga nema. Po njima svim robovima je propisan jedinstven iman i svi su robovi isto dužni raditi, tako da su pogrješili i u ovom i u onom, a zatim su se razišli kako je to već prethodilo.

Tako se murdži'e mogu svrstati u tri grupe. Njihova ulema i imami imaju najbolje mišljenje a to je da iman predstavlja vjerovanje srcem i potvrdu jezikom.

Džehmije kažu: „Iman je samo vjerovanje srcem a ko ga jezikom izgovori postaje vjernik potpunog imana, a ako bi samo potvrdio srcem bio bi od stanovnika Dženneta. A ako bude nijekao srcem onda je vjernik munafik od stanovnika vatre.“ Ovo je mišljenje kojim se odlikuju keramiti i oni su ga izmislili. Niko prije njih nije zastupao takvo mišljenje. To je zadnja novotarija koja se pojavila u pogledu definicija imana. Neki učenjaci prenose od njih da su još govorili da onaj ko potvrdi iman jezikom, mimo(bez) potvrde srcem, da će biti od stanovnika Dženneta. To je neispravno preneseno od njih već je njihovo mišljenje da onaj ko iman potvrdi jezikom mimo srca biva vjernikom potpunog imana ali će biti od stanovnika vatre. Na osnovu toga proizilazi da će vjernik potpunog imana, po njima, biti kažnjen, čak šta više, biće vječno u vatri. A prenosi se u mutevatir predajama od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, da je rekao da će iz vatre izići u čijem srcu bude imana koliko je zrno gorušice.[28] Ako bi rekli da neće vječno boraviti u vatri ali da biva munafikom onda to znači da će munafici izići iz vatre a o njima Allah, dželle še'nuhu, kaže:

إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾

[27] Bilježi ga Buhari, 1/84 u „Imanu“, poglavlje, „Znaci nifaka“, i Muslim br. 58 u „Imanu“, poglavlje, „Pojašnjenje svojstava munafika“. I Ebu Davud, br. 4688 u „Es-sunne“, i Tirmizi, br 2634 u „Imanu“, Nesai, 8/116 i Ahmed, 2/200 u hadisu Abdullaha ibn Amra ibn Asa.

[28] Ovo je dio hadisa o šefa'tu koji je prethodio.

„Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti i ti im nećeš zaštitnika naći.“ (En-Nisa, 145)

Allah, dželle še'nuhu, je zabranio svom Poslaniku da im klanja dženazu i da za njih traži oprosta. O tome On kaže:

ٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ

„Molio ti oprosta za njih ili ne molio, molio čak i sedamdaset puta, Allah im neće oprostiti.“ (Et-Tevba, 80) I kaže Uzvišeni:

وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ ۖ إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨٤﴾

„I nijednom od njih, kad umre, nemoj molitvu obavaljti, niti sahrani njegovoj prisustovati, jer oni u Allaha i Njegova Poslanika ne vjeruju i kao nevjernici oni umiru.“ (Et-Tevba, 84)

Obavjestio je da ne vjeruju u Allaha i Njegova Poslanika.

Ako bi ovi rekli: „Ovi su tajno svojim jezicima govorili riječi nevjerstva pa su zbog toga uznevjerovali. A vjernik biva onaj ko svojim jezikom potvrdi iman i ne rekne ništa što ga negira.“ Kažemo: Ako neko prikriva nifak ali ga ne izgovara jezikom i dalje biva munafikom. Jer Uzvišeni kaže:

يَحْذَرُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلِ ٱسْتَهْزِءُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾

„Licemjeri se plaše da se vjernicima ne objavi sura koja bi im otkrila ono što je u srcima licemjera. Reci: 'Samo se vi rugajte, Allah će doista na vidjelo iznijeti ono čega se vi plašite.'“ (Et-Tevba, 64)

Također Allah, dželle še'nuhu, o njima obavještava da oni svojim jezicima govore ono što nije u njihovim srcima i da su lašci. Tako kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

„Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha i u onaj svijet!'- a oni nisu vjernici.“ (El-Bekara, 8) I kaže:

إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَٰفِقُونَ قَالُوا۟ نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ ﴿١﴾

„Kad ti licemjeri dolaze, oni govore: 'Mi tvrdimo da si ti, zaista, Allahov poslanik!' – I Allah zna da si ti, zaista, Njegovo poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci." (El-Munafikun, 1)

A Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: *„Islam je javnost a iman je u srcu."* A Uzvišeni kaže:

۞ قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ

„Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: 'Vi ne vjerujete, ali recite 'Mi se pokoravamo!' jer u srca vaša prava vjera još nije ušla.'" (El-Hudžurat, 14)

A u dva „Sahiha"[29] se od Sada prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nekim ljudima nešto udjelio a jednom čovjeku nije pa sam rekao: „O Allahov poslaniče dao si tom i tom a toga i toga si ostavio a on je mu'min-vjernik." „Ili je *muslim*-musliman",- reče Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Pa je to ponovio dva ili tri puta." Govor o ovome je detaljno pojašnjen na drugom mjestu. O tome sam napisao čitav tom ako se izuzme ono što sam pisao i na drugim mjestima. Mnogo je mišljenja među ljudima o ovom imenu i njegovim nazivima (tj. imenu imana) jer je to osovina vjere oko koje se sve vrti. Nema ni jednog imena za koje se više veže sreća i nesreća, ukor i pohvala, nagrada i kazna nego što je ime «iman» i «kufr». Zbog toga se ova osnova naziva «mes'ele o imenima i propisima.» Vidio sam knjigu od Ibn Hajsema[30] u kojoj spominje da je iman samo govor jezikom. Vidio sam knjigu od Ibn Bakilanija u kojoj stoji da je iman samo vjerovanje srcem, a oba su živjela u istom vremenu i obojica su odgovarala mu'tezilama i rafidijama.

---

[29] Bilježi ga Buharija, 3/270, u „Zekatu", poglavlje, Riječi uzvišenog: «La jes'elunen-nase ilhafa», i u „Imanu", poglavlje, «Iza lem jekinil-islamu alel-hakikati ve kane alel-istislam.» Bilježi ga i Muslim u „Imanu", poglavlje, «te'elleuf kalbin men jehafu ala imanihi lidafihi.» Bilježi ga i Ebu Davud, br. 4683, 4684, 4685 u „Es-Sunnetu", poglavlje, «Delil ala zijadetil-iman ve nuksanihi.» I Nesai, 8/103, 104, u „Imanu".

[30] Alija ibn Abdullah ibn Muhammed ibn Hejsem Behrevi. Jedan od učenjaka iz trećeg hidžretskog stoljeća.

Ovdje želimo istaći da se *selef* čvrsto držao Kur'ana i imana. Kada se u ummetu pojavilo razilaženje onda su se oni koji su se razilazili podvojili u stranke. A ovi učenjaci, koji su došli sa pomenutim novotarijama, su postali njihovi izvori i autoriteti na koje se vraćaju a ne Kur'an i iman. Oni se oslanjaju i vraćaju na usul-osnove koje su izmislili njihovi šejhovi u pogledu tevhida, sifata, kadera, imana u poslanika i drugo. Zatim, ono što smatraju da se od Kur'ana slaže sa njihovim mišljenjem to prihvataju kao dokaz a ono što se od Kur'ana sa njima razilazi to protumače u nekom prenesenom značenju. Zato ćeš vidjeti, ako nešto dokazuju Kur'anom i hadisom, da ne vode računa o onome na što upućuje i šta znači taj ajet ili hadis, niti objedine sve što se u Kur'anu govori u tom kontekstu. Jer, u osnovi, oni se oslanjaju na druge osnove mimo tih ajeta. A što se tiče ajeta koji im se suprostavljaju njih tumače na svaki mogući način samo da ih odbiju. Nemaju za cilj da zaista pojme šta je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, želio reći i na šta je htio ukazati, već oni taj hadis citiraju samo kako bi odvratili protivnika od argumentovanja s njime.

Zato mnogi od njih, kao što je Husejn Basri i oni koji ga slijede, kao što je Razi, Amidi i Ibn Hadžib kažu: „Ako se ummet raziđe u tumačenju ajeta na dva mišljenja dozvoljeno je kasnijim generacijama doći sa trećim mišljenjem, za razliku od nekog propisa ako se raziđu na dva mišljenja." Oni time smatraju da je moguće da se ummet ujedinio na zabludi u tefsirenju nekog ajeta i hadisa, te da je Allah spustio neki ajet s kojim je htio istaći neko značenje a da to ashabi i tabiini nisu razumjeli. Tako, kada su došli ovi, rekoše: „Allah je time namjeravao istaći neko drugo značenje." Da oni dobro prostudiraju i pojme ovu izjavu ne bi je izrekli. Jer je osnova da se ummet ne može ujediniti i složiti na zabludi, niti može izreći dva različita mišljenja po nekom pitanju a da obadva budu pogrešna a da treće mišljenje, koje oni nisu zastupali i izrekli, bude ispravno. Oni ne primjećuju da ova njihova izreka može da znači da ono što je Allah htio reći ovim ajetom nije dostavljeno ummetu već da je dostavljeno zančenje koje On nije time namjeravao, sve dok nisu došli oni i dali svoje tumačenje. Shodno tome, cjelokupni ummet, prije njih, je po tom pitanju bio u džehlu i zabludi. Po tome proteklo je čak vrijeme ashaba i tabiina a da nisu znali pravo zančenje ajeta. Dvije skupine između njih su govorile: „Može imati ovo značenje a druga je rekla može imati neko drugo zančenje", da bi kasnije došli ovi i rekli moguće je da je Allah namjeravao nešto treće. Na osnovu toga ummet je bio u džehlu i zabludi u pogledu onoga što je Gospodar dostavio ljudima. Ovo smo podrobno objasnili na drugom mjestu.

Ono što želimo istaće jeste činjenica da se mnogi kasniji učenjaci u svojoj vjeri nisu oslanjali na Kur'an niti iman s kojiom je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, za razliku od selefa. Zbog toga je selef bio potpunijeg znanja i

imana, njihove grešeke su bile slabije a ono što su potrefili i pogodili je mnogobrojno, kao što smo to prethodno naveli. Osnova koju su utemeljili i koje su se držali je Allahova naredba koja se ogleda u Njegovim riječima:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾

„O vjernici, ne odlučujte se ni za što dok za to ne upitate Allaha i Poslanika Njegova, i bojte se Allaha! Allah, zaista, sve čuje i sve zna.“ (El-Hudžurat, 1)

Ovo je naredba vjernicima kojom je opisao meleke u suri El-Enbija kada je rekao:

وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَلَدًا ۗ سُبْحَٰنَهُۥ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم
بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ
وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ ۞ وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّىٓ إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ
جَهَنَّمَ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾

„Oni govore: 'Milostivi ima dijete!' Hvaljen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani. Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi. On zna šta su radili i šta će uraditi, i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati, a oni su i sami, iz stahopoštovanja prema Njemu, brižni. A onoga od njih koji bi rekao: 'Ja sam, doista, pored Njega, bog!' – kaznili bismo Džehennemom, jer Mi tako kažnjavamo mnogobošce.“ (El-Enbija, 26-29)

Allah, dželle še'nuhu, ih opisuje da oni ne govore dok im on (Poslanik) ne dopusti i da postupaju po njegovim naredbama. Ne obavještavaju o Njegovim sifatima niti ičem drugom dok On, subhanehu ve teala, ne obavjesti o tome. Tako da njihove obavjesti su prosljedba Njegovih vijesti i Njegova govora. U tom kontekstu u gore spomenutom ajetu je i rekao: **„Oni ne govore dok On ne odobri.“** Njihova djela su također shodno njegovim naredbama. Oni ne rade osim ono što im On naredi a oni mu se u tome pokoravaju.

Na taj način Uzvišeni opisuje i meleke vatre:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَٰٓئِكَةٌ
غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾

„O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti.“ (Et-Tahrim, 6)

Neki misle da je ovo u kontekstu potvrde. Drugi kažu da se to odnosi na prošlo vrijeme a da u budućnosti rade ono što im se naredi. Ispravnije od obije ove stvari je reći: Nemoguće je da se naredba odnosi na prošlo vrijeme iako oni imaju moć da se pokoravaju. Ako ne bi nešto uradili što im je naređeno, zbog slabosti, ne bi bili grješni. Pomenuti ajet ukazuje da ono što oni rade to rade iz pokornosti a ne iz slabosti. Onaj kome je nešto naređeno naredbu može ostaviti iz jednog od dva razloga, ili je nemoćan ili je grješnik koji se ne želi pokoriti. Ako je pokoran i želi da se pokori a uz to još posjeduje moć i snagu onda biva obavezan uraditi ono što mu je naređeno. Isti je slučaj sa spomenutim melekima koji se ne suprostavljaju onome što im je naređeno i izvršavaju što im se naredi. Uzvišeni opisuje meleke da oni:

ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ ۞
وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّىٓ إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾

„A meleki su samo robovi poštovani. Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi. On zna šta su radili i šta će uraditi, i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati, a oni su i sami, iz stahopoštovanja prema Njemu, brižni. A onoga od njih koji bi rekao: 'Ja sam, doista, pored Njega, bog!' – kaznili bismo Džehennemom, jer Mi tako kažnjavamo mnogobošce.“ (El-Enbija, 26-29)

Meleki vjeruju u obavijesti svog Gospodara i pokoravaju se Njegovoj naredbi i ne obavještavaju dok On ne obavjesti, niti rade dok im On ne naredi, kao što Uzvišeni kaže: **„Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi.“** Allah, dželle še'nuhu, je također naredio vjernicima da budu sa Allahom i Poslanikom. Ljudi ne slušaju direktno govor od Allaha već posredstvom poslanika. Tako da je na njima obaveza da ne govore dok to ne rekne poslanik koji im to dostavlja od Allaha i da ne rade dok im On to ne naredi, kao što Uzvišeni kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾

„O vi koji vjerujete! Ne istupajte ispred Allaha i Poslanika Njegovog, i bojte se Allaha! Allah, zaista, sve čuje i sve zna.“ (El-Hudžurat, 1)

Tj., ne dajite nečemu prvenstvo dok Allah to ne presudi na njegovom (Poslanikovom) jeziku. Ili drugim riječima, ne idite ispred Allaha i Njegova Poslanika u poslovima. Glagol *tukaddimu* ima ovdje značenje *tetekaddemu*, a to je glagol *lazim*. U jednom od kira'eta ovaj glagol se čita *tekaddemu* tj. ne idite ispred. Može se reći *kaddeme* i *tekaddeme* tj. ići ispred, kao što se kaže *bejjene* i *tebejjene* tj. obznaniti ili biti jasno. Ovaj glagol se može koristiti kao *muteaddi*-prelazni ali je ovdje u kontekstu *lazima*, tj. izraz *la tukaddimu* znači *la tetekaddemu* tj. ne idite ispred, odnosno ne radite prije nego vam se naredi i prije nego vam se dadnu upute i smjernice od Allaha i Poslanika. Zato je na svakom vjerniku obaveza da ne govori o vjeri osim u skladu s onim sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, i da ne ide ispred njega već da pogleda šta je on rekao. Tako da se tvoj govor slaže sa njegovim govorom i znanjem i da slijedi njegove naredbe. Na tome su bili ashabi, tabiini i oni koji ih u dobru slijede od muslimanskih imama. Zato se nisu suprostavljali *nassovima* svojom pameću niti su dolazili sa novim stvarima u vjeri mimo onoga s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Pa ako bi neko od njih htio nešto naučiti i spoznati, od vjere, gledali bi u ono što kaže Allah i Poslanik pa bi iz toga učili i na osnovu toga govorili i to bi koristili kao argument.

Ovo je osnova kod ehli suneta. Za razliku od novotara koji svoje osnove ne temelje na onome što su naslijedili od Poslanika već na osnovu svog mišljenja ili onog što oni prenose, pa ako se slaže sa sunnetom slaže, a ako ne, ne bi obraćali pažnju. Pa ako uvide da im se sunnet suprostavlja od njega bi se okretali tako što su znanje o tome pripisivila jedino Allahu (ar. *tefvid*) ili bi ga mijenjali tako što ga protumače u prenesenom značenju. Ovo je *furkan*-razlika između pripadnika imana i sunneta na jednoj i sljedbenika nifaka i novotarija na drugoj strani. Iako nekad ovi imaju veliki udio u slijeđenju sunneta ali pri njima ostaje onoliko nifaka i novotarija shodno omjeru koliko su otišli ispred Allaha i Njegova Poslanika i time se suprostavili Allahu i Poslaniku. Međutim, ako nisu znali da se to suprostavlja Poslaniku, a da su znali ne bi to govorili, ne spadaju u munafike već se smatraju novotarima krnjavog imana. Njihove greške će biti oproštene i neće biti kažnjeni.

POGLAVLJE: FURKAN-RAZLUČIVANJE ISTINE OD NEISTINE SLIJEĐENJEM ALLAHA I POSLANIKA

Svako ko se raziđe sa onim s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, takav ne posjeduje znanje niti je pravedan. Pri njemu je *džehl i zulm* i on slijedi strasti. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٢٣﴾

„...a već im je došla Uputa od Gospodara njihovog!" (En-Nedžm, 23)

Jer, ono o čemu obavjesti Poslanik to je istina, vanjštinom i unutrinom. Nemoguće je pojmiti da je istina suprotna tome. Onaj ko vjeruje suprotno tome njegovo ubjeđenje je neispravno, a neispravno ubjeđenje nije znanje. Ono što naređuje Poslanik je pravda i u tome nema zuluma i nepravde. Onaj ko to zabranjuje taj zabranjuje pravdu, a ko naređuje suprotno tome taj naređuje zulum. Sve što se suprostavlja Poslaniku je džehl, zulum, pretpostavka i ono za čim duše žude. Tako nešto može biti jedno od dvoje: U najboljem slučaju da se radi o stvari koja je bila propisana nekom poslaniku pa je to derogirano. A u najgorem slučaju se radi o stvari koju Allah nikada nije propisao već ju je neko drugi propisao. Sve ono što se suprostavlja Allahovom i Poslanikovom propisu, bilo da se radi o nečemu što je derogirano iz prijašnjih vjerozakona ili propisano od strane nekog drugog zakonodavca mimo Allaha i bez dozvole Allaha, kao što Allah kaže:

أَمْ لَهُمْ شُرَكَـٰٓؤُا۟ شَرَعُوا۟ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنۢ بِهِ ٱللَّهُ

„Zar oni da imaju bogove koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio?" (Eš-Šura, 21)

Moguće je da se obije ove stvari dese i odnose na neke sitne i precizne stvari kao idžtihad njihovih vlasnika pri čemu su uložili trud u traženju istine, a da takav ima i uspjeha u svom idžtihadu i da slijedi (sunnet) koji to prekriva. Takve stvari su se desile i nekim ashabima u mes'elama *talaka*-razvoda i *faraida*-nasljednog prava i slično. Ovako nešto se nije dešavalo u važnim i jasnim stvarima vjere jer je Poslanikovo objašnjenje po tom pitanju njima bilo poznato i očito, tako da se tome nije suprostavljao niko osim onih koji se otvoreno suprostavljaju Poslaniku. A što se tiče ashaba oni su se čvrsto držali Allahova užeta i Poslanika uzimali za sudiju u međusobnim sporovima. Nisu davali prednost ničijem mišljenju nad Allahom i Poslanikom a kamoli da se namjerno

suprostave Allahu, dželle še'nuhu, i Njegovu Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme. Kada se vrijeme oduljilo mnogim ljudima je postalo nejasno ono što je među ashabima bilo jasno i očito. Mnogi ljudi su počeli smatrati sitnicom stvari koje su bile velike i važne kod ashaba. Tako da se među kasnijim generacijama umnožilo suprostavljanje Kitabu i sunnetu što nije bio slučaj kod selefa. Ako su bili mudžtehidi u tom pogledu Allah, dželle še'nuhu, će im oprostiti njihove pogreške i nagradit će ih za njihov idžtihad. Neki od njih mogu imati nagradu pedeset od njih (shodno hadisu), jer su ashabi imali pomagače koji su ih pomagali na putu vjere a neki od kasnijih muslimana nisu imali pomagače. To što će oni imati mnogostruku nagradu ne znači i da su bolji od ashaba. Dobri među njima nisu na stepenu dobrih među ashabima. To što su ashabi od prvih muslimana i što su bili uz Poslanika i prvi vodili džihad i neprijateljski se odnosili prema nevjernicima iz ljubavi prema Poslaniku i vjerovanja i pokornosti njemu, oni su vjerovali u ono što je obavjestio i što je obavezao prije nego se vjera proširila, njegova riječ uzvisila i umnožili pomagači vjere i dokazi njegova poslanstva, oni su ga pomagali i pored malobrojnosti vjernika a mnogobrojnosti kafira i munafika, oni su u tim teškim trenucima udjeljivali svoje imetke želeći time Allahovo zadovoljstvo, Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je (zbog toga) obavjestio da niko ne može postići njihovu nagradu. Tako u dva „Sahiha" stoji: *„Nemojte psovati moje ashabe, tako mi onoga u čijoj je ruci moja duša kada bi neko od vas podjelio zlata koliko je brdo Uhud ne bi dostigao vrijednost njihovog pregršta niti njegove polovine."*[31] U vjerodostojnim hadisima se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Najbolja generacija je ona u kojoj sam ja poslan zatim oni koji ih slijede a zatim oni koji ih slijede."*[32] Prva generacija u globalu je bolja od druge, druga od treće a treća od četvrte. Međutim, moguće je da u četvrtoj generacija ima pojedinaca koji su bolji od pojedinaca iz treće generacije. Isto to se može reći za treću i drugu. Da li se može reći da je neko mimo ashaba bolji od nekog od slabijih a ne najboljih ashaba? Oko ovog postoji razilaženje na dva mišljenja koje pripovjeda Kadi i drugi. Neki ljudi pokušavaju porediti Omera ibn Abdulaziza sa Muavijom. A treba znati da je Muavija ashab koji se ističe džihadom sa Poslanikom a Omer ibn Abdulaziz se odlikuje pravdom, zuhdom i strahom od Allaha. Ovo je detaljno pojašnjeno na drugom mjestu. Ovdje želimo istaći da onaj ko se suprostavi Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, nemoguće je da se sačuva od slijeđenja svojih pretpostavki i onog za

[31] Buhari 7/27-28 u „Fadailuashabi nebijji", poglavlje, «Lev kuntu muttehizen halila» i Muslim u „Fadailus-sahabeti", poglavlje, «Tahrim sebbus-sahabeti», br. (2541), Ebu Davud, br. 4658, Tirmizi, br. 3860 i Ahmed, u „Musnedu", 3/11, 45 preko Ebu Seida Hudrija.

[32] Tahridž ovog hadisa je prethodio.

čim teže duše, kao što je to Uzvišeni rekao za mušrike koji obožavaju Lata i Uza'a kada je rekao:

إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٢٣﴾

„Oni se povode samo za predpostavkama i onim za čim duše žude, a već im je došla Uputa od Gospodara njihovog!“ (En-Nedžm, 23)

Za one koji nazivaju meleke ženskim imenima kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ ۖ
إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن
ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن
ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾

„Oni koji ne vjeruju u onaj svijet nazivaju meleke imenima ženskim, a o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi. Zato se ti okani onoga koji Kur'an izbjegava i koji samo život na ovom svijetu želi, to je vrhunac njihova znanja -, Gospodar tvoj dobro zna one koji su skrenuli s Njegova puta i On dobro zna one koji su na Pravom putu.“ (En-Nedžm. 27-30)

Oni su meleke smatrali ženskinjem, kao što kaže: **„Oni meleke koji su robovi Milostivoga ženskinjem nazivaju.“**

Uzvišeni kaže:

وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا ۚ أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ
وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾

„Oni meleke koji su robovi Milostivoga ženskinjem nazivaju. Zar su oni prisustovali stvaranju njihovu? – Njihova tvrdnja biće zapisana i oni će odgovarati!.“ (Ez-Zuhruf, 19)

Za njih je rekao da oni slijede svoja mišljenja i pretpostavke. Ovdje je čista obavijest u kojoj nema djela, a tamo kaže: **„i onim za čim duše žude.“** Jer su ih obožavali i dozivali. Tako da su ibadet i djelo bili po strastima pa kaže:

„Slijede samo pretpostavke i onim za čim duše žude.“ A za ono s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže:

وَٱلنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلْهَوَىٰٓ ﴿٣﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْىٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُۥ شَدِيدُ ٱلْقُوَىٰ ﴿٥﴾

„Tako mi zvijezde kad zalazi, vaš drug nije s Pravog puta skrenuo i nije zalutao! On ne govori po hiru svome to je samo Objava koja mu se obznanjuje, uči ga jedan ogromne snage.“ (En-Nedžm, 1-5)

Svako ko se suprostavlja Poslaniku ne izlazi iz kruga onih koji slijede pretpostavke i ono za čim čeznu duše. Ako vjeruje u ono što govori, a zato ima dokaz na koji se poziva, onda, u najboljem slučaju, to je pretpostavka koja ne koristi istini. Kao što je primjer dokazivanja sa neispravnim kijasom ili lažnom predajom ili da dođu sa tekstom za koji vjeruju da je od Allaha a ispostavi se da je to objavio šejtan. Ove tri stvari su osnova suprostavljanja sunnetu a što ljudi navode kao dokaz. Tako nekada dokazuju nešto racionalnim dokazima a misle da se radi o *burhanima*-tj. jasnim i kategoričkim dokazima, a ustvari radie se o složenim šubhama koje su spoj uljepšanih izraza i nejasnih značenja, gdje ne prave razliku između istine i neistine. Tako nešto se uviđa kod svih koji se suprostavljaju Kur'anu i sunnetu. Njihovi dokazi su sastavljeni od nejasnih i dvosmislenih izraza. Pa kada dođe do provjeravanja i detaljnog analiziranja uoči se istina od neistine. Ovo je stanje racionalnih dokaza. Ako se takav poziva na božanske dokaze, onda njegov dokaz predstavlja ili laž na Poslanika ili taj dokaz uopšte ne upućuje na to za šta ga ovaj lažac koristi kao dokaz. Tako da zabrana dokazivanja sa tom predajom dolazi iz pravca seneda ili metna i značenja, kako je to već spomenuto. Ovo su božanski dokazi (ar. *hudžedž sem'ije*), to su dokazi onih koji se služe jasnim znanjem.

A što se tiče dokaza onih koji tvrde da imaju otkrovenja i nadahnuća, kažemo da je moguće da ljudi od istine imaju nadahnuće, kao što se to navodi u dva „Sahiha“ da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„U narodima prije vas je bilo onih koji su nadahnjivani, ako u mom ummetu postoji takav onda je to Omer.“*[33] Omer, radijellahu anhu, je znao reći: „Približite se onima koji su pokorni i slušajte od njih ono što kažu. Njima se otkrivaju istinite stvari.“

[33] Bilježi ga Buharija, 7/40-41 u „Fadailun-nebijj“, poglavlje, «Menakibu Omer, radijellahu anhu» bilježi ga spojeno i kao muallek hadis. Bilježi ga i u „Enbija“, poglavlje, «ma zukira an Beni Israil». I Muslim, br. 2398 u „Fadailus-sahabe“, poglavlje, «Mi fadail Omer ibn Hatab». I Ahmed u „Musnedu“, 6/55, u hadisu Aiše, radijellahu anha.

Tirmizi[34] bilježi od Ebu Seida da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Bojte se pronicljivosti vjernika jer on gleda Allahovim nurom*“, a zatim je proučio riječi Uzvišenog:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾

„To su, zaista, pouke za one koji posmatraju.“ (El-Hidžr, 75)

Neki ashabi su rekli: „Allah istinu dostavlja na njihova srca i u njihov sluh.“ Bilježi Buharija[35] u svom „Sahihu“ od Ebu Hurejre da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Moj će mi se rob neprestano približavati nafilama sve dok ga ne zavolim, kada ga zavolim biću njegov sluh kojim sluša, i vid kojim gleda, i ruka kojom radi i noga kojom hoda.*“ U drugom rivajetu stoji: „*Sa mnom sluša, sa mnom gleda, sa mnom izvodi pokrete ruku i sa mnom hodi.*“ Obavjestio je da gleda istinom i sluša istinu.

Tako su znali govoriti: „*Sekinet* – smiraj govori Omerovim jezikom.“ Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Ko bude tražio sudstvo i bude pomognut na tome neka se ovlasti, a ko ga ne bude tražio i ne bude pomognut na njemu Allah će mu spustiti meleka koji će ga uputiti.*“[36] A Allah, dželle še'nuhu, kaže: **„...sama svjetlost nad svjetlošću“** (En-Nur, 35) Iman sa svjetlom Kur'ana, a Uzvišeni kaže:

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ

„Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov?“ (Hud, 17)

To je vjernik koji je na jasnoj uputi od svog Gospodara a svjedok koji ga slijedi je Kur'an. Allah svjedoči u Kur'anu onim na čemu su vjernici od upute i imana. Ovaj dio potvrđuju vješti filozofski teoretičati kada govore o obaveznosti teorije kako bi se steklo znanje. Njima je rečeno: „Matematičari, pobožnjaci i

[34] Bilježi ga pod brojem, 3125 u Tefsiru, poglavlje, «Min suretil Hidžr.» U njegovom senedu je Atije Evfi a on je daif. Bilježi ga Sujuti u „Derul-mensur“, 4/103, i pripisuje ga Ibni Džeriru i Ibni Ebi Hatimu, Bilježi ga Buharija u Tarihu i Ibn Sinij i Ebu Nuajm u „Tibbu“. Bilježi ga Ibn Merdevije i Hatib.

[35] Pogledaj „Fethul-bari“, 117292-295, u „Rikaku“, poglavlje, «Tevadu'un». Pogledaj šta je rekao hafiz Ibn Redžeb Hanbeli u „Džami'ul-ulum vel-hikem“ u pogledu ovog hadisa, str 313.

[36] Bilježi ga Ebu Davud, br. 3578 u „Akdije“, poglavlje, «Fi talebil-kadai ve teserru'i ilejhi», i Tirmizi, br. 1323 i 1324, u „Ahkamu“, poglavlje, «Ma džae fil-kadi» i Ibn Madže, br. 2309, u „Ahkamu“, poglavlje, «Zikrul-kudati», i Ahmed u „Musnedu“, 3/118-220 u hadisu Enesa, a hadis je hasen.

drugi stječu sigurne nauke bez filozofskog teoretisanja. Tako je šejh kojeg zovu Kebir rekao Raziju i njegovom prijatelju kada su mu rekli: „O šejh, čuli smo da ti poznaješ sigurno znanje (ar. *ilm jekin*)!?" „Da",- reče. „Kako možeš znati a mi debatišemo i teoretišemo dugo vremena, pa kada god on nešto spomene ja ga pobijem a kada ja nešto spomenem on to pobije." „To su stvari koje obuzimaju dušu a duša je nemoćna da ih odbaci",- reče šejh. Oni su se tome čudili i stalno ponavljali taj govor. Jedan od njih je tražio da mu se desi to pa ga je šejh podučio i odgojio dok mu se to nije desilo a bio je mu'tezila koji niječe. Pa mu je šejh pojasnio da je istina sa onim koji potvrđuju (Allahova svojstva) i da je Allah, dželle še'nuhu, iznad nebesa pa je to nužno spoznao.

Vidio sam ovu priču u rukopisima kadije Nedžmudina Ahmeda ibn Muhameda ibn Halefa Makdisija i spominje da mu je to ispričao šejh Kebiri. Tu mi je priču pripovjedalo više ljudi ali sam lično vidio njen rukopis. Mnogo je govora među ulemom kao što je ovaj. Ovaj opis, koji je spomenuo šejh, predstavlja odgovor njima shodno onome što su oni znali. Jer oni su znanje dijelili na nužno i teoretsko. Teoretsko se veže za nužno. *Ilm-darura*-nužno znanje je ono koje je obavezno uz duše stvorenja i nije moguće da se odvoji od njih. Ovo je definicija kadije Ebu Bekra Tajjiba i drugih. Njegova posebnost je u tome što je to znanje stalno uz čovjek i ne može ga od sebe odagnati. On im reče: „*Ilm jekin*-sigurno znanje kod nas je ovakve prirode, to je znanje od kojeg se ne može odvojiti. A *varidat*-ono što se spusti na dušu jer se time pribavlja znanje smirenosti koje obavezuje rad po njemu."

Ovo su priznali mnogi vješti teoretičari od njihovih prethodnika kao što su El-Keja i Gazali kao i kasniji učenjaci poput Razija, Amidija i drugih. Oni kažu: „Mi ne niječemo da ljudi pribavljaju nužno znanje na način na koji mi pribavljamo teoretsko. Ovo ga ne pobija. Ali ako nije nužno znanje onda mora imati dokaz a dokaz je uslovljen onim na šta upućuje, tako da nijekanje dokaza povlači nijekanje onoga na šta on ukazuje." Kažu: „Ako pobija to ubjeđenje-vjerovanje koje je postigao onda mora pobiti nešto što nužno zna, a to je dokaz, a ako nije tako onda je to stvar na koju se ne treba osvrtati." Ovo je podrobno objašnjeno na drugom mjestu. Ono što želimo ovdje naglasiti je da se stvari ovakve vrste dešavaju nekada kod onih za koje misle da su velikani a nekada kod onih koji ne mogu razlučiti istinu od neistine, kao što se dešava u racionalnim i božanskim dokazima. Tako neko od ovih čuje neku poruku, ili vidi nekoga ko mu naredi neku određenu stvar, a ta poruka bude od šejtana i taj koji mu se obraća bude šejtan a on misli da je to neki Allahov evlija ili čovjek gajba. A ti ljudi od gajba su ustvari džini a on misli da se radi o ljudima. Nekada mu se možda predstavi i kaže: „Ja sam Hidr, ili Ilijas." Nekada čak rekne da je Muhammed ili Ibrahim-Allahov prijatelj, Mesih, Ebu Bekr ili Omer. Nekada

rekne da je određeni šejh ili neki šejh o kojem oni imaju lijepo mišljenje. Nekada sa njim poleti kroz zrak a nekada mu donese hranu ili piće tako da pomisli da se radi o kerametu ili misli da se radi o Božijem znaku i mu'džizi, što bi po njemu trebalo da ukazuje da je on čovjek gajba ili neko od meleka a ustvari radi se o šejtanu koji ga zavitlava i obmanjuje. Ovo i slično tome se često dešava a ja lično poznajem mnoge takve događaje, kao što znam mnoge greške u pogledu božanskih i racionalnih dokaza. Ovi slijede pretpostavke koje ništa ne doprinose istini. Da nisu davali nekim mišljenjima prednost nad Allahom i Poslanikom i da su se čvrsto držali Kitaba i sunneta onda bi im bilo jasno da je to od šejtana. Mnoge od njih ćeš vidjeti kako slijede svoje osjećaje i tzv. otkrovenja i ono što on smatra lijepim, bez upute i znanja, i tako potpadne pod kategoriju onih koji slijede strasti. Najbolji od njih su oni koji slijede pretpostavke i ono za čim žude duše. Kada od ovih zatražiš dokaz za ono što rade oni se pozovu na one koje vole od očeva i njihovih prethodnika. Isto tako su govorili i mušrici kada su rekli:

إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾

„Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu." (Ez-Zuhruf, 23)

Ili u protivnom se pozovu na Božije određenje, tj., tvrde da da je tako Allah htio i da ih je ostavio da rade po prohtjevima. Htijenje njihovih duša je shodno njihovoj moći, kao što su vladari uzurpatori. A obaveza im je bila da rade ono što je naredio Allah i što voli i sa čime je zadovoljan a ne da slijede svoja htijenja i ono što oni vole i sa čime su zadovoljni, te da traže pomoć od Allaha i da reknu:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾

„Samo Tebe obožavamo i od Tebe pomoć tražimo", (El-Fatiha, 5)

i nema snage i moći osim kod Allaha. I da se ne oslanjaju na snagu koja im je dana i slobodu koja im je dana, jer to spada u samoveličanje, a Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, bi poslije namaza i poslije vraćanja sa rukua učio:

اللَّهُمَّ لا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

„Allahu moj niko ne može spriječiti što Ti dadneš i niko ne može dati što Ti uskratiš, ne koristi (čovjeku njegova) veličina od Tebe je veličina.»[37]Osjećaji i

[37] Bilježi ga Buhari u „Sifetus-sala", poglavlje, «Ez-zikru bades-sala», i u „Da'vat", poglavlje, «Es-dua'u bades-sala.» Bilježi ga i Muslim, br. 593 u „Mesadžid", poglavlje, «Istihbabuz-zikri bades-

otkrovenja se vraćaju na ono što čovjek voli, osjeća i čime se naslađuje. Svako ko voli prema voljenom gaji osjećaje, pa ako to nije na dokazima od Allaha, - a to je ono što je Allah, dželle še'nuhu, objavio Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, onda će vlasnik tih osjećaja slijediti svoje prohtjeve mimo upute, a Uzvišeni kaže:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ

„A zar je iko gore zalutao od onoga koji slijedi strast svoju, a ne Allahovu uputu?“ (El-Kasas, 50) I kaže:

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا۟ مِمَّا ذُكِرَ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا

ٱضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَآئِهِم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُعْتَدِينَ

„A zašto da ne jedete ono pri čijem klanju je spomenuto Allahovo ime kad vam je On objasnio šta vam je zabranio, - osim kad ste u nevolji; mnogi, prema prohtjevima svojim, namajući za to nikakva dokaza, zavode druge u zabludu. A Gospodar tvoj dobro zna one koji u zlu svaku prelaze svaku mjeru.“ (El-En'am 119)

Isti je slučaj sa onim ko slijedi neke poruke koje mu silaze ili svjetlo koje pri tome vidi ili ljude gajba, a ne uzima pouku iz Kitaba i sunneta već slijedi pretpostavke i mišljenja, a to ništa ne koristi kod istine. Ti koji tvrde da imaju nadahnuća nisu bolji od Omera, a Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, za njega kaže: *„U narodima prije vas je bilo ljudi koji su nadahnjivani, ako u mom ummetu postoji takav onda je to Omer.“* Omerovo mišljenje se više puta podudarilo sa Allahovim propisom[38] po određenom pitanju. I pored toga on se čvrsto pridržavao onoga s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Od njega se nije prihvatalo ono što bi on osjetio kao ispravno dok se to ne bi predočilo Poslaniku, jer, kao što smo rekli ne može se ići ispred Allaha i Njegova Poslanika. Već to što bi on osjetio uzimao bi kao sporednu stvar pa ako bi se pokazalo da je istina suprotna tome vraćao bi se da potraži odgovor u sunnetu. Ebu Bekr mu je tako objasnio neke stvari koje nije znao pa bi se vratio na ono što mu je on objasnio i na šta ga je uputio, kao što je bilo na dan Hudejbije, i

sala», i Ebu Davud, br 1505 u „Es-sala“, poglavlje, «Ma jekulurredžulu iza esleme». I Nesai, 3/70 u „Sehvu“, poglavlje, «Nev'un ahar minel-kavli inde inkidaissala» u hadisu Mugire ibn Šube, radijellahu anhu.

[38] Od tog podudaranja je i sljedeće: Propisivanje ezana, slaganje sa Allahovom odredbom u pogledu zarobljenika Bedra, podudaranje sa Kur'anskom naredbom o hidžabu, propisivanje iza Mekami Ibrahima i drugo.

onog dana kada je umro Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kao i onda kada se sa njim raspravljao o onima koji su odbijali izdvojiti zekat. Čak se spominje da mu se neka žena suprostavila i iznijela dokaz iz Kur'ana pa se vratio na njeno mišljenje, kao što se desilo u pogledu mehra žena. Takvih primjera je puno. Svako ko je imao otkrovenja i nadahnuća nije bolji od Omera, zato neka slijedi njegov primjer u pogledu pridržavanja Kur'ana i sunneta u skladu onoga sa čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, a ne da Poslanikovo mišljenje uskladi sa onim što on osjeća, misli ili čime je nadahnut. Pomenuti su u tome pogrješili i zalutali i napustili su Omerov *menhedž*-tj. pravac a zadovoljili su se onim što im je sišlo na um i dušu od prohtjeva, i još su mislili da im je to dovoljno te da nemaju potrebu za naukom o predajama. Otuda jedan od njih kaže: „Svoje znanje su uzimali mrtvi od mrtvog (tj. od onih koji su umrli) a mi svoje znanje uzimamo od Živog koji ne umire." Pa mu je odgovoreno: „Što se tiče onoga što su prenijeli povjerljivi prenosioci od bezgrješnog (Poslanik)to je istina, a da nije predaja bezgrješnog ti i slični tebi bi bili mušrici ili kršćani i židovi." A to što je tebi (tj. onaj ko tvrdi da ima otkrovenja i nadahnuća) sišlo odakle ti dokaz da je to objava od Allaha a da nije objava od šejtana?" *Vahj*-objava može biti dvojaka: Objava od Rahmana-Milostivog i objava od šejtana. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَإِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِهِمْ لِيُجَـٰدِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾

„A šejtani navode (objavljuje im) štićenike svoje da se s vama raspravljaju." (El-En'am, 121) I kaže:

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا شَيَـٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ يُوحِى بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ غُرُورًا

„Tako smo svakom vjerovjesniku neprijatelje određivali, šejtane u vidu ljudi i džinnova koji su jedni drugima kićene besjede govorili (objavljivali) da bi ih obmanuli." (El-En'am, 112) I kaže:

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَـٰطِينُ ﴿٢٢١﴾

„Hoću li vam kazati kome dolaze šejtani?" (Eš-Šuara, 221)

Od ovih (koji je tvrdio da ima nadahnuće) je bio Muhtar ibn Ebi Ubejd. Tako kada je to spomenuto Ibni Omeru i Ibni Abasu i kada je jednom od njih dvojice rečeno: „Oni tvrde da im se objavljuje", on uzvrati ajetom: **„Zaista**

šejtani objavljuju svojim štićenicima kako bi se s vama raspravljali." Drugom od njih dvojice bi rečeno: „On tvrdi da mu se spušta (objava)"- a on uzvrati ajetom: **„Hoću li vam kazati kome dolaze šejtani?"** Ovi ljudi imaju potrebu za imanskim, Kur'anskim, poslaničkim i šerijatskim furkanom koji će im razlučiti istinu od neistine više nego što drugi ljudi imaju poterbu za tim. Ovi imaju čula ili priviđenja koja vide ili čuju. Svaki čovjek nužno ima potrebu za čulima bez svoje volje. Tako čovjek vidi i čuje neke stvari bez svoje volje i izbora. Logičari i filozofi imaju svoje alalogije i racionalna poimanja a oni koji slijede Božanske dokaze imaju obavjesti i predaje. Ovo su tri načina za stjecanje znanja: čula, obavjesti i logika ili filozofija. Svaki čovjeka ima udjela u nekom od ovo troje ali neka stvar kod pojedinaca više preovladava od druge, u vjeri i mimo vjere. Medicina se npr. oslanja na eksperimente i analogije, tako da nad ljekarima preovladava eksperiment a nad drugim preovladava kijas-analogija. A osnova kijasa je eksperiment, kijas mora imati eksperiment. Ali npr. kijas u običajnim stvarima u njemu ne znamo *illet*-uzrok i *munasebe*-prigodu zbog koje je nastao. Onaj ko se služi kijasom u njemu koristi i izvlači pogodan *illet* i za njega veže propis. Pamet je srž kijasa koji se ogleda u uzimanju pouka i donošenju temeljnih postavki. A mora posjedovati i čula koja su osnova za uzimanje pouka. Ako čovjek nema pameti samo čulo ponekad pogriješi. Ljudi govore: „Pogrješilo je čulo." A greška može biti povremeno od čula a povremeno od njegova vlasnika. Tako nekada čulo registruje neku određenu stvar a njegov vlasnik misli da je to nešto drugo te se povede za mišljenjem. Zato mora postojati pamet da ga usmjerava. Spavač nekad vidi neke stvari koje u suštini postoje ali se trenutno radi o mašti i primjerima, kada nestane sna ukaže se realnost. Isti je slučaj sa čovjekom koji u snu vidi da se nalazi na nekom mjestu u nekom svijetu i da razgovara sa mrtvima, radi mnoge stvari a njegova je pamet odsutna zbog sna. Te slike i prizore koje vidi su primjer mašte, međutim njegova pamet je odsutna od duše. Kada mu se povratila pamet uviđa da je to bila mašta i primjeri. Od nekih ljudi ne odsustvuje pamet već je svjestan da mu se to dešava u snu. Ovo je kao primjer onoga koji u ogledalu vidi svoju sliku i sliku nekog drugog. Pa ako je slabe pameti pomislit će od te slike da je neka osoba tako da će s njim postupiti kao što se postupa sa osobom. Ovo se često dešava djeci. Tako neko u mašti vidi čovjeka kako leti po zraku, mrda se, uzdiže i spušta, pa pomisli da je to prava osoba a nije svjestan da je to mašta. Čulo je ispravno registrovalo, nije pogrješilo ali sa njim ima pamet koja u ovom slučaju ne razlikuje pravu ličnost od primjera i mašte. Njegov mozak je prije toga pojmio da je tako nešto moguće a u stvari u ogledalu ne može biti druga ličnost niti njegovo tjelo može biti na nekom drugom mjestu, jer ne može tjelo u isto vrijeme biti na dva mjesta. Ovi koji tvrde da imaju otkrovenja i da dobivaju poruke i objavu vide i čuju stvari koje postoje vani i stvari koje ne postoje osim u snovima. Ovo svako zna. Međutim

ponekad vide vani pojedine osobe koje i govore, i odnesu ih na Arefat i sa njima tamo stoje ili na drugim mjestima. Ponekad im donesu zlato, srebro, hranu, odjeću, oružje i druge stvari koje iznesu pred ljude. Zatim, nekada mu dovedu onog koga on traži kao što je primjer žene koju želi ili djeteta, pa mu ih donesu noseći ih u zraku ili u stanju brzog hoda. Pa onda dotični obavjesti kako je u sebi osjetio nekog jakog pošiljaoca sa kojim nije mogao stajati. Ili obavjesti da je čuo govor i dobio poruku. Ponekad za njega ubiju nekoga koga on želi ubiti od svojih neprijatelja ili ga učine bolesnim. Ovakvih stvari i pojava ima mnogo. Među ljudima ima onih koji znaju da je to od šejtana i da je to sihr te da se to desilo od onoga što zna i što je izgovorio od sihra. Neki od njih znaju da je to od džina ali govore kako je to keramet te da je Allah počastio njih tako što mu je potčinio džina. Neki opet misle da su to ljudi ili meleki a ako su im nepoznati onda kažu da su to ljudi gajba. A ako ih imenuju obično kažu: Ovo je Hidr, ovo je Iljas, ovo je Ebu Bekr a ovo Omer, ovo je šejh Abdulkadir, ili šejh Adij, ili šejh Ahmed Rifa'i itd. U ovoj situaciji je pogriješio njegov mozak i njegova pamet jer nije spoznao da su to šejtani koji su se pretvorili u te likove.

Mnogi od njih misle da im Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ili neko drugi od vjerovjesnika i dobrih ljudi dolazi na javi. Nekada mu se to prikaže kod kabura Poslanika ili kod kabura nekog šejha pa pomisli da je to istina. Međutim griješi što misli da je to istina. Onaj ko ima pameti i znanja zna da to ne može biti Poslanik, i to iz više razloga. Prvo, taj ko ga je vidio prenosi stvari koje se suprostavljaju šerijatu, kao npr. da mu naredi nešto što se suprostavlja Allahovoj naredbi i naredbama Njegova poslanika. Zatim, treba znati da Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, poslije svoje smrti nije dolazio nikom od ashaba na javi, pa kako da dolazi njemu? Zatim, može znati da mejit ne izlazi iz svog kabura te da je njegova duša u Džennetu i da ne izlazi na dunjaluk na ovaj način. Ovo se mnogim od njih dešava. Ponekad tù sliku-prikazu nazivaju *rafikatu fulan*-prijatelj, a ponekad spominju neka zamršena značenja. Nekada kažu da je to njegov *ruhanijet*-duhovnost ili duša. Neki od njih govore: „Kada umrem nemoj nikoga zvati da me ogasuli, niti tog i tog da mi prisustvuje, ja ću sam sebe ogasuliti." Kada je umro vidjeli su njegovo tjelo kako je ogasuljeno, bio je to džin. Tu stvar mu je saopštio šejtan prije njegove smrti da bi to kasnije uradio. Šejtan je ovim namjeravao da odvede u zabludu njegove prijatelje. Ovakve stvari se često dešavaju u zemljama mušrika, kao što je npr. Indija. Tako oni vide mejita kako dođe i otvori svoju grobnicu, vrati zaloge i isplati dugove, uđe u svoju kuću a zatim iziđe. Oni ne sumnjaju da je to taj čovjek lično a u stvari se radi o šejtanu koji se pretvori u njegov lik.

Tako nekada neko dođe na dženazu ocu ili nekom drugom pa ugleda mejita na njegovom krevetu a zatim ga uzme za ruku i sa njim iziđe i šeće se

među ljudima. Njegov sin ne sumnja da je to lično njegov otac a to je ustvari bio šejtan. Ponekad ovaj šejtan sebe naziva *Halidom*-vječnim a njima se predstavi da je od ljudi gajba. Oni misle da se radi o nekom dobrom čovjeku pa ga nazovu *Halid gajbi* i smatraju ga šejhom. Ponekad ga zovu nazivom Muhammed Halidi i slično. Na džine se odnose naredbe i zabrane s kojima je došla vjera. Allah, dželle še'nuhu, je slao poslanike od ljudi i ljudima i džinima. Svima je naredio da se pokoravaju poslanicima pa kaže:

يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ
يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ قَالُوا۟ شَهِدْنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا ۖ وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ
أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰفِرِينَ ﴿١٣٠﴾

„'O skupe džinnski i ljudski, zar vam iz redova vas samih poslanici nisu dolazili koji su vam ajete Moje kazivali i upozoravali vas da ćete ovaj vaš dan dočekati.' Njih je život na Zemlji bio obmanuo i oni će sami protiv sebe posvjedočiti da su bili nevjernici." (El-En'am, 130) Ovo je naveo nakon Njegovih riječi:

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم مِّنَ ٱلْإِنسِ ۖ وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم مِّنَ ٱلْإِنسِ
رَبَّنَا ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَآ أَجَلَنَا ٱلَّذِىٓ أَجَّلْتَ لَنَا ۚ قَالَ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ خَٰلِدِينَ
فِيهَآ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾

„A na Dan kada On sve sakupi: 'O skupe šejtanski, vi ste mnoge ljude zaveli!' – 'Gospodaru naš,' – reći će ljudi, štićenici njihovi – 'mi smo jedni drugima bili od koristi i stigli smo da roka našeg koji si nam odredio Ti!' – 'Vatra će biti prebivalište vaše' – reći će On -, 'u njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drugačije ne odredi.'" (El-En'am, 128)

Više selefija je u tumačenju ovog ajeta reklo: „Pod tim se misli da su zaveli i u zabludu odveli mnoge ljude." Begavi kaže: „To što su jedni drugima bili od koristi odnosi se na sihr i gatanje te uljepšavanje tih stvari njima i olakšavanje njihova posla. Džini traže od ljudi da im se pokoravaju u onome što im uljepšavaju i naređuju od grijeha i zablude, tako da se na taj način okoriste od njih."

Muhammed ibn Kab kaže: „Pod tim se misli na pokornost jednih spram drugih i njihovo međusobno slaganje." Ibn Ebi Hatim spominje od Hasana Basrija: „To što su se jedni od drugih okoristili je ono što su džini naređivali a ljudi radili." Od Muhameda ibn Kaba se prenosi: „To su ashabi-prijatelji na dunjaluku."

Ibn Saib kaže: „Korist koju ljudi imaju od džina je traženja utočišta i zaštite od njih a korist džinima od ljudi je to što kažu: 'Zarobili smo ljude sa džinima tako da od nas traže zaštitu.' Na taj način raste njihova slava i veličina. U tom kontekstu su riječi Uzvišenog:

وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

„I bilo je ljudi koji su pomoć od džinnova tražili, pa su im tako obijest povećali." (El-Džinn, 6)."

Kažem: Ar. izraz *istimta'* u ovom ajetu (gore prevedeno kao okorištavanje jednih drugim) dolazi u kontekstu da preko njega postigne ono što traži i želi. Taj izraz (u ar. jeziku) može označavati naslađivanje muškaraca i žena međusobno kao što Uzvišeni kaže:

فَمَا ٱسْتَمْتَعْتُم بِهِۦ مِنْهُنَّ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً

„A ženama vašim s kojima ste imali bračne odnose podajte vjenčane darove njihove kao što je propisano." (En-Nisa, 24)

U to naslađivanje može spadati i razvrat, kao što je naslađivanje muškaraca sa muškarcima i žena sa ženama. U ovaj *istimta'*-iskorištavanje potpada i korištenje aparata vlasti kao što vladari i uglednici koriste vojsku i robove. U to spada i korištenje imetka kao što je odjeća. U tom kontekstu su i riječi:

وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى ٱلْمُوسِعِ قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ قَدَرُهُۥ مَتَـٰعًۢا بِٱلْمَعْرُوفِ

„I velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim: imućan prema svome stanju, a siromah prema svom." (El-Bekara, 236)

Neki od selefa bi svojim ženama darovali sluškinju ili robinju tako da se ona naslađivala tj. koristila njenim hizmetom. Neki bi ih darovali odjećom ili nekom drugom opskrbom. Zbog toga fekihi kažu: „Najveći dar u ovom slučaju je sluga a najmanji odjeća u kojoj se može klanjati."

U globalu, možemo reći naslađivanje, tj. ljudsko iskorištavanje džina i džinsko iskorištavanje ljudi, sliči naslađivanju ili iskorištavanju ljudi jednih drugima. Tako Uzvišeni kaže:

ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾

„Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili.“ (Ez-Zuhruf, 67) I kaže:

وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾

„I kada će veze koji su ih vezale prekinute biti.“ (El-Bekara, 166)

Mudžahid kaže: „To su ljubavi koje nisu bile u ime Allaha.“ A Allahov prijatelj (Ibrahim) kaže:

وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾

„Vi ste“ – reče on – „mimo Allaha kumire prihvatili da biste u životu na ovome svijetu međusobne prijateljske odnose održavali, a poslije, na Sudnjem danu, jedni drugih ćete se odricati i jedni druge ćete proklinjati.“ (El-Ankebut, 25) I kaže Uzvišeni:

أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ

„Reci ti Meni ko će uputiti onoga koji je strast svoju za boga svoga uzeo.“ (El-Džasije, 23)

Mušrik obožava svoje prohtjeve i strasti. Slijeđenje strasti i prohtjeva također spada u naslađivanje. I kod ljudi i kod džina sve ovo postoji. Ponekad ovi služe ovima radi njihovih ciljeva a ponekad obrnuto. Tako džin dođe čovjeku u određenom liku, ili sa imetkom ili ubije njegova neprijatelja a čovjek se pokorava džinu. Tako čovjek ponekad učini sedždu džinu a ponekad učini sedždu onome kome mu on naredi, a ponekad mu dopusti da sa njim čini razvrat. Džinice isto tako nekada traže od ljudi ono što žene u svijetu ljudi traže od muškaraca. Ovo je prošireno među muškarcima i ženama u svijetu džina. Mnogi njihovi muškarci se dočepaju žena u ljudskom svijetu i sa njima rade ono

što rade muškarci od ljudi, a ponekad to rade i sa muškarcima. Džin se iz tri razloga bori protiv čovjeka. Ponekad džini voli svoju žrtvu pa ga savlada kako bi se naslađivao sa njim. Ova vrsta borbe je blaža i lakša od ostalih. Ponekad čovjek uznemiri džina tako što se na njega pomokri ili na njega prospe vruću vodu ili ubije nekog od njih. Ovdje se džin najčešće bori protiv čovjeka, čak ga nekada i ubije zbog toga. Nekada to radi iz igre i zabave, kao što se luđaci poigravaju sa putnicima.

Ljudi se koriste džinima u svrhu prenošenja obavjesti o stvarima gajba, pa prenose vijesti vračarima. Tako, ako su ljudi nevjernici onda se ne ustručavaju da kažu kako su oni vračari kao što je bio slučaj sa predislamskim arapima. Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, došao u Medinu u njoj je bilo vračara a munafici su potraživali da im presuđuju vračari. Ebu Ebrek Eslemi je bi jedan od njih prije prihvatanja islama. A ako se radi o muslimanskom narodu onda takvi ne otkrivaju da su vračari već te natprirodne stvari svrstavaju u keramete. A u stvari radi se o džinskim uslugama, a džin mu neće pružiti usluge niti dati određene obavjesti dok mu se ovaj ne pokori u onom što traži od njega, ili da učini širk, ili nemoral, ili da jede zabranjeno ili da nekoga ubije bespravno.

Šejtani imaju za cilj da čovjeka navrate na kufr, griješenje i nepokornost. Oni se naslađuju zlom i smutnjom. Oni jednostavno te stvari vole makar oni lično od toga nemali koristi. Oni lopova navraćaju da ukrade a zatim otiđu vlasniku imetka i kažu mu da je dotični ukrao njihove stvari. Zbog toga se kaže: Snaga meleka, životinjska snaga, snaga zvijeri i šejtanska snaga. Snaga meleka se ogleda u korisnom znanju i dobrim djelima. Životinjska se odlikuje prohtjevima kao što su jelo i piće. Zvijerska se odlikuje srdžbom a to je odbijanje onog što uznemirava. Što se tiče šejtanske to je čisto zlo u kojem nema pribavljanja koristi niti odbijanja zla.

Filozofi i njima slični ne poznaju svijet džina i šejtana. Oni ovo ne znaju ali poznaju strasti i srdžbu. A srdžba i strast su stvoreni radi koristi, međutim ono što je negativno kod te dvije osobine jest neprijateljstvo koje postoji u njima. A šejtan naređuje zlo u kojem nema koristi, i on to voli, kao što je Iblis uradio Ademu kada ga je obmanuo, i kao što se ustegao od sedžde njemu. Zatim, šejtan naređuje zavist. Zavidnik se ne može okoristiti ako nestane blagodati u onoga kome on zavidi. On to mrzi, ponekad mrzi zbog toga što nije ostvario svoj cilj a ponekad ne. Od iskorištavanja džina je i to da oni ponekad ljudima donesu nešto što traže od njih, kao što je imetak, hrana, odjeća i slično. Nekada dođu sa tim stvarima a nekada čovjeka upute na neku riznicu. Džini ljude koriste u onim stvarima koje voli i želi šejtan, kao što je nevjerstvo i griješenje. Zatim, ljudi nekada koriste džine u stvarima koje rade od širka, ubistva i nemorala. Nekad se

džin pretvori u lik čovjeka, zatim od njega neki njegovi sljedbenici zatraže pomoć pa se on pojavi u liku njihova šejha. Nekada njegov sljedbenik pozove svog šejha: „O naš gospodine“, pa mu spomene ime, (a njih dvojica su udaljeni jedan od drugog mjesec dana hoda). Potom džin taj govor prenese do šejha tako da šejh pomisli da je to čovječiji glas, pa mu se odazove. Tada učini išaret kojim navodno otklanja tu nevolju, džin šejhov glas i išaret prenese do onog sljedbenika tako da on pomisli da je to njegov šejh lično. Zatim počne ići za tim džinom misleći da je to njegov šejh te ga gleda kako stavlja ruku u neku posudu i iz nje vadi hranu. Sve ovo radi džin a čovjek misli da je to njegov šejh koji je tu prisutan. Isto to džin u mašti prestavi njegovom šejhu (koji je odsutan) pa i on misli da se njegova ruka nalazi u toj posudi. Kada ovaj *murid* - šejhov učenik ili sljedbenik - nakon nekog vremena dođe do svog šejha i spomene mu tu priču on mu to povjeruje iako je između njih bila razlika od mjesec dana. Šejh to nije uradio ali im se šejtan ukazao i šejhu i muridu tako da je svaki od njih mislio da su jedan kod drugog a u stvari to je bio šejtan koji im se prikazao i sve im to u mašti prestavio. Često se dešava da ljudi tako pitaju šejha (koji ima kontakt sa džinima) o nekoj nepoznatoj stvari ili o nekom ukradenem imetku ili o nekom čovjeku koji je umro - da ih obavjesti u kakvom je stanju, ili pitaju o bolesti neke žene. Džin to predstavi šejhu pa vidi sliku ukradene stvari. Zatim šejh dotičnom rekne: „Otišao je na to i to mjesto.“ Zatim ako je vlasnik imetka ugledan čovjek šejh mu ukaže na mjesto gdje je lopov sakrio ukradenu stvar. Kada dotični otiđe na to mjesto nađe imetak ali često šejtan pokaže sliku imetka ali ne bude na pomenutom mjestu. Jer lopov koji krade sa sobom također ima džina koji mu služi, a džini se boje jedni drugih kao što se i ljudi boje jedni drugih. Pa ako šejhov džin ukaže na taj imetak onda džini zaštitnici lopova dođu i muče šejhovog džina. Nekada ne žele da ukažu na lopova iz razloga što će njegovi zaštitnici da mu učine uslugu ili ga potkupe nečim, kao što je slučaj sa lopovima od ljudi, nekada poznaju lopova ali ne žele da ga otkriju zbog želje da mu isti taj lopov da nešto od ukradenih stvari ili iz straha od lopova. Ako je ukradeni imetak osobe velik za koji se boji i želi ga, tada otkrije kradljivca.

Sve ovo spada u međusobno naslađivanje ili iskorištavanje džina od strane ljudi i obrnuto.

Džini su šerijatski obveznici kao što su i ljudi. Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, je poslan i džinima i ljudima kao poslanik. Nevjernici od džina će ući u vatru shodno šerijatskim tekstovima kao i po idžmau'. Što se tiče vjernika od njih (tj. džina), po tom pitanju postoje dva mišljenja. Većina učenjaka smatra da će i oni biti nagrađeni i uvedeni u Džennet. Po drugom mišljenju oni će biti na nekom brdu gdje će ih ljudi vidjeti a oni neće njih vidjeti, dakle suprotno njihovom stanju na dunjaluku. Hadis o tome bilježi

Taberani u „Mudžemus-sagiru“. Njegov sened je potrebno analizirati. Kao dokaz tom mišljenju Ibni Ebi Lejla i Ebu Jusuf navode riječi Uzvišenog:

وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ﴿١٣٢﴾

„Svima će pripasti nagrada ili kazna, već prema tome kako su postupali.“ (El-En'am, 132)

Allah, dželle še'nuhu, je spomenuo džine dobre i loše u suri El-Ahkaf i El-En'am. Evzai i drugi kao dokaz navode riječi Uzvišenog:

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٧٤﴾

„Koje prije njih ni čovjek ni džinn nije dodirnuo.“ (Er-Rahman, 74) A u suri El-Ahkaf kaže:

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

„Na takvima treba da se ispuni Riječ rečena o narodima: džinnovima i ljudima koji su prije njih bili i nestali, jer, - oni su, zaista, nastradali. Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili.“ (El-Ahkaf, 18-19)

Prije toga je prethodio spomen stanovnika Dženneta i Njegove riječi:

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّـَٔاتِهِمْ فِىٓ أَصْحَٰبِ ٱلْجَنَّةِ ۖ وَعْدَ ٱلصِّدْقِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾

„Eto, od takvih ćemo Mi dobra djela koja su radili primiti, a preko ružnih postupaka njihovih preći; od stanovnika Dženneta će oni biti, istinito obećanje koje im je dano ćemo ispuniti.“ (El-Ahkaf, 16), a zatim kaže.

وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

„Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili; da ih nagradi ili kazni za djela njihova, - nepravda im se neće učiniti.“ (El-Ahkaf, 19)

Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem kaže: „Stepeni stanovnika Dženneta idu u visinu a stepeni stanovnika vatre idu prema dole, naniže.“ Obavještavajući o riječima džina Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾

„A među nam ima i dobrih i onih koji to nisu, ima nas vrsta različitih.“ (El-Džinn, 11) Oni su također rekli:

وَأَنَّا مِنَّا ٱلْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا ٱلْقَٰسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ تَحَرَّوْا۟ رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا ٱلْقَٰسِطُونَ فَكَانُوا۟ لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾

„I ima nas muslimana, a ima nas zalutalih; oni koji islam prihvate Pravi put su izabrali, a nevjernici će u Džehennemu gorivo biti.“ (El-Džinn, 14-15)

Među njima ima nevjernika, fasika i grešnika. A među njima ima onih koji ibadete i pridržavaju se vjere mada posjeduju malo znanja, kao što takvih ima i među ljudima. Svaka vrsta među njima teži njima sličnima od ljudi. Tako židovi od njih teže židovima od ljudi, kršćani teže kršćanima a muslimani muslimanima, grešnici sa grešnicima, neznalice i novotari sa neznalicama i novotarima.

Ljudi koriste džine kao što koriste i ljude u stvarima harama, razvrata, širka i zuluma te govora o Allahu bez znanja. Ponekad misle da su to kerameti dobrih ljudi a u stvari radi se o šejtanskim radnjama.

Neki ih koriste u mubah stvarima kao što je donošenje njegova imetka ili upućivanje na mjesto gdje se nalazi imetak koji nema vlasnika, ili da ga odbrani od onog ko ga uznemirava i slično tome. Ovo je kao međusobno traženje pomoći ljudi jednih od drugih.

I treća vrsta je da ih iskoriste u pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku kao što se i ljudi koriste u tu svrhu pa im naređuju ono ono što je Allah naredio i Njegov poslanik i zabranjuju im ono što je zabranio Allah i Njegov Poslanik, kao što naređuje i zabranjuje ljudima. Ovo je stanje našeg Poslanika i onih koji ga slijede od njegova ummeta, oni su najbolja stvorenja. Oni naređuju džinima i ljudima ono što im je naredio Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme i zabranjuju im ono što su im oni zabranili. Jer, naš Poslanik, Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, je poslan dvjema skupinama[39] džinima i ljudima. Uzvišeni kaže:

[39] Ovo potvrđuju riječi Uzvišenog u 130-om ajetu sure El-En'am: **„O skupe džinnski i ljudski, zar vam iz redova vas samih poslanici nisu dolazili...“** Nareddba se odnosi na većinu tako da su poslanici bili samo od ljudskog roda.

قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

„Reci: 'Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je hvaljen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim.'" (Jusuf, 108) I kaže:

قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣١﴾

„Reci: 'Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti!' – a Allah prašta i samilostan je." (Ali Imran, 31)

Jednom prilikom je Omer sa minbere povikao: „O Sarija brdo, brdo[40]." Zatim je rekao: „Zaista Allah posjeduje vojske koje će dostaviti moj glas." Allahove vojske su sastavljene od meleka i dobrih džina. Omerov glas će dostaviti Allahove vojske do Sarije, tj. zovnut će ga istim glasom kao što je Omerov, inače Omerov glas lično ne bi mogao doprijeti na toliku razdaljinu. Ovo je kao kad čovjek doziva nekog ko je daleko od njega te rekne: „O ti." A zatim neki posrednik prenese njegove riječi tako da onaj koji je daleko putem posredništva ipak čuje njegove riječi. Tako nekada neko doziva nekoga na daljini: „Zaustavi vodu i dođi nama", a on ne čuje taj glas, zatim ga pozove posrednik na isti način: „Zaustavi vodu i dođi nama", i to prenese istim glasom, ako ovaj neće primiti osim isti glas, u protivnom ne smeta ako mu ovaj to prenese bilo kojim glasom ako zna da ga je njegov prijatelj zovnuo. Prenosi se da je Omer jednom prilikom poslao vojsku u borbu pa je došla neka osoba i obavjestila stanovnike Medine o pobjedi koju je izvojevala njegova vojska. Vijest se proširila Medinom a Omer, radijellahu anhu, upita: „Odakle vam vijest

---

[40] Hadis o Sariji bilježi Vakidi od Omera, radijellahu anhu, i Bejheki u „Delailu" i Atai u „Šerhus-sunne", i Ibn El-e'arabi u „Keramatul-evlija" od Ibni Omera. Ibn Hadžer u „Isabi" kaže da mu je sened hasen. Pomenuti Sarija je Sarija ibn Zunejm ibn Abdullah ibn Džabir ibn Suhejme ibn Ubejd ibn Adij Dueli. On je ashab a Omer ga je postavio kao namjesnika u jednoj perzijskoj pokrajini 23 h.g. Dok je Omer, radijellahu anhu, džumom držao hutbu nadahnut je znanjem o Sarijinoj vojsci koja se nalazila u sred doline. Susreli su neprijatelja i bili izloženi porazu. U blizini njih se nalazilo brdo pa je Omer, radijellahu anhu, u toku hutbe povikao: „O sarija, brdo, brdo." njegov glas se digao pa ga je Allah, dželle še'nuhu, dostavio u uši Sarije. Ljudi su se povukli prema brdu i nastavili se boriti pa im je Allah, dželle še'nuhu, podario pobjedu.

o tome?" „Obavjestila nas je osoba takvog i takvog izgleda",- rekoše. Omer reče: „To je Ebu Hejsem",- misleći na džina. Nekada melek naredi nekom od ljudi nešto i zatraži da to sakrije. Kada iziđe među svijet uglada kako ljudi o tome već govore. Naime džini su čuli njihov razgovor i obavjestili ljude. Oni koji džine koriste da im otkrivaju stvari i donose informacije sliče Sulejmanovom, alejhi selam, korištenju džina. A Sulejmanu je data vlast koja nije data nikom poslije njega. Njemu su bili potčinjeni i ljudi i džini i tako nešto nije posjedovao niko drugi.

Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u namazu ufatio Ifrita koji je namjeravao da mu prekine namaz, on, sallallahu alejhi ve selleme, reče. „Uhvatio sam ga i počeo daviti tako da mu je pljuvačka potekla po mojoj ruci. Htio sam da ga privežem za neki stub od mesdžida a zatim sam se sjetio dove moga brata Sulejmana pa sam ga pustio."[41] Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, se nikada nije koristio džinima, ali ih je pozivao da vjeruju u Allaha, učio im Kur'an, dostavljao im poslanicu i od njih uzimao prisjegu kao što je to činio sa ljudima.

Ono što je njemu, sallallahu alejhi ve selleme, dato je veće od onoga što je dato Sulejmanu, alejhi selam. On je džine i ljude koristio u robovanju Allahu Jedinom i njihovom usrećivanju na dunjaluku i na ahiretu. Nije ih koristio zbog svojih ličnih ciljeva i koristi već samo u svrhe onoga sa čim je Allah zadovoljan. On je izabrao da bude poslanik i rob a ne poslanik i kralj. Davud, Sulejman i Jusuf su poslanici vladari. Ibrahim, Musa, Isa i Muhamed su poslanici robovi. On je najbolji, njegova vrijednost je kao vrijednost **„onih prvih i bliskih"** nad **„dobrim i srećnim"** (ashabul-jemin).

Mnogi koji gledaju ova neprirodna čuda misle da su to *kerameti* Allahovih evlija, a mnogi apologetičari i učeni ne poznaju razliku između poslanika i dobrih ljudi u pogledu tih neobičnih znakova s jedne i šejtanovih štićenika s druge strane, kao što su sihirbazi, vračari i kafiri od mušrika, kitabija, kao i novotara i zabludjelih koji su ušli u islam. Čuda ovih spadaju u istu kategoriju. Oni kažu da je moguće da to bude *mu'džiza* ako ih prati poziv u poslanstvo i izazivanje da neko dođe sa sličnim čudima. Ako neko od ovih priziva i tvrdi da je poslanik, od kafira i sihirbaza, onda ga Allah, dželle še'nuhu, neminovno ponizi zajedno sa njegovim čudima i pošalje mu nekoga ko će mu se

[41] Bilježi ga Buharija, 1/461 u „Mesadžidu", poglavlje, "El-esiru ev garibu jurbetu fil-mesdžid»i u „Essala", poglavlje, "Ma jedžuzu minel-ameli fissala» i u „Bed'ul-halki", poglavlje, "Sifetul Iblis ve džunuduhu», i u „Enbija". Poglavlje, "Riječi Uzvišenog «Davudu smo podarili Sulejmana,» i u Tefsiru sure Sad. I Muslim br. 541 u „Mesadžidu", poglavlje, "Dževazu la'niššejtan fi esnaissala ve teavvuz minhu.» I Ahmed u „Musnedu", 2/298, u hadisu Ebi Hurejre.

suprostaviti. A kada bi se neko od ovih suprostavio poslaniku Allah bi ga oslabio i ponizio. Po njima mu'džize se odlikuju time što poslani posjeduje neko čudo koje drugi ne posjeduju. Dalje kažu ako su ljudi nemoćni da se suprostave tom čudu onda je to po njima mu'džiza. Oni oponašaju svoje prethodnike od mu'tezila koji su rekli: „Mudžize su natprirodna čuda" ali su nijekali keramete dobrih ljudi a niječu sihr i vračanje osim u kontekstu spletakrenja. Oni nisu znali da šejtani pomažu ljude na tome. Ovi prvi priznaju keramete, a zatim su počeli smatrati da su se muslimani složili kako se ova čuda ne mogu desiti osim dobrom čovjeku ili poslaniku. Pa ako se po njima ovo čudo ukaže dobrom čovjeku onda je po idžma'u jedan od dobrih ljudi. Ovi su spomenuli da se slične stvari mogu desiti i sihirbazima tako da su u tome kontradiktorni. Sve ovo je detaljno pojašnjeno na drugom mjestu.

Tako su mnogi ljudi došli u situaciju da ne znaju razlikovati ono što čine vračari, sihirbazi i šejtani od čuda pa su povjerovali da se tako nešto dešava samo dobrim ljudima. Tako smatraju da je onaj kome se tako nešto dešava dobar čovjek. Njegovo srce jača na uvjerenju da je njegov *tarikat*-pravac onaj kojim hode evlije. Zatim i drugi tako pomisle pa ga prozovu evlijom a on se tome ne protivi. Iako ga ponekad ljudi viđaju da radi stvari koje su suprotne onome što je nužno poznato u vjeri poslanika, kao što je ostavljanje propisanih namaza, jedenje prljavih i nečistih stvari, konzumiranje alkohola, hašiša, krepaline i slično. Zatim, činjenje nemorala i izgovaranje bestidnog govora, činjenja zuluma ljudima i bespravnog ubijanja i činjenja širka Uzvišenom Allahu. I pored svega pomenutog neki ljudi misle da je on evlija kojem je On podario ove keramete bez ikakvih djela kao čin Njegove dobrote. A ne znaju da je ovo od šejtanskih djela i da su to djela šejtanovih štićenika putem kojih zavode ljude i odvode ih u zabludu. Šejtani te poslove odrađuju na razne načine. Tako nekada dođu čovjeku u snu i kažu mu: „Ja sam Ebu Bekr Es-Siddik, nudim ti da se pokaješ meni a ja ću biti tvoj šejh a ti ćeš ljude pozvati da se meni pokaju a zatim ga obuče. Kada se ovaj probudi na glavi ugleda ono što mu je obukao. Ovaj uopšte ne sumnja da je to bio Ebu Bekr a nije svjestan da je to bio šejtan. Ovo se desilo velikom broju šejhova u Iraku, Šamu i Arapskom poluostrvu. Ponekad mu u snu ošišaju kosu pa kada se probudi ugleda da je ošišan a ponekad mu se pri tom predstavi kao neki šejh. Kada čovjek traži pomoć od nekog šejha, koji je mrtav ili živ, dođe mu šejtan i pretvori se u lik dotičnog šejha. Šejtan ga riješi nedaće u koju je zapao a on i ne sumnja da je šejh lično došao i da mu je ošišao kosu, ili misli da je melek došao i pretvorio se u njegov lik. A ustvari ne zna da je to šejtan koji mu se ukazao jer je učinio širk Allahu a šejtan ga je odveo u zabludu. Meleki se ne odazivaju mušriku. Nekada dođu čovjeku koji se sam u pustinji izgubio i koji je možda vladar ili neki princ a koji je u osnovi kafir a koji se

izgubio od svojih prijatelja, žedan i gladan strahuje da ne umre. Moguće da mu (džin) dođe u liku čovjeka da ga nahrani, napoji i pozove na pokajanje a zatim pozove u islam. On zatim primi islam a on mu pokaže put. Na pitanje ko je on, dotični spomene svoje ime i kaže da je vjernik od džina. Ovako nešto se desilo meni kada sam bio u Egiptu u zatvoru a ovo se desilo mnogim Turcima na istoku. Jednom od njih se neki čovjek prestavio kao Ibn Tejmije. Pomenuti vođa nije sumnjao da sam to ja. On je poslije toga o tome obavjestio vladara Merdina. Tada je vladar Merdin poslao izaslanika vladaru Egipta. Oni su o tome na veliko raspravljali a ja nisam izlazio iz zatvora. Ovo je bio jedan od džina koji me je volio pa se ponio prema Turcima Tatarima isto kao što sam ja prema njima postupao kada su stigli u Damask. Pozivao sam ih u islam pa kada bi neko od njih izgovorio šehadet ja bih ga nahranio onim što sam imao pri ruci. On je postupio sa njima isto kao što sam ja postupao. On je to radio iz počasti prema meni kako bi oni pomislili da sam ja to uradio.

Jedna grupa ljudi mi reče: „Zar to nije mogao biti melek?“ Rekoh da nije jer melek ne laže a ovaj je slagao pošto se predstavio kao Ibn Tejmije a znao je da je to laž.

Zatim, mnogi ljudi su vidjeli osobe koje im se predstavljaju kao Hidr a to je ustvari džin. Neki ljudi su potom negirali ovakve priče jer su znali da je Hidr mrtav. Drugi su opet na osnovu ovoga kategorički vjerovali da je Hidr živ. Obje skupine griješe. Mnogobrojni su iskreni ljudi koji su vidjeli takve osobe koje se predstavljaju kao Hidr. Priče o tome su na stepenu mutevatira, međutim griješe što misle da je to uistinu Hidr jer je ustvari džin. Slične stvari se dešavaju židovima i kršćanima. Često se dešava da im se u crkvi ukaže neko ko za sebe tvrdi da je Hidr. Isto se dešava u židovskim sinagogama. Priče o tome su istinite i ovde nemamo prostora da ih spominjemo. Ko vidi osobu koja mu se predstavlja da je Hidr neka zna da je to džin. Ponekad se džin prestavi kao Mesih, Musa, Muhammed, Ebu Bekr, Omer ili neki od šejhaova. Sve ovo se dešavalo a Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: *„Onaj ko me vidi u snu uistinu me je vidio, šejtan se ne može pretvoriti u moj lik.“*[42] Ibn Abbas kaže: *„Misli se na njegov lik i izgled kako je izgledao za svoga života.“* Ovo se odnosi na snove a što se tiče jave, onaj ko misli da mu mrtvac može doći prije Sudnjeg dana neka zna da to predstavlja džehl.

[42] Bilježi ga Buharija, 12/338 u „Tarihu“, poglavlje, "Men re'a nebljje, sallallahu alejhi ve selleme, fil-menam», i Muslim, br. 2266, u „Ru'ja“, poglavlje, "Kavlu Nebijji, sallallahu alejhi ve selleme, men re'ani fil-menam», i Ebu Davud, br. 5023 u „Edebu“, poglavlje, "Fi ru'ja», i Ahmed u „Musnedu“, 2/232, 261, 342... u hadisu Ebi Hurejre, Pogledaj „Džami'ul-usul“, 994, 1007.

Sa ovog stanovišta su zalutali kršćani jer vjeruju da je Isa poslije raspeća došao havarijinima te da je sa njima razgovarao i ostavio im oporuku. Ovo se spominje u Indžilu kod njih. Sva poglavlja Indžila to potvrđuju, a ustvari taj ko im se ukazao je šejtan koji im se predstavio kao Mesih, a on lično nije bio Mesih. Moguće je da se ovako nešto pričini havarijinima, kao što se pričinilo mnogim muslimanskim šejhovima. Ono što ih je obavjestio Isa prije nego je uzdignut to je istina koju je bila obaveza dostaviti. Allah ga nije uzdigao Sebi dok nije dostavio Njegove poslanice, otuda nije bilo potrebe da se ponovo vraća nakon što je uzdignut na nebo.

Kada je ubijen Haladž on se poslije toga ukazivao svojim prijateljima govoreći: „Ja sam Haladž", pa su ga vidjeli tačno u njegovom liku. Isti je slučaj sa šejhom u Egiptu koji se zvao Desuki, - isto tako se poslije smrti ukazivao svojim prijateljima ali putem pisama i napisanih knjiga. Jedan iskren čovjek od njegovih prijatelja mi je pokazao knjigu koju mu je on poslao pa sam vidio da je napisana džinskim rukopisom. Rukopis džina sam vidio više puta koji sadrži nešto od džinskog govora. S druge strane mnogi njegovi prijatelji vjeruju da je šejh živ. Također je bio jedan šejh na istoku koji je izvodio čudne stvari uz pomoć džina. Spominje se da je poslije svoje smrti dolazio najboljim prijateljima a oni su vjerovali da je to on. Isti je slučaj sa onima koji su vejrovali da je Alija živ ili da je živ Muhammed ibn Hanefije. Nekim njegovim prijateljima džin se pojavljivao u njegovom liku. Isti je slučaj sa očekivanim imamom kod rafidija. Spominje se da su ga neki vidjeli a ustvari viđeni je bio džin. Ovo poglavlje je opširno i ove stvari se često dešavaju. Što više jedan narod zapadne u džehl ove stvari su među njima češće. Ove stvari se među mušricima češće dešavaju nego među kršćanima, a među kršćanima češće nego kod muslimana. Ove stvari mogu biti uzrok da mnogi ljudi prime islam ili da se drugi pokaju, a neki mogu otići u veću zabludi od njih samih. Nekada su razlog da drugi poprave svoje stanje, poput šejha koji laže i čini nemoral kojem dođe grupa nevjernika kojoj pojasni islam i oni ga prihvate, tako da postanu bolji nego što su bili. A ako je taj čovjek imao pokvaren nijet pa Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Allah, dželle še'nuhu, će pomoći ovu vjeru sa nemoralnim čovjekom.*"[43] U drugom rivajetu: „*Sa narodom koji nema udjela.*"[44] Ovo je kao dokazi koje spominju mnogi apologetičari i sljedbenici *re'ja*-mišljenja. Oni pobijaju mnoge sljedbenike neistine a s

[43] Bilježi ga Buharija, 6/125 u „Džihadu", poglavlje, "Innellahe leju'ejjidu hazeddin birredžuli el-fadžir», i u „Megazi", poglavlje, "Gazvetu Hajber» i Muslim, br 111, u „Imanu", poglavlje, "Galet tahrim katlil-insani nefsehu.» I Ahmed u „Musnedu", 2/309, i Darimi, br. 2520. u „Sijeru" u hadisu Ebi Hurejre.

[44] Bilježi ga Ibn Hibban u svom „Sahihu", br 1606, «Mevarid» u hadisu Enesa ibn Malika. I Ahmed u „Musnedu", 5/45, i Taberani u „Kebiru" u hadisu Ebi Bekreta. Hadis je sahih.

druge strane jačaju srca mnogih sljedbenika istine. Iako su sami po sebi neispravni drugi su još neispravniji. Dobro i zlo su po stepenima, njima se neki ljudi okoriste pa pređu iz goreg u bolje stanje, novotari koji su u osnovi muslimani, od rafidija i džehmija i drugih, otiđu u nevjerničke zemlje pa na njihovim rukama mnogi prime islam te se poslije okoriste vjerom islamom. Istina da postaju muslimani novotari ali i to je bolje nego da su u kufru. Tako neki vladari povedu rat protiv muslimana i učine mnogo zuluma nad muslimanima i nevjernicima zbog čega ima grijeh, ali u dodiru sa muslimanima mnogi prihvate i islam. Tako da je to u osnovi zlo za počinioca ali za pojedine kafire to bude i hajr jer prihvate islam. Isti je slučaj sa mnogim daif hadisima u pogledu obećanja i zastrašivanja, fadileta, propisa i raznih kazivanja. Nekada za te hadise čuju neki ljudi pa se poprave i pređu iz lošijeg stanja u bolje pa makar to bilo i laž. Ovo je poput čovjeka koji primi islam iz dunjalučkih intersa i iz straha od sablje. Zatim, nakon dužeg boravka među muslimanima iman istinski uđe u njegovo srce. On je spoznao poniženje nevjerstva u kojem je bio, tako da je dolazak muslimanske vlasti i njegovo potčinjavanje za njega bilo bolje nego da je ostao u nevjerstvu. On je prešao u bolje stanje od onoga u kojem je bio i sačuvao se zla, a zatima ako Allah, dželle še'nuhu, htjedne njegovo srce prosvjetli imanom.

Allah, dželle še'nuhu, je poslao poslanike kako bi ljudima pribavili koristi i upotpunili ih a da, s druge strane, spriječe i umanje štete. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je ljude pozivao maksimalno koliko je mogao i nastojao je da svakog čovjeka uputi u bolje stanje od onog ukojem je trenutno bio, shodno mogućnostima, a Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

„Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili; da ih nagradi ili kazni za djela njihova, - nepravda im se neće učiniti." (El-Ahkaf, 19)

Većina apologetičara *batil* - neispravne stvari - pobijaju drugim batilom i novotarije drugim novotarijama. Međutim ponekad batil-neistina na kojem su mušrici i kitabije pobijaju batilima-neispravnim stvarima koje su proširene kod muslimana pa tako kafir postane musliman novotar. Poseban je slučaj kada se očite novotarije, kao što su novotarije rafidija, pobijaju nekom manjom novotarijom koja je prisutna kod ehli sunneta. Prethodno smo spomenuli vrste novotarija.

Tako nema sumnje da su mu'tezile bolje od rafidija i haridžija. Oni priznaju hilafet pravednih halifa i svi vole Ebu Bekra, Omera i Osmana. Također, poznato je mišljenje kod njih da vole i Aliju a neki od njih mu daju prednost nad Ebu Bekrom i Omerom. Međutim, od nekih njihovih prethodnika

se prenosi da su rekli: „Na dan Džemela jedna od dvije skupine je počinila *fisk*-grijeh ali ne znamo koja." I rekli su: „Ako bi svjedočili Alija i Zubejr njihovo se svjedočenje ne bi primilo zbog fiska jednog od njih dvojice ali ne znamo kojeg tačno." A kada bi Alija svjedočio zajedno sa nekim drugim u tom slučaju postoje dva mišljenja kod njih da li mu se prihvata svjedočenje. Ovakav odnos prema Aliji kod njih je *šaaz*-nešto što odstupa od njihovog poznatog mišljenja a to je da oni cijene i vole Aliju. Zatim, poznato je kod njih da oni kore Muaviju, Ebu Musaa i Amra ibn Asa zbog Alije. Neki od njih ove tekfire i proglašavaju grešnicima za razliku od Talhe, Aiše i Zubejra, za njih kažu da su se pokajali zbog toga što su se borili protiv Alije, a svi vole Ebu Bekra, Omera i Osmana. Ozbiljno svaćaju grijehe i trude se da slijede istinu, kao što je slučaj i sa haridžijama. Ne izmišljaju laži kao što to rade rafidije. Ne smatraju da trebaju imati svoju državu mimo islamske države kao što je slučaj sa haridžijama. Oni su pisali knjige iz tefsira i pomagali su sunnet Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme. Imaju mnogo lijepih stvari u kojima se odlikuju nad haridžijama i rafidijama. Oni imaju za cilj da potvrde Allahov tevhid, Njegovu milost, iskrenost, mudrost i pokornost Njemu. Oni imaju pet načela za ovih pet svojstava. Međutim, pogrješili su u nekim stvarima kod svakog od tih pet načela. Tako u sklopu tevhida negiraju Allahova svojstva i Njegovo viđenje (na ahiretu) a zastupaju mišljenje da je Kur'an stvoren. Tako da se po tome slažu sa džehmijama. Za *adl*-pravednost kažu: „Dešava se ono što ne želi i ne želi ono što se dešava." I kažu da Allah, dželle še'nuhu, nije stvorio djela robova i tako niječu Njegovu moć i htijenje. I kažu da je Njegovo stvaranje radi potvrde pravednosti. U okviru Njegove milosti niječu neke stvari koje je stvorio a čiju mudrost oni ne mogu pojmiti. Zatim, oni i haridžije priznaju Božije prijetnje kako bi time dokazali da je Gospodar iskren i da ne laže. Allah, dželle še'nuhu, spominje neke opšte prijetnje pa ako se to, po njima, ne desi to bi opet po njima značilo da je to laž. Tako su pogrješili u razumijevanju Božijih prijetnji. Isti je slučaj sa razumjevanjem načela naređivanja na dobro a odvraćanja od zla sa sabljom. Oni su time namjeravali privoliti ljude na pokornost Allahu i Njegovu Poslaniku, kao što to imaju za cilj haridžije i zejdije, tako da su u tome pogrješili. Zatim, niječu keramete i čuda osim ako se radi o mu'džizama, a time su namjeravali potvrditi i zaštititi poslanstvo i poslanike. U tome su pogrješili jer pomaganje sunneta ne može biti kroz nijekanje istine.

Eš'arije su pobili mnoge novotarije mu'tezila, rafidija i džehmija i drugih. I objasnili su mnoge kontradiktornosti kod njih a s druge strane veličali su hadis, sunnet i mezheb ehli sunneta i džema'ta. Od tih njihovih odgovora velikim novotarima mnogi muslimani su se jako okoristili.

Sam Eš'arija je bio mu'tezila i na njihovom mezhebu je bio četrdeset godina. Čitao je knjige pred Ebu Alijom Džebaijem. Kada je napustio njihovo učenje vrlo dobro je poznavao *usule*-načela njihova učenja te je znao kako da im odgovori i ukaže na njihove proturječnosti. To što je zadržao od sunneta nije posebnost mu'tezila to je zajedničko za džehmije i mu'tezile. A što se tiče posebnosti kojima se odlikuju mu'tezile, Eš'arija se sa njima ni u čemu od toga nije slagao već im se suprostavljao u svim njihovim usulima. U mes'elama *adla*-pravde, imena i propisa naginjao je mezhebu Džehma i njemu sličnih.

Mnoge grupacije kao što su: *nedžarije* - sljedbenici Husejna Nedžara i *dararije* - sljedbenici Darara ibn Amra, se ne slažu sa mu'tezilama u pogledu učenja o kaderu, imenima, propisima i oko Božije prijetnje. A što se tiče sufizma i misticizma mu'tezile su od svih najdalje od onih koji se pozivaju na otkrovenja, čuda i slično. Oni ih kore i kritikuju. Također više kritikuju kršćane neko što kritikuju židove. Židovima su bliži. A s druge strane sufije su bliže kršćanima. Kršćani posjeduju suptilnost, ahlak i ibadet bez spoznaje i znanja zato i jesu zalutali. A židovi imaju znanja i nauke ali nemaju dobrog nijeta, nemaju ibadeta, zuhda i ahlaka. Na njih je Allah srdit a kršćani su zalutali.

Ebu Muhammed Abdurrahman ibn Ebi Hatim kaže: „U pogledu ovog harfa-slova (tefsira riječi **gajril magdubi alejhim veleddallin**) ne poznajem da se mufessiri razilaze." On prenosi sa svojim senedom od Ebu Vereka od Ibn Abbasa da je rekao: „*Dallin*- zalutali su kršćani koje je Allah ostavio u zabludi zbog toga što su izmišljali na njega." I kaže: „Zato nas nadahni Tvojom vjerom a to je da nema drugog istinskog boga osim Tebe jedinog, Koji nema sudruga, tako da se ne rasrdiš na nas kao što si se rasrdio na židove niti da nas ostaviš u zabludi kao što si kršćane ostavio, da nas ne kazniš kao što si njih kaznio, spasi nas s Tvojom blagosti, milosti i moći."

Ibn Ebi Hatim kaže: „U pogledu ovog tumačenja ne poznajem razilaženje među mufessirima." Sufjan ibn Ujejne kaže: „Ko se pokvari od naših učenjaka on sliči židovima a ko se pokvari od naših pobožnjaka on liči na kršćane."

Osnova govora *ehlul-kelama* – apologetičara, u stvarima vjere je *nazr*-teorija ili logika u pogledu znanja i dokaza. Oni veličaju znanje i put do njega - a to je dokaz i teorija.

Suptilisti ili pobožnjaci veličaju htijenje i put sljedbenika htijenja. Oni svoje učenje temelje na htijenju a oni prethodni na teoriji. Ovo predstavlja naučnu snagu. Sljedbenici *siratul-mustekima* - Pravog puta, moraju posjedovati i jedno i drugo. A i jedno i drugo mora biti u skladu sa onim sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme.

Iman je govor i djelo u skladu sa sunnetom. Oni prethodni su veličali teoriju a okrenuli se od htijenja a nisu slijedili šerijatsku logiku. Tako da su pogrješili u pogledu htijenja, iako su smatrali obaveznim vanjska djela ali oni ne poznaju djela srca i njihovu suštinu. Oni nisu mogli razlikovati šerijatsku logiku - koja se temelji na istini i koju je naredio Zakonodavac i o njoj obavjestio, i novotarsku logiku - koja je neispravna i zabranjena.

Sufije veličaju htijenje, htijenje srca a kore prohtjeve. I poklanjaju veliku pažnju ovom poglavlju. Mnogi od njih ne razlikuju šerijatsko htijenje - koje je u skladu sa Allahovim i Poslanikovim naredbama, i između novotarskog htijenja. Oni su se posvetili htijenju a zapostavili su teoriju i logiku. Zbog toga kršćani teže njima a i oni teže kršćanima a oni drugi teže židovima a i oni teže njima. A između kršćana i židova je maksimalna mržnja i razilaženje. Isto ja sa apologetičarima i sljedbenicima mišljenja s jedne i sufija i suptilista s druge strane. I ovo i ono skreće sa *siratul-mustekima* - Pravog puta, puta onih koje je Allah obasuo svojim blagodatima od poslanika, šehida i dobrih ljudi, a kako su oni divno društvo.

Molimo Allah, dželle še'nuhu, da nas i ostalu našu braću uputi na Pravi put, put onih kojima je darovao svoje blagodati a ne na put onih na koje se rasrdio i koji su zalutali. Amin

POGLAVLJE: U ORIGINALNOM I VJERODOSTOJNOM TEVRATU I INDŽILU JE UPUTA I SVJETLO

Ako bi neko rekao: „U Indžilu koji je kod njih stoji da je Isa razapet i da im je nekoliko dana nakon raspeća došao i rekao: 'Ja sam Mesih', a šejtan se ne može pretvoriti u njegov lik, jer šejtan ne posjeduje meso i kosti." Ovaj govor i sličan se prenosi od *mesamira*. Gdje je Indžil u kojem Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ

„I sljedbenicima Indžila smo bili naredili da sude prema onome što je Allah objavio u njemu." (El-Ma'ide, 47) A prije toga je rekao:

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ ۖ وَآتَيْنَاهُ
الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ
﴿٤٦﴾ وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾

„Poslije njih smo Isaa, sina Merjemina, poslali, koji je priznavao Tevrat prije njega objavljen, a njemu smo dali Indžil, u kome je bilo uputstvo i svjetlo, i da potvrdi Tevrat, prije njega objavljen, u kome je takođe bilo uputstvo I pouka onima koji su se Allaha bojali, i sljedbenicima Indžila smo bili naredili da sude prema onome što je Allah objavio u njemu. Oni koji nisu sudili prema onome što je Allah objavio – pravi su grešnici." (El-Ma'ida, 46-47) A prije toga je rekao:

وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِندَهُمُ التَّوْرَاةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا
أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ ۚ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ
أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ
شُهَدَاءَ

„A otkud da oni traže od tebe da im sudiš kad imaju Tevrat, u kome su Allahovi propisi? Oni ni poslije presude tvoje ne bi bili zadovoljni jer nisu nikakvi vjernici. Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputstvo i svjetlo. Po njemu su

Jevrejima sudili vjerovjesnici, koji su bili Allahu poslušni i čestiti ljudi, i učeni, od kojih je traženo da čuvaju Allahovu knjigu, i oni su nad njom bdjeli.“ (El-Ma'ide, 43-44) I također kaže:

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم

„Da se oni pridržavaju Tevrata i Indžila i onoga što im objavljuje Gospodar njihov, imali bi šta da jedu, i od onoga što je iznad njih i od onoga što je ispod nogu njihovih.“ (El-Ma'ide, 66) I još kaže:

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ۖ فَلَا تَأْسَ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾

„Reci; 'O sljedbenici Knjige, vi niste nikakve vjere ako se ne budete pridržavali Tevrata i Indžlla, i onoga što vam objavljuje Gospodar vaš.' A to što ti objavljuje Gospodar tvoj pojačaće, uistinu, kod mnogih od njih nepokornost i nevjerovanje, ali, ti ne izgaraj zbog naroda koji neće da vjeruje.“ (El-Ma'ide, 68)

Ovo je naredba Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, da kaže kitabijama u svom vremenu i svim drugim do Sudnjeg dana, a nije mu naređeno da to kaže onima od njih koji su se pokajali. Također, Njegove riječi: **„A odkud da oni traže od tebe da im sudiš kad imaju Tevrat, u kome su Allahovi propisi?“** su obavijest o židovima koji su prisutni i da oni imaju Tevrat u kojem su Allahovi propisi. Također, Njegove riječi: **„I sljedbenicima Indžila smo bili naredili da sude prema onome što je Allah objavio u njemu.“** su naredba od Allaha na jeziku Muhammeda sljedbenicima Indžila, kao i drugima kojima to nije naređeno na jeziku Muhammeda. Međutim, ne postoji na svijetu originalan primjerak onoga što je Allah, dželle še'nuhu, spustio u Tevratu i Indžilu. Te knjige su izmjenjene. Što se tiče Tevrata prekinut je mutevatir kojim je prenesen, a Indžil je preuzet od četvorice. Zatim, mnogi među njima vjeruju da su mnoge stvari koje se danas nalaze u Tevratu i Indžilu neispravne i da ne predstavljaju Allahov govor. Drugi opet kažu da je takvih stvari malo. Neki opet tvrde da se ni jedno slovo nije izmijenilo u tim knjigama već su se izmjenila njihova značenja putem ličnih i prenesenih tumačenja. Ova dva mišljenja zastupaju mnogi muslimani a ispravno je treće, a to je da je na Zemlji postojao vjerodostojan primjerak do pojave

Poslanika kao i drugi izmijenjeni primjerci. Tako da oni koji tvrde da se ništa nije izmjenilo iz ovih knjiga na neki način su rekli ono što se ne može u potpunosti negirati. Onaj ko tvrdi da su svi primjerci ovih knjiga izmijenjeni poslije Poslanika taj govori nešto što se zna da je greška. Kur'an im naređuje da sude po onom što je Allah, dželle še'nuhu, objavio u Tevratu i Indžilu i pojašnjava da je u njima propis za njih, a nije Kur'an obavjestio da su oni izmijenili sve primjerke svojih knjiga. Allahove riječi: **„I sljedbenicima Indžila smo bili naredili da sude prema onome što je Allah objavio u njemu.“** se odnose na ono što je On objavio i što su Isaovi sljedbenici od njega lično uzeli i naslijedili. A što se tiče priča u Tevratu i Indžilu koje opisuju događaje poslije Isaova uzdignuća i Musaove smrti, a takvih stvari ima u tim knjigama, to ne spada u ono što je Allah, dželle še'nuhu, objavio niti su to uzeli od Isaa i Musaa, to je ono što su oni napisali kako bi opisali stanje prilikom njihove smrti. To je čista obavijest prisutnih poslije njih o njihovom stanju, i to ne spada u ono što je Allah, dželle še'nuhu, objavio, niti je to ono što je njma naređeno za njihova života niti ono o čemu su obavjestili svijet. Zatim, riječi Uzvišenog:

„Reci; 'O sljedbenici Knjige, vi niste nikakve vjere ako se ne budete pridržavali Tevrata i Indžila, i onoga što vam objavljuje Gospodar vaš.' (El-Ma'ida, 68) I Njegove riječi:

„Da se oni pridržavaju Tevrata i Indžila i onoga što im objavljuje Gospodar njihov, imali bi šta da jedu, i od onoga što je iznad njih i od onoga što je ispod nogu njihovih.“ (El-Ma'ide, 66)

Pridržavanje knjiga i rad po njima predstavlja vjerovanje u ono je obavjestio na jeziku poslanika. Što se tiče onih dijelova koje su napisani poslije smrti dotičnog poslanika, te obavijesti o njegovom životu i slično, to ne spada u ono što je Allah, dželle še'nuhu, objavio poslaniku, niti je to on naredio. Ovako nešto se dešava u svim knjigama. Tako nekada čovjek piše neku knjigu pa na kraju knjige izdavač spomene autora i njegovu biografiju, porijeklo i život. I druge stvari koje nisu od govora samog autora. Zbog toga je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, naredio ashabima i učenjacima da Kur'an odvoje od bilo čega i da ne zapisuju osim samo riječi Kur'ana. Tako u starim mushafima nije bilo imena sura, niti oznaka petine, desetine niti oznaka za stajanje niti dove na kraju mushafa i druge slične stvari koje nisu od Kur'ana. Na osnovu toga kažemo da ono što se nalazi u Indžilu o Mesihovom razapinjanju i njegovom dolasku do *havarijina* poslije razapinjanja, sve to nije Isaov govor. To je ono što su vidjeli ljudi poslije njega, a ono što je Allah, dželle še'nuhu, obavjestio to je ono što su čuli od Mesiha lično.

Ako bi neko rekao: „Ako su havarijini vjerovali da je Mesih razapet i da im je došao nakon nekoliko dana, a oni su ti koji su od njega prenijeli Indžil i vjeru onda se pojavljuje šubha."

Kažemo: Obaveza je prihvatiti ono što je preneseno od havarijina i sve što je preneseno od poslanika. Dokaz je u onome što su rekli poslanici a što je mimo toga uslovljava se dokazom. Pa ako je istina prihvata se, u protivnom odbija se. Zbog toga ono što su ashabi prenijeli od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, od Kur'ana i hadisa biva obaveza prihvatiti, a pogotovo mutevatir stvari kao što je Kur'an i mnogobrojni sunneti. A što se tiče onoga što su oni govorili ako oko toga postoji idžma' onda treba znati da se njihov konsenzus smatra bezgrješnim(nepogrješiv). Ono oko čega su se razišli treba vratiti Allahu i Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme. Tako je npr. Omer nijekao Poslanikovu, sallallahu alejhi ve selleme, smrt dok mu Ebu Bekr nije odgovorio na to. Isto tako su se razišli oko njegova ukopa dok Ebu Bekr nije prenio hadis po tom pitanju. Razišli su se oko slanja Usamine vojske. Također su se razišli u pogledu postupka sa onima koji su odbijali zekat. Sve ovo ne narušava njihov ugled u pogledu onog što su prenijeli od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme.

Kršćani se ne slažu oko mišljenja da je Mesih razapet. Niko od njih nije prisustvovao njegovu raspeću. Osoba koja je razapeta nju su razapeli židovi a niko od Isaovih prijatelja nije bio prisutan. Židovima, koji su pomenutu osobu razapeli, se učinilo da je razapeti Mesih. Neki tvrde da su oni znali da razapeti nije Mesih ali su slagali da je to on i tako ubacili šubhu među ljude. Prvo mišljenje je poznato i njega zastupa većina svijeta. Tako da kršćani ne posjeduju predaju od povjerljive osobe da je on razapet. Oni se pri toke oslanjaju na vijest koju je poslije tog na nekoliko dana donijela osoba i koji im se predstavio kao Mesih a ustvari to je bio šejtan. Oni sami vjeruju da šejtan čestio dolazi ljudima s tvrdnjom da je poslanik ili dobri čovjek. U tom kontekstu postoje mnoge priče poput priče o monahu kojem je došao čovjek i rekao: „Ja sam Mesih, došao sam da te uputim." On je prepoznao da je to šejtan pa mu reče: „Ti si dostavio poslanicu i mi po njoj radimo, ako si danas došao sa nečim što joj se suprostavlja mi to nećemo primiti od tebe."

Kršćani i židovi ne posjeduju znanje o Isaovom raspeću, kao što Uzvišeni kaže:

وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًۢا ﴿١٥٧﴾

„Oni koji su se o njemu u mišljenju razilazili, oni su sami o tome u sumnji bili; o tome nisu ništa pouzdano znali, samo su nagađali; a sigurno je da ga nisu ubili.“ (En-Nisa, 157) Vijest o njegovom ubistvu je pripisao židovima pa kaže:

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ ٱللَّهِ

„I zbog riječi njihovih: 'Mi smo ubili Mesiha, Isaa, sina Merjemina, Allahova poslanika.“ (En-Nisa, 157)

Shodno ovom njihovom govoru, ako vjeruju da je dozvoljeno ubiti poslanika oni zaslužuju kaznu. A onaj ko dozvoljava ubistvo kao da ga je i ubio. Oni ovim govorom lažu i zbog njega su grješni. Ako to govore zbog hvalisanja onda treba znati da time nisu postigli slavu jer ga nisu ubili, a zaradili su grijeh jer su to ohalalili i nastojali da to učine. A Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: „*Kada se dva muslimana sukobe sa sabljama i ubica i ubijeni će u vatru.*“ „O Allahov Poslaniče šta je krivica ubijenog,“- upitaše? „*On je namjeravao da ubije svog protivnika,*“ - odgovori Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme.[45]

Za riječi Uzvišenog: **„Oni koji su se o njemu u mišljenju razilazili, oni su sami o tome u sumnji bili“**, kaže se da se to odnosi na židove, a neki kažu da se odnosi na kršćane. Ajet uopšteno obuhvata obje skupine a Njegove riječi: **„Oni su sami o tome u sumnji bili“**, kaže se da se to odnosi na sumnju u pogledu njegova ubistva. A po drugom mišljenju da su bili u sumnji u pogledu njegova raspeća. Oni se razilaze pa tako židovi kažu da je on sihirbaz a kršćani kažu da je on bog. I kršćani i židovi se razilaze oko toga da li je razapet ili ne. Oni su po tom pitanju u sumnji i ne posjeduju znanje. Ako je ovako u pogledu raspinjanja šta onda reći za onoga koji se pojavio nakon raspeća i za sebe tvrdio da je Mesih?

Ako bi rekao: „Ako je ovo stanje havarijina koji su živjeli sa njim, ako se ovo desil sa njihovim imanom pa gdje su onda vjernici o kojima Uzvišeni kaže:

وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ فَوْقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ

„...i učiniću da tvoji sljedbenici budu iznad nevjernika.“ (Ali Imran, 55) i Njegove riječi:

[45] Bilježi ga Buharija, 1/81 u „Imanu“, poglavlje, "Riječi Uzvišenog: «Ako se dvije skupine vjernika sukobe» i u „Dijatu“, poglavlje, "Riječi Uzvišenog: «A ko je sačuva...», i u „Fitenu“, poglavlje, "El-muslimani bisejfihima», i Muslim , br. 2888, u „Fitenu“, poglavlje, "Iza tevadžehel-muslimani bisejfejhima», i Ebu Davud, br. 4268 u „Fitenu“, poglavlje, "Ennehju anil-kitali fil-fiten», i Nesai, 7/125 u „Tahrimu dem“, poglavlje, «Tahrimul-katl», i Ibn Madže, br 3980 u „Fitenu“, poglavlje, «El-azle», i Ahmed u „Musnedu“, 5/43, 48, 51 u hadisu Ebi Bekreta ibn Nefie ibn Harisa Sekafija.

فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا۟ ظَـٰهِرِينَ ﴿١٤﴾

„...pa smo Mi one koji su povjerovali – protiv neprijatelja njihova pomogli, i oni su pobijedili.“ (Es-Saff, 14)

Kažemo: Neki od njih su povjerovali da je razapet, to ne negira njegov iman ako nije mijenjao ono s čime je došao Mesih. Naprotiv, on tvrdi da je on Allahov rob i poslanik i riječ koju je on dostavio Merjemi i Duh od Njega, pa ako poslije ovoga vjeruje da je razapet to ne negira njegov iman. Ovo podrazumjeva da je umro na određen način. Najviše što razapinjanje može da znači jeste da je ubijen. To što je neki poslanik ubijen ne negira njegovo poslanstvo. Israelićani su ubili mnoge poslanike. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ قَـٰتَلَ مَعَهُۥ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ

„A koliko je bilo vjerovjesnika uz koje su se mnogi iskreni vjernici borili.“ (Ali Imran, 146) I kaže:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ ۚ أَفَإِيْن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ ٱنقَلَبْتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ

„Muhammed je samo poslanik, a i prije njega je bilo posalnika. Ako bi on umro ili ubijen bio, zar biste se stopama svojim vratili?“ (Ali Imran, 144)

Isto važi i za vjerovanje onih koji vjeruju da im je on došao nakon raspeća. Ovo je poput vjerovanja mnogih muslimanskih šejhova da im je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, došao na javi. Oni time ne padaju u nevjerstvo. Ovako nešto je vjerovao onaj ko se od svih ljudi ponajviše pridržava sunneta. Bio je na većem stepenu zuhda i ibadeta od drugih. Njemu je dolazio neko za koga je mislio da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Ovo je greška koja ne znači nevjerstvo. Isto tako su neki havarijini pomislili da je on Mesih. To ne obavezuje nijekanje njihova imana niti obezvređuje ono što su prije toga prenijeli od Isa'a. Omer je nakon Poslanikove, sallallahu alejhi ve selleme, smrti mislio da on nije umro već da je otišao svom Gospodaru kao što je Musa išao i da neće umrijeti dok ne umru njegovi ashabi. Ovo ne obezvređuje njegov iman već se smatra greškom od koje se povratio.

POGLAVLJE: MJESTA U KOJIMA ALLAH, DŽELLE ŠE'NUHU, KORI ONE KOJI SLIJEDE PUKE PRETPOSTAVKE

Uzvišeni kaže:

مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ

„O tome nisu ništa pouzdano znali, samo su nagađali“ (En-Nisa, 157)

ovo predstavlja ukor zbog toga što su nagađali i slijedili pretpostavke bez znanja. Također Njegove riječi.

إِنْ هِىَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا
ٱلظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٢٣﴾

„To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao; oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dođe od Gospodara njihova Uputa.“ (En-Nedžm, 23) Također Njegove riječi:

وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾

„A o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi.“ (En-Nedžm, 28)

I riječi Uzvišenog:

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾

„U Allahovoj je vlasti sve što je na nebesima i na Zemlji. A oni koji se, pored Allaha, božanstvima mole, povode se samo za pretpostavkama i samo uobražavaju.“ (Junus, 66) I Njegove riječi:

أَفَمَن يَهْدِيٓ إِلَى ٱلْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهِدِّيٓ إِلَّآ أَن يُهْدَىٰ ۖ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ
تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا ۚ إِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ
بِمَا يَفْعَلُونَ n ﴿٣٦﴾

„Pa da li je onda dostojniji da se slijedi Onaj Koji na Pravi put upućuje ili onaj koji ni sam nije na Pravom putu, osim ako ga drugi na Pravi put ne uputi? Šta vam je, kako rasuđujete?' Većina njih slijedi samo pretpostavke, ali pretpostavke nimalo nisu od koristi Istini, Allah uistinu dobro zna ono što oni rade.“ (Junus, 35-36)

Na više mjesta u Kur'anu Allah, dželle še'nuhu, kori one koj slijede pretpostavke i mišljenja. U tom kontekstu su i Njegove riječi:

قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَآ ۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا
تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ

„Reci: 'Imate li kakav dokaz (kakvo znanje) da nam ga iznesete? Vi se samo za pretpostavkama povodite i vi samo neistinu govorite.' Reci: 'Allah ima potpun dokaz.'“ (El-En'am, 148-149)

Allah, dželle še'nuhu, od njih traži dokaz i znanje a kori one koji slijede pretpostavke. Također Njegove riječi:

نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾

„Kažite mi, i dokažite, ako je istina to što govorite.“ (El-En'am, 143) Kao i Njegove riječi:

وَإِنَّ كَثِيرًا لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَآئِهِم بِغَيْرِ عِلْمٍ

„Mnogi, prema prohtjevima svojim, nemajući za to nikakva dokaza, zavode druge u zabludu.“ (El-En'am, 119)

I mnogo je drugih primjera gdje kori one koji rade bez znanja i koji rade po pretpostavkama. U mutevatir sunnetu i idžma'u ummeta se prenosi da sudija presuđuje uz prisustvo dva svjedoka, a ako nema svjedoka protivna(optužena) strana se zaklete. U dva „Sahiha“ se od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, prenosi da je rekao: *„Vi se parničite kod mene, moguće je da neko od vas bude*

rječitiji kod iznošenja dokaza od drugog. Ja presuđujem na osnovu onog što sam čuo. Ako nekome dosudim pravo njegovog brata neka to ne uzima jer sam mu time odredio komad (Džehennemske) vatre."[46]

Zatim, mora se uložiti idžtihad u određivanju uzroka na osnovu kojeg se kijase stvari a oko kojeg se slažu muslimani. On je neophodan, kao što će dvojica pravednih procjeniti da za lovinu žrtvuje isti takav kurban.[47] Zatim, procjena o pravcu u kojem je kibla kada se tačno ne zna pravac. U tim stvarima čovjek ne može kategorički donijeti odluku već postoji mogućnost da kibla bude u drugom pravcu. Isto tako, kada sudija donese presudu postoji mogućnost da je jednom od njih dosudio pravo onog drugog. U dokazima propisa ovo mora postojati. Značenje na koje upućuje opšti tekst vanjštinom može da sadrži mogućnost suprotnosti. Isti je slučaj sa *ahad* predajom i kijasom. Iako se neki razilaze u pogledu kijasa fekihi se ne razilaze oko *ahad* predaja kao što su *zahirije*. Ko se razilazi i oko jednog i oko drugog ne razilazi se oko *umuma*-opštih tekstova kao što je slučaj sa Bagdadskim mu'tezilama. Ako se neki i razilaze oko *umuma i kijasa* kao što su neke *rafidije musevije*, i njima slični, onda se ne razilaze u pogledu predanja. Kod šija imamija je osnova ono što se prenosi od dvanaest imama, tako da i oni posjeduju predaje. Ne postoji niko ko je neovisan od vanjskih značenja, predanja i kijasa. Mora raditi sa nečim od toga uz mogućnost postojanja suprotnog. Ovo predstavlja rad po *zanu*-pretpostavci, ili relativnom dokazu,[48] a Kur'an zabranjuje slijeđenje *zana*-pretpostavki. Ljudi se razlikuju u pogledu stava o dozvoljenosti ovoga. Tako neki kažu: „*Zan* se nikako ne slijedi već samo znanje i po *zanu* se uopšte ne radi." I kažu da *ahad* predaja označava znanje. Isto to kažu i za *zahire*. Čak šta više, oni kažu: „Mi kategorički tvrdimo

---

[46] Bilježi ga Buharija, 5/212 u „Šehadat", «Men ekamel-bejjine badel-jemini» i u „Mezalimu", poglavlje, "Ism men hasame fil-batil ve huve jalemuhu», i u „Hijeku", poglavlje, "Iza gadibe džarijetuhu fezane enneha matet...», i u „Ahkamu", poglavlje, «Mevizatul-imami lil husum» i poglavlje, "Men kada lehu bihakki ehihi fela je'huzuhu» i poglavlje, "El-kadau fi kesiril-mali ve kalilihi». Bilježi ga i Muslim br. 1713, u „Akdije", poglavlje, "El-hukmu bizzahir vellahnu bil-hudžeti.» Bilježi se i u „Muveti", 2/719 u „Akdije", poglavlje, "Tergib fi kadai bil-hakki» i Ebu Davud br. 3583 i 3584 u „Akdije", poglavlje, "Fi kadai kadi iza ahta'e», i Tirmizi, br. 1339, u „Ahkamu", poglavlje, "Ma džae bitešdid ala men jukda lehu», Nesai 8/233 u „Kadau", poglavlje, "El-hukmu bizzahir», i Ahmed u „Musnedu", 6/203, 290, 308, 320, u hadisu Umi Seleme.

[47] Vjerovatno aludira na ono o čemu se govori u Kur'anskom ajetu: **«O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadždžal Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, nahraniti siromahe ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga.»** (El-Ma'ida, 95) Op. pr.

[48] Ar, izraz *zan* nekada dolazi u kontekstu pertpostavke a kada se govori o dokazima može značiti relativni dokaz (*delil zanni*) koji je suprotan kategoričkom dokazu (*delil kat'i*). Op. pr.

da je pogrješio onaj ko nam se suprostavi i poništavamo njegove odluke." Takvo mišljenje zastupa Davud (zahirija) i njegovi prijatelji. Osnova kod njih je ono na šta ukazuje vanjština šerijatskih tekstova.

Što se tiče *istishaba*[49] to je u mnogim slučejevima jedan od najslabijih dokaza. U mnogim slučajevima kada ga koriste kao dokaz on se ne slaže sa vanjštinom *nassa* već vanjština *nassa* ukazuje suprotno od toga. Druga skupina kaže: „Ako se uspostavi dokaz o obaveznosti rada po preovladavajućem mišljenju mi ćemo slijediti znanje. Mi radimo po znanju kada naiđemo na znanje a ne radimo po *zanu*." Ovo je mišljenje Kadije Ebu Bekra.

Zatim, ovdje se postavlja poznato pitanje o definiciji fikha. Kažu: „To je nauka koja proučava praktične šerijatske propise." Razi kaže: „To je nauka o praktičnim šerijatskim propisima gdje za svaki pojedinačno postoje dokazi a koji nisu od nužno poznatih stvari u vjeri." Kaže: „Ako kažeš da fikh spada u poglavlje *zana*- mišljenja i pretpostavki kako to da ga smatraš *ilmom*-znanjem?"

Kažem: „Kada u mišljenju mudžtehida prevlada sličnost između dvije situacije u pogledu uzroka propisa onda mudžtehid kategorički ocjeni da je obaveza raditi po onome što je u skladu sa njegovim mišljenjem. Znanje je sigurno postignuto a mišljnje se desilo na putu njegova sticanja.

Suština ovog odgovora se temelji na dvije postavke. Prvo: kod mene je uspostavljen *zan*-mišljenje, i drugo: uspostavljen je kategorički dokaz o obavezi slijeđenja ovog zana-mišljenja. Prva postavka je spoznajna a druga praktična dokazna. *Zan* u ovom slučaju nije uvod dokaza kao što to neki misle, već se može reći da je radnja po ovom zanu *fikhsko usulski* propis a ne samo fikhski. Fikh je taj *zan* postignut vanjštinom. A ahad predaje, kijas, i usul ukazuju da je obaveza raditi po ovom zanu-mišljenju u protivnom fekihi se ne bi ni osvrnuli na ovo. Dakle, ovo je praktični usulski propis a ne predstavlja fikh."

Ovo je odgovor Kadije Ebu Bekra. On ga temelji na svom osnovu a to je mišljenje da svaki mudžtehid pogađa. U samoj stvari nije stvar koja se traži, u *zanu*-mišljenju nema dokaza koji obavezuje preovladavanje jednog zana nad drugim. Zanovi-mišljenja se po njemu gledaju shodno slaganju učenjaka.

Gazali, i drugi koji podržavaju njegovo mišljenje, kažu: „Ponekad preovlada (mišljenje) shodno težnji duše prema jednom od dva mišljenja. Tako strogi naginju prema jednom a nježni i blagi ljudi možda naginju ka drugom mišljenju po nekom pitanju." Po njima kada mudžtehid ocjeni ispravnim mišljenje Allah, dželle še'nuhu, preko njega odredi da se slijedi taj *zan*-mišljenje.

---

[49] Istishab je po nekima jedan od izvora Šerijata koji spominju neki učenjaci. Op. pr.

Ebu Me'ali i drugi su žestoko negirali i napali ovo njegovo mišljenje. Oni su opravdani zbog tog negiranja jer to pod prvo predstavlja oholost. Jer *zanovi*-mišljenja se temelje na dokazima koji su uzrok njihova postojanja i uzdizanja jednog mišljenja nad drugim. Ovo je opšte poznata stvar. S tim je došao Šerijat i jedne stvari uzdiže i smatra ih kao preovladavajuće nad drugim.

Polemika po ovom pitanju se svodi na dvije stvari: Prvo, slijeđenje *zana*-mišljenja, i (drugo)da li su *zanovi*-mišljenja sastavni dio fikha. Što se tiče prvog ispravan je treći odgovor, a to je da sve što je Allah, dželle še'nuhu, naredio naredio je sa znanjem. U neznatnim mes'elama na mudžtehidu je da pogleda u dokaze i da radi po preovladavajućem. Ako bi postojala sumnja da li jedan dokaz ili mišljenje preovladava nad drugim neće raditi po njemu. Ako se kod njega pojavi osjećaj za preovladavajućeg ili vjerojatnijeg onda to radi na osnovu dokaza da je taj preovldavajući tj. vjerojatniji dokaz. Tako da postoji razlika između vjerovanja u *rudžhan*-vjerojatnijeg i vjerovatnog ubjeđenja. Vjerovanje u postojanje *rudžhana*-preovladavanja zasniva se na znanju, a ponekad se ne radi po njemu dok se ne sazna *rudžhan*-vjerojatniji ili provladavajući. Kada kod njega prevlada jedno mišljenje nad drugim onda to mora biti s dokazom koji preovladava nad dokazom druge strane, tek onda može slijediti ono mišljenje i onaj dokaz za koji zna da preovladava. Tako da ovo postaje slijeđenje znanja a ne pukog mišljenja i pretpostavki, i time slijedi onoga što je ljepše. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا

„Primi ih svojski, a narodu svome zapovjedi da se pridržava onoga što je u njima ljepše!“ (El-Ea'raf, 145) I kaže:

ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُۥٓ

„...koji Kur'an slušaju i slijede ono najljepše u njemu.“ (Ez-Zumer, 18) I kaže.

وَٱتَّبِعُوٓا۟ أَحْسَنَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم

„I slijedite ono najljepše, ono što vam Gospodar vaš objavljuje.“ (Ez-Zumer, 55)

Ako jedan dokaz nad drugim preovladava onda je slijeđenje preovladavajućeg slijeđenje ljepšeg i ovo je poznato.

Na mudžtehidu je obaveza da radi po onome što je spoznao da preovladava nad drugim, a to je rad po preovladavajućem dokazu između dva proturječna dokaza. Kada tako postupi onda on radi po znanju. Upravo ovakvo

objašnjenje predstavlja mišljenje Hasana Basrija, Ubeja i drugih. Kur'an kori one koji slijede puke pretpostavke koje se ne vežu za znanje. O pukim pretpostavkama i mišljenjima kaže:

وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍۖ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّۖ

„..a o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke.“ (En-Nedžm, 28) I kaže:

قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَآۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾

„Reci: 'Imate li kakav dokaz da nam ga iznesete? Vi se samo za pretpostavkama povodite.'“ (El-En'am, 148)

Tako i na drugim mjestima Kur'an kori one koji slijede puke pretpostavke. Oni slijede puke pretpostavke i mišljenja u kojima nema znanja. Sljedbenici Šerijata, i svi pametni ljudi, rade samo po znanju i po preovladavajućim mišljenjima. Svoj *rudžhan* potvrđuju praktičnim ubjeđenjem. Međutim, ako neko mišljenje preovladava ne znači da prevladano mišljenje također nije samo po sebi potvrđeno, ovo je poput onoga što Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, spominje u hadisu: *„Moguće je da neko od vas bude rječitiji kod iznošenja dokaza od drugog. Ja presuđujem na osnovu onog što sam čuo…“*

Tako, ako jedna stranka dođe pred sudiju sa dokazom koji svjedoči u njegovu korist a drugi ne dođe, sudija automatski zna da dokaz ovog preovladava i shodno tome on presuđuje po znanju. Međutim, postoji mogućnost da i onaj drugi posjeduje dokaz ali ne zna za njega ili ga ne zna objasniti, kao npr, da je riješio svoja dugovanja prema njemu i da za to ima dokaz ali ga ne zna upotrijebiti ili ga ne spomene. Sudija presuđuje po znanju, i pravdi. To što je ovome zakinuto pravo nije do sudije već zbog njegove slabosti da iznese svoje dokaze.

Isti je slučaj sa dokazima oko propisa. Ako se razilaze dvije predaje a jedna od njih je potvrđena i spojenog seneda a druga je *mursel* onda je ova spojenog seneda jača od *mursel* predaje. Ovo je jasno, jer onaj ko ovo priča poznaje njegovu pravednost i preciznost a nije poznata preciznost i pravednost drugog. Kao kada postoje dva svejdoka jedan je pouzdan a drugi nije. Preovladava svjedočenje ovog pouzdanog iako je moguće da i onaj drugi kaže istinu. Međutim mudžtehid postupa po znanju i po dokazu koji preovladava. On nije od onih koji postupaju po pukom mišljenju. On ovo nije mogo znati osim

nakon potpuno uloženog truda da je pomenuti hadis mursel a ovaj svjedok pouzdan. Ponekad prenosioci mursel hadisa mogu biti pravedni i pouzdani kao što se može desiti da i onaj drugi svjedok bude pouzdan. Mi ne posjedujemo znanje koje bi negiralo pravednost *ravije* mi ne znamo da li su njih dvojica pravedni (ravije hadisa i svjedoka u onom drugom slučaju).

Ovdje se pri idžtihadu može ponekad desiti greška ali alim nema odgovornosti i ne može ostaviti ono što zna a prihvatiti ono što ne zna. Ako već mora izabrati jače i prioritetnije, jedno od dva mišljenja, onda je obaveza da izabere ono za koje zna da je potvrđeno nad onim za koje to ne zna, pa makar i ne znao da li uistinu postoji nešto što negira ovo drugo. Ako su ta dva mišljenja proturječna onda potvrda jednog od njih znači negiranje onog drugog. Ako je jedan dokaz poznat i poznata je njegova vjerodostojnost te taj negira drugi dokaz, a taj nepoznati dokaz nasuprot njega ne može negirati ovaj prvi, te ako se mora birati koji od njih će biti preovladavajući onda bez sumnje biva obaveza uzeti ovaj prvi čija je vjerodostojnost poznata nad onim drugim koji to nije.

Međutim, može se reći sljedeće: „Mi ne možemo kategorički tvrditi da je on vjerodostojan, već smo rekli da postoji razlika između vjerovanja u *rudžhan*-vjerojatnijeg i vjerovatnog ubjeđenja." Vjerovati da nešto perovladava predstavlja znanje, tako da mudžethid ne radi osim po tom znanju, a to je ubjeđenost da ovaj preovladava nad onim drugim. A *rudžhan*-preovladavanje ovog ubjeđenja nad nekim ubjeđenjem predstavlja *zan*-pretpostavku ali ne spada među one za koje Allah, dželle še'nuhu, kaže: **„..a o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke"**, već se ovde radi o pretpostavki da je jedno mišljenje preovladavajuće ili da je drugo. Mudžtehid presuđuje po onome što sazna i spozna da preovladava nad onim drugim, tj, na osnovu preovladavajućeg i jačeg dokaza. Tako da se sad radi o stvari koja mu je poznata a ne o stvari za koju pretpostavlja. Ovako nešto postoji u svim naukama, kao što je medicina, industrija, trgovina i slično.

Što se tiče odgovora na njihov govor da fikh spada u poglavlje *zana*-pretpostavki na ovo su neki učenjaci odgovorili, od njih je i Ebu Hatab. On kaže: „Pod znanjem se misli na jasno vanjsko znanje, mada je moguće da se nekada misli suprotno tome, kao što su riječi Uzvišenog:

فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَٰتٍ

„...pa ako se uvjerite (saznate) da su vjernice..." (El-Mumtehine, 10)

Po ovom pitanju mogu se dati dva odgovora:

Prvi: Većina fikhskih pitanja (*mes'ela*) koja su potrebna ljudima i na koje se izdaju fetve su potvrđena šerijatskim tekstom(nassom) ili konsenzusom učenjaka(idžma'om). *Zan*-pretpostavka i mišljenje se dešava kod malog broja mes'ela, koje su potrebne ljudima. Ovako nešto je poznato i u drugim naukama. Mnoge mes'ele oko kojih postoji razilaženje se rijetko u praksi dešavaju, a što se tiče stvari koje su obavezne ljudima: od harama, mubaha i obaveza, to je kategorički poznato. Opšte poznate stvari u vjeri su dio fikha, ne smatranje takvih stvari od fikha je govor i mišljenje koje nije niko od prethodnika zastupao. Niko ovo u definiciji fikh nije ograničavao osim Razi i njemu slični. Tako velika većina fekiha u fikhskim knjigama spominje obavezu namaza, zekata, posta, hadža, abdesta, gusula nakon džunupluka, zabranu alkohola, nemorala, i druge stvari koje su nužno poznate od vjere. Dodavanje rečenice „nužno poznata stvar u vjeri“ u definiciji fikha je dodata stvar. Možda samo novi u islamu i oni koji žive u zabačenim krajevima ovo u potpunosti ne znaju a pogotovo ga nužno ne znaju. Mnogi učenjaci znaju da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, učinio sehvi sedždu i da je odredio *diju*-krvarinu za odraslu osobu, presudio je da dijete pripada postelji onog kod koga se nalazi, i druge stvari koje nužno znaju učeni, dok većina običnog svijeta to ne zna.

Drugi odgovor: Fikh se ne može smatrati fikhom osim ako ne potječe od mudžtehida koji to potkrepljuje dokazima. On zna koji je dokaz preovladavajući i koje je mišljenje preovladavajuće. Fikh je njegovo znanje o jačim i preovladavajućim dokazima. A što se tiče *zana* to ne predstavlja fikh za koji je kategorički ocjenio da je obaveza po tome raditi. Ovo je posao učenjaka *Usuli fikha*, oni govore o prirodi dokaza i ocjenjuju da li je dokaz *kat'i*-kategorički. Tako oni često kažu: „Obaveza je, ako se suprostavljaju dva dokaza, raditi po onome koji je jači tj. koji preovladava nad drugim.“ Također često govore: „Ako se suprostavlja *am*-opšti i *has*-poseban dokaz onda preovladava *has*-poseban. Ako se suprostavlja *mursel* (hadis) i *musned* - hadis spojenog seneda, onda se daje prednost *musnedu*.“ Također kažu: „Opšti dokaz - bez indicija koje ukazuju na posebnost, pojedini slučajevi su prioritetniji da se na njih odnosi nego da se kaže kako ne potpada pod njega, tako da je obaveza raditi po njemu.“ Što se tiče fekiha oni govore o određenom dokazu i određenom propisu kao npr, da kažu riječi Uzvišenog:

وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ ۖ وَٱلْمُحْصَنَـٰتُ مِنَ ٱلْمُؤْمِنَـٰتِ

وَٱلْمُحْصَنَـٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ مِن قَبْلِكُمْ

„...dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša jela su njima dozvoljena; i čestite vjernice su vam dozvoljene, i čestite kćeri onih kojima je data Knjiga prije vas...“ (El-Ma'ide, 5)

predstavljaju poseban dokaz koji je kasnije objavljen u odnosu na Njegove riječi:

وَلَا تَنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكَٰتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ

„Ne ženite se mnogoboškinjama...“ (El-Bekara, 221)

Ovaj ajet ne obuhvata kitabije, a ako bi i rekli da se na njih odnosi onda je ovaj prethodni ajet posljednji objavljen tako da biva *has*-poseban ili se može smatrati kao derogirajući spram ovod drugog. Tako da fekih zna da preovladava značenje ovog *nassa* o dozvoljenosti u odnosu na zabranu koja se spominje u drugom *nassu*. Ovo perovladavanje (jednog *nassa* nad drugim) je kod njega kategorički jasno i poznato. Ovo znanje kojim se odlikuje fekih je kategoričko znanje a ne relativno. Oni koji ne znaju slijede četvoricu poznatih imama. Džumhur učenjaka dozvoljava ženidbu kitabijkama a ubjeđenje *mukalida*-onoga koji slijedi učenjaka ne smatra se fikhom. Zbog toga je u definiciji naglasio „za koji pojedinačno posjeduje dokaz.“ Fekih iznosi dokaze za propis pojedinačno kao i za onaj za koji je upitan. Ako ne zna koji dokaz prevladava on zastaje i ne daje svoje mišljenje.

Ako bi neko rekao: „Zar nije Uzvišeni rekao:

وَلَا تُمْسِكُوا۟ بِعِصَمِ ٱلْكَوَافِرِ

„U braku mnogoboške ne zadržavajte!“ (El-Mumtehine, 10)

Kažemo: „Ovo je objavljeno u godini Hudejbije a pod tim se misli na mnogoboškinje.“ Razlog objave ajeta ukazuje da se to kategorički odnosi na njih, a sura El-Mai'de je objavljena poslije, tako da ona predstavlja *has*-poseban i posljednji dokaz. A prvi dokaz predstavlja *am*-opšti, koji je prethodio a poseban dokaz koji je zadnji objavljen preovladava nad opštim koji mu prethodi. Kada je objavljen prethodni ajet **„U braku mnogoboške ne zadržavajte!“** Omer je rastavio svoju ženu mnogoboškinju, kao i drugi ashabi. To ukazuje da su se ženili mnogoboškinjama dok nije objavljen ovaj ajet. Pomenuti ajet iz sure El-Bekare je spuštan poslije ovog ajeta iz sure El-Mumtehine a ajet iz sure El-Ma'ide poslije ovog iz sure El-Bekare. Na ovaj način fekih posmatra dokaze tako da spomenuti zaključak predstavlja znanje a ne *zan*-pretpostavku. Biva jasno da se *zan* zasniva na dokazima iz kojih on proizilazi i da ono što zna alim obavezno ukazuje na znanje shodno preovladavajućem dokazu. Sa što se tiče *zana* o kojem ne

posjedujemo znanje i koji nije dozvoljeno slijediti to je *zan* kojeg je Allah, dželle še'nuhu, ukorio riječima: **„Oni slijede samo pretpostavke."** To je slijeđenje pukih pretpostavki bez znanja. Kada bi znali da se radi o mišljenju koje preovladava onda bi to predstavljalo znanje i ne bi se smatrali od onih koji slijede samo puke pretpostavka, a Allah, dželle še'nuhu, najbolje zna.

POGLAVLJE O TOME KAKO FEKIH ISTRAŽUJE

Ovdje treba spomeniti tri stvari:

Prvo. Preovladavajuće mišljenje kroz dokazivanje mudžtehida.

Drugo. Dokazi koje neki apologetičari nazivaju *emarat* a koji se međusobno suprostavljaju i izvedeno znanje koje obavezno ukazuje da je taj *zan*-mišljenje jače od drugog dokaza.

Treće. Ponekad oko iste stvari može postojati drugi dokaz, shodno drugom mišljenju, za koji ne zna onaj što navodi dokaz. Ovo se dešava u velikom broju idžtihada.

Nekada čovjek čuje opšti *nass* kao što su Ibni Omer i drugi čuli da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranio skidanje čarapa, i kada je naredio da niko ne napušta Meku dok ne obavi oproštajni tavaf oko Kabe. Ili da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranio oblačenje svile, što vanjštinom ukazuje na uopštenost tog nassa. Ovo je preovladavajući dokaz shodno *istishabu* koji negira zabranu. Kod fekiha je zabrana kategorički preča od *istishaba*, ali, moguće je da uz istishab postoji poseban dokaz. Međutim, pošto su ga saznali onda im nije dozvoljeno da se okrenu od onog što znaju ka onom što ne znaju. Tako da su davali fetvu da je ženi u hajzu(menzisu) obavezan oproštajni tavaf i da je na njoj da skine čarape (dok je u ihramima), te da je svila zabranjena bez obzira da li je ima malo ili puno. Ibn Zubejr je svilu zabranjivao i muškarcima i ženama zbog uopštenosti hadisa: „*Ko bude oblačio svilu na dunjaluku neće je oblačiti na ahiretu.*“[50] U pogledu te stvari postojali su posebni *nasovi*-hadisi u kojima je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, olakšao za ženu u menzisu da može napustiti Meku bez oproštajnog tavafa i da oblači čarape i druge stvari koje su inače zabranjene *muhrimu*-čovjeku u ihramu, ali treba da izbjegava nikab i rukavice. Zatim, olakšao je upotrebu svile na odjeći koliko iznosi dva, tri ili četiri prsta, kao što se to prenosi u „Sahihu“[51] u predaji od Omera. To nije znao njegov sin Abdullah. On je imao džube sa obrubima od svile pa kada je Ibn

[50] Bilježi ga Buharija, 10/242, u „Libasu", poglavlje, "Lebsul-hariri lirridžali ve kadru ma jedžuzu minhu», i Muslim , br. 2073, u „Libasu" i „Zinetu", poglavlje, "Tahrim isti'mali inai zeheb vel-fiddati ala ridžali be nisai» u hadisu Enesa ibn Malika, radijellahu anhu. Bilježi ga Buharija i pod 10/243 i Muslim br. 2069 u hadisu Omera ibn Hataba, radijellahu anhu. Bilježi ga Muslim i pod brojem 2074 u hadisu Ebi Umame a Bilježi ga Buharija i u hadisu Abdullaha ibn Zubejra.

[51] Bilježi ga Buharija u „Libasu", poglavlje, "El-harir veftirašuhu lirridžali ve kadru ma jedžuzu minhu», i Muslim, br. 2069 u „Libasu" poglavlje, «Tahrimu isti'mali inai zeheb....» i Nesai 8/202 u „Zinetu", poglavlje, «Ruhsatu fi lebsil-harir» i Ibn Madže, br. 3593 u „Libasu", poglavlje, "Ruhsatu fil-ilmi fissevbi», u hadisu Omera, radijellahu anhu.

Omer čuo za ove posebne hadise povratio se od svog stava jer je znao da je to jači dokaz od dokaza koji je on prethodno posjedovao i upotrebljavao. U oba slučaja oni su radili po znanju i nisu slijedili puke pretpostavke. Prvobitno su opšti tekst (po gore spomenutim pitanjima) smatrali preovladavajućim nad nepostojanjem propisa uopšte (ar. *bera'e aslije*) koji bi negirao obavezu ili zabranu. Poput Allahovih naredbi i zabrana, abdesta, namaza hadždža i sl. koji su dozvoljeni opštim tekstovima, Ili zabrane konzumiranja svinjetinje, alkohola, strvi koji su zabranjeni opštim tekstovima. Ko je presuđivao po tome radio je po znanju i davao je prednost preovladavajućem, jednom od dva dokaza, čiji je rudžhan bio poznat. Nisu slijedili puke pretpostavke. Kada je saznao da postoji poseban tekst onda je kod njega preovladalo drugo mišljenje - ako je znao da ne postoji poseban tekst po ovim pitanjima onda bi presudio po opštem tekstu. Ovo mišljenje se odnosi i na ostale dokaze, kao npr. da se učenjak pridržava nekog *nassa* koji je derogiran a do njega nije dopro derogirajući *nass*. Tako su neki zabranjivali pravljenje *nebiza* - pića od hurmi u određenim posudama, i posjetu kaburova, a do njih nije bio stigao derogirajući *nass*. Isti je slučaj sa onima koji su klanjali okrenuti prema Bejtul-Makdisu prije nego je do njih stigla vijest o derogaciji tog propisa, kao što je slučaj sa muslimanima koji su stanovali u Meki, pustinji i Abesiniji. Kada je derogirana *prva kibla* oni neki Medinjani su još uvijek klanjali prema dvije kible, jedni prema ovoj a drugi prema onoj, jer im je derogacija stigla dok su bili u vrijeme namaza. Kada im je stigla vijest o derogaciji oni su se u toku namaza okrenuli iz pravca Bejtul-Makdisa u pravcu Meke. Tj, iz pravca Šama prema Jemenu. Kadi Ebu Bekr i drugi negiraju unutrinom postojanje traženog propisa idžtihadom, oni kažu da to spada u *zan*-mišljenje koji unutar mudžtehida predstavlja neprecizne *emarate*-znakove. Jedan takav znak nije jači od drugog. Na osnovu tih riječi proizilazi da onaj ko radi po preovladanom-slabijem mišljenu mimo *radžih*-preovladavajućeg mišljenja griješi, a to po njemu u jednoj te istoj stvari nije greška. (Po njemu svaki mudžtehid je pogodio). Selef, četvorica imama i džumhur učenjaka kažu da su jedni znakovi jači od drugih u pogledu jedne iste stvari a na čovjeku je da traži najjači znak. Ako nađe dokaz koji je jači od drugih a ne nađe drugi koji mu se suprostavlja onda treba da radi po njemu, a Allah, dželle še'nuhu, kaže:

لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا

„Allah nikog ne opterećuje preko njegovih mogućnosti." (El-Bekara, 286)

Ako u svojoj unutrini nalazi nešto što je *erdžah*-preovladava nad drugim dokazima, i zbog toga (po)griješi onda je opravdan. On će imati nagradu za svoj idžtihad i rad shodno onome što je on spoznao i što po njemu preovladava od

dokaza, njegova greška će biti oproštena, a ta unutrašnjost je propis ali pod uslovom mogućnosti njegove spoznaje. Onaj ko bude nemoćan da ga spozna neće biti odgovoran ako ga ostavi.

Ako pod greškom misli na grijeh pa mudžtehid ne griješi već svaki mudžtehid pogađa, pokoran je i radi ono što je Allah naredio, a ako pod tim misli na neposjedovanje znanja o istini u pogledu te stvari, onda samo treba znati da samo jedan (od dva mudžtehida koji se razilaze) pogađa i on dobija dvije nagrade. Tako ako četiri mudžtehida klanjaju prema četiri strane jedan od njih četvorice je potrefio pravac kible i on će imati dvije nagrade a ostali po jednu. Njegovo djelo je potpunije od djela ostalih, a jak vjernik je Allahu draži od slabog vjernika. Kome Allah poveća znanje i rad po znanju povećat će mu i nagradu. Uzvišeni kaže:

وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ

عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾

„To su dokazi naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo.“ (El-En'am, 83)

Malik pernosi od Zejda ibn Eslema da je (u pogledu ajeta) rekao: „To biva s znanjem.“ U priči o Jusufu kaže:

كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ ۖ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِى دِينِ ٱلْمَلِكِ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ نَرْفَعُ

دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ وَفَوْقَ كُلِّ ذِى عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾

„On po vladarevu zakonu nije mogao da uzme kao roba brata svoga, ali je mogao Allahovim dopuštenjem. Mi uzvisujemo onoga koga Mi hoćemo, a nad svakim znalcem ima još znaniji.“ (Jusuf, 76)

Biva jasno da svi mudžtehidi govore po znanju i slijede znanje, a fikh je jedna od najvrjednijih nauka, te da oni ne spadaju u one koji slijede samo pretpostavke. Ponekad neko od njih može posjedovati znanje koje drugi ne posjeduje, ili je čuo što drugi nisu čuli, ili je razumio što drugi nisu razumjeli. Tako Uzvišeni kaže:

وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ

شَٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾ فَفَهَّمْنَٰهَا سُلَيْمَٰنَ ۚ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ

„I Davudu i Sulejmanu, kada su sudili o usjevu što su ga noću ovce nečije opasle – i Mi smo bili svjedoci suđenju njihovu – i učinismo da Sulejman pronikne u to, a obojici smo mudrost i znanje dali.“ (El-Enbija. 78-79)

Ovo je stanje mudžtehida, teoretičara i onih koji izvode dokaze u *usulu*-osnovama i *furu'u*-ograncima. Niko od selefa i velikih imama nije razdvajao *usul*-osnove *od furu'a*-ogranaka.

Podjela vjere na *usul i furu'* nije bila poznata u vremenu ashaba i tabiina. Niko od selefa, ashaba i tabiina nije govorio: „Mudžtehid koji se potrudi u pronalaženju dokaza i istine biva grješan“, to nisu govorili na za usul ni za furu'. Ova podjela se pojavila od strane mu'tezila. Oni koji prenose od njih to su uveli u *Usuli-fikh*. Prenosi se od Ubejdullaha ibn Hasana Anberija da je rekao: „Svaki mudžtehid je pogodio.“ Pod tim misli da nije grješan. Ovo je mišljenje većine imama, kao što su Ebu Hanife, Šafija i drugi. Zbog toga primaju svjedočenje sljedbenika strasti i klanjaju za njima. Oni koji odbijaju njihovo svjedočenje, kao što su Malik i Ahmed, to nije zbog njihova grijeha već time namjeravaju negiranje lošeg djela i ispoljavanje novotarija. Otuda Ahmed pravi razliku između onog ko poziva u novotariju i javno je ispoljava i drugih. Isto tako Haraki kaže da onaj ko klanja za onim ko javno ispoljava novotarije i loša djela da treba ponoviti namaz. Ovo je potanko objašnjeno na drugom mjestu.

Oni koji prave razliku između usula i furu'a nisu spomenuli preciznu stvar koja ih razdvaja. Već ponekad kažu: „Ovo je *kat'i*-kategorički a ovo je *zanni*-relativan.“ Mnoge mes'ele o propisima su *kati'je*, a mnoge mes'ele usula su po nekima *zannije*. Kategorisanje nekih stvari po principu *kat'ije i zanije* je dodata stvar. Ponekad kažu: „*Usul su amelijat haberijat*-radnje koje potvrtđuju obavijesti a *furu' su amelijat*-radnje.“ A mnogi *amelijati*-radnje (koje po ovoj definiciji spadaju u furu') ako ih čovjek zaniječe postaje kafir, kao što je obaveza namaza, zekata, posta i hadža. Ponekad kažu: „Ovo su misaone ili racionalne stvari a oni su *semi'jat* - stvari koje se temelje na Božanskim dokazima.“ Ako su to racionalne stvari to znači da onaj ko u njima pogrješi ne može uznevjerovati jer je kufr šerijatski propis koje se veže za Šerijat. Ovo je detaljno objašnjeno na drugom mjestu.

Kada čovjek dobro analizira razilaženje ljudi naći će kod svake skupine znanje koje druga skupina ne posjeduje, kao što je npr, u mes'elama propisa. Primjer toga je ono što je prethodilo o pet osnova (kod mu'tezila): tevhid, adl-pravednost, stepen između dva stepena, mes'ele oko Allahovih imena i propisi i realizacija prijetnje. Mutezile prijateljuju sa onima koji se sa njima slažu u tome a odriču se onih koji se sa njima u tome razilaze. Već smo spominjali da oni time imaju za cilj potvrdu jednoće Gospodara i potvrdu njegove pravednosti,

mudrosti, milosti, iskernosti i pokornost Njegovim naredbama. Međutim u svakoj od ovih stvari su pogrješili, kao što je to perthodilo. Također, oni koji ih pobijaju - od džehmija i drugih koji slijede njihov pravac, kao što je Ebu Hasan Eš'ari i njegovi prijatelji, - oni negiraju njihovih pet osnova ili načela a posjedovali su znanje koje ovi nisu, a oni su posjedovali zanje koje ovi nisu. Obje skupine nisu obuhvatile znanje iz Kitaba i sunneta koje pojašnjava ove stvari, već su neke znali a druge nisu. *Mudžebbire* u suštini ne potvrđuju Allahovu pravednost, mudrost, milost niti iskrenost, a oni drugi su imali za cilj potvrdu toga. Što se tiče *adla*- pravednosti on je prisutan kod njih (*mudžebbira*). Sve što je moguče po njima je *adl*, a *zulum*-nepravda je po njima nemoguća. Tako da po tome ne postoji pravda koju s nijetom treba činiti niti zulum koji treba ostaviti. Zbog toga Allahu, dželle še'nuhu, pripisuju svaku stvar pa makar ona bila i ružna. Oni kažu: „Ružno je ono što On zabranjuje a Njemu niko ne može nešto zabraniti." Smatraju da je moguće da se naredi svaka stvar pa makar se radilo o grijehu i širku. Ili po njima je moguće sve zabraniti pa makar to bio tevhid i dobra djela. Oni nemaju graničnika za radnje. Tako ispada da je po njima moguće da lažac dođe sa mu'džizama. Oni na to nemaju vjerodostojan odgovor i ne spominju razliku između mu'džiza i drugih stvari, niti spominju ono što ukazuje na iskrenost Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, osim ako poruše njihovo načelo. A Uzvišeni kaže:

شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ

„Allah svjedoči da nema drugog istinskog boga osin Njega, - a i meleki i učeni -, i da On postupa pravedno." (Ali Imran, 18)

Po njima u ovome nema koristi, jer, nije moguća pravda i nepravda dok ne bude postupao po ovome mimo ovoga drugog. Ovo je detaljno objašnjeno na drugom mjestu. Također, mudrost po njima nije učinjena radi mudrosti. *Hikmet*-mudrost tumače ili kao znanje ili kao moć i htijenje, a poznato je da onaj ko je moćan ponekad može biti mudar a ponekad ne. Također, onaj ko ima htijenje njegovo htijenje ponekad može biti mudro a ponekad glupo. Znanje je u skladu sa poznatim bez obzira da li je mudrost ili glupost. Kod njih u jednoj istoj stvari ne smatraju da je Allah, dželle še'nuhu, mudar. Isto tako poimaju milost. Kažu da je to htijenje koje vaga između dvije stvari bez određene stvari koja će prevagnuti s jednakom mogućnošću koristi i štete za robove. Tako da u samoj stvari, po njima, nema milosti, ni ljubavi također. Ovo je detaljno pojašnjeno na drugom mjestu.

Također, njihove proturječnosti se vide u razumjevanju sifata-Božijih svojstava i radnji tako što su potvrdili htijenje a negirali ljubav i zadovoljstvo, a

uz to su još negirali mudrost. Filozofi koji niječu htijenje su u većim kontradiktornostima od njih. Razi u knjizi „Metalib alije" spominje mes'elu *iradeta*-htijenja da bi ga na kraju zanijekao jer nije mogao odgovoriti na filozofski dokaz shodno načelima svojih prijatelja džehmija i mu'tezila, zato je pribjegao njima. Isti je slučaj i u drugim mes'elama. Ponekad kao preovladavajuće mišljenje uzima mišljenje filozofa, a ponekad mišljenje apologetičara. Ponekad ostane zapanjen i zastene te bude neutralan. Na kraju svog života je priznao da metodologija ovih ne može izliječiti bolesnog niti napojiti žednog, tj, da je beskorisna. On kaže: „Spoznao sam da metodologija apologetičara i filozofa ne može izliječiti bolesnog niti napojiti žednog. Spoznao sam da je najbliži put (spoznaje) put Kur'ana. U pogledu potvrde (Allahovih svojstava) uči:

ٱلرَّحۡمَٰنُ عَلَى ٱلۡعَرۡشِ ٱسۡتَوَىٰ ۝٥

„Milostivi se na Arš uzdigao." (Ta Ha, 5) I njegove riječi:

إِلَيۡهِ يَصۡعَدُ ٱلۡكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلۡعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرۡفَعُهُۥ

„K Njemu se dižu lijepe riječi..." (Fatir, 10) A u pogledu negacije uči Njegove riječi:

لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞ

„Ništa nije kao On." (Eš-Šura, 11) i ajet:

وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلۡمٗا ۝١١٠

„Oni znanjem ne mogu Njega obuhvatiti." (Ta Ha, 110)."

I na kraju je još rekao: „Ko bude eksperimentisao kao što sam ja spoznat će što sam i ja."

Biva jasno da oni ne potvrđuju Božiju pravednost, mudrost i milost. Isti je slučaj sa iskrenošću. Kada su htjeli donijeti dokaz o Njegovoj iskrenosti to im je bilo teško izvesti pa su rekli: „Istina u unutarnjem ili duševnom govoru je obaveza jer on zna stvar, a ko zna nemoguće je da u sebi dođe sa viješću koja se soprostavlja njegovom znanju." Na ovo su se oslanjali Gazali i drugi. Njima je rečeno: „Ovo je *daif*-slabo poimanje iz dva razloga: Iskrenost u tom kontekstu ne koristi ako se ne potvrdi kroz riječi i izraze koji ukazuju na njega, i da se uočava kroz djela između njih; i drugo, oni su potvrdili unutrašnju ili duševnu vijest ili govor." Nekada te čovjek može obavjestit o nečemu što je laž a u sebi uspostavi

značenje koje nije znanje ali ima značenje obavjesti. Iz ovoga proizilazi kao da kažu: „Alim nekada u sebi ima obavijest koja je suprotna njegovom djelu."

Kada je Razi rekao da nije dozvoljeno da (Allah, dželle še'nuhu) govori govorom kojim ne želi ni našta ukazati - što je stav *haševija* -, njemu je rečeno: „Da li iko od islamskih grupacija kaže da Allah, dželle še'nuhu, govori govorom koji ne ukazuje ni našta?" Već postoji razilaženje da li govori govorom čije značenje ne razumiju robovi? Ako im kažemo: „Pretpostavimo da oko toga ima razilaženja a da ne postoji dokaz koji bi tako nešto sprječavao." Naprotiv, on kaže da je to mahana i nedostataka a Allah je čist od nedostataka. Njemu kažemo: „Ili se pod tim misli na značenje koje postoji samo po sebi ili se misli na izraze koji su stvoreni." Što se tiče ovog prvog to nije dozvoljeno smatrati jer je u pitanju mes'ela onaj ko govori uređenim slovima a da to nema nikakvog značenja. Isto tako postojanje samo po sebi ima isto značenje. Ako pod tim misliš na slova, a to je njegova namjera, pa oni su po tebi stvoreni. Po tebi je dozvoljeno da On sve stvori i po tebi nije čist od toga da uradi bilo koju radnju. Mahana je po tebi ono što ti ne želiš. A to je nemoguće.

U globalu, možemo reći da oni ne posjeduju validan dokaz o Njegovoj iskrenosti, niti o Njegovoj čistoći od mahana, u Njegovom obraćanju i porukama. Takvo nešto (tj, takav dokaz) ima onaj ko smatra da je On čist od nekih radnji. Također, biva jasno da ne potvrđuju Njegovu pravednost, mudrost, milost niti iskrenost. Mu'tezile imaju za cilj da potvrde ove stvari, zbog toga ih spominju u hutbi o sifatima-svojstvima, kao što ih spominje Ebu Husejn Basri i drugi u čijem sadržaju stoji da je Allah, dželle še'nuhu, jedan, pravedan, i da ljudima ne čini nepravdu već da ljudi sami sebi čine nepravdu, te da je prema ljudima Blag i Milostiv. Mislim da se u toj hutbi spominje i potvrda Njegove iskrenosti. Zbog toga mu'tezile tekfire one koji smatraju da Allah čini nepravdu, ili Ga ugoni u laž, ismijava se sa Njim i poistovjećuje Ga s nekim. Međutim na mnogim mjestima su pogrješili, kao što je to pojašnjeno na drugim mjestima.

Obje grupacije posjeduju stvari od istine i druge koje su neispravne. Neće u potpunosti dokučiti istinu osim onaj ko slijedi muhadžire i ensarije i vjeruje u sve sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, a ne da u nešto vjeruje a nešto niječe. Oni su nosioci Allahove milosti koji se ne razilaze na način kao što su se ovi razišli. A Uzvišeni kaže:

وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ

„Oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje. A zato ih je i stvorio..." (Hud, 118-119)

POGLAVLJE O IZBORNIM ALLAHOVIM SVOJSTVIMA I STAV APOLOGETIČARA O TOME

Mu'tezile i džehmije se slažu oko nijekanja sifata (Allahovih savršenih svojstava). Ibn Kilab i oni koj ga slijede kao što je Eš'arija i Ebu Abas Kalanisi, i oni koji ih slijede, potvrđuju sifate ali ne potvrđuje izborne radnje i sifate (*sifat ihtijarijje*), kao što su: da (Allah)govori shodno svom htijenju, zatim njegove izborne radnje koje lično izvodi, zatim činjenica da voli i da je zadovoljan vjernicima nakon imana a da se srdi i mrzi kafire nakon njihova nevjerstva, zatim viđenje djela robova nakon što ih oni urade, kao što Uzvišeni kaže:

وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ وَٱلْمُؤْمِنُونَ

„I reci : 'Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici.'" (Et-Tevba, 105)

Zatim je potvrdio odvojeno viđenje. Zatim Njegove riječi:

ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ مِنۢ بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

„Zatim smo vas poslije njih namjesnicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupati.“ (Junus, 14)

Zatim, činjenica da je zovnuo Musa'a kada mu je došao. Prije toga ga nije lično zovnuo. Mu'tezile i džehmije kažu da je taj poziv stvoren u zraku. *Kelabije* i *salimije*[52] kažu: „Poziv se desio sam po sebi, on je *kadim*-oduvijek ali ga je Musa ipak čuo.“ Tako da su obnovili Musaov sluh u protivnom to bi značilo da neprestano, po njima, biva dozivan. Kur'an, hadisi, govor selefa i imama se suprostavlja i jednom i drugom i objašnjava da ga je zovnuo kada mu je došao. I da On govori po svom htijenju u određenom vremenu određenim govorom. Kao što kaže:

وَلَقَدْ خَلَقْنَٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ

„Mi smo Adema stvorili i onda mu oblik dali, a poslije melekima rekli: 'Ničice padnite Ademu!'" (El-Earaf, 11)

I kaže:

---

[52] *Kelabije* su sljedbenici Abdullaha ibn Seida ibn Muhammeda ibn Kelaba Katana koji je umro 240 h. *Salimije* su sljedbenici Ebu Muhammeda Abdullaha Muhammeda ibn Salima, umro 297.

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ ۖ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾

„Isaov slučaj je u Allaha isti kao i slučaj Ademov: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: 'Budi!' – i on bi." (Ali Imran, 59)

U Kur'anu je mnogo ajeta koji ukazuju na ovu osnovu (tj. da Allah, dželle še'nuhu, govori). A što se tiče hadisa, pa oni se ne mogu ni pobrojat. Ovo je stav imama sunneta, selefa i većine pametnih ljudi. Zbog toga Abdullah ibn Mubarek i imam Ahmed ibn Hanbel i drugi kažu: „On nije prestao govoriti kada to htjedne i kako htjedne." Ovaj stav zastupa većina ehli sunneta. Zato se i jesu složili da je Kur'an Allahov govor koji je objavljen i da nije stvoren. Ne znam da iko od selefa kaže: „On je *kadim*-od praiskona ili oduvijek." Mnogi od kasnijih učenjaka koji govore da je on *kadim* ne znaju šta se tačno time žele reći. Neki kažu on je *kadim* u svojim djelima, drugi kažu da je *kadim* tj. prethodno je postojao, prije vremena objave i prije postojanja onoga kome je poslan, a ne misle pod tim da je on oduvijek od praiskona. Neki kažu: „Mi pod tim mislimo da nije stvoren." Govor o ovome je precizno objašnjen na drugom mjestu.

Ovdje se, shodno ovom načelu, želi istaknuti da ako je stvorio stvorenja On ih vidi i čuje glasove svojih robova. To biva Njegovim htijenjem i moći, jer je i njihovo stvaranje bilo s Njegovim htijenjem i moći. Otuda oni govore a On čuje njihov govor. U Kur'anu i hadisima je na više mjesta preneseno da On odlikuje neke ljude tako što ih gleda i sluša njihov glas. Tako se u hadisu kaže: *„S trojicim Allah, dželle še'nuhu, neće razgovarati na Sudnjem danu, niti će ih pogledati niti očistiti, njih sljeduje bolna kazna: Vladar lažac, starac bludnik i oholi siromah."*[53] Također u pogledu slušanja kaže:

وَأَذِنَتۡ لِرَبِّهَا وَحُقَّتۡ ﴿٢﴾

„I posluša Gospodara svoga – a ono će to dužno biti." (El-Inšikak, 2)

Ar. izraz *ezinet* znači čuti. A Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kaže: *„Allah, dželle še'nuhu, ništa ne sluša kao što sluša poslanika koji lijepim glasom, melodično i naglas uči Kur'an."*[54] I kaže: *„Allah, dželle še'nuhu, više sluša učača*

[53] Bilježi ga Muslim, br 107 u „Imanu", poglavlje, "Bejan galet tahrim isbalil-izar velmenni bil-atijje ve tenfiki sil'ati bil-halef», i Nesai, 5/86, u „Zekatu", poglavlje, "El-fekirul-muhtal», i Ahmed u „Musnedu", 2/480 u hadisu Ebi Hurejre.

[54] Bilježi ga Buharija, 9/60. 6, u „Fadailul-Kur'an", poglavlje, "Men lem jeteganni bil.Kur'an», i u „Tevhidu", poglavlje, "Kavlullahi teala: «Kod njega neće koristiti zauzimanje osim kome on dozvoli» i poglavlje, "Kavli nebijji, sallallahu alejhi ve selleme, «Ko vješto uči u biće u društvu čestitih» i Muslim br. 792 u „Salatul-musafirin", poglavlje, "Istihbab tahsini savti bil-Kur'an» i

Kur'ana od vlasnika robinje koji sluša svoju robinju (ar. el-kine)"[55] Ovo je posebnost u pogledu slušanja koja se ogleda u tome da neke glasove sluša mimo drugih. Isti je slučaj sa „slušanjem odziva" (u namazu) kao što su njegove riječi: „*Allah čuje onog ko ga hvali.*" Zatim riječi Zekerijaha:

إِنَّكَ سَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٨﴾

„Ti, se uistinu, molbi odazivaš! (čuješ dovu)" (Ali Imran,38) I njegove riječi:

قُلْ إِن ضَلَلْتُ فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِى ۖ وَإِنِ ٱهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِىٓ إِلَىَّ رَبِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾

„A ako sam na pravom putu, to je zbog onoga što mi Gospodar moj objavljuje; On zaista sva čuje i blizu je." (Saba, 50)

Ovo ukazuje na posebnost slušanja. Ova posebnost je potvrđena u Kur'anu i sunnetu. Ta posebnost biva Njegovim bićem, htijenjem i moći, kao što je to prethodilo. Oni koji niječu Njegova svojstva tu posebnost tumače kao naredbu nečemu što je stvoreno i odvojeno a ne u kontekstu nečega što potiče od Njegova bića. Posebnost Njegove ljubavi, gledanja i slušanja, prethodno spomenuta, ukazuje da ova vrsta ne postoji kod drugih. Da li se i pored ovog može reći da je viđenje i slušanje obavezna pojava Njegova bića tako da nema nečeg što može vidjeti i čuti a da se ne veže za njega, kao što je znanje. Ili da se kaže da je to također shodno njegovom htijenju i moći, tako da ako hoće ne gleda u neka stvorenja? Oko ovoga postoje dva mišljenja:

Prvo je mišljenje onih koji to ne vežu za Njegovo htijenje i moć. Što se tiče onih koji to vežu za Njegovo htijenje kažu: „kada god se ukaže nešto što se čuje i vidi On to obavezno registruje".

Drugo. Čulo sluha i vida se vežu za Njegovo htijenje i moć. A može da i ne gleda u nekog od stvorenja. Ovo se prenosi i od nekih selefija. Tako Ibn Ebi Hatim prenosi od Ebi Imrana Džuvenija da je rekao: „Allah, dželle še'nuhu, ne pogleda ni u kog od stvorenja a da mu se ne smiluje ali je odredio da ne gleda u njih."

Ebu Davud, br. 1473 u „Salatu", poglavlje, "Istihbabu tertili bil-kiraeti» i Nesai 2/180 u „Iftitahus-sala", poglavlje, "Tezjinul-Kur'ani bissavt» u hadisu Ebi Hurejre.

[55] Bilježi ga Ahmed u „Musnedu", 6/19-20, i Ibn Madže, br 1340. Busajri u „Zevaidu" kaže da mu je lanac hasen. Kod Ibni Madže stoji da riječ *el-kine* može označavati robinju koja pjeva ili ne. Op. pr.

Može se reći da je ovo poput sjećanja i zaborava. Uzvišeni kaže: **„Sjetite se vi mene i ja ću se vas sjetiti.“** U dva „Sahiha“ se od Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, prenosi da je rekao: *„Allah, dželle še'nuhu, kaže: 'Ja sam kod mišljenja mog roba o Meni i Ja sam sa njim kada Me spomene. Kada Me spomene u sebi Ja ga spomenem u Sebi, kada Me spomene u društvu Ja ga spomenem u društvu boljem od toga, kada se on Meni približi pedalj Ja se njemu približim zira'an-lakat, a kada se Meni približi za lakat Ja se njemu približim za rukohvat. Kada Mi dođe idući Ja njemu dođem žureći.'“*[56] Ovaj *zikr*-sjećanje se posebno odnosi na one koji se Njega sjećaju, a oni koji se Njega ne sjećaju na njih se ne odnosi ovaj zikr. Onaj ko vjeruje u Njega i pokorava Mu se spomene ga svojom milošću a ko se okrene od njegove opomene (Kur'ana) koji je objavio On se okrene od njega, kao što to stoji u Kur'anu:

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ
رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ
ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾

„A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživjeti. 'Gospodaru moj,' – reći će – 'zašto si me slijepa oživio kada sam vid imao?' 'Evo zašto' – reći će On: 'Dokazi Naši su ti dolazili, ali si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen.'“ (Ta Ha, 124-126) U istom kontekstu su i Njegove riječi:

ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ بَعْضُهُم مِّنۢ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ
ٱلْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ ۚ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَنَسِيَهُمْ ۗ

„Licemjeri i licemjerke slični su jedni drugima: traže da se čine nevaljala djela, a odvraćaju od dobrih, i ruke su im stisnute; zaboravljaju Allaha, pa je i On njih zaboravio.“ (Et-Tevba, 67)

Ovaj zaborav se tumači kao okretanje. Ovaj zaborav je nasuprot pomenutog zikra-sjećanja. U vjerodostojnom hadisu, svodeći račun kafiru,

[56] Bilježi ga Buharija, 137325, u „Tevhidu", poglavlje, "Kavlullahi teala: «Ve juhazzirukumullahu nefsehu» i poglavlje, "Kavlullahi te'ala «Juridune en jubeddilu kelamellah», i Muslim br. 2675 u „Zikru", poglavlje, "El-hassu ala zikrillahi teala» i u „Tevbi", poglavlje, "El-haddu ala tevbeti vel-ferehu biha», i Tirmizi, br. 3598 u „Da'vatu" i Ibn Madže br. 3821 u „Edebu", poglavlje, "Faslul-ameli» i Ahmed u „Musnedu", 2/251. u hadisu Ebi Hurejre.

Allah, dželle še'nuhu, će reći: „*'Jesi li mislio da ćeš Me susresti?' 'Ne',-reče. 'Danas ću Ja tebe zaboraviti kao što si ti Mene zaboravio',- reče Allah.*"[57] Iz ovog proizilazi da ga se neće sjetiti kao što se sjeća pokornih, a to se također vraća na Njegovo htijenje i moć. Allah, dželle še'nuhu, je stvorio ovog roba i zna šta će on raditi prije nego to i uradi, a kada to uradi opet zna šta je uradio i vidi šta je uradio. To što će Allah, dželle še'nuhu, ovog zaboravit nije kontradiktorno onome što poznaje od stanja ovog.

[57] Ovo je dio dugačkog hadisa koji bilježi Muslim br. 2968, u „Zuhdu" u hadisu Ebi Hurejre. Bilježi ga Tirmizi također, br. 2426 u „Sifetul-kijame" i Tirmizi kaže da je riječi «danas ću Ja tebe zaboraviti» znače «Danas ću Ja tebe ostaviti /prepustiti) kazni». Tako su ga protumačili. Neki mufessiri ajet «Danas ćemo ih zaboraviti» tumače «Danas ćemo ih ostaviti u kazni.»

POGLAVLJE O FURKANU KOJI RASTAVLJA ISTINE OD NEISTINE I UPUTU OD ZABLUDE

U *furkan* koji razdvaja istinu od neistine, uputu od zablude, pravi puta od stranputice, put sreće i spasa od puta nesreće i uništenja spada i to da učiniš i smatraš ono s čime je Allah, dželle še'nuhu, poslao poslanike i spustio knjige istinom koju je obaveza slijediti, i da pomoću te istine biva *furkan,* uputa znanje, iman i da vjeruješ da je to istinito i iskreno, a drugo od govora ljudi ako se slaže sa time to je istina a ako se kosi sa tim onda je to *batil*-neistina. A ako je govor dotičnog uopšten i nije poznato šta njime želi reći ili se zna šta je htio reći ali ne znamo da li je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, to potvrdio ili negirao onda ćemo ustuknuti i nećemo govoriti bez znanja.

Znanje je ono što se zasniva na dokazu. Korisno je ono od njega sa čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Nekada postoji znanje bez veze sa poslanikom ali u stvarima dunjaluka, kao što je: medicina, ekonomija, poljoprivreda, matematika itd. A što se tiče spoznaje božanskih stvari i stvari vjere, znanje u tom pogledu biva shodno onom što je uzeto od Poslanika. Poslanik je najznanije stvorenje o tome i najviše od svih žudi da stvorenja tome poduči i najsposobniji je da to pojasni i definiše. On je iznad svih ljudi po znanju moći i htijenju. Uz ovo troje se dolazi do ciljeva. Što se tiče drugih, mimo Poslanika, njihovo znanje u pogledu vjere je ili krnjavo ili neispravno. Ili nema jake želje da dostavi i pojasni ono što sazna od vjere, zbog obećanja ili prijetnje ili nečeg drugog. Ili je njegovo objašnjenje krnjavo. Poslanikovo, sallallahu alejhi ve selleme, objašnjenje može biti dvojako: Ponekad objašnjava racionalnim dokazima. Kur'an je krcat racionalnim dokazima i čvrstim *burhan*-dokazima u pogledu stvari vjere i spoznaje Boga. A ponekad Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, objašnjava putem samih obavjesti koje se sastoje od ajeta i njegovih hadisa i ukazuje da je on dostavljač istine od Allah, dželle še'nuhu i da o Njemu ne govori osim istinu. Allah, dželle še'nuhu, je njemu to posvjedočio i obavjestio svoje robove da je on iskren i da govori istinu u pogledu onog što dostavlja od Njega. Dokazi na osnovu kojih možemo zaključiti da je on Allahov poslanik su mnogobrojni i raznovrsni. To su racionalni dokazi čiju vjerodostojnost može zaključiti razum. Zatim, od tih dokaza su i šerijatski-božanski dokazi. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ih je objasnio, ukazao i uputio na njih. Sve grupacije teoretičara se slažu oko toga da Kur'an sadrži razumske dokaze u pogledu vjerskih načela. Oni to spominju u svojim usulskim knjigama i knjigama tefsira. Isto tako, većina njih kao dokaze koriste čisto božanske dokaze i obavjesti ili predaje u pogledu vjerskih načela. Ako je potvrđena iskrenost Poslanika onda je obaveza vjerovati u ono o čemu je obavjestio.

Nauke se mogu podjeliti na tri vrste; One koje se ne mogu spoznati osim putem racionalnih dokaza. Najbolji racionalni dokazi su oni koje je pojasnio Kur'an i na koje je ukazao Poslanik. Treba znati da su najbolji i najpotpuniji razumski dokazi oni koji su uzeti od Poslanika. Neki ljudi to zanemaruju, neki napadaju na sve razumske dokaze uopšteno, jer u svojim glavama smatraju da su svi dokazi te vrste novotarski i da potječu od apologetičara. Neki tako ne pokušavaju da razmišljaju o Kur'anu i da pronađu čvrste racionalne dokaze. Oni misle da Kuran ukazuje na određene stvari i šalje poruke samo putem obavjesti. Prije toga čovjek razumom mora spoznati i potvrditi poslanstvo i vjerodostojnost Poslanika da bi poslije toga tek uzimao za dokaz obavjesti čiju je iskrenost potvrdio razum.

Zatim, od toga je nauka koju ne poznaju drugi mimo poslanika, osim ako ih poslanici o tome obavjeste. Sama puka obavijest od poslanika je dokaz- *sem'i* tj. božanski. U to spadaju pojedinosti i detalji o Božanskim stvarima, melekima, Aršu, Džennetu i Vatri, kao i pojedinosti o naredbama i zabranama. A što se tiče potvrde Stvoritelja, njegove jednoće, znanja, moći, htijenja, mudrosti, milosti i drugih stvari, ovo se može znati putem razumskih dokaza iako su dokazi, tj, ajeti, s kojima dolaze poslanici najpotpuniji razumski dokazi. Međutim, spoznaja ovoga nije svedena samo na same obavjesti, iako same obavjesti poslanika važe za kategoričko znanje također. Pomoću razumskih dokaza na koje su ukazali, samih obavjesti i jasnih ajeta i burhana dolazimo do zakljuička o njihovoj iskrenosti.

Ljudi se razilaze u pogledu znanja o onom svijetu i o ljepoti i ružnoći djela. Većina ljudi tj, učenjaka kaže: „To se spoznaje razumom zajedno sa božanskim dokazima." Oni koji tvrde da se lijepo i ružno može pojmiti razumom su mnogobrojniji od onih koji tvrde da se onaj svijet može pojmiti razumom. Ebu Hatab kaže: „To je mišljenje većine fekiha i apologetičara." Neki kažu: „Onaj svijet, lijepo i ružno se ne mogu spoznati osim putem samog *habera*-obavjesti." To je mišljenje Eš'arije i njegovih prijatelja i onih koji se sa njima slažu od sljedbenika imama, kao što su: Kadi Ebu Ja'la, Ebu El-Me'ali Džuvejni, Ebu Velid Badži i drugi. Svi se slažu da postoje nauke koje se spozaju putem razuma, i *sem'a* koji predstavlja puku obavijest. Kao npr., 'da li su djela robova stvorena ili ne', zatim 'da li je viđenje (Allaha) moguće ili ne' i slično. Knjige *usuli dina* kod svih grupacija su krcate dokazima *sem'ije* tj. onima koji su Božanske prirode i koji su preneseni predajama i obavjestima. Razi se u djelu „Metalb alije" tome suprostavlja. On kaže: „Dokazivanje sa Božanskim dokazom je uslovljeno da mu se ne suprostavlja kategorički razumski dokaz, ako mu se suprostavi razumski dokaz obaveza mu je dati prvenstvo." On još kaže: „Ne postoji znanje koje bi se suprostavilo razumu. Ono biva potvrđeno od Boga u stvarima za koje se nužno

zna da je sa njima došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kao što je npr, onaj svijet." Neko može pomisliti da je ovo metoda *vakifija*-onih koji zastaju i nemaju stava u nekim pitanjima u pogledu prijetnji, kao što je stav Eš'arije, Kadija Ebu Bekra i drugih, a nije tako. Ovi su neutralni u pogledu obavjesti o prijetnji posebno, jer *umum*-opšti tekstovi po njima ne znači *kat'*-kategoričnost ili ne zastupaju opšte izraze. Po njihovom shvatanju dolazi do kontradiktornosti među dokazima. A oni inače potvrđuju Allahova svojstva na koje ukazuju sami *haberi*-obavijesti, kao što je lice, ruka. Mišljenje Eš'arije se ne razilazi u tome. To je mišljenje imama njegovih prijatelja. Međutim Ebu El-Meali i njegovi sljedbenici ne potvrđuje *sifate haberije*, naprotiv, neki od njih ih niječu, neki su neutralni u tom pogledu, kao što je Razi i Amidi. Može se reći da se Eš'arijino mišljenje može izuzeti iz ovoga tako što se može reći da nije poznato da se oni u svojim usulima oslanjaju na dokaz *sem'i*. U pogledu onog svijeta dokazuju Kur'anom i hadisima. Međutim, Razi u tome slijedi put nužnog znanja, a i Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je došao sa time. U suštini svi *jekin*-čvrsti dokazi ukazuju na nužno znanje. Božanski dokazi obavjesti obavezno ukazuju nužno znanje putem obavjesti poslanika s tim da neki od tih dokaza bivaju mnogobrojni, kao što je *haber mutevatir* pa se preko njega postiže nužno znanje bez ukazivanja na pojedinačne dokaze, a ponekad se ukaže na pojedinačne dokaze pa se i oni navode kao dokaz. Ovo je detaljno objašnjeno na drugom mjestu.

Ovde je cilj istaći da se od Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, uzimaju Božanske i vjerske nauke, kako razumske tako i one Božanskog porijekla, te da se to sa čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, uzima kao *asl*-osnov i kao čvrst i nepobitan dokaz te da je ono što on rekne uopšteno ili pojedinačno istina. Dokazi i znakovi poslanstva na to ukazuju uopšteno i u globalu a pojedinačni racionalni dokazi u Kur'anu i hadisu na to ukazuju detaljno i precizno. Zatim, poslanici i vjerovjsnici su poslani da ove stvari definišu i pojasne. Oni su najučeniji ljudi u tom pogledu i najpreči da govore o poslanici i da je dostave i da ukažu na istinu po tom pitanju. Zatim, ko analizira ono što su oni rekli o vjeri i što su rekli drugi, koji im se suprostavljaju, uvidjet će da je istina na njihovoj strani a da drugi griješe, kao što je to priznao Razi, mada je on najviše od svih napadao Božanske tj. *sem'ije* dokaze. Tako da je došao sa novotarskim mišljenjem koje prije njega niko nije izrekao. On je rekao da *semi'* dokazi tj. dokazi Božanske prirode, ne moraju označavati *jekin*-tj. čvrsto ubjeđenje. Da bi na kraju ipak rekao: „Spoznao sam da metodologija apologetičara i filozofa ne može izliječiti bolesnog niti napojiti žednog. Spoznao sam da je najbliži put (spoznaje) put Kur'ana. U pogledu potvrde (Allahovih svojstava) uči: **„Milostivi se na Arš uzdigao."** (Ta Ha, 5) I njegove riječi: **„K**

Njemu se dižu lijepe riječi..." (Fatir, 10) A u pogledu negacije čitaj Njegove riječi: **„Ništa nije kao On."** (Eš-Šura, 11) i ajet: **„Oni znanjem ne mogu Njega obuhvatiti."** (Ta Ha, 110)." I na kraju je još rekao: „Ko bude eksperimentisao kao što sam ja spoznat će što sam i ja." Završen citat.

Ko analizira učenja koja zastupaju razne islamske grupacije koje se nisu čvrsto pridržavale Poslaničkog učenja, njihove upute i obavjesti s kojima su došli, vidjet će da su zapali u nepravdu i sumnje, da su zalutali i zapali u teški džehl. Oni ne izlaze iz kruga dva Kur'anska primjera:

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَعۡمَٰلُهُمۡ كَسَرَابِۭ بِقِيعَةٖ يَحۡسَبُهُ ٱلظَّمۡـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمۡ يَجِدۡهُ
شَيۡـٔٗا وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوۡ كَظُلُمَٰتٖ فِي بَحۡرٖ لُّجِّيّٖ
يَغۡشَىٰهُ مَوۡجٞ مِّن فَوۡقِهِۦ مَوۡجٞ مِّن فَوۡقِهِۦ سَحَابٞۚ ظُلُمَٰتُۢ بَعۡضُهَا فَوۡقَ بَعۡضٍ إِذَآ أَخۡرَجَ يَدَهُۥ
لَمۡ يَكَدۡ يَرَىٰهَاۗ وَمَن لَّمۡ يَجۡعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورٗا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾

„A djela nevjernika su kao varka u ravnici u kojoj žedan vidi vodu, ali kad do tog mjesta dođe, ništa ne nađe, - a zateći će da ga čeka kraj njega Allahova kazna i On će mu potpuno isplatiti račun njegov jer Allah veoma brzo obračunava, ili su kao tmine nad dubokim morem koje prekrivaju talasi sve jedan za drugim, iznad kojih su oblaci, sve tmine jedna iznad drugih, prst se pred okom ne vidi, - a onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati." (En-Nur, 39-40)

POGLAVLJE: ZABLUDJELI SLIJEDE MUTEŠABIH-MANJE JASNE DOKAZE I SUDE PO SVOJIM PROHTJEVIMA

Zabludjeli, koji su se podvojili u vjeri i podijelili u stranke, su oni za koje Mudžahid kaže: „Novotari i sljedbnici šubhi se pridržavaju novotarija koje su uvedene u šerijat i stvari koje su nejasne čovjekovoj pameti." Imam Ahmed o njima kaže: „Oni se razilaze u pogledu Kitaba i razilaze se sa Kitabom, a slažu se oko suprostavljanja Kitabu. Dokazuju sa nejasnim govorom i ljude odvode u zabludu zbog šubhi u koje su upali." Ove stranke, koje se razilaze, su izmislile novotarske *usule*-osnove u vjeri na koje se oslanjaju a onda se zbog tih osnova suprostavljaju Kur'anu i hadisu. Ako se Kur'an poklopi sa njihovim mišljenjem oni to prihvate kao ubjeđenje a ne kao oslonac, a ako se Kur'an raziđe sa njima onda ponekad iskrivljuju njegovo značenje i tumače ga u prenesenom zančenju - ovako rade njihovi imami, a ponekad se okreću od njega i kažu: „ovo značenje prepuštamo Allahu" - ovako većina njih postupa. A osnova obje grupacije (jeste da je)u njihovoj unutrini nešto drugo mimo onoga sa čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, a s druge strane svoje novotarske stavove su učinili zakonskim, - koje je, po njima, obaveza slijediti i vjerovati u njih. A onaj ko se suprostavlja (Allahu i Poslaniku) ili je kafir ili je džahil koji ne poznaje ovo poglavlje. Takav ne posjeduje znanje o razumskim dokazima niti o *usulima*. Oni Allahov govor i govor Njegova Poslanika smatraju od *mutešabiha*-nejasnih dokaza čije značenje zna samo Allah ili dobro upućeni u nauku. A *rasihun*-dobro upućeni u nauku su, po njima, oni koji se slažu sa tim njihovim učenjem. Ovi su u većoj zabludi od onih koji se istinski pridržavaju *mutešabih* ajeta iz Kur'ana a ostavljaju one jasne kao što su kršćani i haridžije. Ovi su uzeli *mutešabih*—manje jane ajete od Allahova govora i učine ih *muhkemom*-jasnim, a *muhkem* ajete čine i tretiraju kao *mutešabih*. Što se tiče onih koji niječu sifate - kao što su džehmije, i oni koji se snjima slažu od mu'tezila i drugih poput filozofa - oni tako svoja novotarska učenja i mišljenja učine *muhkemom* koji je obaveza slijediti, a ako se kod njih ne nađe nešto sa čime su došli poslanici, Kitab i sunnet, oni to učine od onog sa čime su došli poslanici, a ako se radi o jasnoj i nužno poznatoj stvari u vjeri onda to proglase mutešabihom. Otuda se ovi najviše od svih novotara razilaze sa poslanicima, tako da su Jusuf ibn Esbat i Abdullah ibn Mubarek i Ahmedovi prijatelji rekli: „Iz džehmija, koje niječu Božije sifate, proizilaze sedamdeset i dvije grupe-*sekte*. One imaju četiri korjena: Šije, haridžije, murdži'e i kaderije. Mi smo na više mjesta spomenuli da za riječi Uzvišenog: **„...drugi su manje jasni."** u ajetu:

مِنْهُ ءَايَٰتٌ مُّحْكَمَٰتٌ هُنَّ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٌ

„On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su galvnina Knjige, a drugi su manje jasni.“ (Alu- Imran, 7)

postoje dva mišljenja. Da su to ajeti koji su nejasni svim ljudima, a drugo je mišljenje da je to djelimična nejasnoća. Tako nekim može biti nejasno nešto što je drugima jasno. A što se tiče *muhkemat*-jasnih ajeta, oni nisu nikome nejasni. A što se tiče *mutešabiha* ako se spozna njegovo značenje i on postaje muhkem. Tako Uzvišeni kaže:

كِتَٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾

„...čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju.“ (Hud, 1)

Ovo je poput riječi: „*Haram i halal su jasni a između njih su sumnjive stvari koje ne poznaju mnogi ljudi.*“ (Buharija i Muslim). Zatim riječi u ajetu:

إِنَّ ٱلْبَقَرَ تَشَٰبَهَ عَلَيْنَا

„...jer, nama krave izgledaju slične.“ (El-Bekara, 70)

Ahmed je napisao posebnu knjigu u kojoj odgovara *zindicima*-hereticima i džehmijama u onome što sumnjaju od mutešabih stvari u Kur'anu i što su tumačili na svoj način. On je sve te ajete protefsirio i ukorio ih zbog njihova tumačenja tih ajeta kao mutešabiha mimo njihova pravog značenja. Većina tih ajeta su poznati i ulema je govorila o njihovom tumačenju, kao što su ajeti o čijem značenju je Nafia ibn Ezrek pitao Ibni Abbasa.

Hasan Basri kaže: „Allah, dželle še'nuhu, nije objavio ajet a da ne voli da se zna zbog čega je objavljen i šta on znači.“ A što se tiče mišljenja grupe selefa koji za mutešabih kažu da su to ajeti čije značenje zna samo Allah, dželle še'nuhu, oni su također na svojevrstan način pogodili.To se može odnositi na stvari čije je znanje o njima sačuvao za Sebe, kao što je nastup Sudnjeg dana i dolazak njegovih predznaka, zatim kakvoća duše i ono što je pripremio u Džennetu za svoje štićenike.

Jedan od razloga objavljivanja ajeta je kršćansko dokazivanje sa nekim mutešabih riječima: 'mi' i 'zaista smo mi'. Ulema zna da se pod tim misli na Jednog Veličanstvenog, Koji ima pomagače, a ne misli se pod tim na tri božanstva. Tumačenje ovih riječi poznaju učeni. Oni prave razliku između riječice 'inna' i 'enna' jer pod to ulaze meleki ako su izaslanici koji se šalju. A što

se tiče spomena obožavanja Njega jedinog nikada ne kaže: „Nas obožavajte ili nas se bojte", naprotiv, kada dođe naredba o ibadetu, bogobojaznosti, strahu i osloncu na Njega onda samo spominje Sebe sa svojim posebnim imenima. Kada spomene radnje u kojima šalje meleke onda kaže:

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾

„Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu." (El-Feth, 1)

Tako npr. u suri El-Kijame kaže:

فَإِذَا قَرَأْنَٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾

„A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo." (El-Kijame, 18)

U suri El-Kasas kaže:

نَتْلُوا۟ عَلَيْكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِٱلْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾

„Mi ćemo ti kazati neke vijesti o Musau i faraonu." (El-Kasas, 3)

i slični ajeti. Mada suštinu i kakvoću meleka, njihovih osobina i način njihova slanja niko ne zna osim Allaha, dželle še'nuhu, kao što je to objašnjeno na nekim drugim mjestima.

Ovdje se želi istaknuti da je *vadžib*-obaveza ono što kažu Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik učiniti *aslom*-osnovom, i da se dobro razmisli o značenju toga, te da se pojme i spoznaju njihovi *burhani*-jasni dokazi, bilo da su racionalni ili *semi' haberij*-božanski - a značenja Kur'ana se spoznaju na osnovu i jednog i drugog; a da se, s druge strane, mišljenja ljudi koja se ponekad poklapaju a ponekad suprostavljaju tim dokazima učine mutešabihom. Vlasnicima ovih izraza i riječi kažemo, ako pod tim, što kažu, misle na ono što se slaže sa obavjestima Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, onda se to prihvata, u protivnom odbija se. Ovo je poput složenih izraza *džism*-tjelo, *mutehajjiz i hajz* - da je Allah odvojen i udaljen od stvorenja, *dževher*-suština - Sam po Sebi opstoji u tome mu niko nije sličan, *džihetun*-strana-pravac, i drugi izrazi.[58]

---

[58] Ovo su izrazi *apologetičara-ehlu kelam*, od džehmija i mu'tezila i onih koji ih u tome slijede, kojima su opisivali i dokazivali postojanje Allaha, dželle še'nuhu. Svi ovi izrazi imaju dvojaka značenja, ehlu sunnet opisuje Allaha onim svojstvima kojima se je On, subhanehu ve te'ala, opisao i kojim Ga je opisao Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selem. Tako kada se čuje neki od ovih izraza mora se upitati šta se misli pod tim, ako odgovori na način kojim ehlu sunnet potvrđuje Allahu određena svojstva onda se to prihvata u suprotnom ne. Sva navedena svojstva, koja su spomenuta u Kur'anu i sunnetu, se potvrđuju Allahu, onako kako to dolikuje Njegovoj, subhanehu ve te'ala, veličini, bez Izmjene(tahrifa), nijekanja(tatila) zalaženja u

Mnoge od ovih riječi se ne spominju u Kur'anu i sunnetu u onom značenju kako ih koriste ovi, čak šta više, takva zančenja se ne spominju ni u jeziku. Oni se odlikuju tako što se u govoru izražavaju ovim izrazima misleći time na značenja na koja niko ne misli prilikom upotrebe ovih izraza, zatim ta značenja objašnjavaju drugačijim riječima a skrivaju ono na šta ukazuje Kur'an od razumskih i božanskih dokaza. A kada se upita za značenje i zatraži objašnjenje, tada se razluči istina od neistine i ukaže se ono što su htjeli reći i dokazati. Koriste se višeznačenjskim riječima koje na prvi pogled imaju jedno značenje a iz druge perspektive imaju drugo značenje. U svom vanjskom obliku predstavlja dokaz a u suštini nije dokaz. Ovo je poput izreke koja se spominje u stihovima da je Suhejl daleko od Seraje, nemoguć je da se spoji sa njom i da je oženi. Tako pjesnik kaže:

O Suhejle, ti koji želiš oženiti Seraju[59]

Allah te poživio kako će te se sastati

Ona stanuje u Šamu a ti u Jemenu

kakvoću(tekjifa) i poređenja(temsila). Prihvatljiva značenja su: ***mutehajjiz i hajz*** da je Allah odvojen i udaljen od stvorenja, tako da Ga Njegova stvorenja ne obuhvataju, niti se miješaju s Njim, subhanehu ve te'ala.

Džihatun pravac, prihvatljivo značenje te riječi se ogleda u tome da je Allah iznad stvorenja, iznad Arša, tako da nema ništa što je stvoreno iznad Njega subhanehu ve te'ala, a sve stvoreno je ispod Njega 'azze ve dzel.

Dževhèr, prihvatljivo značenje ove riječi je da Allah Sam po Sebi opstoji i niko Mu u tome nema sličan.

Džism-tjelo, ovaj izraz kao svojstvo Allaha nije prenesen kao potvrda niti kao negacija ni u Kur'anu ni sunnetu, niti u govoru selefa, tako da selef nije ni potvrđivao niti negirao ovo svojstvo. Zato ćemo upitati onoga koji spominje ovaj izraz, šta smatraš pod tim izrazom? Ako se pod tim misli da Allah posjeduje savršena svojstva kojima se je On, subhanehu ve te'ala, opisao poput: Svojstva uzvišenja iznad Arša, svojstvo dolaska, svojstvo prisutnosti, svojstvo govora, svojstvo dvije ruke, svojstvo dva oka, svojstvo lica, svojstvo gnjeva srdžbe i mržnje, i druga svojstva koja je Allah spomenuo u Kur'anu ili Poslanik, sallallahu alejhi ve selem, u sunnetu, onda je taj izraz prihvatljiv kao značenje. Ali ako misli pod tim izrazom tjelo poput tjela stvorenja, onda to negiramo, jer Allah, dželle še'nuhu, kaže:

لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾

„Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi." (Eš-Šura, 11)

A što se tiče samog izraza, nije nam dozvoljeno ni da ga potvrđujemo a ni da ga negiramo, već nam je obaveza da zastanomo. Jer, kada bi ga potvrdili, neko bi nas upitao šta je dokaz za to? Ili kada bi ga negirali opet bi nas upitao šta je dokaza za to? Zbog toga je obaveza kod tog izraza stati bez potvrđivanja ili negiranja, ali kod značenja tog izraza tražimo pojašnjenje kako smo spomenuli. Op.red.

[59] Misli se na ženu po imenu Seraja i čovjeka Suhejla.

Ovo je izraz *mušterek*-višestran(višeznačan), u kojem spominje da mu se ona dopada a s druge strane to negira vanjštinom. Govor o njihovim dokazima je detaljno pojašnjen na drugom mjestu. Osnova govora onih koji niječu Božije sifate se na kraju svodi na govor faraona koji je nijekao Stvoreitelja. i koji je u laž ugonio Njegova poslanika Musaa da je Allah, dželle še'nuhu, sa njim razgovarao. Njihova teorija se svodi na učenje o postanku svijeta i postanku tijela. To po njima ne izlazi iz okvira nastanka ostalih stvari i ništa im nije prethodilo. Ono što ne izlazi iz okvira drugih nastalih stvari i čemu ništa nije prethodilo i samo je nastalo. Ovo je osnova kod džehmija koji su predmet ukora od strane .selefa i imama. Isto tako, to je osnova učenja apologetičara koje također selef kritikuje i kori. Mnogi učenjaci su napisali mnogobrojne knjige u kojima spominju govor selefa i imama ummeta u pogledu kritikovanja džehmija i apologetičara.

Selef ne kritikuje uopšteno govor, jer svaki čovjek govori, niti kritikuju dokazivanje i debate koju naređuju[60] Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, niti dokaze koje je pojasnio Allah, dželle še'nuhu, i Njegov Poslanik. Čak šta više, nikada nisu prezirali istinit govor. Oni su prezirali netačan govor koji se kosi sa Kur'anom i sunnetom, a takav se govor suprostavlja i razumu također. To je govor koji se suprostavlja zdravoj pameti i Šerijatu. Međutim, većina svijeta ne zna da je takav govor *batil*-netačan. Neki vjeruju da se on slaže sa Šerijatom i razumom. Čak šta više, neki misle da je to Ibrahim navodio kao dokaz. Neki to uzimaju *aslom*-temeljem vjere, i, po njima, vjera ne može biti potpuna bez toga. Međutim, oni koji poznaju ono s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, i na čemu su bili ashabi, dolazi do nužne spoznaje da Poslanik i ashabi nisu slijedili takav put. Tako da onaj ko to spozna uviđa da je put ovih novotarija. Oni (novotari) ne znaju da je njihov pravac neispravan, naprotiv, smatraju da je sa stanovišta razuma vjerodostojan, ali treba dugo vremena da se spozna. Oni sami tvrde da je to dugačak i opasan put pa mu zbog toga nalaze mahanu iako vjeruju da on vodi ka spoznaji i da je sam po sebi ispravan. Pravi znalci i učenjaci znaju da je on neispravan sa stanovišta Šerijata i razuma i da ne predstavlja put koji vodi ka spoznaji, i znaju da onaj ko vjeruje u to da će ga odvesti u džehl i zabludu. Onaj ko ne uoči njegove kontradiktornosti zapast će u sumnje i brige. Zbog toga učeni i vješti koji slijede taj pravac na kraju zapadnu u sumnje. Suština njihova učenja se svodi na tvrdnju da je sve što postoji pojava (ar. hadis) kojoj je prethodilo nepostojanje, a sve što postoji nije drevno. To predstavlja oholost, jer sve što postoji je očigledno, to je ili nova pojava ili je od praiskona. Sve što je nastalo

[60] Aludira na riječi Uzvišenog: **«I sa njima raspravljaj na najljepši način.»** Op. pr.

mora imati neku starost tako da u oba slučaja stvari posjeduju određenu starost ili drevnost. Zatim, ono što je kao novotariju izmislio Ibn Sina i njegovi sljedbenici od dokazivanja sa „mogućnošću nad vadžibom" (ar. *el-mumkin alel-vadžib*) je još neispravnije od prethodnog a što je objašnjeno na više mjesta. Suština tog učenja se sastoji u tvrdnji da je sve što postoji moguće a od stvari koje postoje ništa ne postoji samo po sebi lično. Oni su ovo učinili načinom kako bi potvrdili *vadžib*-obavezu samog po sebi, kao što su oni prethodni na taj način htjeli potvrditi praiskon (ar, *el-kadim*). A oba su proturječna potvrdi praiskona i vadžiba. Ni u jednom od njih se ne nalazi potvrda praiskona niti vadžiba samog po sebi. Iako je potvrda postojanja praiskona i vadžiba samog po sebi nužno poznata. Zbog toga njihovi učeni kažu da su *mevdžudul-vadžib*-ono što obavezno postoji i *el-kadim*-praiskon svijet lično. I kažu: „To je Allah." Oni niječu da je svijet odvojen od Gospodara. Faraon koji je nijekao Stvoritelja nije nijekao ono što očigledno postoji. Suština njihova govora za sobom povlači da ne postoji praiskon niti vadžib, međutim oni ne znaju da to proizilazi iz njihova govora već, naprotiv, misle da su došli sa dokazom koji potvrđuje *el-kadim*-praiskon i *vadžib*-obavezu sobom lično. Međutim, oni su to opisali nemogućim svojstvima, tako kažu: „Nije u unutrašnjosti niti u spoljašnjosti svijeta, nije svojstvo niti se može opisati niti se prema njemu može naišaretiti," kao i druga negativna svojstva koja za sobom povlače zaključak da On(Allah), po njima ne postoji. Ovo je stvar koju odbija ljudska priroda i razum. Na osnovu toga biva jasno da je to što oni opisuju, (ustvari), svojstvo nepostojećeg i nemogućeg a ne svojstvo nečega što postoji. Njihov dokaz ukazuje da ne postoji ni praiskon ni vadžib sam po sebi, a misle da su te dvije stvari potvrdili. To što oni potvrđuju je nemoguće. Poslije su došli drugi sa njihove strane pa su vidjeli ovu oholost od potvrde praiskona i vadžiba pa rekoše: „To je ovaj svijet." Prve džehmije su govorile: „On je svojim biće na svakom mjestu." A ovi kažu: „On lično predstavlja postojeće stvari a praiskonsko-vadžib postojanje, je ustvari postojanje mogućih pojava. Zatim džehmije su počele pozivati u *hulul*-utopljenost svijeta u Boga. Imami selefa su to uvidjeli i odbacili. A suština njihova govora je negiranje da svijet ima unutrašnjost i spoljašnjost[61]. Međutim imami (ehli sunneta) ovo nisu čuli i nisu znali da je to njihovo mišljenje osim unutrinom. Zbog toga imami spominju stav džehmija „da je On na svakom mjestu" i spominju od njih mišljenje da Ga (Allaha) opisuju negativnim osobinama. Rašireno je među svijetom da oni Allaha, dželle še'nuhu, opisuju u negativnom svjetlu. Tako Ebu Temam kaže:

Džehmijska svojstva su lišena lijepih stvari

[61] Možda želi reći da oni vjeruju da Allah, dželle še'nuhu, nije unutar ni van svijeta. Op.red.

Oni time nisu namjeravali negaciju el-kadima i vadžiba, ovako nešto ne namjerava niko pametan, ni kafir ni musliman. To bi bilo suprotno onome što svako pa i oni najslabije pameti znaju. Ako se predpostavi da su se sve stvari desile iz ničega iz toga proizilazi da su se sve stvari desile od sebe i same nastale. A svako zdrave pameti zna da se ništa ne može desiti samo po sebi. Zbog toga Uvišeni kaže:

أَمْ خُلِقُوا۟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾

„Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni ili su oni sami sebe stvorili?!“ (Et-Tur, 35)

U tefsiru ovih riječi se kaže: „Tj. 'Da li su stvoreni bez Gospodara'",- a po drugom mišljenju: „Da li su stvoreni bez materije",- a po trećem mišljenju: „Da li su stvoreni bez završetka i bez nagrade?" Ajet se kategorički odnosi na ovo prvo. Jer, sve što je stvoreno od materije ili s određenim ciljem mora imati Stvoritelja. Čovjekova priroda govori da sve stvoreno mora imati svog stvoritelja, i da sve stvoreno mora imati materiju od koje je stvoreno. Mnogi pametni se razilaze oko ovog i onog ali se niko ne razilazi oko prvog. Niko ne kaže da je ovaj svijet stvoren bez uzročnika. Neke grupacije govore da je on od praiskona, da je vadžib-obavezan sam po sebi, i da nema svog tvorca. Nije poznato da tako mišljenje zastupa neka poznata grupacije, već se tako nešto pripovjeda od nepoznatih. Ovakav govor, i njemu sličan, može reći neko ko je potpuno izgubio pamet koja ga je odvela u sofizam. Po sofizmu su poznati pojedinci u nekom narodu ali nije moguće pojmiti da postoji čitav narod koji su sofisti. Zbog toga nije poznato da neki cjelokupan ummet tvrdi da je svijet nastao bez uzročnika tj, stvoritelja. Kada su ovo povjerovali da svaka opisana stvar ili sve što posjeduje neku osobinu ili radnju po svom htijenju da to predstavlja pojavu i mogućnost na osnovu toga moraju priznati stvaranje svake stvari koja postoji. Uzvišeni Stvoritelj je opisan onim sifatima i stvarima koje čini po svom izboru, kao npr. da govori s svojim htijenjem i moći, i da stvara što hoće svojim htijenjem i moći. Dok ovi vjeruju da On ne posjeduje te osobine, zbog vjerovanja da ono što posjeduje sifate-svojstva i što prouzrokuje određene pojave da je i to samo pojava. Ako je nešto pojava onda ta pojava, po njima, ima praiskonskog uzročnika. Oni vjeruju da su potvrdili postojanje Gospodara i da je to biće koje ne posjeduje sifate-svojstva. Njegovo postojanje je *mutlak*-neograničeno, prema njemu se ne išareti niti se precizno može odrediti. Kažu: „On je bez *išareta*-pokazivanja i bez *ta'jina*-preciznog određivanja."

Ovo što su oni potvrdili nije realno u vanjskom svijetu, tako nešto može biti samo u pameti ili mislima. Način na koji oni vjeruju u tvorca svijeta može postojati samo u mislima a ne može se odnositi na nekoga u stvarnosti. Suština

njihova govora se svodi na nijekanje tvorca i stvoritelja. Zatim su došla njihova braća pa su na osnovu ovog načela rekli: „Ovo *mutlak*-neograničeno postojanje koje je bez sifata (bog) je pleminito postojanje unutar svijeta koji postoji." Zatim su rekli da je (bog) utopljen (ar. *hulul*) u sve stvari." Drugi od njih su rekli: „On je (bog) sve što postoji." Neki od njih prave razliku između potvrđivanja i postojanja (takvog boga). Drugi opet prave razliku između *mutlak*-neograničenog i određenog (postojanja takvog boga). Neki ga smatraju kao neku materiju u svijetu određenog lika i oblika. Neki smatraju da je On u svijetu kao kajmak na mlijeku. Ili kao što je ulje u maslini i u susamu. Govor o ovima je detaljno pojašnjen na drugom mjestu.

Ovdje želimo istaći jednu stvar koja ih je odvela u zabludu a to je njihovo načelo ili osnova: „Onaj ko radi izborne radnje i posjeduje takva svojstva ili pojave, po njima, i on sam postaje pojava (ar. *hadis*)." Zatim su rekli: „Tijelo (ar. *džism*) je neizbježno izloženo pojavama." - i to su potvrdili na određene načine. Neki od njih kažu da tijelo neizbježno posjeduje četiri stvari: pokrete, smiraj, sastavljanje i rastavljanje. Neki kažu da ima samo pokrete i smiraj. Drugi opet kažu da tijelo ima svoje strane i da sve te strane ili površine predstavljaju pojavu i da ne ostaje u dva vremena. Ovo je metoda Amidija a on misli da se većina Eš'arijinih prijatelja oslanja na to. Razi se oslanja na teoriju pokreta i smiraja. O svim ovim učenjima smo dali detaljna pojašnjenje i na sve što su naveli kao dokaz o pojavi i postojanju tijela, i pri tome smo spomenuli njihov govor koji ukazuje na neispravnost svih tih njihovi učenja, te da su oni lično objasnili neispravnost svega što su dokazivali o postanku tijela i njegovoj mogućnosti. Pojedinačno su objasnili neispravnost svakog od tih učenja. O tome smo detaljno govorili na drugom mjestu.

Hišamije, keramije[62] i drugi koji zastupaju učenje o praiskonu tijela se sa njima slažu u osnovi ove mes'ele ali ne govore o nastanku cijelog tijela. I ne tvrde da se tijelo ne može odvojiti od pojava. *El-kadim* je kod njih praiskonsko tijelo i odvojeno je od pojava. Spominje se da je Hišam ibn Hakem prvi rekao: „El-kadim je tijelo", a prvi koji je negirao tijelo je Džehm ibn Safvan. Govor selefa i imama o kritikovanju džehmija je mnogobrojan i poznat. Bolest *ta'tila*-nijekanaj (Božijih sifata) je gora i opasnija od bolesti (teorije) o tijelu. Selef je prezirao *mušebbihe*-one koji poistovjećuju Allaha, dželle še'nuhu, sa stvorenjima.

[62] ***Hišamije*** su sljedbenici Hišama ibn Hakema i Hišama ibn Salima el-Dževalikija, rafidija koji su poredili svojstva Allaha sa svojstima stvorenja potvrdujuci Mu oblik tijela poput oblika tijela stvorenja. ***Keramije*** su sljedbenici Muhameda ibn Kerama Ebu Abdillaha es-Sedžestanija koji su pretjerali u potvrđivanju svojstava, tako da su Allahu dali oblik tijela, odnosno da su svojstva Stvoritelja poput svojstava stvorenja, inače rafidije poistovjećuju svojstva Allaha sa svojstvima stvorenja. Op.red.

Imam Ahmed i Ishak ibn Rahavejh kažu: „Mušebbihe su oni koji kažu: 'Vid kao moj vid, ruka kao moja ruka, stopalo kao moje stopalo.'" Ibn Kilab i oni koji ga slijede potvrđuju sifate koji se ne vežu za Njegovo htijenje i moć, a što se tiče onih koja se vežu za Njegovo htijenje i *kudret*-moć njih niječu, jer, po njima, oni perdstavljaju pojave. Oni kažu: „Ono pomoću čega se dolazi do pojava i samo je pojava, jer ono što je prije nečega ne odvaja se od njega i njegove suprotnosti. Tako nešto ne može se odvojiti od pojava pa i samo biva pojava."

Muhammed ibn Kilab je bio u vremenu Muslima ibn Hadžadža i on potvrđuje da se (Allah) opisuje Svojim izbornim svojstvima i da govori shodno Svom htijenju i kudretu. Ali, po njemu, je nemoguće da je u praiskonu govorio po svom htijenju i kudretu-moći, zbog nemogućnosti postojanja prve pojave. Tako da ni on ne potvrđuje govor selefa koji kažu da On stalno posjeduje osobinu i mogućnost da govori kada god hoće. On kaže: „Počeo je govoriti i raditi svojim htijenjem i moći nakon što to nije bio." On, i njegovi prijatelji, u poznatom mišljenju od njega kažu: „On se ne može odvojiti od pojava koje uzrokuje i neprestano je uz njih. A ko se ne može odvojiti od pojava i događaja on je od njih." Od tog njihova načela se može prihvatiti: 'da on pokreće pojave i događaje', a to ne znači da je On nerazdvojivi dio njih. Također iz toga ne proizilazi da je On to prestao raditi. Kur'an je, po njima, pojava (*hadis*) a ne uzročnik pojava (*muhdes*), jer je uzročnik ovisan o pojavi. U pogledu *sukuna*-smiraja kažu da je nepostojeća stvar, kao što to kažu filozofi, a *hareke*-pokret je postojeća stvar. Za razliku od mu'tezila i eš'arija koji kažu da je *sukun*-smiraj postojeća stvar kao i *hareke*-pokret. Pa ako on proizvede pojavu onda se ne može reći da pojava ne postoji. Oni također govore o nemogućnosti da ne postoji tijelo.

Po njima Stvoritelj uzrokuje pojave kod stvorenja i on uzrokuje da one prolaze. Tako pojave koje oni izvršavaju i On ih izvršava. Tako da se, po njima, stvar svodi da je On opet dio tih pojava.

Zatim, mnoge grupacije kažu da On pokreće pojave i svršava ih. S Musaom je razgovarao glasno ili glasom a taj glas je *adem*-nepostojanje. Ovo je *mezheb*-pravac imama sunneta i hadisa od selefa i drugih. Mislim da *keramije* po tom pitanju imaju dva stava. Govor o prolaznosti Njegova glasa s kojim je razgovarao sa Musaom je iste vrste kao govor o Njegovoj praiskonosti, kao što to govore neki apologetičari, muhadisi i fekihi od *salimija* i drugih. Neke hanbelije, šafije i malikije kažu da je sa Musaom razgovarao glasom koji je Musa čuo a da je taj glas *kadim*-praiskon. Neispravnost ovog govora se uviđa putem čistog razuma, također i mišljenje onih koji kažu da je sa njim razgovarao glasom-pojavom i da taj glas neprestano traje kao i druge pojave koje izvršava. Ovo i druga mišljenja

su netačna shodno zdravoj pameti. Sve ove grupacije u takvo mišljenje je odvelo načelo koje su izmislile džehmije a koje glasi: „Ono što je sklono pojavama i dešavanjima i samo je pojava.“ Ovo načelo je neispravno sa razumskog i šerijatskog stanovišta, i suprostavlja se razumu i Šerijatu. Njih su nadmašili filozofi ateisti tako da islam nisu pomogli a ni neprijateljima naudili već su se time samo suprostavili selefu ummeta i imamima ovog ummeta. Tako su na njih i na muslimane napali njihovi neprijatelji filozofi ateisti i ostali bezbožnici zbog njihove greške u pogledu ovog načela koje su učinili osnovom svoje vjere. Nisu se držali onoga sa čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, kako bi se na taj način složili sa predajama i razumom i učvrstili svoj korijen. Izgubili su prava načela i osnove s kojima je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, tako da nisu stigli do pravog cilja. S druge strane, izmislili su načela i osnove za koja misle da su potvrđeni tako da se na njih mogu odnositi primjeri građevine i drveta koji se spominju u sljedećim ajetima:

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَٱنْهَارَ بِهِۦ فِى نَارِ جَهَنَّمَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾

„Da li je bolji onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na strahu od Allaha i u želji da mu se umili – ili onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na rub podlokane obale koja se nagnula, da se zajedno s njim u vatru džehennemsku sruši? – A Allah neće ukazati na Pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini.“ (Et-Tevba, 109) I kaže:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾ تُؤْتِىٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍۭ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ ﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّٰلِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ﴿٢٧﴾

„Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer – lijepa riječ kao lijepo drvo: korijen mu je čvrsto u zemlji, a grane prema nebu; ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi -, a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili. A ružna riječ je kao ružno drvo: iščupanom drvetu s površine zemlje nema

opstanka. Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludi ostaviti; Allah radi šta hoće." (Ibrahim, 24-27)

Usuli-temelji su uzeti iz *usula*-korjena drveta i temelja zgrade zbog toga se za *asl*-temelj ili korijen kaže da je to ono na čemu se nešto gradi ili iz čega izlaze ogranci nečega. Čvrsti i potvrđeni temelji su oni s kojima su došli poslanici. Tako se u stihovima kaže:

O ti koji raniš u potrazi za znanjem

svako znanje nakon Poslanikova znanja

je traženje fer'a-ogranka kako bi ispravljao propis

a zanemario si osnovu svih osnova

Molimo Allah, dželle še'nuhu, da uputi nas i našu ostalu braću na Pravi put, put onih kojima je svoje blagodati darovao od poslanika, iskrenih, šehida i dobrih ljudi a oni su divno društvo. Na ove osnove se gradi ono što je u srcima ljudi i iz toga rastu ogranci. Allah, dželle še'nuhu, je naveo primjer lijepe riječi koja je u srcima vjernika i primjer ružne riječi koja je u srcima kafira. Riječ predstavlja potvrđenu temu i jedinstvenu akidu a našem Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme, je data sposobnost uvodnog, završnog i sadržajnog govora. On je poslan s opštim naukama, prvim i posljednim naukama i sa najpotpunijom temom. Lijepa riječ u srcima vjernika je akida imana i tevhida. Ona je poput lijepog drveta koje ima čvrst korijen a izdanci mu se uzdižu u nebo. Osnova svih osnova je potvrđena u srcima vjernika kao što je čvrsto lijepo drvo sa jakim korjenom i izdankom koji se diže u nebo. Allah, dželle še'nuhu, kaže:

إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ

„K Njemu se dižu lijepe riječi, i dobro djelo On prima." (Fatir, 10)

Allah, dželle še'nuhu, navodi primjer lijepe riječi tj. riječi tevhida i poredi je sa lijepim drvetom čiji je korijen postojan a izdanak i grane usmjerene prema nebu. Tako je objasnio da lijepa riječ ima čvrst korijen u srcima vjernika i da ima visok izdanak. Ta riječ je čvrsta u čvrstim srcima, kao što kaže:

يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ

„Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu." (Ibrahim, 27)

Vjernik posjeduje ubjeđenje i smirenost a iman u njegovom srcu je postojan, čvrst i ne odovaja se od njega. Ružna riječ je kao ružno drvo koje je

iščupano sa lica zemlje. Poput stvari koja se posječe ili iščupa pa joj nema opstanka. Nema više mjesta na kojem se može učvrstiti i ustabiliti. Pod izrazom *karar* misli se na mjesto ili prebivalište na kojem se može ustabiliti. Taj izraz se spominje i u ajetu:

وَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ ﴿٢٩﴾

„A užasno je on prebivalište." (Ibrahim, 29) I kaže:

ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا

„Allah vam je učinio Zemlju prebivalištem." (El-Gafir, 64)

Tako se za nekog kaže da nema *karara* tj. perbivališta. *Karar* se u ajetu tumači na ovaj i onaj način.

Onaj ko je na neistini njegov govor nije postojan u njegovom srcu, niti je on postojan u njemu niti za njega ima opstanka. U sljedećem primjeru Allah, dželle še'nuhu, kaže:

كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ وَٱلْبَٰطِلَ ۚ فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَآءً ۖ وَأَمَّا مَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ فَيَمْكُثُ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ ﴿١٧﴾

„...tako Allah navodi primjer za istinu i neistinu; otpaci se odbacuju, dok ono što koristi ljudima ostaje na zemlji." (Er-Ra'd, 17)

Makar čovjek u to i vjerovao neko vrijeme a u suštini to ga samo obmanjuje i zavarava. Isti je slučaj sa mušrikom koji priziva druge mimo Allaha. U stvarnosti oni mu neće pomoći. Isto tako, neispravna djela u koja čovjek vjeruje i koja radi u suštini su samo varka i ona čovjeku neće koristiti. Čak šta više, takva su djela poput ružnog drveta koje je iščupano sa površine zemlje i kojem nema opstanka. Onaj ko bude posjedovao lijepu riječ sa čvrstim korjenom imat će i izdanak okrenut ka nebu koji će ga odvesti k Allahu. Njemu se, subhanehu ve te'ala, dižu lijepe riječi i dobro djelo On prima. Ko ne bude imao postojane temelje bit će uskraćen dolaska (pred Allaha) jer je ostao bez osnova. Zbog toga ćeš vidjeti da novotari, i oni koji su zapali u šubhe, ne postižu lijepe ciljeve kao što Uzvišeni kaže:

لَهُۥ دَعۡوَةُ ٱلۡحَقِّۖ وَٱلَّذِينَ يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسۡتَجِيبُونَ لَهُم بِشَيۡءٍ إِلَّا كَبَٰسِطِ كَفَّيۡهِ إِلَى
ٱلۡمَآءِ لِيَبۡلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦۚ وَمَا دُعَآءُ ٱلۡكَٰفِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَٰلٖ ﴿١٤﴾

„Samo se Njemu možete moliti! A oni kojima se pored Njega mole – neće im se odazvati, kao što ni voda neće stići u usta onome koji prema njoj samo dlanove svoje pruži; molitva nevjernika je stvar izgubljena.“ (Er-Ra'd, 14)

Allah, dželle še'nuhu, je poslao svoje poslanike i spustio knjige kako bi se On jedini obožavao bez pripisivanja sudruga. On se obožava na osnovu onoga što je naredio na jezicima poslanika.

Osnova Njegova obožavanja je spoznaja onoga s čime je opisao Sebe u Svojoj Knjizi i čime Ga je opisao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Otuda je mezheb selefa po ovom pitanju bio da oni potvrđuju ono s čime je opisao Sebe i sa čime Ga je opisao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, bez iskrivljavanja, nijekanja, poistovjećivanja i pitanja o kakvoći Njegovih svojstava. Oni koji niječu neka Njegova svojstva ne veličaju Ga kako treba, i nisu Allaha spoznali kako treba, niti Ga opisuju onako kao zaslužuje, niti Ga istinski obožavaju kako treba. Allah, dželle še'nuhu, ovaj izraz istinske spoznaje je spomenuo u Kur'anu na tri mjesta kako bi potvrdio svoju veličinu i ono što zaslužuje od sifata i kako bi potvdio Svoju jednoću i da niko mimo Njega ne zaslužuje da mu se upražnjava ibadet, i kako bi potvrdio ono što je objavio po Svojim poslanicima, pa kaže:

مَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدۡرِهِۦٓ

„Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati. (ve ma kaderullahe hakka kadrihi)“

Isti ovaj izraz u suri El-En'am se prevodi: **„..ne poznaju Allaha kako treba.“** U suri El-Hadždž kaže:

ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلۡمَطۡلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدۡرِهِۦٓۚ

„... nejak je i onaj koji se klanja, a i onaj kome se klanja!' Oni ne poznaju Allaha kako treba...“ (El-Hadždž, 73-74)

Na ova tri mjesta Allah, dželle še'nuhu, kori nevjernike što Ga nisu spoznali i što Ga ne veličaju onako kako to zahtjeva Njegova veličina, što ukazuje da je vjernicima obaveza da Allaha spoznaju istinski kako Mu to

dolikuje i kako On to zaslužuje. Isto tako im je obaveza da Ga se istinski boje i da se istinski bore na Njegovom put. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَجَٰهِدُواْ فِي ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ

„I borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti!“ (El-Hadždž, 78) I kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ

„O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati...“ (Ali Imran, 102)

Masdar-infinitiv se ovdje veže za *mefu'l*-particip pasivni a podrazumjeva se *fail*-subjekat. Tj. borite se istinskim džihadom koji vam je naredio i bojte Ga se istinskom bogobojaznošću (onako kako treba). Zato vjerujte Poslaniku o onome što je obavjestio i pokoravajte mu se u onome što je naredio i učinio obaveznim. A što se tiče onoga što je van mogućnosti ljudi, niko se ne kori zbog ostavljanja toga. Tako Aiša (koristeći pomenuti izraz) kaže: „Znajte cijeniti ili spoznajte vrijednost djevojčice s malo godina koja se voli igrati.“ Pomenuti ajet ukazuje da su Njegova veličina i stepen ogromni, a pogotovo sljedeći ajet u suri Ez-Zumer na to ukazuje:

وَمَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطْوِيَّٰتٌۢ

بِيَمِينِهِۦ

„Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati; cjelokupnu zemlju će uzeti (zgrabiti), a nebesa će u Njegovoj desnici smotana ostati.“ (Ez-Zumer, 67)

U tefsiru Ibni Ebi Talhe od Ibni Abbasa se kaže: „Ko vjeruje da je Allah nad svim moćan taj Allaha istinski veliča.“

U dva[63] „Sahiha“ se prenosi od Ibn Mesuda da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, proučio ovaj ajet kada su mu neki židovi spomenuli da Allah, dželle še'nuhu, nosi nebesa na prstu, zemlje na prstu, planine na prstu, drveće i vodu na prstu i ostala stvorenja na prstu. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme,

[63] Bilježi ga Buharija u tefsiru sure Ez-Zumer, poglavlje, "Riječi Uzvišenog: «Ve ma kaderullahe hakka kadrihi», i u „Tevhidu“, poglavlje, "Riječi Uzvišenog «Lima halektu bijedejje», i poglavlje, "Riječi Uzvišenog: «Innellahe jemsikussemavati vel-erda en tezula», i poglavlje, "Kelamu rabbi azzevedželle jevmel-kijameti me'al-enbija». Bilježi ga i Muslim br. 2786 u „Sifetul-kijame“ i Tirmizi, br. 3239 u „Tefsiru“, poglavlje, "Ve min sureti Zumer». Hafiz Ibn Hadžer o tome govori u „Fethu“, 13/336, 337, pa se vrati na to.

se nasmijao, iz čuđenja i potvrde zbog monahova govora, a zatim je proučio pomenuti ajet.[64]

Prenosi se od Ibni Abbasa da je neki židov prošao pored Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, pa mu reče: „O Ebu Kasime šta misliš kada Allah, dželle še'nuhu, stavi nebesa na ovo[65], i zemlju na ovo, planine i vodu na ovo i ostala stvorenja na ovo", pa je Allah, dželle še'nuhu, objavio: **„Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati; cjelokupnu zemlju će uzeti (zgrabiti), a nebesa će u Njegovoj desnici smotana ostati."** Bilježi ga Ahmed i Tirmizi[66] u hadisu Ebi Duhe od Ibni Abbasa i kaže da je *garib-hasen-sahih*. Ovo ukazuje da je njegova veličina veća od onoga kako Ga je opisao ovaj svećenik, jer ono što je preneseno u ajetu je izražajnije. Tako se u dva „Sahiha"[67] od Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Allah, dželle še'nuhu, će na Sudnjem danu zgrabiti Zemlju a nebesa će smotati svojom desnicom a zatim će reći: 'Ja sam vladar, gdje su vladari zemlje?'*"

U dva „Sahiha"[68] se također prenosi od Ibni Omera da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: „*Allah, dželle še'nuhu, će na Sudnjem danu smotati nebesa zatim će ih uzeti desnom rukom a zati će reći: 'Gdje su vladari, gdje su silnici, gdje su oholnici?!'*" Muslim ga bilježi u nešto prostijem obliku i u njemu spominje da će Zemlju uzeti drugom rukom.

Prenosi Ibni Ebi Hatim, pričao nam je moj otac, pričao nam je Omer ibn Rafi'a, pričao nam je Ja'kub ibn Abdullah od Džafera od Seida ibn Džubejra da je rekao: „Razgovarao sam sa židovima o svojstvima Uzvišenog Gospodara pa su govorili ono što ne znaju i što nisu prenijeli pa je Allah, dželle še'nuhu, objavio svom Poslaniku:

---

[64] Nevevi u komentaru hadisa kaže da vanjština hadisa ukazuje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, potvrdio monahove riječi. Op pr.

[65] U rivajetu Ahmeda, je pokazao na kažiprst. Op.red.

[66] Bilježi ga Tirmizi br. 3241 u Tefsiru, poglavlje, "Ve min sureti Zumer», Tirmizi kaže da je ovaj hadis *hasen-garib-sahih* i da ga ne zna osim u ovom obliku. Ebu Kedine je jedan od ravija ovog hadisa zove se Jahja ibn Muhelleb. Vidio sam Muhammeda ibn Ismaila tj. Buhariju kako bilježi ovaj hadis od Hasana ibn Šudža'a od Muhammeda ibn Salta. Bilježi ga Ahmed u „Musnedu", br 2267 u rivajetu Hasana Eškara od Ebu Kedine od Ata'a od Ebu Duhe od Ibn Abbasa ali je njegov sened daif ali ga Tirmizi sa svojim lancem pojačava.

[67] Bilježi ga Buharija, 8/423, u tefsiru sure Ez-Zumer, poglavlje, "Kavluhu «Vel-erda džemian kabdatuhu jevmel-kijame», i u „Tevhidu", 13/311, poglavlje, "Riječi Uzvišenog: «Meliki nas» i u „Rikaku", 11/321, poglavlje, "Jakbidullahul-erda jevmel-kijame» , i Muslim br. 2787 u „Sifatul-munafikin", poglavlje, "Sifetul-kijame vel-dženneti ven-nar.»

[68] Bilježi ga Buharija, 13/334 u „Tevhidu", poglavlje, "Kavlullahi teala «Lima halaktu bijedejje» i Muslim br. 2788 u „Sifatul-munafikin", poglavlje, "Sifetul-kijame», i Ebu Davud, br. 4738 u „Es-sunne", poglavlje, „Er-reddu ala džehmijje."

وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَٱلسَّمَـٰوَٰتُ مَطْوِيَّـٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ ۚ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

„Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati; a čitava Zemlja će na Sudnjem danu u vlasti Njegovoj biti, a nebesa će u Njegovoj desnici smotana ostati. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!" (Ez-Zumer, 67)

tako da je učinio svojstva kojim su Ga opisali širkom."

I kaže: Pričao nam je moj otac, pričao nam je Ebu Nuajm, pričao nam je Hakem, tj. Ebu Muaz od Hasana, kaže: „Iskupili su se židovi pa su posmatrali stvaranje nebesa i Zemlje te su govorili o melekima. Kada su sa tim završili počeli su da ga procjenjuju pa je Allah, dželle še'nuhu, objavio: '**..ne poznaju Allaha kako treba.**'" Ovo ukazuje da je On veći od onoga kako su ga oni opisali, te da Ga nisu istinski spoznali. Zatim, Njegove riječi: **„On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!"** Svako ko usporedi stvorenje sa Stvoriteljem u nekoj stvari, i zavoli ga kao što se voli Stvoritelja, ili ga opiše kao što se opisuje Stvoritelj, takav je mušrik koji je izjednačio Allaha sa stvorenjima. Uzvišenom Gospodaru niko nije sličan, niko nije kao On, niko ne posjeduje Njegova savršena imena. Onaj ko Allaha predstavlja kao *ma'dum*-nešto što ne postoji ili *mumteni'a*-nešto nemoguće, takav je gori od mušrika. Takav niječe Njegova svojstva i poistovjećuje Ga sa nečim, a onaj ko niječe(*mu'attil*) Njegova svojstava, takav je gori od mušrika.

Allah, dželle še'nuhu, navodi kazivanje o faraonu na više mjesta u Kur'anu zbog toga što ljudi imaju potrebu za uzimanjem pouka iz tog događaja. On je posjedovao vlast, a s druge strane je pripisivao sebi svojstva *rububijjeta i ilahiejta* i uzvišenosti, što nije slučaj ni sa jednim *muattilom*-onima koji niječu Božija svojstva. Njegov završetak je bio onakav kako to spominje Allah, dželle še'nuhu. Niko nije sličan Allahu ni u jednom Njegovom svojstvu. Zbog toga u pogledu Njegovih prava nije dozvoljeno upotrebljavati *kijas* poistovjećivanja i obuhvatnosti u kome su pojedinci jednaki. Tako nešto predstavlja širk. Njemu, subhanehu ve te'ala, pripada najuzvišeniji primjer na nebesima i na Zemlji. On je zaslužniji od ostalih u pogledu svojstava savršenstva i preči je od ostalih u negiranju negativnosti od Njega. Ove stvari sam detaljno pojasnio na drugom mjestu. Oni koji ga smatraju *vudžudom mutlak*-ograničenim postojanjem, ili *mukajjed bissilb*-ograničen u negativnosti, ili pukim tijelom, treba reći da su Ga uporedili sa nečim najmanjkavijim što može zamisliti razum i pamet. Učinili su Ga ispod postojećih stvari. Zatim, oni koji niječu svojstva koji imaju za cilj

potvrditi pojavu svijeta potvrdom pojave *džisma*-tijela, oni time nisu potvrdili ništa, kao što smo to objasnili na drugom mjestu.

Zatim, suštinu svog učenja o negiranju negativnosti od Gospodara su sveli na negiranje *džisma*-tijela. Onaj ko slijedi taj put nije negirao nikakvu manjkavost od Allaha. Nema nijednog svojstva koje negiraju a iz kojeg se može zaključiti *tedžsim*-pripisivanje tijela Allahu (koje liči stvorenjima) a da nije od svojstava koja ukazuju na tijelo. Njemu se može uvijek reći: „To što si potvrdio (od Božijih svojstava) postoji sličnost sa nečim." A ako potvrdi neke sifate mimo drugih kažemo: „Za ovo svojstvo koje si potvrdio može se reći isto što i za ona svojstva koja negiraš." Pa ako ova svojstva (koja negiraš) predstavljaju ukazivanje na Allahovo tijelo onda isto ta svojstva koja priznaješ mogu to isto značiti. Pa ako je to *tedžsim* i neispravan govor onda i to također predstavlja. Ako bi on rekao: „Ja ovo potvrđejem na način kako to dolikuje Gospodaru", kažemo: „Pa i ova druga svojstava se potvrđuju na taj način." Ako bi rekao: „Ja to potvrđujem ali niječem *tedžsim*-tj. da On ima tijelo koje se poredi sa tjelima stvorenja", kažemo da je isti slučaj i sa ostalim sifatima. Ne možeš rastaviti dvije slične stvari.

A ako je od onih koji niječu sifate a potvrđuju Njegova imena, kao što je slučaj sa mu'tezilama, njemu kažemo da se u sifatima nalazi ono što On kaže za sebe i u imenima. Pa ako potvrđuje imena kao što je Živi, Onaj koji sve zna, Svemoćni, ne može znati šta se time opisuje osim tijelo. Onda mora potvrditi da takav posjeduje znanje, moć, kao što o tome govore Kur'an i sunnet. A ako je od onih koji ne potvrđuju ni imena ni svojstva, kao što su čiste džehmije i *mulhidi*-bezbožnici, njemu kažemo: „Onda moraš potvrdit *mevdžud kaim bi nefsihi*-ono što postoji samo po sebi, a ti to ne možeš pojmiti osim kao tijelo." Ako bi rekao: „Ja Ga ne oslovljavam imenom tako da ne potvrđujem niti niječem", kažemo: „To što šutiš o tome (ne želiš se odrediti) to ne niječe realnost, nema posrednika između potvrde i nijekanja, ili je potvrđena istina koja postoji ili je neistina koja ne postoji. Zatim, ako Ga nisi spoznao ti si onda džahil i nemoj ništa govorit, a ako si Ga spoznao onda na neki način moraš razdvojiti između Njega i drugih putem onoga čime se On odlikuje. Kao npr. da kažeš: 'Gospodar svjetova' ili '*El-kadim ezelij*-praiskonski' ili '*mevdžud bi nefsihi*-onaj koji postoji sam po sebi' i slično." Tada on potvrđuje onoga ko je hajj-Živ, onaj koji postoji sam po sebi i potvrđuje da on radi. Ti ne možeš znati takvog ili pojmiti osim kao tijelo. Ako bi rekao da Ga on niječe, njemu kažemo ovaj svijet koji postoji, ako tvrdiš da je praiskonski, onda time potvrđuješ postojanje praiskonskog tijela koje postoji samo po sebi, a to je ono od čega bježiš. Pa ako je to stvorenje koje je stvoreno onda mora imati stvoritelja koji je isto tako *ezelij*-praiskonski. Tako da u svakom slučaju moraju potvrditi nešto praiskonsko što postoji samo po sebi. Ovo je

detaljno objašnjeno na drugom mjestu. Ovdje smo skrenuli pažnju na to da svako ko želi izgraditi učenje o negiranju negativnosti od Gospodara tako što niječe tijelo ne može uopšte na taj način negirati manjkavosti od Njega sa ovim dokazom.

Ko dobro razmislo o onome što su spomenuli u svojim knjigama doći će do zaključka da uopšte nisu naveli dokaz o Njegovom postojanju. Niti su ga potvrdili nitu su Mu potvrdili ono što zaslužuje, niti su Mu negirali ono što Mu nije dozvoljeno pripisati. Potvrda Njega znači potvrdu pojave tijela, a oni za to nisu naveli dokaz. Prilikom negiranja oni su se oslonjali na to. Da su naveli dokaz o negiranju tijela oni bi bili proturječni u tom, a šta reći kada se zna da nisu naveli dokaz o tome a opet su kontradiktorni.

Ovo ti ukazuje da onaj ko iziđe iz okvira Kur'ana i sunneta ne posjeduje racionano ni božansko znanje, a pogotovo kada se radi o ovoj velikoj i važnoj stvari. Međutim oni mogu imati ispravnu akidu koju su spoznali ljudskom prirodom i putem onoga što su čuli od Kur'ana i vjere muslimana. Tako da u tom slučaju njihova srca potvrđuju ono što potvrđuju i niječu ono što niječu, shodno *fitri*-naravi koja je upotponjena sa objavljenim šerijatom. Međutim oni slijede ove novotarske puteve i pravce u kojima uopšte nema znanja. No, iz njihova govora se može izvući fajda što govor nekih od njih pobija govor onog drugog, i ukazuje na njihove kontradiktornosti. Zbog toga su neki učenjaci, kada su čuli njihovo učenje o Gospodaru to odbijali smatrajući da je to *tedžsim*-pripisivanje tijela Gospodaru. Kao što je to uradio Kadi Ebu Bekr u knjizi „Hidajetul-musteršidin“ i drugi a nisu iznijeli dokaz protiv njih. Mnoge stvari koje spominju židovi odbacuju smatrajući to tedžsimom. A treba znati da su židovi živjeli u Medini za vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, te da su povremeno Poslaniku spominjali neke Božije sifate, kao što na to ukazuje hadis o svećeniku. Allah, dželle še'nuhu, je ukorio židove zbog nekih stvari, kao što su njihove riječi: „Allah je siromašan“, ili „Njegove ruke su stisnute.“ i druge stvari. Nikada Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije rekao da oni Allahu pripisuju tijelo, niti da u Tevratu postoji tedžsim, niti ih je zbog toga korio. Niti je odbijao ovakav neispravan govor zbog toga što predstavlja tedžsim, kao što su to učinili ovi koji niječu svojstva. Tako da dolazimo do zaključka da je ova metoda suprotna Šerijatu i razumu i da je u suprotnosti sa onim s čim je Allah, dželle še'nuhu, poslao polanike, i da se suprostavlja prirodi na kojoj su stvoreni ljudi. Nosioci ovog učenja su od one vrste za koje Uzvišeni kaže:

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾

„Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima Džehennema bili!" (El-Mulk, 10)

Na više mjesta smo objasnili neispravnost onoga što spominje Razi od učenja *vudžuba i imkana*, te smo ukazali na neispravnost tog učenja i da to nije znanje. Dokazali smo da oni nisu naveli validan dokaz o onome što nazivaju *vadžibul-vudžud* tj, obavezno postojanje, te da je metoda savršenstva bolja od nje. Na nju se oslanjaju svi pametni od prvih i kasnijih generacija. Na kraju svog života on je priznao da metoda i pravac apologetičara i filozofa ne može izliječiti bolesnog niti napojiti žednog, te da je najispravniji put Kur'ana. Put i učenje *vudžuba i imkana*-obaveze i mogućnosti, nije slijedio niko prije Ibn Sine. On je to učenje preuzeo od apologetičara koji su *vudžud*-postojanje podjelili na pojavu i praiskon. A on ga je podjelio na *vadžib*-obavezu i *mumkin*-onaj koji je moguć da bi preko toga dokazao mogućnost postojanja svemira po svojoj moći. On se time suprostavio većini pametnih ljudi prije njega i poslije njega, a suprostavio se i samom sebi. Jer, on spominje u logici od onih koji su mu prethodili da *mumkin* nije osim pojava, kao što smo to detaljno objasnili na drugom mjestu.

Zatim, oni koji slijede ovo učenje ono ih je odvelo do onoga što je govorio faraon. Faraon je nijekao Stvoritelja i u laž ugonio Musaa da je razgovarao sa Allahom, dželle še'nuhu. Govor i učenje ovih vodi u nijekanje Stvoritelja makar oni tvrdili da ga priznaju. Tako oni kažu: „Ne govori ne doziva nikoga." Nijekanjem Njegova tijela oni niječu postojanje Njegova bića. Nijekanjem njegova govora Musau žele reći da se ne miješa sa pojavama, tako da na kraju ispada da oni nemaju ni Gospodara ni poslanika. Suština njihova govora negira i briše šehadet 'la ilahe illallah ve ennne Muhammeden resulullah'. Poslanik je dostavljač poslanice onoga ko ga šalje a risala je govor onoga ko ga šalje sa njome. Da ne govori ne bi bilo ni poslanice. Zbog toga se svi poslanici slažu da Allah, dželle še'nuhu, govori. Onaj ko ne tvrdi da On govori svojim htijenjem i moći Svog bića taj ne tvrdi da On govori. Neki, koji negiraju Njegova svojstva, kažu da je govor svojstvo radnje, u smislu da je on (govor) stvoren i odvojen od Njega. Neki kažu da je on svojstvo ali takvo kao što je *hajat*-život, biva putem bića tako da ne govori po svom htijenju i moći. Tako da svaka skupina potrefi u pobijanju neistine one druge.

Dokazi ukazuju da je to svojstvo bića i rada koje potječe od Bića Uzvišenog Gospodara, govori Svojim htijenjem i moći. Dokazi onih koji govore da je to svojstvo radnje, svi ti dokazi ukazuju da On govori Svojim htijenjem i Svojom moći, i to je istina. Dokazi onih koji govore da je to svojstvo bića ukazuju da je to Njegov govor koji biva putem Njegova bića. I to je istina. A što se tiče onih koji potvrđuju jednu od te dvije stvari i tvrde da je Njegov govor

stvoren ili kažu da ne govori Svojim htijenjem i moći, oni u suštini ne tvrde da On govori i da posjeduje svojstvo govora. Zbog toga govore ono što nije razumno, jedni kažu da je to značenje koje biva Njegovim bićem a drugi kažu da su to slova ili da su praiskonska slova i glasovi, a treći kažu da je (govor) stvoren odvojen od Njega. Zato kada su neki od njihovih sljedbenika uvidjeli neispravnost njihova govora i štetu koju on sa sabom nosi, zastali su i ostali zapanjeni, a zatim rekoše: „Mi priznajemo ono na čemu je većina muslimana od vjerovanja da je Kur'an Allahov govor. A što se tiče tvrdnje da je stvoren ili da je govor slova i glasova ili da postoji sam po sebi, mi ništa od toga ne kažemo." Poznato je da je prava uputa po ovom pitanju slijeđenje onoga sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a to se slaže sa zdravim razumom. To je uzvišenije i korisnije od mnogo onoga što oni spominju od *ilma*-znanja, a pogotovo ako se zna da srca po ovom pitanju traže spoznaju istine putem urođene *fitre*-naravi. Oni spominju ovo zastajanje u njihovom akidetu i u knjigama koje su napisali o usuli-dinu, kao što sam to vidio kod njihovih velikih šejhova u Šamu i Egiptu koji su pisali ono što su napisali o usuli dinu. A kada su došli do mes'ele Kur'ana tj. da li je stvoren ili je od praiskona ili predstavlja slova i glasove ili postoji sam po sebi, oni su zabranili takve riječi te su rekli: „Obaveza je reći ono što su rekli svi muslimani, da je on Allahov govor a kloniti se ovih mišljenja." Ovi su zastali nad sumnjama, oni imaju želju za znanjem i uputom u vjeri. Oni se od svih ljudi najviše trude da spoznaju istinu po tom ali i drugim pitanjima, međutim nisu poznavali do ova tri mišljenja, tj. govor mu'tezila, kelabija i salimija. Svaka od ovih skupina ukazuje na neispravnost mišljenja one druge. A svako od tih mišljenja je toliko štetno tako da je obaveza neprihvatiti ga. Oni nisu poznavali druga mišljenja osim ovih, tako da su se zadovoljili manjim džehlom nad opštim džehlom. Uzrok tome je bio što su se slagali sa ovima u osnovima njihove vjere, a to je dokazivanje o pojavi ili postanku tijela i postanku svijeta na način kako to tvrde apologetičari novotari. U globalu, može se reći, da su učeni od njih, koji najbolje poznaju ovo učenje, priznali da je ovo učenje neispravno i štetno, kao što je to potanko objašnjeno na drugim mjestima. Allah, dželle še'nuhu, u Kur'anu obavještava:

أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ

„On po Poslaniku Svome šalje uputstvo i vjeru istinitu da bi je uzdigao iznad svih vjera." (Es-Saff, 9)

I Obavjestio je da će pomoći svoje poslanike i one koji vjeruju još u životu na ovom svijetu, a Allah, dželle še'nuhu, čovjeka nagrađuje shodno njegovim djelima. Pa ko se suprostavi Poslaniku biće kažnjen na način kako je

griješio. Ko bude napadao na njih, tako što bude smatrao da njihov govor izlazi iz kruga znanja i razuma, biće iskušan u svom znanju i razumu i upast će u džehl zbog kojeg će biti kažnjen. Ko ih optuži za laž Allah, dželle še'nuhu, će razotkriti njegove laži. Onaj ko kaže da su džahili Allah, dželle še'nuhu, će razotkriti njegov džehl. Kada su faraon, Haman i Karun, Musau rekli da je sahir i lažac Allah, dželle še'nuhu, je to o njima obavjestio:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَقَٰرُونَ فَقَالُوا۟ سَٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾

„Mi smo poslali Musaa sa znamenjima Našim i dokazom jasnim faraonu i Hamanu i Karunu, ali su oni rekli: 'Čarobnjak i lažov!'" (El-Gafir, 23-24)

Faraon je tražio da ga ubiju i pripisivao mu je mahane pa kaže:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِىٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾

„Pustite vi meni" – reče faraon – „da ubijem Musaa, a on neka traži pomoć od Gospodara svoga, jer se bojim da vam on vjeru vašu ne izmjeni ili da u zemlji nered ne izazove." (El-Gafir, 26) I kaže:

أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾

„I zar nisam ja bolji od ovog bijednika koji jedva umije da govori?"(Ez-Zuhruf, 52)

Allah, dželle še'nuhu, je uništio faraona i ukazao na njegovu laži i potvore koje je iznosio na Allaha i poslanika, maksimalno ga ponizio i učinio ga nemoćnim da izrekne koristan govor, tako da nije mogao izgovoriti dokaz. A faraon ovog ummeta je Ebu Džehl. Prvobitno je imao nadimak Ebu Hakem pa ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nazvao Ebu Džehl. Sam je uništio sebe i svoje sljedbenike na ovom i na onom svijetu. Oni koji su za Poslanika rekli da je 'ebter' tj. bez spomena, time su misli da će umrijeti i ostati bez spomena, Allah, dželle še'nuhu, je njih kaznio tako da su ostali bez spomena. U tom kontekstu On kaže:

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

„Onaj koji tebe mrzi sigurno će on bez pomena ostati." (El-Kevser, 3)

Ne postoji niko ko je mrzio i vrijeđao Poslanika a da ga Allah, dželle še'nuhu, nije ostavio bez spomena, pa čak i novotare koji se suprostavljaju njegovom sunnetu. Ebu Bekru ibn Ajašu bi rečeno: „U mesdžidu se nalaze ljudi koji govore novotarije ljudima." „Onaj ko sjedne da druge podučava novotarijama, drugi će se okupiti da pričaju o njemu spominjući njegove mahane. Ehlu sunnet ostaje i ostaje sjećanje na njih, a novotari umiru i umire sjećanje na njih." Džehmije koji niječu sifate sliče faraonu s kojim se slažu u njegovom nijekanju. Oni za Allaha kažu: „Nije iznad nebesa, nije razgovarao sa Musaom." O tome Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ ﴿٣٦﴾ أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ
إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا

„O Hamane," - reče faraon – „sagradi mi jedan toranj ne bih li stigao da staza, staza nebeskih, ne bih li se popeo do Musaova Boga, a ja smatram da je on, zaista, lažac." (El-Gafir, 36-37)

Faraon je nijekao svog Gospodara, i da ga Musa nije obavjestio da je njegov Gospodar iznad svijeta ne bi rekao: **„...ne bih li se popeo do Musaova Boga, a ja smatram da je on, zaista, lažac."** I kaže Uzvišeni:

وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى
تَبَابٍ ﴿٣٧﴾

„I eto tako su se faraonu njegova ružna djela učinila lijepim i on je bio odvraćen od Pravog puta, a lukavstvo faraonovo se završilo na njegovu štetu." (El-Gafir, 37) I kaže Uzvišeni:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِى فَأَوْقِدْ لِى يَٰهَٰمَٰنُ عَلَى
ٱلطِّينِ فَٱجْعَل لِّى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٣٨﴾
وَٱسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾
فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾

وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَأَتْبَعْنَٰهُمْ فِى
هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ هُم مِّنَ ٱلْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾

„'O velikaši', - reče faraon – 'ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene, a ti, o Hamane, peci mi opeke i sagradi mi toranj da se popnem k Musaovu Bogu, jar ja mislim da je on, zaista, lažac!' A on i vojske njegove bijahu se bez ikakva osnova ponijeli na Zemlji i mislili su da Nam neće biti vraćeni, pa Mi dohvatismo i njega i vojske njegove i u more ih bacismo; pogledaj kako su skončali nevjernici! A bili smo ih učinili vođama koji su pozivali u ono zbog čega se ide u vatru – a na Sudnjem danu niko im neće pomoći – i popratismo ih prokletstvom na ovom svijetu, a na onom svijetu biće od svakog dobra udaljeni." (El-Kasas, 38-42)

Kada je Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, uzdignut na nebo i kada mu je naređeno pet dnevnih namaza zatim se vraćao do Musa'a on mu je govorio: „*Vrati se svome Gospodaru i moli ga da olakša tvom ummetu.*" Ovo je na stepenu mutevatira u hadisu o mi'radžu.[69] Musa je vjerovao Muhammedu da je Allah iznad a faraon je Musaa ugonio u laž da je Allah iznad. Oni koji to priznaju oni slijede Musaa i Muhammeda, a oni koji to niječu oni se slažu sa faraonom. Ovo je dokaz na koji se oslanja veliki broj učenih. Na to se poziva i Ebu Hasan Eš'ari u svojoj knjizi „El-inabe". On je spomenuo više racinalnih i božanskih dokaza da je Allah, dželle še'nuhu, iznade svijeta. Na početu knjige kaže: „Ako bi neko rekao: 'Vi niječete govor kaderija, mu'tezila, haridžija, rafidija i murdži'a; upoznaj te nas sa vašim mišljenjem ili učenjem putem kojeg ispovjedate vjeru.'" - kažemo: „Naš stav, koji zastupamo i učenje s kojim ispovjedamo vjeru, jeste pridržavanje Knjige našeg Gospodara i sunneta našeg Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, i onoga što je preneseno od ashaba, tabi'ina i imama muslimana. To je ono što je govorio imam Ahmed ibn Hanbel. Ono što se suprostavlja njegovom mišljenju to ostavljamo. On je potpuni imam i cijenjeni vođa preko kojeg je Allah, dželle še'nuhu, pojasnio istinu i ukazao na ispravan menhedž i zatro novotarije novotara, smutnje smutljivaca i sumnje sumničavih. Neka se Allah, dželle še'nuhu, smiluje imamu prvaka i svim ostalim imamima muslimana." On je spomenuo skupinu akaidskih ubjeđenja o Allahovom uzvisenju iznad arša, o viđenju Allaha i mes'elu o (ne) stvorenosti

[69] Bilježi ga Buharija, 13/399-406 u „Tevhidu", poglavlje, "Ma džae fi kavlihi teala «Ve kellemellahu Musa teklima» i u „Enbija", poglavlje, «Sifetu nebijji», i Muslim br. 162 u „Imanu", poglavlje, "Israu binnebijji, sallallahu alejhi ve selleme, iles-semavati» i Nesai, 1/221 u „Salatu", poglavlje, "Fardus-sala», i Tirmizi br. 3130 u „Tefsiru", u hadisu Enesa, radijellahu anhu. Pogledaj „Džamiul-usul", br. 8866, 8867.

Kur'ana, i druge stvari o kojima smo mi detaljno govorili na drugom mjestu. Ovdje želimo istaknuti da *muatile*-oni koji niječu sifate ili niječu neke od njih, u tome se ne oslanjaju na ono s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Jer, ono s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, sadrži potvrdu a ne negaciju sifata. Oni se pri tome oslanjaju na ono što smatraju racionalnim ili razumskim dokazama, a pri tome se suprostavljaju onome s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. A suština njihova govora se svodi na tvrdnju da Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije to spomenuo niti ostavio razumske i božanske dokaze o tome. Po njima on nije o tome ostavio vijesti koje bi ukazale na istinu po tom pitanju, za razliku od drugih, mimo njih, koji priznaju da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, spomenuo razumske dokaze iz Kur'ana o postojanju Gospodara i iskrenosti poslanika. Također, ponekad priznaju onaj svijet ali niječu sifate kada vide da ono što niječu nije spomenuo Poslanik i nije po njima dostavio razumski dokaz, već je po njima spomenuo samo potvrdu. Ovo u potpunosti nije istina. Pošto su okarakterisali ono s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, da u tome nema razumskog ni božanskog dokaza, niti obavjesti koja bi ukazala na istinu, niti dokaza koji na to upućuje, onda ih je Allah, dželle še'nuhu, kaznio na isti način kako su se ogriješili prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve selleme. Za Poslanikove dokaze su tvrdili da ne sadrže razumske dokaze, pa je Allah, dželle še'nuhu, učinio da njihov govor izlazi iz kruga razuma i božanskih dokaza, iako oni tvrde da su njihovi dokazi jasni razumski dokazi. Kada učen čovjek analizira njihove dokaze vidjet će da su to šejtanske šubhe te da sliče sofističkim i ateističkim šubhama onih koji napadaju na istinske razumske i Božanske dokaze. A što se tiče suprostavljanja šerijatskim dokazima, pa to je očigledno svakome. Mnogi koji ih slijede misle da oni sude po racionalnim dokazima, a kada bolje analiziraju vidjet će da su oni poput stanovnika vatre koji su rekli:

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِيٓ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٠﴾

„Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima Džehennema bili!“ (El-Mulk, 10) I kao što kaže Uzvišeni:

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ

شَيْـًٔا وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ

يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ظُلُمَٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ
لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾

„A djela nevjernika su kao varka u ravnici u kojoj žedan vidi vodu, ali kad do tog mjesta dođe, ništa ne nađe, - a zateći će da ga čeka kraj njega Allahova kazna i On će mu potpuno isplatiti račun njegov jer Allah veoma brzo obračunava, ili su kao tmine nad dubokim morem koje prekrivaju talasi sve jedan za drugim, iznad kojih su oblaci, sve tmine jedna iznad drugih, prst se pred okom ne vidi, - a onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni Imati.“ (En-Nur, 39-40)

Pošto se suština njihova govora svodi na tvrdnju da u Kur'anu i hadisu ne postoji šerijatski ni razumski dokaz u ovom poglavlju, (poglavlju sifata), Allah, dželle še'nuhu, im je po ovom pitanju uskratio spoznaju pravih razumskih i šerijatskih dokaza, tako da su najviše od svih zalutali iako tvrde da su učeniji od ashaba, tabi'ina i imama muslimana. Čak šta više, tvrde da su učeniji i od Poslanika. Ovo je nasljedstvo koje su naslijedili od faraona i njegove proklete stranke. Kaže se da je Džad ibn Dirhem prvi počeo nijekati sifate i spominjati teoriju u tom kontekstu koja sadrži faraonov govor. Spominje se da ga je zaklao Halid ibn Abdullah Kajsari kao kurban, te da je tom prilikom rekao: „O ljudi prinesite svoje kurbane a što se mene tiče ja sam za kurban uzeo Džada ibn Dirhema, jer on misli da Allah, dželle še'nuhu, nije uzeo Ibrahima za prijatelja i da nije razgovaro sa Musaom. Allah, dželle še'nuhu, je veoma visoko iznad onoga kako o Njemu govori Džad.“ Zatim je sišao i zaklao ga. Islamska ulema, poput Hasana Basrija i drugih mu se zahvaljivala zbog toga. Za ovog Džada se veže posljednji emevijski halifa Mervan ibn Muhammed Džadi. Njegov grijeh se vratio na njega tako da im je propala država. Kada se pojavi novotarija koja se suprostavlja vjeri svih poslanika Allah se osveti onima koji se suprostavljaju poslanicima i pomogne druge protiv njih.

Kada su se pojavile *batinije* bezbožnici te su zauzeli Šam i druga mjesta među njima se pojavio *nifak i heretizam*, koji je unutrina njihove stvari a koji se u suštini svodi na faraonov govor o nijekanju Stvoritelja i nijekanju robovanja Njemu. Najbolji od njih (batinija) koji su se pojavili su oni koji su se deklarisali kao *rafidije*. Najbolji od njih i najbliži islamu su rafidije. Njihovim uzrokom se pojavio *rafd*-šiizam i heretizam. Tako su Beni Hemedan, koji su stanovali u Šamu, bile ekstremne šije. Isti je slučaj sa Benu Buvejeh, koji su boravili na istoku. Ibn Sina i njegova porodica su plod njihove da've. Kaže: „Razlog tome je bio što sam se zanimao filozofijom.“ Početak njihove pojajve se veže za halifu

Muktedira koji nije bio punoljetan[70]. To je bio i početak propadanja abasijske države. Emevijski vladar u Endelusu se tada prozvao kao *emirul-mu'minin*, prije toga se nije tako nazivao. On je tada rekao: „Muslimani ne mogu imati dvojicu halifa." Kada je Muktedir preuzeo vlast on reče kako je on dijete i da njegov hilafet nije validan, zato se i prozvao ovakvim nadimkom. *Mulhidi*-bezbožnici od Benu Ubejdullaha kada su se nazivali ovim imenom a svojom unutrinom su bili munafici mulhidi heretici. Njihov nadimak je, kao i njihova vjera, bio neispravan, za razliku od emevija i abasija, nadimak i porijeklo obojice njih je bio ispravan. Oni su muslimani poput ostalih njima sličnih halifa. Kada se raširio nifak, novotarije i razvrat, koji je suprotan vjeri Poslanika, na njih se okomio neprijatelj tako da su počeli Bizantinci, kršćani, upadati u Šam i Arapsko poluostrvo. Osvajali su grad po grad u Šamu dok nisu osvojili Bejtul Makdis, pred kraj četvrtog hidžretskog stoljeća, a nakon toga su opsjedali i Damask. Stanovnici Šama su se nalazili u jako teškoj situaciji između kršćana na jednoj strani i ovih munafika mulhida na drugoj strani, sve dok vlast nije preuzeo Nuruddin Šehid koji je očistio Šam od nevjernika i poveo džihad protiv neprijatelja. Zatim su vladari Egipta od njega zatražili mobilizaciju vojske protiv kršćana pa ih je mobilisao. Smjenjivala su se razna razdoblja sve dok Salahudin nije preuzeo Egipat od Benu Ubejda i u njemu održao hutbu u kojoj je progalsio da ga pripaja Abasijskom hilafetu. Od tada je islam ponovo zaživio Egiptom nakon što je bio u rukama munafika (batinija), otpadnika stotinu godina. Vjera u Poslanika i džihad za njegovu vjeru je bio uzrokom da se postigne dobro dunjaluka i ahireta. Kada se u Šamu, Egiptu i Arapskom poluostrvu pojavio *ilhad*-bezbožništvo i novotarije, na njih su napali kafiri, a kada su uspostavili vjerske vrijednosti i porazili bezbožnike i novotare Allah, dželle še'nuhu, ih je pomogao nad kafirima obistinjavajući tako Njegove riječi:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ هَلۡ أَدُلُّكُمۡ عَلَىٰ تِجَٰرَةٖ تُنجِيكُم مِّنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ ﴿١٠﴾ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ
وَرَسُولِهِۦ وَتُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمۡوَٰلِكُمۡ وَأَنفُسِكُمۡۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ
﴿١١﴾ يَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡ وَيُدۡخِلۡكُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةٗ فِي جَنَّٰتِ
عَدۡنٖۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخۡرَىٰ تُحِبُّونَهَاۖ نَصۡرٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَتۡحٞ قَرِيبٞۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ

[70]Muktedir Billah Ebu Fadl Dzafer ibn Mu'tedid, Imam Sujuti u knjizi „Tarihul hulefa" navodi da je tada Muktedir imao 13 godina, i da prije njega nije bilo mlađeg halife. Hilafet mu je trajao od 295- 319 god po hidzri. Op.red.

„O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, ona će vas spasiti patnje nesnosne: u Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite – to vam je, da znate, bolje -, On će vam grijehe vaše oprostiti i u džennetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; - to će biti uspjeh veliki -, a daće vam i drugu blagodat koju jedva čekate; Allahovu pomoć i skoru pobjedu! Zato obraduj radosnom viješću vjernike!“ (Es-Saff, 10-13)

Isto tako kada su muslimani na istoku prakticirali islam Allah, dželle še'nuhu, ih je pomagao protiv nevjernika i mušrika od Turaka, Hindusa, Kineza i drugih. Kada su se među njima proširile novotarije, *ilhad*-ateizam i razvrat na njih su se okomili nevjernici. Allah, dželle še'nuhu, kaže.

وَقَضَيْنَآ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ فِى ٱلْكِتَٰبِ لَتُفْسِدُنَّ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤﴾
فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَآ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا۟ خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِ ۚ
وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ﴿٥﴾ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَٰكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ
وَجَعَلْنَٰكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾ إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ ۖ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا ۚ فَإِذَا جَآءَ
وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ لِيَسُۥٓـُٔوا۟ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا۟ مَا
عَلَوْا۟ تَتْبِيرًا ﴿٧﴾ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَٰفِرِينَ حَصِيرًا
﴿٨﴾

„I Mi smo u Knjizi objavili sinovima Israilovim: 'Vi ćete doista dva puta nered na Zemlji učiniti i preko mjere oholi postati. I kad dođe vrijeme prve od dvije prijetnje, poslaćemo protiv vas robove Naše, silno moćne, oni će uzduž i poprijeko zemlju vašu pregaziti, i prijetnja će se ispuniti. Zatim ćemo vam dati pobjedu protiv njih i pomoći ćemo vas imecima i sinovima i učinićemo vas brojnijim. Sve što činite - činite sebi, dobro i zlo. – A kad dođe vrijeme druge prijetnje, poslaćemo ih da na licima vašim tugu i jad ostave i da u Hram kao i prvi put, ponovo provale i da sve što osvoje do temelja poruše. I Gospodar vaš će vam se opet smilovati; ako vi ponovo započnete, započećemo i Mi. A Džehennem smo za nevjernike tamnicom učinili.“ (El-Isra, 4-8)

Neki šejhovi za Holaka, vladara Turaka tatara, koji je je pokorio halifu u Bagdadu i koji je po nekim predanjima pobio hiljadu hiljada muslimana, također

je ubijao u Halebu, gradu kraljevstva. Za njega kažu da je bio za muslimane kao što je Bahtesir[71] za Benu Israil.

Glavni razlog zbog kojeg su ovi uspjeli provaliti u islamske zemlje je pojava ilhada, nifaka i novotarija. Čak je Razi napisao djelo o obožavanju zvijezda, kipova i pravljenju sihira koje je nazvao „Es-sirru mektum fis-sihri ve muhatabetin-nudžum". Spominje se da je to djelo napisao sultanu Alaudinu Muhammedu ibn Lakšu ibn Dželaludinu Havarizmi Šahu. On je bi u tom vremenu jedan od najvećih vladara na zemlji. On se puno vezao za Razija tako da je čak svojim sinovima oporučio da se vežu za njega. On je za njega napisao knjigu koju je nazvao „Risale alaije fil-ihtijarat semavije". Ovo je izbor za zabludjele umjesto istihare koju je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, podučio muslimane, kao što to prenosi Džabir u vjerodostojnom hadisu koji je zabilježio Buharija[72] i drugi. U njemu stoji: „Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, bi nas podučavao istihari u svim stvarima kao što bi nas podučavao nekoj suri iz Kur'ana. Rekao bi: '*Kada neko od vas naumi da uradi neku stvar neka klanja dva rekata dobrovoljnog namaza mimo farza a zatim neka prouči: 'Allahu moj ja tražim za sebe što je dobro s Tvojim znanjem i molim te da mi daš svojom moći i molim Te da mi daš od Tvoje velike blagodati! Ti zaista sve možeš a ja ne mogu, ti sve znaš a ja ne znam i Ti si poznavalac tajni. Allahu ako je ovaj posao koristan za mene (zatim imenuje pomenutu stvar), moju vjeru, život i svršetak Ti mi ga odredi i olakšaj a zatim mi daj berićet u njemu. A ako je ovaj posao zlo za mene, moju vjeru, život i svršetak Ti ga od mene otkloni i udalji me od njega i odredi mi dobro ma gdje se ono nalazilo, zatim mi daj da s njim budem zadovoljan.*''" Oni koji se bave astrologijom svoje poslove i odredbe usklađuju prema zvijezdama. Učenjaci su napisali mnoge knjige koje odgovaraju na ove njihove zablude, i spomenuli su mnogo toga što se desilo a što je suprotno onome o čemu obavještavaju i što naređuju u svojim horoskopima. Koliko je takvih obavjesti koje su se ispostavile kao lažne. Koliko je izbora koje naprave tim putem pa se pokaže kao zlo po njih.

Razi je napiso horoskope za ovog vladara u kojim spominje izbor konzumiranja alkohola i druge zabranjene stvari. Koje se spominju u knjizi „Es-sir mektum fi ibadetil-kevakib" i poziva da im se čini sedžda i da im se čine djela od širka, te da im se upućuje dova, kao što vjernici upućuju dovu Allahu, dželle

[71] Vladar Babilona. Op.red.

[72] Bilježi ga Buharija, 11/155-158 u „Da'vatu", poglavlje, "Ed-dua'u indel-istihare» i u „Tetavvu'u", poglavlje, "Ma džae fi tetavvui mesna mesna» i u „Tevhidu", poglavlje, "Kavlullahi teala Kul huvel-kadir», i Ebu Davud, br. 1538 u „Salatu", poglavlje, "Fil-istihare», i Tirmizi br. 480, u „Salatu", poglavlje, "Ma džae fi salatil-istihare», i Nesai, br 6/80-8, u „Nikahu", poglavlje, "Kejfel-istihare» i Ibn Madže, br 1383 i „Ikametussala", poglavlje, "Ma džae fi salatil-istihare» i Ahmed u „Musnedu", 3/344.

še'nuhu. Zatim, približavanje njima kroz ibadet onim što smatraju da je dostojno za njih, od stvari kufra i grijeha. Tako je spomenuo da se *ez-zehri* (vjerovatno ime neke zvijezde) približava pijenjem vina, pjesmom, bludom i drugim stvarima koje su Allah, dželle še'nuhu, i Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranili. U stvari, ovo je približavanje šejtanima koji im to naređuju i koji im objavljuju da te stvari vole zvijezde. A poznato je da su zvijezde u pokornosti Allahu, dželle še'nuhu, i ne naređuju ni širk niti ostale grijehe. A šejtani su ti koji to naređuju a zatim to nazivaju *ruhanijet*-duhovnost zvijezda. Nekada ih smatraju melekima a to su u stvari šejtani. Kada su se na istoku islamke države pojavili vladari, kao što je ovaj, i učenjaci kao što je ovaj pomenuti, tada se proširio *ilhad*-bezbožništvo ili ateizam, i novotarije, pa je Allah, dželle še'nuhu, na njih poslao Turke, koji su u to vrijeme bili mušrici, pa su zbrisali njegovu vladavinu i desile su se velike stvari u kojima je pouka za one koji pouku primaju. Zatim su se obistinile Allahove riječi kada kaže:

سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْءَافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ

„Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je on (Kur'an) istina.“ (Fussilet, 53) To jest da je Kur'an istina. I kaže:

سَأُوْرِيكُمْ ءَايَٰتِى فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

„Pokazaću Ja vama, doista, dokaze Svoje, zato Me ne požurujte!“ (El-Enbija, 37)

Ovo je detaljno pojašnjeno na drugom mjestu.

Ovdje želimo naglasiti da je jedan od razloga propasti emevijske države bio ovaj Džad *muattila* kao i drugi uzroci koji su odveli u propastu tu vlast. Pred kraj njihove vladavine u Horasanu se pojavio Džehm ibn Safvan; neki kažu da on potječe iz mjesta Tirmiz; te je počeo širiti svoje učenje o nijekanju sifata. Spominje se da je poginuo u nekom od ratova. Islamska ulema na istoku je bolje poznavala suštinu njegova učenja nego što je to slučaj sa učenjacima u Šamu, Arapskom poluostrvu i Iraku. Zbog toga je Abdullah ibn Mubarek, alim sa istoka, više govorio o džehmijama od ostalih, iako su svi učenjaci manje ili više govorili o njima. Međutim džehmije su najviše djelovali na istoku. Njihovo učenje je ojačalo kada je umro halifa Rešid[73] a vlast preuzeo njegov sin

[73] Halifa Harun Rašid, rahimehullah, koji je cijenio i poštovao ulemu, borio se protiv novotara, bio je mudžahid na Allahovom putu. Kada je do njega stigla vjest da Bešir El-Murejsi tvrdi da je Kur'an stvoren, kazao je ako se pojavi odsjeći ću mu glavu. Prenosi se da je mnogo plakao,

Me'mun[74] te je od ovih primio njihovo učenje. Zatim je pred kraj svog života okupio džehmije oko sebe i javno pozva na prihvatanje njihovog učenja. On je iz kasarne u Batresusu koja je u Beldesisu pisao u Bagdad. Ta kasarna-luka je u to vrijeme bila jedna od najvećih koja je bila stjecište učenjaka i pobožnjaka iz svih krajeva islamskog svijeta u kojoj su stejcali vojne vještine. U njoj je boravio i imam Ahmed, Allah mu se smilovao, Serij Sekati i drugi. Kadiluk u njoj su predvodili Ebu Ubejd, zatim Salih ibn Ahmed ibn Hanbel. Zbog toga se ova kasarna često spominje u knjigama fikha, jer je bila velika i značajna. Ovaj halifa je iz te kasarne pisao svom namjesniku u Bagdadu Ishaku ibn Ibrahimu ibn Musabu pismo u kojem poziva svijet da povjeruju kako je Kur'an stvoren, ali mu se niko nije odazvao. Zatim je napisao drugo pismo u kojem naređuje da se percizno označe oni koji to ne žele prihvatiti i da se pošalju njemu. Nakon te prijetnje većina svijeta se tome odazvala a sedmoricu su uhapsili koji to nisu htjeli potvrditi. Nakon hapšenja odazvala su se još petorica. Tako da su ostala dvojica koji se nisu odazvali. Ta dvojica su Ahmed ibn Hanbel i Muhammed ibn Nuh. Onda su njih dvojicu poslali njemu ali je halifa umro prije nego su oni stigli do njega. On je oporučio vlast svome bratu Ebu Ishaku. To se desilo dvjesto osamneste godin po hidžri. Ahmed je ostao u zatvoru do dvjesto dvadesete godine. Između njih se desilo više debata gdje ih je kategorički pobio dokazima ehli sunneta. Pošto su se pobojali smutnje udarali su ga a zatim su ga oslobodili. Mezheb džehmija, koji niječu sifate, se proširio, tako da su ljude stavljali na kušnju i ispit. Oni koji bi im se odazvali davali bi mu iz državne blagajne u protivnom bi mu uskraćvali, dotičnog bi skidali sa položaja i ne bi prihvatali njegovo svjedočenje. Kada bi oslobađali zarobljenike ispitivali su ih pa ako bi potvrdno odgovorio oslobodili bi ga, u protivnom ne bi. Njihov kadija Ahmed ibn Ebi Duad je na zastoru Kabe napisao: **„Ništa nije kao On,** On je Silan i Mudar.“ a nije napisao kako to stoji u Kur'anu: **„On sve čuje i vidi.“** Zatim je vlast preuzeo Vasik[75] pa se situacija još pogoršala. Kada je vlast preuzeo

---

bojeci se za svoje grijehe i postupke u hilafetu. Lično je odlazio kod alima Fudajla ibn Ijada, rahimehullah, i savjetovao se. Hilafet mu je trajao od 170- 193 god po hidzri. Op.red.

[74] Me'mun Abdullah ibn Harun Rašid, u njegovom hilafetu se je proširila pojava fitne da je Kur'an stvoren, sam halifa je to tvrdio pozivajući tom mišljenju okupljajući ulemu oko sebe koja je imala takav stav, dajući im odgovorne funkcije u hilafetu. Ova fitna se proširila pred sam kraj njegova života, 218 god. po hidžri. Njegov hilafet je trajao od 198-218 god po hidžri. Između njegovog hilafeta i hilafeta njegovog oca Haruna Rešida, bio je hilafet njegovog brata (koji se zvao) Emin Muhammed ibn Harun Rešid, koji je trajao od 193 -198 god po hidzri. Imam Sujuti u knjizi „Tarihu hulefa“. Op.red.

[75] Vasik Billahi Harun ibn el-Mu'tesim ibn Harun Rešid, njegov hilafet je trajao od 227-232 god. po hidžri. Između njegovog hilafeta i hilafeta Me'muna postojao je hilafet njegovog oca Mu'tesima Billahi Muhamed ibn Harun Resid koji je trajao od 218-227 god.po hidžri. Op.red.

Mutevekkil[76] on ukloni smutnju tako da je opet sunnet došao do izražaja. Govor o tome je pojašnjen na drugom mjestu. Ono što želimo naglasiti je činjenica da su imami muslimana, pošto bi spoznali suštinu učenja džehmija to pojašnjavali i o tome pisali. Tako je Abdullah ibn Mubarek rekao: „Mi pripovjedamo o govoru kršćana i židova a ne možemo pripovjedati o govoru džehmija." U stihovima je rekao:

Čudim se šejtanu od ljudi koji javno nastupa

ka vatri a njegovo ime je izvedenica od Džehennema

Bi mu rečeno: „Kako spoznajemo našeg Gospodara?" „Tako što tvrdimo da je iznad nebesa, na Aršu, i da je odvojen od stvorenja",- reče. Bi mu rečeno: „Je li s granicom?" „Da, s granicom." Isto tako su rekli Ahmed ibn Hanbel, Ishak ibn Ibrahim, Osman ibn Seid Darimi i drugi imami sunneta.

Suština učenja *džehmija muattila* se svodi na faraonov govor, a to je nijekanje Stvoritelja i nijekanje Njegova govora i vjere, kao što je to činio faraon. On je nijekao Uzvišenog Stvoritelja pa kaže:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرِى

„Ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene." (El-Kasas, 38) A Musau je govorio:

قَالَ لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَـٰهًا غَيْرِى لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾

„A faraon reče: 'Ako budeš kao boga nekog drugog osim mene priznavao, sigurno ću te u tamnicu baciti!'" (Eš-Šuara, 29) I govorio je:

فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾

„'Ja sam gospodar vaš najveći!' – on je rekao." (En-Naziat, 24)

On je negirao da Musaov bog govori i negirao je da je Allah, dželle še'nuhu, iznad nebesa. Time je htio da poništi robovanje i pokoravanje Allahu, dželle še'nuhu, a da se on obožava i da se samo njemu pokorava. Pošto se njihov govor može svatiti kao faraonov govor otuda se krajnji cilj njihova učenja svodi na nijekane Gospodara svjetova i nijekanje robovanja Njemu kao i Njegova govora. Tako su počeli pozivati i naučavati da su svijet i Bog jedna cjelina.

[76] Mutevekkil 'alellah Džafer ibn Mu'tesim ibn Harun Rešid, njegov hilafet je trajao od 232-248 god. po hidžri.

Otuda kažu: „Svijet je Allah, postojanje je jedno tj. jedna cjelina. Praiskonsko postojanje je Stvoritelj, to je postojanje pojave koja je stvorena." Zatim kažu da je Gospodar rob i da ne postoji rob i Gospodar, stvoritelj i stvorenje. Zbog toga su počeli poslanicima pripisivati mahane i napadati na njih. Tako su pripisivali mahane Nuhu, Ibrahimu i drugim poslanicima, a s druge strane su hvalili faraona. Dozvolili su ibadet svim stvorenjima i svim kipovima. Za obožavanje kipovi bi govorili da je to obožavanje Allaha. Za Allaha kažu da je On lično i rob i onaj koji se obožava i da je On sve što postoji. Tako su zanijekali Gospodara i poništili Njegovi vjeru, naredbe, zabrane i ono s čim su poslati poslanici, kao i njegov govor Musau i drugima. Na ovaj način je zalutala jedna grupa koja je poznavala apologetiku, filozofiju i sufizam. Od njih su Ibn Seb'in, Sadr Kunevij, učenik Ibn Arabija i Beljani i Tilmesani, on je bio njihov učenjak. On je svoje učenje pokazivao praktično tako što je pio alkohol i činio harame. Pričao mi je vjerodostojan pernosioc da mu je pročitan „Fususul-hikem" od Ibn Arabija, kojeg oni smatraju evlijom. „Kada ga je pročitao vidio sam da se knjiga suprostavlja Kur'anu. Rekoh: 'Ovaj govor se suprostavlja Kur'anu.' 'Kur'an je čitav širk', - reče on. 'Tevhid je unutar našeg učenja.'" On je znao reći: „Porvrđeno je kod nas putem otkrovenja ono što se suprostavlja razumu." Također mi je pomenuti ravija prenio da su od pripadnika njihova učenja bila dvojica koji su jednom prilikom prošli pored psa koji je krepan ležao na putu kod Daru-ta'm. Njegov prijatelj mu reče: „Da li je i ovo također Allahovo biće?" „Pa da li ima išta što izlazi iz okvira Njegova bića," - upita on? „Da, sve je Njegovo biće," - reče. Suština njihova govora je govor faraona s tim da se faraon nije ni sa kime razilazio licemjerno. On nje potvrdio postojanje Stvoritelja iako Ga je duboko u sebi priznavao. Znao je da je on obično stvorenje ali je volio da se uzdiže i oholi i da po zemlji čini nasilje. A pozivao je da se niječe istinski Stvoritelj. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ ءَايَٰتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ
أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾

„I kad im očito dođoše znamenja Naša, oni rekoše: "Ovo je prava čarolija!' I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita, pa pogledaj kako su skončali smutljivci." (En-Neml, 13-14)

Što se tiče ovih (džehmija) oni se licemjerno odnose prema muslimanima tako da javno ne iskazuju nijekanje Stvoritelja. S druge strane lutaju u zabludi a misle da su na istini i da je Stvoritelj stvorenje. Iako je njihov govor isti kao faraonov ipak faraon je to govorio iz oholosti i javno nijekao Stvoritelja, a ovi su

ili džahili ili zabludjeli munafici koji u sebi prikrivaju bezbožništvo i nijekanje a vanjštinom se pokazuju kao muslimani.

Pričao mi je šejh Abdussejjid koji je bio sudija kod židova a zatim je prihvatio islam, bio je od najiskrenijih ljudi i od odabranih muslimana koji je lijepo praktikovao islam. On mi je pripovjedao da se sastajao sa jednim šejhom od kojeg je učio nauku i spoznaju pa me je pozvao u ovaj mezheb tj. učenje džehmija. Rekao sam mu da njihov govor liči govoru faraona. Mi i jesmo na faraonovom učenju, reče on. Rekao sam Abdussejjidu: Da li je on to tebi priznao? Odgovorio je: „Da". Abdussejjid mi je tada spominjao ovo učenje. Rekao sam mu da je to neispravan mezheb-pravac čija se suština svodi na govor faraona. Rekao sam: Nisam znao da oni priznaju da se njihov govor poklapa sa govorom faraona, ali kada već priznaju onda treba znati da pored priznanja protivničke strane nema potrebe za dokazima. Abdussejjid dalje kaže: „Rekao sam mu: 'Neću ostaviti Musaa a pristati uz faraona. Musa'a je Allah, dželle še'nuhu, sačuvao a faraona potopio.'" Rekao sam Abdussejjidu (koji je bio židov prije nego je primio islam): Koristilo ti je židovstvo, židov je bolji od faraona.

Među njima (džehmijama batinijama) ima grupa koji su zahidi, pobožnjaci i iskreni. Oni misle da su na istini. Većina njih vanjštinom i unutrinom potvrđuju da je Muhammed Allahov Poslanik i da je najbolje stvorenje. Bolji je od svih poslanika i evlija. Međutim oni ne razumiju njihova učenja već misle da je to dio onoga sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Oni misle da je ono što govore njihovi učenjaci dio govora koji spominju učeni o suštini imana i vjere, te da su oni posebno priznate evlije kod Allaha i da su na stepenu velikih alima i pobožnjaka, kao što je Fudajl ibn Ijjad, Ibrahim ibn Edhem, Ebu Sulejman Darani, Serij Sekati, Džunejd ibn Muhammed i Sehl ibn Abdullah i njima slični.

A što se tiče njihovih učenjaka, koji poznaju suštinu njihova učenja, oni znaju da to nije tako tj. oni vjeruju drugačije. Njihovo učenje se svodi na ono što tvrdi Ibn Arabi i njemu slični, a to je tvrdnja da su evlije bolji od poslanika i da je pečat evlija bolji od pečata poslanika. Oni vjeruju da su svi poslanici spoznaju Allaha uzimali sa izvora pečata svih evlija. I da on (pečat evlija) uzima znanje sa izvora sa kojeg uzima melek koji je dolazio pečatu poslanika. Njihovo učenje je mješavina džehmijsklog i filozofijskog učenja. Po filozofima Džibril je plod mašte u razumu(mozgu) poslanika a ne melek koji dolazi sa nebesa. Po njima Poslanik svoje znanje uzima iz te mašte. A pečat evlija, po njima, svoje znanje uzima iz same pameti iz koje proizilazi mašta i uzima znanje sa izvora sa kojeg uzima melek koji donosi objavu poslaniku. Oni veličaju faraona i govore ono što je rekao autor „Fususul-hikema". On kaže: „Pošto je faraon bio na položaju vladara

i vlasnika vremena bilo mu je dozvoljeno da kaže: 'Ja sam vaš gospodar najveći'. Jer, ako je svako gospodar djelimično, (jer po njima stvorenja su utopljena u Gospodara), onda je faraon zbog svog položaja najveći," - po njihovom tumačenju. Zatim (Ibn Arabi) kaže: „Pošto su se sahiri-čarobnjaci uvjerili u faraonovu iskrenost u pogledu onoga što je rekao oni mu to nisu negirali već su to priznali a zatim rekoše:

فَٱقْضِ مَآ أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِى هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ﴿٧٢﴾

„Pa čini što hoćeš; to možeš da učiniš samo u životu na ovom svijetu!" (Ta Ha, 72)

Dalje kaže: „Tako da su faraonove riječi: 'Ja sam vaš gospodar najveći' istinite a faraon je lično *el-hakk* istina, (čini se da autor „Fususa" Allaha oslovljava sa *El-Hakk*).

Pričala mi je vjerodostojna osoba, koja je bila sljedbenik njihova učenja a zatim se pokajao i povratio, da je njima najmrži čovjek Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme. On mi je rekao: „Kada začuju revanje magarca i zavijanje pasa učine im sedždu i kažu: 'Ovo je Allah, to je jedno od njegovih ukazanja.' Oni veličaju sve stvari kao vid Njegova ukazanja." Tada sam mu kazao: Muhammed ibn Abdillah je isto tako jedno od Njegovih ukazivanja, zato ga učinite kao i ostalo što se ukazuje, jer vi ste ti koji veličate sve što se ukaže ili šutite ne govorite o njemu. On dalje kaže: „Meni su govorili: 'Mi mrzimo Muhammeda on je napravio razliku (između stvorenja i Stvoritelja), tome je pozivao i kažnjavao one koji se nisu toga pridržavali.'" I još kaže: „Unutar njihova učenja među njima postoje mnoge proturječnosti, tako psa i magarca smatraju boljim od najboljeg stvorenja." I još mi je rekao da ga (Poslanika) oni jasno proklinju kao i druge poslanike. Nema sumnje da su oni od najvećih obožavatelja šejtana a najveći nevjernici u Milostivog.

U dva „Sahiha" je potvrđeno da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Kada čujete glas horoza molite Allaha (da vam da) od Njegove dobrote jer je on vidio meleka. A kada čujete revanje magarca i zavijanje psa tražite utočište kod Allaha od šejtana jer je tada vidio šejtana."* Oni kada čuju revanje magarca i zavijanje pasa, a to znači da je tu prisutan šejtan, njemu čine sedždu.

Među njima je bio jedan uvaženi starac, ali on nije bio od onih koji psuju poslanike, koji je napisao knjigu koju je nazvao „Fekkul-ezrar an e'anakil-esrar". U toj knjizi je spomenuo razgovor između njega i Iblisa te da mu je rekao sljedeće: „Vi ste me pobjedili i pokorili, ali meni se desio jedan čudan događaj sa jednim vašim šejhom. Ja sam se njemu ukazao i rekao: 'Ja sam Allah nema boga

osim mene', pa mi je učinio sedždu. Začudio sam se kako to da mi je učinio sedždu." Ovaj šejh dalje pripovjeda: „To je najbolji i najučeniji od nas, ti ne poznaješ njegov nijet, on od svega što postoji ne vidi dvoje, za njega je sve što postoji jedno (tj. stvorenja i Stvoritelj su jedna cjelina pa ako učini sedždu stvorenju kao da je učinio Stvoritelju). Tako da je njegova sedžda upućena tom 'jednom' i on nepravi razliku između Iblisa i drugih mimo njega." Taj šejh koji je učinio sedždu Iblisu ne pravi razliku između pravog Gospodara i drugih mimo Njega. On Iblisa i druga stvorenja smatra Allahom. Zbog toga Ibn Arabi kori Nuha, prvog poslanika koji je poslan stanovnicima Zemlje. On je taj čije je potomstvo Allah, dželle še'nuhu, učinio nasljednicima na zemlji. Njega i njegove sljedbenika Allah, dželle še'nuhu, je spasio u lađi a ostale stanovnike Zemlje je uništio zbog toga što su ga ugonili u laž. On je u svom narodu ostao devesto i pedeset godina. Njegov narod je veličao nevjernike koji su obožavali kipove. A po ovima njihovo obožavanje kipova je obožavanje Allaha, dželle še'nuhu. To što su potopljeni (Nuhov narod) oni tumače da su se utopili u more znanja o Allahu. Ovo je njegova ustaljena praksa da omaložava poslanike a uzdiže kafire kao, što to spominje u kazivanjima o Musau, Harunu, Ibrahimu i drugim poslanicima. Tako hvali obožavaoce teleta u Musaovom narodu a omalovažava Haruna. Na Musa'a izmišlja laži pa kaže: „Musa je bolje poznavao stvar od Haruna jer je znao šta su u stvari obožavali obožavatelji teleta, (hoće da kaže da su oni time obožavali Allaha), jer je znao da je Allah odredio da se ne obožava niko osim On, a što je Allah odredio to se i desi. Musa je korio Haruna zbog njegova sprečavanja svog naroda u tom činu jer je pravi *arif*- poznavalac vjere (po njima) onaj ko vidi *el-hakka* (čini se da oni Allaha oslovljavaju sa el-hakk) u svim stvarima, čak šta više smatra da je to On lično."

Ovo je jedna od najvećih potvora na Musa'a i na Allaha kao i na obožavaoce teleta. Allah, dželle še'nuhu, u Kur'anu obavještava da je Musa na najžešći način negirao čin obožavanja teleta, više nego je to negirao Harun. I spominje se da je Haruna uhvatio za bradu zbog toga što ih nije sprečio u njihovom poslu. O tome Uzvišeni veli:

۞ وَمَآ أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أُو۟لَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِى وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ
لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾ قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنۢ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ
قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ ٱلْعَهْدُ
أَمْ أَرَدتُّمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِى ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ مَآ أَخْلَفْنَا

مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِيُّ
﴿٨٧﴾ فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ فَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمْ وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِىَ ﴿٨٨﴾
أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَٰرُونُ
مِن قَبْلُ يَٰقَوْمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِۦ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ ٱلرَّحْمَٰنُ فَٱتَّبِعُونِى وَأَطِيعُوٓا۟ أَمْرِى ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ لَن
نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَٰكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾ قَالَ يَٰهَٰرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوٓا۟
﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ۖ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِى ﴿٩٣﴾ قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِى وَلَا بِرَأْسِىٓ ۖ إِنِّى
خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِى ﴿٩٤﴾

„A zašto si prije naroda svoga požurio, o Musa" „Evo ide za mnom"– odgovori on -, „a požurio sam k Tebi, Gospodaru moj, da budeš zadovoljan." „Mi smo narod tvoj poslije tvog odlaska u iskušenje doveli" – reče On -, „njega je zaveo Samirija." I Musa se narodu svome vrati srdit i žalostan. „O narode moj" – reče – „zar vam Gospodar vaš nije dao lijepo obećanje? Zar vam se vrijeme oduljilo, ili hoćete da vas stigne srdžba Gospodara vašeg, pa se zato niste držali obećanja koje ste mi dali!" „Nismo prekršili dato ti obećanje od svoje volje" – odgovoriše. „Bili smo natovareni teretima, nakitom narodnim, pa smo to bacili." A to isto uradio je i Samirija, pa im izlio tele koje je davalo glas kao da muče, i oni su onda rekli: „Ovo je vaš bog i Musaov bog, on ga je zaboravio!" Zar oni nisu vidjeli da im ono ni riječi ne odgovara i da od njih ne može nikakvu nevolju otkloniti niti im ikakvu korist pribaviti? A njima je Harun još prije govorio: „O narode moj, vi ste njime samo u iskušenje dovedeni; Gospodar vaš je Milostivi, zato slijedite mene i slušajte naređenje moje!" „Mi ćemo mu se klanjati sve dok nam se ne vrati Musa" – odgovorili su oni. „O Harune," – povika Musa – „šta te je spriječilo, kad si ih vidio da su zalutali, da za mnom nisi pošao? Zašto nisi naređenje moje poslušao?" „O sine majke moje," – reče Harun – „ne hvataj me za bradu i za kosu moju! Ja sam se plašio da ti ne rekneš: 'Razdor si među sinovima Israilovim posijao i nisi postupio onako kako sam ti rekao.'" (Ta Ha, 83-94)

Neke od njih sam pitao: Da li ovaj govor koji spominjete o Musau i Harunu se poklapa ili razilazi sa Kur'anom? „Suprostavlja se",- reče. Onda izaberi za sebe ili Kur'an ili govor Ibn Arabija.

Za Nuha kaže: „Da je Nuh kod pozivanja svog naroda spojio oba poziva, javno i tajno oni bi mu se odazvali.“ Naime Nuh je svoj narod pozivao javno i tajno. Od njihove akide je da poziv Allahu predstavlja spletku u pogledu pozivanog.

U opisu Nuha, alejhi selam, u tumačenju riječi Uzvišenog: **„I smišljali su velike spletke“**, kaže: „Jer poziv k Allahu predstavlja spletku za pozivanog pa su mu oni odgovorili spletkom kao što su i sami tako bili pozivani. Pa su za svoje spletke rekli:

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾

„I nikako ne napuštajte svoja božanstva i ne napuštajte Vedda, Suva'a, Jegusa, Jeuka i Nesra.“ (Nuh, 23.)

Jer da su ih napustili ne bi spoznali dio *Hakka*-istine u onom omjeru koliko iznosi ostavljanje istih. *Hakk*-istina u svakoj stvari koja se obožava ima svoju dimenziju, spozna je onaj ko je spozna a nespozna onaj ko neuspije da je spozna.“

Tumačeći riječi Uzvišenog:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا

„Gospodar tvoj zapovjeda da samo njega obožavate“ (El-Isra, 23),

kaže: „Tj. riječi **'ve kada rabbuke'** znači propisuje. Alim zna koga obožava i u kojem liku se pojavljuje da bi bio obožavan. Mnoštvo i pravljenje razlike su kao dijelovi opipljive slike. Moralna snaga je u duhovnom obliku... Ono što se obožava kod drugih božanstava nije ništa drugo do Allah.“

On uvijek izvrće značenje Kur'ana izvan njegovog konteksta, tako u pogledu kazivanja o Nuhu kaže: „Riječi: **'Zbog njihovih grijeha'** misli da im je to zapisano i da su zbog toga utopljeni u mora znanja o Allahu a to predstavlja talasanje.“ Ovaj pokvarenjak je Nuhov narod, koji je obožavao kipove, shodno svom učenju učinio onima koji time nisu obožavali do Allaha, džellešanuhu. Oni su po njemu istinski muvehhidi-jednobošci zato ih je Allah, a oni su ustvari On po njima, uveo u vatru. Evo kako to Ibn Arabi tumači. Za riječi Uzvišenog:

مِّمَّا خَطِيٓـَٔـٰتِهِمْ أُغْرِقُوا۟ فَأُدْخِلُوا۟ نَارًا

„Zbog njihovih grijeha“

utopljeni su u more ilma-znanja o Allahu, džellešanuhu. **„Uvedeni su u vatru.“** Tj. uvedeni su u vodu, jer Uzvišeni kaže:

وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾

„Kada se mora vatrom napune.“ Riječ Sudždžiret ima značenje peć.

I za riječi Uzvišenog:

فَلَمْ يَجِدُوا۟ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾

„I pored Allaha neće naći drugog pomagaća.“ (Nuh, 25.)

Tj. po njemu Allah je lično njihov pomagač pa su u Njemu uništeni zauvijek. Riječi Uzvišenog:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا

„Gospodar tvoj zapovjeda da samo njega obožavate“ (El-Isra, 23),

znače naređuje i propisuje, a u drugom kirajetu stoji: **„Allah oporučuje da se samo On obožava.“** On to tumači da je sve što se obožava Allah i da nikada niko nije obožavao do Allaha. Ovo je jedna od najvećih potvora na Allaha, Njegovu Knjigu i vjeru i stanovnike Zemlje. Allah, dželle še'nuhu, na više mjesta obavještava da su mušrici obožavali druge mimo Allaha, dželle še'nuhu. Čak su obožavali šejtana, kao što Uzvišeni kaže:

۞ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَـٰنَ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ
ٱعْبُدُونِى ۚ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ۖ أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ تَعْقِلُونَ

„O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: "Ne činite ibdet šejtanu on vam je neprijatelj otvoreni, već Mene obožavajte; to je put pravi On je mnoge od vas u zabulu odveo, kako niste pameti imali?!“ (Jasin, 60-62)

A o Jusufu Uzvišeni kaže:

يَـٰصَـٰحِبَىِ ٱلسِّجْنِ ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِن
دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسْمَآءً سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَـٰنٍ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا
لِلَّهِ ۚ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

„O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini i Svemoćni? Obožavate mimo Njega samo imena koja ste nadjenuli vi i preci vaši - nije objavio Allah za njih nikakav dokaz. Sud je samo Allahov. Naredio je da obožavate jedino Njega. To je vjera prava, međutim, većina ljudi ne zna.“ (Jusuf, 39-40) I kaže:

وَجَـٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتَوْا۟ عَلَىٰ قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصْنَامٍ لَّهُمْ ۚ قَالُوا۟ يَـٰمُوسَى
ٱجْعَل لَّنَآ إِلَـٰهًا كَمَا لَهُمْ ءَالِهَةٌ ۚ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ
وَبَـٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَـٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى
ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٤٠﴾

„I Mi sinove Israilove preko mora prevedosmo, pa oni naiđoše na narod koji se klanjao kumirima svojim „O Musa,“ – rekoše – „napravi i ti nama boga kao što i oni imaju bogove!“ – „Vi ste, uistinu, narod koji nema pameti!“ – reče on. „Zaista će biti poništeno ono što ovi ispovjedaju i beskorisno će im biti ono što rade. Zar da vam, pored Allaha, tražim drugog boga, o On vas je iznad ostalog svijeta uzdigao?“ (El-E'araf, 138-140)

O Ibrahimu Halilu kaže:

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَـٰٓأَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِى عَنكَ شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾ يَـٰٓأَبَتِ إِنِّى
قَدْ جَآءَنِى مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَٱتَّبِعْنِىٓ أَهْدِكَ صِرَٰطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَـٰٓأَبَتِ لَا تَعْبُدِ
ٱلشَّيْطَـٰنَ ۖ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَـٰٓأَبَتِ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ
ٱلرَّحْمَـٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَـٰنِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ ءَالِهَتِى يَـٰٓإِبْرَٰهِيمُ ۖ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ
لَأَرْجُمَنَّكَ ۖ وَٱهْجُرْنِى مَلِيًّا ﴿٤٦﴾ قَالَ سَلَـٰمٌ عَلَيْكَ ۖ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ بِى حَفِيًّا

﴿٤٧﴾ وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدْعُوا۟ رَبِّى عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّى شَقِيًّا
﴿٤٨﴾ فَلَمَّا ٱعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا
﴿٤٩﴾ وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾

„Kada je rekao ocu svome: „O oče moj, zašto obožavaš onoga koji niti čuje niti vidi, niti ti može od kakve koristi biti? O oče moj, meni dolazi znanje, a ne tebi; zato mene slijedi, i ja ću te na Pravi put uputiti. O oče moj, ne pokoravaj se šejtanu, šejtan je Svemilosnom uvijek neposlušan; o oče moj, bojim se da te od Svemilosnog ne stigne kazna, pa da budeš šejtanu drug.“ „Otac njegov je rekao: „Zar mrziš božanstva moja, o Ibrahime? Ako se ne okaniš, zbilja ću te kamenjem potjerati, zato me za dugo vremena napusti.“ „Mir tebi!“ reče Ibrahim. „Molit ću Gospodara svog da ti oprosti, jer On je vrlo dobar prema meni. I napustit ću i vas i sve one kojima se mimo Allaha molite, i Gospodara svoga ću moliti; nadam se da neću biti nesretan u dovi Gospodaru mome.“ Pošto ih je napustio i one koje su, mimo Allaha, obožavali, Mi mu Ishaka i Jakuba darovasmo, i obojicu vjerovjesnicima učinismo, i darovasmo im svako dobro i učinismo da budu hvaljeni i po dobru spominjani.“ (Merjem, 42-50)

I kaže: **„Pošto ih je napustio i one koje su, mimo Allaha, obožavali.“** A ovi bezbožnici govore da ono što se obožava mimo Allaha predstavlja obožavanje Njega. I kaže Uzvišeni:

وَٱتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ ۚ أَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّهُۥ لَا
يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ۘ ٱتَّخَذُوهُ وَكَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سُقِطَ فِىٓ أَيْدِيهِمْ
وَرَأَوْا۟ أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا۟ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ
﴿١٤٩﴾ وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى مِنۢ بَعْدِىٓ
أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيْهِ ۚ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ إِنَّ ٱلْقَوْمَ
ٱسْتَضْعَفُونِى وَكَادُوا۟ يَقْتُلُونَنِى فَلَا تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ
﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى وَأَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ ۖ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ

ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾

„I narod Musaov, poslije odlaska njegova, prihvati od nakita svoga kip teleta koje je rikalo. Zar nisu vidjeli da im ono ne govori i da ih putem pravim ne vodi? Oni ga prihvatiše i prema sebi se ogriješiše“ Do riječi: **„One koji su tele prihvatili stići će kazna Gospodara njihova i poniženje još na ovom svijetu; tako Mi kažnjavamo one koji kuju laži.“** (El-E'araf, 148-152)

Ebu Kalabe kaže: „To se odnosi na svakog lašca do Sudnjeg dana,“- tj. da će ga Allah, dželle še'nuhu, poniziti.

Džehmije koji niječu sifate svi lažu i potvaraju, kao što to kaže Ahmed ibn Hanbel. Sav njihov govor se svodi na potvaranje Allaha. Oni od svih najviše lažu na Allaha. Oni koji govore da je postojanje stvoritelja jednako postojanju stvorenja su veći lašci od onih koji govore da Gospodar sjedinjen sa stvorenjima. Po njihovom učenju postojale su dvije odvojene stvari; stvorenje i Stvoritelj pa su se sjedinile jedna s drugom, kao što i kršćani kažu da se Lahut spojio sa Nasutom. Dok ovi drugi kažu da ne postoji ništa drugo osim Njega.

Oni su od svih ljudi najviše kontradiktorni. Kažu nema 'mimo' i 'osim' (ar *gajru i siva*). Seb'inije kažu: „Ne postoji osim Allah“,- umjesto riječi šehadeta muslimana: 'la ilahe illallah'. Zatim kažu: „Pred ovima je koprena, oni ne vide ovo.“ Ako postoji nešto pored 'mimo' i 'osim' ko je onda taj pred kim je koprena a koje taj ko spušta koprenu? A pred kime nije koprena i od čega nije zaklonjen? Oni spominju četiri stvari: Narod pred kojim je koprena, narod pred kojim nema koprene ili zastora, stvar koju su otkrili ovi a drugima je uskraćena. Gdje je ova tvrdnja u odnosu na njihovo učenje da ne postoje dvije stvari i dva postojanja. Pričao mi je vjerodostojan čovjek da je rekao Tilmisaniju: „Shodno vašem učenju nema razlike između čovjekove žene, njegove majke i kćerke.“ „Da“, - reče, „sve su kod nas isto, ali oni su *mahdžubun*-zaklonjeni.“ Rekoše da je to haram. „To je vama haram“,- rekoče on. Bi mu rečeno: „Ko se obraća onima zaklonjenim? Je li On oni ili je On neko drugi mimo njih?“ Ako kažu da je to On onda ispada da je zabranio Sebi ono što misli da je njima zabranio mimo Sebe. Ako su oni neko nešto drugo mimo Njega onda su potvrdili postojanje dvije druge stvari, a po njima ne postoji 'nešto drugo'. Oni imaju problema oko razumjevanja riječi 'jedan' kao vrsta i 'jedan' lično ili pojedinačno. Kaže se da je *vudžud*-postojanje jedno kao što se kaže da je čovječanstvo jedno ili da je životinjski svijet jedan tj. jedan *kullij*-opšti cjelokupni. Taj *kullij*-cjelokupni je cjelokupan samo unutar pameti ali ne i vani. Zatim su povjerovali da je ovaj

opšti potvrđen vani pa su povejrovali da je to Allah, dželle še'nuhu. Ako bi pretpostavili da vani postoji *kullij*-cjelokupni on je samo dio pojedinih stvari koje izvršava a nije prepoznatljiv da opstoji po sebi. Čovječanstvo i životinjski svijet, bez obzira da li se poimaju pojedinačno ili *mutlakan*-neograničeno, je njegovo svojstvo - nemoguće je da svojstvo nečega što se opisuje bude njegova tvorevina. Ako bi pretpostavili da svojstva postoje odvojeno od bića, kao što to tvrde platonci - oni tvrde da su svojstva od praiskona odvojena od bića, ljudi i životinja - ovo bi perdstavljalo batil-neispravnu maštu. To što oni to smatraju odvojenim to se može zamišljati samo u mozgu a u cjelokupnom vanjskom svijetu to nije tako. Ako bi pretpostavili potvrdu cjelokupnosti vani samo vani onda se to naziva vudžud-postojanje. To obuhvata sve pojave kao što obuhvata postojanje praiskona. Ovo se ne može smatrati tvorevinom nečega niti njgovom posebnošću putema svojstava savršenstva. Niti se može opisati kao živi, onaj koji zna i ko je moćan. Opisivanje tim svojstvima nije preče od opisivanja da je nemoćan, neznalica i mrtvac. Stvoritelj mora biti živi sveznajući i svemoćni. Neka je Allah, dželle še'nuhu, uzvišen i veoma visoko iznad onoga kako ga opisuju zulumćari.

Zatim, kada bi pretpostavili da je ovo stvoritelj a ovo ostalo postojeće jedinke, koje su stvorene; time se potvrđuju dva postojanja, jedno od njih nije ono drugo. Jedno od njih dvoje je pojava tj. stvorenje, a drugo postojanje je Stvoritelj koji nije stvoren. Nije moguće nijekati postojanje određenih jedinki ako su nevidljive. Prolaznost i nepostojanje je odlika onoga što se vidi od stvorenja. Prolaznost i nepostojanje je svojstvo čovjeka. Postojeće stvari same po sebi ostaju u svom stanju i ne mijenjaju se. Ne postojanje znanja o nečemu ne predstavlja znanje o nepostojanju dotičnog. Neviđenje nečega nije dokaz da ne postoji. Ali ovo je stanje mnogih pobožnjaka. Tako jednostavno u mislima neki od njih izgubi osjećaj da on i druga stvorenja postoje. Takvo stanje nazivaju *fena'un*-prolaznost u pogledu tih stvorenja. A u stvarnosti ta stvorenja nisu prošla i nestala. Onaj ko kaže da je prolazno ono što nije bilo i ostaje što je neprestano. Istina je ako je iskren da je prolazno njegovo viđenje onoga što nije bilo, da je prolazno viđenje onoga što je neprestano. A ne da ono što nije bilo da je prolazno samo po sebi, to ostaje i postoji. Međutim oni misle ako ga ne vide da ne postoji samo po sebi. Zbog ovog poimanja se pojavila akida *ittihada i hulula*-utopljenja i sjedinjenja. Neko od njih neprestano spominje Allaha, dželle še'nuhu, dok ne preovlada njegovim srcem zikrullah tako da u potpunosti obuzme srce dotičnog i on utone u takvo stanje. U njegovom srcu ne ostane sjećanje na nešto drugo što postoji i što se vidi osim Allaha, dželle še'nuhu. Tako da iz njegove pameti ispari sjećanje na druge stvari osim Nega. On tada počne misliti da su ostale stvari prošle ili nestale i da je on sam prošao te da je ostao

samo Allah. Tako počne misliti da ono što vidi da je Allah i da je on Allah i da je sve što postoji u stvari Allah (neuzubillah).

U ovom poglavlju je pogriješio Ubej Jezid i njemu slični kada je rekao: „U ovom džubetu nije niko drugi do Allah." Ovo je detaljno pojašnjeno na drugom mjestu. On *fena*'-prolaznost spominje u pogledu tri stvari. Prvo prolaznost ibadeta Allahu od ibadeta nekom drugom. Zatim fena'-prolaznost njegove ljubavi, pokornosti, straha, nade oslonca i ljubavi mimo njega a pokornost, strah i nada i oslonaca na Njega. Ovo je suština tevhida s kojim je Allah, dželle še'nuhu, poslao poslanike i spustio objave. To je suština šehadeta 'la ilahe illallah'. Iz njegova srca je iščezlo stavljanje drugih na stepen božanstava a u njegovom srcu je ostao samo Allah kao jedino božanstvo koje se obožava. Iz njegova srca je iščezao strah, ljubav i *tevekkul*-oslonac na druge mimo Allaha. Tako se iz srca odstranjuje robovanje drugima mimo Allah a srce okupira robovanje Allahu jedinom. U tom kontekstu Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekao nekom čovjeku: *„Primio si islam ostavljajući sva lažna božanstava koja se obožavaju mimo Allaha."*[77] To je suština šehadeta 'la ilahe illallah' sa potvrdom i negacijom. Niječe se božanstvenost drugih a potvrđuje samo Njegovo božanstvo. U postojanju ne postoji istinsko božanstvo osim Allaha, dželle še'nuhu. Ne postoji niko ko zaslužuje da bude obožavan mimo Allaha. Obaveza je da ovo potvrdi srce. U srcu ne smije biti niko kome srce robuje i drži ga na stepenu božanstva osim Allaha, dželle še'nuhu. A s druge strane iz srca treba ostraniti uzdizanje bilo koga ili čega na stepen božanstva, tako da u njemu ostane samo vjerovanje u Allaha kao jedino božanstvo.

Ova odanost i ljubav prema Allahu mora slijediti odricanje i neprijateljstvo prema svemu što se obožava mimo Allaha, dželle še'nuhu, kao i prema njihovim obožavaocima. U kazivanju o Ibrahimu Halilu Uzvišeni kaže:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ

﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾

„A kad Ibrahim reče ocu svome i narodu svome: „Nemam ja ništa s onima koje vi obožavate, osim s Onim Koji me je stvorio, jer će me On, doista, na Pravi put uputiti", On to učini riječju trajnom za potomstvo svoje, da bi se vratili." (Ez-Zuhruf, 26-28) I kaže:

[77] Ovo je dio dugačkog hadisa koji bilježi Nesai, 5/5 u „Zekatu", poglavlje, „Vudžubu zekati" i 5/83 u „Zekatu", poglavlje, „Men se'ele bivedžhillahi azzevedžel" i Ahmed u „Musnedu", 5/5 u hadisu Behza ibn Hakima od njegova oca od njegova djeda.

قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا
رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾

„A da li ste razmišljali" – upita on – „da su oni koje ste obožavali vi i koje su obožavali davni preci vaši, doista, neprijatelji moji? All, to nije Gospodar svjetova" (Eš-Šuara, 75-77) I kaže:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ
وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ
تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ

"Bio vam je dobar uzor u Ibrahimu I u onima koji su s njim kad su narodu svome rekli: Mi s vama nemamo ništa, a ni s onim što vi, umjesto Allaha, obožavate, mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će se između nas stalno javljati sve dok ne budete u Allaha, Njega Jedinog, vjerovali! ..." (El-Mumtehina, 4)

Rekao sam nekim šejhovima od njih: „Ibrahim je rekao da se odriče onoga što oni obožavaju. Od koga se je odrekao Ibrahim? Je li se odrekao od Allaha, jer po vama nikada niko nije obožavan mimo Allaha (jer je po njima svaka stvar Allah)? Ibrahim se odrekao svega što su obožavali mimo Gospodara svjetova. Allah, dželle še'nuhu, nam je njega(Ibrahima) i one sa njim učinio lijepim uzorom za one koji žele Allaha i onaj svijet. O tome Uzvišeni kaže:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ
وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ
تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ
رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَٱغْفِرْ
لَنَا رَبَّنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٥﴾

„Bio vam je dobar uzor u Ibrahimu i u onima koji su s njim kad su narodu svome rekli: Mi s vama nemamo ništa, a ni s onim što vi, umjesto Allaha, obožavate, mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će se između nas stalno javljati sve dok ne budete u Allaha, Njega Jedinog, vjerovali!" – ne i u Ibrahimovim riječima ocu svome: „Ja ću se moliti da ti se oprosti, ali te ne mogu od Allaha odbraniti." „Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo i Tebi se obraćamo i Tebi ćemo se vratiti. Ne dopusti, Gospodaru naš, da nas nevjernicima staviš u Iskušenje i oprosti nam, Gospodaru naš! Ti si, zaista, Silni i Mudri." „Bio vam je u njima dobar uzor – onima koji se nadaju Allahu i onome svijetu. A onaj koji se okrene – pa, Allah, zaista, nije ni o kom ovisan i On je jedini hvale dostojan." (El-Mumtehine 4-6)

Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je rekao: *„Najiskrenija riječ je riječ pjesnika Lebida: 'Svaka stvar mimo Allaha je batil-neispravna.'"*[78] Ovo potvrđuju riječi Uzvišenog:

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾

„To zato što je Allah – Istina, a oni kojima se, pored Njega, oni mole, - neistina, i što je Allah uzvišen i velik." (Lukman, 30) I kaže Uzvišeni:

فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾

„To vam je Allah, Gospodar vaš istinski! Zar poslije istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete?" (Junus, 32) I kaže Uzvišeni:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ

„Sve će, osim Njegovog lica propasti!" (El-Kasas, 88)

Grupa selefa kaže: „Svako djelo je neispravno osim onog koje se uradi radi Allahovog lica, Uzvišeni kaže:

وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ ۖ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ

[78] Bilježi ga Buharija, 10/448 u „Edebu", poglavlje, "Ma jedžuzu mine ši'ri ver-redžzi vel-hadai», i u „Fadaili ashabinnebijji", poglavlje, "Ejjamul-džahilijje», i u „Rikaku", poglavlje, „El-džennetu akrabu ehadikum min širaki na'lihi". Bilježi ga i Muslim br. 2256 u „Ši'ru" i Tirmizi br. 2853 u „Edebu", poglavlje, „Ma džae fi inšai ši'ri", i Ahmed u „Musnedu", br 3/393, u hadisu Ebi Hurejre, radijellahu anhu.

„I neka te oni nikako ne odvrate od Allahovih riječi, kada ti se objave, i pozivaj Gospodaru svome i nikako ne budi od onih koji druge Njemu smatraju ravnim! I ne moli, pored Allaha, drugog boga! ...“ (El-Kasas, 87-88)

Ilah-bog je božanstvo koje zaslužuje da se obožava. Niko ne zaslužuje da bude obožavan osim Allaha jedinog. Sva božanstva mimo Njega od Arša do zemlje su batil lažna. Izraz *fi'al* je po značenju *mef'ul* tj. ima značenje objekta radnje. poput izraza *rikaba, himal* koji ovde znače *merkub i mahmul* tj. prevozno sredstvo ili ono što se jaše. Ashabi su na dan Hendeka uzvikivali:

“Ovo su nosači Medine a ne nosači Hajbera, ovo je plemenitije kod našeg Gospodara i čišće” [79]

Ovaj primjer je naveden za one koji su donosili hurme s Hajbera u Medinu, da je postupak ashaba u donošenju i nošenju cigli i gradnje džamije plemenitije i bolje djelo kod Allaha”

Pa ako kažemo da neki imam zaslužuje da se za njim klanja i povodi kao što Uzvišeni kaže za Ibrahima:

قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِي ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿١٢٤﴾

„Učiniću da ti budeš ljudima u vjeri uzor!“ – „I neke moje potomke!“ – zamoli on. – 'Obećanje Moje neće obuhvatiti nevjernike' kaza On.“(El-Bekara, 124)

On mu je obećao imamet koji neće obuhvatiti *zalime*-nevjernike. Zalime (nevjernike) nije dozvoljeno uzimati kao predvodnike niti kao uzor u vjeri, kao što Uzvišeni kaže:

وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ

„I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži.“ (Hud, 113)

Onaj ko pristaje za onim ko nije zaslužan da bude imam taj sebi čini zulum, a šta reći za onoga ko se pored Allaha klanja drugim božanstvima i onima koji ne zaslužuju da im se čini ibadet? Allah, dželle še'nuhu, neće oprostiti da

---

[79] Ovaj stih je Poslanik, sallallahu alejhi ve selem, izgovorio na dan kada je gradio svoj (Poslanikov) mesdzid u Medini , kako bi bio podstrek muslimanima u radu. Na arapskom stoji: هَذَا الحِمَالُ لا حِمَالَ خَيْبَرْ ... هَذَا أَبَرُّ رَبَّنَا وَأَطْهَرْ što bi znacilo: *“Ovo su nosači Medine a ne nosači Hajbera, ovo je plemenitije kod našeg Gospodara i čišće” Op.red.*

Mu se čini širk a oprostit će što je mimo toga kome hoće. Grupa apologetičara je pogriješila kada su riječ *ilah*-božanstvo protumačili kao *fail*-činioca i kada su *tevhid ilahijeta* protumačili kao moć i *rububijjet*. *Ilah*-Bog je Svemoćan i on je Gospodar. Oni robove smatraju *me'luhin* u značenju *merbubin* tj. oni koje On odgaja i održava. Oni koji zagovaraju akidu *vahdetul vudžud*-akida jedinstva, se razilaze u mnogim stvarima, a njihov imam Ibn Arabi kaže: „Jedinke (ar. e'ajan) su potvrđene u *ademu*-nepostojanju a postojanje *hakka* (tj. Boga) je rasprostranjeno na njima." Zbog toga kaže: „Našim *me'luhijetom*-Božanskim odgojem učinili smo Boga." On misli da su stvorenja Gospodara učinila svojim bogom pošto su bili odgojeni božanskim odgojem. *Me'luh* po njima ima značenje *merbub* tj. onaj koga Gospodar odgaja i održava. U ovom govoru i njemu sličnom ima toliko skrnavljenja Allahova rububijeta da se to ne može ni nabrojati. Neka je vrlo visoko Allah, dželle še'nuhu, od onoga kako ga ovi opisuju. Ispravno je reći da je Allah, dželle še'nuhu, Stvoritelj svega a nepostojanje nije ništa u vanjskom svijetu. Allah, dželle še'nuhu, zna šta će biti prije nego se to desi, On to zapiše i ponekad o tome obavjesti pa to bude uzrokom znanja, spomena i zapisa, kao što Uzvišeni kaže:

إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾

„I zaista On može, kada nešto hoće, samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude." (Jasin, 82)

Allah, subhanehu ve te'ala, je čovjekov Stvoritelj, On ga podučava i stvara od zakvačka. On je plemenit, čovjeka podučava peru i podučava ga onome što ne zna. Ako bi pretpostavili da riječ *ilah*-Bog znači *rabb*-Gospodar onda je on Gospodara učinio *merbubom* - onim koji je u njegovom vlasništvu. Na osnovu toga me'luha je učinio meluhoma a *merbuba* nije učinio rabbom već je njegov rububijet učinio svojstvom. A On je stvorio *merbuba* i učinio ga takvim. Pa ako povjeruje u Gospodara i vjeruje u Njegov rububijjet i o tome obavjesti onda je istinski uzeo Allaha za svog Gospodara i ne želi drugog boga mimo Allaha. Kao što Uzvišeni kaže:

قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍ

„Reci: 'Zar da za Gospodara tražim nekog drugog oslm Allaha, kad je On Gospodar svega?'" (El-En'am, 164) I kaže:

قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ

„Reci: 'Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha, stvoritelja nebesa i Zemlje?'" (El-En'am, 14) I kaže:

وَلَا يَأۡمُرَكُمۡ أَن تَتَّخِذُواْ ٱلۡمَلَـٰٓئِكَةَ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ أَرۡبَابًاۗ أَيَأۡمُرُكُم بِٱلۡكُفۡرِ بَعۡدَ إِذۡ أَنتُم مُّسۡلِمُونَ

„On vam neće narediti da meleke i vjerovjesnike bogovima smatrate. Zar da vam naredi da budete nevjernici, nakon što ste postali muslimani?" (Ali Imran, 80)

On je također sam po sebi istinski Bog, nema boga osim Njega. Ako ga čovjek obožava onda mu ispoljava tevhid, tj. priznaje Njegovu jednoću i time ne uzima drogog boga mimo Njega. Uzvišeni kaže:

فَلَا تَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ مِنَ ٱلۡمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾

„Zato se, mimo Allaha, ne moli drugom bogu – da ne bi bio jedan od onih koji će biti mučeni!" (Eš-Šuara, 213) I kaže Uzvišeni:

لَّا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ فَتَقۡعُدَ مَذۡمُومًا مَّخۡذُولًا ﴿٢٢﴾

„Ne stavljaj uz Allaha nekog drugog boga – da ne bi osudu zaslužio i bez podrške ostao." (El-Isra, 22) A Ibrahim je govorio svom ocu Azeru:

أَتَتَّخِذُ أَصۡنَامًا ءَالِهَةً إِنِّيٓ أَرَىٰكَ وَقَوۡمَكَ فِي ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾

„Zar kumire smatraš bogovima?! Vidim da ste I ti i narod tvoj u pravoj zabludi." (El-En'am, 74)

Onaj ko se voli (ar. mahbub) nije sam po sebi božanstvo već ga obožavatelji učine-uzmu za boga i nazovu ga bogom, a sve je to batil-netačno i ne može koristiti njegovom vlasniku, već, naprotiv, šteti mu. Kao kada se džahil uzme za imama, kadiju ili muftiju to bude batil-neispravno. Jer on nije sposoban da predvodi ljude, da sudi ili da izdaje fetve. Isto tako drugi mimo Allaha, dželle še'nuhu, nisu dostojni da se uzmu za bogove koji bi se obožavali i dozivali. Jer oni ne stvaraju i neopskrbljuju. Allaha, subhanehu ve te'ala, ne može niko spriječiti u onome što On da niti ko može dati ono što On uskrati. Ne može ugledniku koristiti ugled i čast, od Njega je sav ugled. Dozivati nekoga ko ne čuje čovjekovu dovu ili je čuje ali se ne odaziva predstavlja batil i zabludu. Svako mimo Allaha, dželle še'nuhu, ili ne čuje dove onih koji mole ili ih čuje ali se ne odaziva. Niko mimo Allaha, dželle še'nuhu, ne posjeduje istinsku moć u činjenju djela i radnji. A Uzvišeni kaže:

قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا
فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ
إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ

„Reci: 'Zovite one koje, pored Allah, bogovima smatrate. Oni ništa nemaju, ni koliko trun jedan, ni na nebesima ni na Zemlji; oni u njima nemaju nikakva udjela i On nema od njih nikakve pomoći.' Kod Njega će se moći zauzimati za nekoga samo onaj kome On dopusti." (Es-Sebe', 22-23)

Drugi mimo Allah, dželle še'nuhu, nisu ni vladari, niti su saučesnici, niti pomažu nešto Gospodaru. Meleki, poslanici i dobri ljudi mogu činiti šefa'at ako im to Allah, dželle še'nuhu, dozvoli, ali zauzimanje kod Njega ne može koristiti osim kome On dozvoli. On mora dozvoliti šefa'adžiji da se zauzima i dati dozvolu za onoga za koga se zauzima. Drugi mimo Njega nemaju udjela u pogledu šefa'ata. Drugi mimo Njega nisu kompetentni ni zaslužni da se uzmu za božanstva koja se obožavaju, kao što nisu sposobni da stvaraju i opskrbljuju. Nema boga osim Njega jedinog koji nema sudruga. Njemu pripada vlast i hvala i On je nad svim moćan.

POGLAVLJE: RAZLOG ZBOG KOJEG SU APOLOGETIČARI PALI U ZABLUDU

Najveći uzrok zbog kojeg su ovi pali u zabludu jeste njihovo druženje sa filozofima i uzimanje znanja od njih. Oni (filozofi) su najudaljeniji narod od dokazivanja s onim sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je poslan sa jasnim dokazima i uputom. On pojašnjava i razumske dokaze a obavjestio je i o stvarima gajba koje ljudi ne mogu spoznati svojom pameću. Filozofi kažu: „On (Poslanik) ljude nije okoristio znanjem putem svojih obavjesti niti svojim dokazima, on se ljudima i masama obraćao kao govornik kako bi se okoristio obični svijet. Oni su u pogledu Gospodara i onog svijeta vjerovali ono što im koristi mada je to laž i netačno." Suština njihova govora se svodi na tvrdnju da poslanici lažu o onome o čemu su obavjestili ali je ta laž, po njima, radi opšte koristi. Tako da je na osnovu ovog njihovog ubjeđenja nemoguće da oni traže i uzimaju znanje iz poslaničkih obavjesti. Ako se njihove obavjesti ne poklapaju sa onim o čemu su obavjestili kako onda potvrđuju razumske dokaze koji potvrđuju ono o čemu su obavjestili. Zatim apologetičari kažu: Oni govore istinu ali u pogledu razumskih dokaza ne koriste njihovu metodologiju iako Kur'an sadrži razumske dokaze, tako da se udaljavaju od Kur'ana i tefsira i ne posvećuju pažnju Kur'anu, hadisu i govoru selefa ovog umeta. Ako i nauče nešto od toga to je zbog toga što se većina svijeta veže za to, kako bi i oni na taj način živjeli sa njima i spominjali te stvari a ne zato što vjeruju u njegovu obaveznost u svojoj unutrini. Dok druga vrsta apologetičara uopšteno veliča Kur'an i tefsir mada pri sebi imaju neke od novotarija. Kada su Tatari zauzeli Bagdad Tusi je bio Holakov astrolog i oduzimao je od ljudi knjige, vakufsku imovinu i vlast. Uništavao je islamske knjige kao što su knjige tefsira, hadisa, fikha i rekaika a uzimao je i veličao knjige iz medicine, astrologije, filozofije i arapskog jezika. Proučavao je filozofiju i bavio se sihrom tako da se koristio i džinima. Neki šejtani su mu objavili da će ovi zauzeti islamsku zemlju. Otuda je on nekim našim prijateljima govorio: „O ti, u ovoj džamiji se malo proučava logika, matematika, priroda i božanske nauke," a zatim ga je oraspoložio rekavši: „I arapski jezik također." Što se tiče arapskog jezika on je muslimanima potreban kako bi spoznali Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, njegovu poruku i poslanicu. Pa ako se ljudi okrenu od ove osnove onda će jezičari biti na stepenu pjesnika iz perioda džahilijjeta, onih koji su autori „Sedam muallekata" tj. poezije koja je bila okačena o Kabu, i drugih njima sličnim od stanovnika vatre.

POGLAVLJE: PRVO RAZILAŽENJE I PRVE NOVOTARIJE SU SE DESILE NAKON UBISTVA OSMANA

Prve novotarije i razilaženja u islamu desile su se nakon ubistva Osmana, radijellahu anhu. Kada su se Alija i Muavija dogovorili oko primirja te da odluku o tome trebaju donijeti veliki ashabi pojavile su se haridžije koje su se tome suprotivili. Oni rekoše: „Presuda pripada samo Allahu" te se odvojiše od džemata muslimana. Alija im posla Ibn Abbasa da raspravlja s njima. Polovina njih se povukla sa svog stava a druga polovina je napala na stado nekih muslimana, ohalališe njihovu krv i ubiše Ibn Hababa. Tom prilikom rekoše: „Svi smo ga ubili", pa se Alija, radijellahu anhu, protiv njih borio. Osnova njihova mezheba-pravca je veličanje Kur'ana i traženje njegovih sljedbenika, ali su izašli iz kruga sunneta i džemata. Oni ne slijede sunnet koji se, po njima, suprostavlja Kur'anu, kao što je npr. kamenovanje i nisab u imetku kod krađe i drugo. Tako su zalutali. Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, je najznaniji u pogledu onog što mu je Allah, dželle še'nuhu, objavio. Allah, dželle še'nuhu, mu je objavio Kitab i mudrost tj. sunnet. Smatraju da je moguće da Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, bude nepravedan. Ne pokoravaju se Poslanikovim, sallallahu alejhi ve selleme, naredbama niti naredbama imama poslije njega. Oni tvrde da su Osman, Alija i oni koji ih podržavaju presudili mimo onog što je Allah, dželle še'nuhu, objavio te kao dokaz navode riječi Allaha, dželle še'nuhu:

وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾

„A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici." (El-Ma'ida, 44)

Pa su zbog toga, i drugih stvari, protekfirili muslimane. Njihov tekfir i tekfir ostalih novotara se temelji na dvije neispravne osnove:

Prva. Ovo se suprostavlja Kur'anu.

Druga. Ko se suprostavi Kur'anu postaje kafir makar bio grješnik koji vjeruje da je dotična stvar obavezna ili da je zabranjena ako se radi o nekom haramu.

Za njima slijede šije. Oni su zastranili u pogledu svojih imama. Oni ih smatraju bezgrješnim i smatraju da sve znaju. Smatraju obaveznim da se ljudi vrate na njihove riječi u pogledu svega s čim s došli poslanici i pri tom se ne osvrću ni na Kur'an ni na sunnet već na govor onoga koga smatraju bezgrješnim. Njihovi imami se završavaju sa tzv 'izgubljenim imamom' koji ustvari ne postoji,

tako da su još više zalutali od haridžija, jer se haridžije vraćaju na Kur'an, a on je istina, mada ga pogrešno razumjevaju. Ovi, tj. šije, se ne vraćaju na to već se vraćaju na svog bezgrješnog imama (posljednjeg) koji i ne postoji. Zatim se pridržavaju stvari koje su im prenesene od nekih mrtvih. Tako se vežu za neistinitu predaju od onih koji nisu bezgrješni. Zbog toga su šije od svih grupacija najviše sklone lažima. S druge strane haridžije su iskreni, njihov govor je od najiskrenijeg govora, a govor šija od najlažnijeg govora. Ali vjera haridžija u većini predstavlja razilaženje sa džematom muslimana i ohalaljivanje njihovih imetaka i krvi. To je i šiitski izbor ali su oni nemoćni (tj. da prolivaju krv sunija). Zejdije su također skloni tome. Šije imamije ponekad pribjegavaju tome a ponekad kažu: „Nećemo se boriti osim pod zastavom bezgrješnog imama." Šije slijede bezbožnike i neprijatelje islama od keramita, batinija i drugih. Zbog toga keramiti, koji su inače živjeli u Bahrejnu, a predstavljaju najgoru vrstu nevjernika, kao i keramiti u Magribu i Egiptu, oni su oporučili svojim sljedbenicima da u islam uđu na vrata šiizma jer su im šije najbliži. Oni su otvorili vrata neprijateljima islama od mušrika, kitabija i munafika i pomogli ih u borbi protiv muslimana. Oni su od svih ljudi najudaljeniji od Kur'ana i hadisa, kao što sam to objasnio na drugim mjestima.

Ovdje želim istaknuti da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Ostavljam među vama dvije stvari, Allahovu knjigu...*" Ovdje je podsticao na pridržavanje Allahove Knjige, a zatim je još dodao: *„... moje potomke moju porodicu. Opominjem vas Allahom u pogledu moje porodice.*" To je ponovio tri puta.[80] Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u ovom hadisu je oporučio muslimanima da paze na njihova prava ali im nije oporučio da ih učine imamima na koje će se muslimani vraćati. Haridžije svojataju Allahovu Knjigu a šije svojataju ehlu bejt, a niko od njih istinski ne slijedi ono što svojata. Haridžije se razilaze sa sunnetom a Kur'an naređuje da se on (sunnet) slijedi, i tekfire muslimane u pogledu kojih Kur'an naređuje da se prijateljuje sa njim. Otuda je Sad ibn Ebi Vekas u pogledu njih tumačio ovaj ajet:

وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾

[80] Bilježi ga Muslim, br 2408 u „Fadailus-sahabe", poglavlje, «Min fadaili Alij, radijellahu anhu», i Ahmed u „Musnedu", 4/367, i Darimi, 2/431, 432 u hadisu Zejda ibn Erkama. Također ga bilježi Ahmed u „Musnedu", 4/13, 17, 26, 59 u hadisu Ebu Seida Hudrija, radijellahu anhu.

„...a u zabludu skreće samo razvratnike! One što krše obavezu prema Allahu nakon što je prihvaćena, prekidaju ono što je Allah naredio da se održava i nered na Zemlji prave; To su gubitnici!“ (El-Bekara, 26-27)

Oni su slijedili mutešabih-manje jasne ajete iz Kur'ana i tumačili ih u kontekstu na koji ne ukazuje bez poznavanja pravog značenja. Niti su bili dobro upućeni u nauku niti su slijedili sunnet, niti su se vraćali na džemat muslimana koji su razumjevali Kur'an. A što se tiče suprostavljanja šija ehli bejtu ona su mnogobrojna a to sam detaljno objasnio na drugim mjestima.

POGLAVLJE: KADERIJE NIJEČU NEKA ALLAHOVA SVOJSTVA I DIJELE SE NA DŽEBRIJE I MU'TEZILE

Zatim su se pred kraj vremena ashaba pojavile kaderije. Haridžije su govorile o Allahovoj šerijatskoj presudi, Njegovoj naredbi i zabrani i onome što iza toga slijedi od prijetnji i obećanja, te su presuđivali onima koji se tome pokoravaju i ko se tome suprostavlja, te ko je vjernik a ko nevjernik. To su tzv mes'ele „imena i propisa" (ar. mesa'il esma'i vel-ahkam), otuda su prozvani *muhakkime* zbog njihovih pretjeranih rasprava o neispravnim presudama. Tako ako bi neki čovjek rekao: „Nema presude osim kod Allaha" odmah bi rekli da je to jedan od *muhakkima* tj. onaj koji raspravlja o Allahovim propisima ili presudama. Otuda se za njih može reći da su na neispravan način raspravljali o Allahovom Šerijatu i onome što je propisao.

Što se tiče kaderija oni su na neispravan način raspravljali o Allahovom kaderu. Osnova njihove zablude je mišljenje ili stav da je kader-tj. određenje u suprotnosti sa Šerijatom. Otuda su se podjelili na dvije stranke. Jedna stranka od njih veliča Šerijat, naredbe i zabrane, Božija obećanja i prijetnje, slijeđenje onoga što Allah, dželle še'nuhu, voli i sa čim je zadovoljan a ostavljanje onoga sa čim je nezadovoljan i što mrzi. Oni su smatrali da se ove pomenute stvari ne mogu spojiti sa Allahovim kaderom. Tako su prekinuli ono što je Allah, dželle še'nuhu, naredio da se spaja i prekinuli ugovor koji su prethodno dali Allahu. Isto tako su haridžije prekinuli ono što je Allah, dželle še'nuhu, naredio da se spaja od slaganja sa Kur'anom, sunnetom i pripadnicima džemata. Tako su razdvojili između Kitaba i sunneta i razdvojili su između Kitaba i džemata muslimana. Razdvojili su muslimane i prekinuli ono što je Allah, dželle še'nuhu, naredio da se spaja.

Kaderije su se podjelili na dvije stranke. Jedna od njih preferira i veliča Šerijat tako da negiraju kader ili dio kadera a druga stranka preferira kader a niječe Šerijat unutrinom ili niječe suštinu Šerijata. Tako kažu: „Nema razlike između onog što Allah, dželle še'nuhu, naređuje i onog što zabranjuje, sve je isto." Isto tako, po njima, su jednaki Njegovi štićenici i Njegovi neprijatelji. Isto to važi za ono što On voli i što mrzi. On je napravio razliku između dvije iste stvari čisto zbog svog htijenja. Tako, po njima, nešto naređuje a nešto slično zabranjuje. Time su zanegirali razliku i razdvojenost između tevhida i širka, imana i kufra, između pokornosti i griješenje, između halala i harama. Dok oni drugi priznaju razliku a niječi jednakost (između pomenutih stvari), također niječu da je Allah, dželle še'nuhu, nad svim moćan, niječu da Allah, dželle

še'nuhu, sve zna, niječu da je Allah sve stvorio, niječu da biva ono što Allah hoće a što neće da to i ne bude i niječu da čini ono što On hoće.

Potvrđuju jednoću drugih mimo Allaha, dželle še'nuhu, u pogledu pojava i pripisuju mu drugove koji, po njima, stvaraju kao što i On stvara, kao što to čine i medžusije. Oni vjeruju da nije moguće vjerovati putem njegovih naredbi i zabrana osim ako mu (Allahu, dželle še'nuhu) ne pripišu slabost i neznanje. Zatim, po njima nije moguće da se opiše kao plemenit i dobročinitelj osim ako se ne smatra nemoćnim u protivnom morao bi biti škrt. Kao što kaderije mudžebbire-oni koji smatraju da su kaderom prisiljeni da čine to što čine, kažu: „Nemoguće Ga je smatrati sveznajućim i svemogućim osim ako mu se ne pripiše maloumnost i nepravda“, (neuzubillah).

Ovi niječu Njegovu mudrost i pravdu a oni drugi niječu Njegovu moć i htijenje, ili niječu njegovu moć, htijenje i znanje. Ovi oponašaju medžusije u pogledu širika koji čine u Njegovom rububijetu jer druge smatraju stvoriteljima, a oni drugi oponašaju mušrike koji ne prave razlike između obožavanja Allaha, dželle še'nuhu, i obožavanja drugih, već naprotiv, dozvoljavaju obožavanje drugih kao što dozvoljavaju obožavanje Njega. Pri tome govore ono što Allah, dželle še'nuhu, spominje u Kur'anu:

سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا

„Da je Allah htio, mi ne bismo druge Njemu ravnim smatrali...“ (El-En'am, 148)

Vrhunac njihova tevhida se svodi na tevhid mušrika a to je tevhid rububijje. A što se tiče tevhida uluhijje koji obuhvata naredbu i zabranu i činjenicu da Allah, dželle še'nuhu, voli ono što naređuje i da mrzi ono što zabranjuje oni to niječu. Zbog toga oni više slijede svoje strasti i prohtjeve i više čine širk od mu'tezila. Suština govora njihovih apologetičara i pobožnjaka se svodi na dozvoljenost ibadeta kipovima. Onaj ko je upućen i znalac (ar. *arif*), po njima, lijepo ne smatra lijepim i ružno ne smatra ružnim kao što to spominje autor „Menazilu sa'irin“.

Što se tiče obožavanja kipova kasniji njihovi učenjaci, kao što je Razi, su to dozvolili koji je o tome napisao knjigu, zatim Ibn Arabi i Ibn Seb'in i drugi koji jasno kažu da je kipovima dozvoljeno činiti ibadet, a suprostavljaju se onima koji se tome suprostavljaju, mada sami po tom pitanju imaju kontradiktornosti.

Osnova učenja kaderija je u tome što tvrde da nije moguće potvrditi Njegovu moć i mudrost. Jer po njima da je Allah, dželle še'nuhu, moćan uradio bi drugačije nego što je uradio, a pošto nije uradio drugačije kažu da On nije moćan. Kažu: „Njegova mudrost je potvrđena kao što i Njegov propis jer

nijekanje toga za sobom povlači maloumnost i zulum-nepravdu a On je čist od toga, za razliku od onoga, kako kažu, što nije u mogućnosti i nije moćan da uradi jer u tom slučaju biva opravdan jer što ne može zbog toga ne zaslužuje ukor."

Kaderije *mudžebbire* kažu: „Naprotiv Njegova moć je potvrđena ali je bez mudrosti. Ne moguće je da On nešto radi s mudrošću jer tako nešto biva kod onog ko ima potrebe za radnjama a on je čist od potreba. Nema pravde i nema zuluma, sve što može uraditi to je pravda. Među djelima ne postoje dobra djela koja bi trebalo narediti da se čine, niti ružna koja bi trebalo zabraniti, nema dobrih i loših djela, naprotiv moguće je da naredi bilo šta i da zabrani bilo šta." Završen citat.

Zatim, verifikatori njihova pravca u potpunosti niječu Šerijat i poslanstva poslanika mada je i on (kaderija) prinuđen da neke stvari naredi a neke zabrani i to je obavezna pojava kod svih stvorenja i iz toga nema izlaza. Otuda onaj koji slijedi poslanike naređuje ono što će mu koristiti i što će koristiti drugima i zabranjuje ono što će mu naštetiti i što će štetiti drugima. A onaj ko se suprostavi poslanicima neminovno će doći u situaciju da naređuje ono što je štetno i da zabranjuje ono što je korisno i tako zasluži kaznu i na dunjaluku i na ahiretu.

A što se tiče onih koji potvrđuju poslanstvo ali unutrinom niječu Šerijat i koji govore: „Znalac je onaj ko lijepo ne smatra lijepim niti ružno smatra ružnim," time postaje munafikom koji vanjštinom pokazuje suprotno onome što je u njegovoj unutrini. I govore: „Šeriat je zbog *el-maristana*." Zbog toga se zovu batinije kao što je naziv batinija *mulhida*-ateista. Obje skupine u unitrini vjeruju suprotno onome što vanjštinom pokazuju. U svojoj unutrini oni niječu ono s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, od naredbi i zabrana.

Suština učenja džehmija *mudžebbira* se svodi da su oni ili mušrici vanjštinom i unutrinom ili su munafici koji kriju širk. Zbog toga o Allahu, dželle še'nuhu, imaju loše mišljenje a to ne može naškoditi Muhammedu, sallallahu alejhi ve selleme, i njegovim sljedbenicima, kao što Uzvišeni kaže:

وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَـٰتِ ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾

„I da bi kaznio licemjere i licemjerke i mnogobošce i mnogoboškinje koji o Allahu zlo misle – neka zlo njih snađe! Allah se na njih rasrdio i prokleo ih i pripremio na Džehennem, a grozno je on boravište!" (El-Feth, 6)

Oni govore ono što je Allah, dželle še'nuhu, rekao:

لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ

„On neće biti pitan za ono što radi.“ (El-Enbija, 23)

I da On radi ono što hoće. Zato kada su se pojavili mušrici - Tatari i kitabije, tj. kada su prodrli u muslimanske zemlje, među njihovim učenjacima i pobožnjacima se pojavio veliki broj onih koji su se priklonili mušricima i kitabijama a odmetnuli se od islama, i to; ili unutrinom i vanjštinom, ili samo unutrinom. Za sebe su govorili da su uz istinu i Allahovo htjenje. Za sebe su tvrdili da to što ugone u laž poslanike, širk koji čine, te izlaženje iz okvira Šerijata i prijateljevanje sa mušricima i kitabijama te ulazak u njihovu vjeru i borba protiv muslimana, da je to sve po naredbi Poslanika.

Ponekad im dođe šejtan tako da im se učini da je ispisan od *nura*-svjetla govoreći kako im je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, naredio da se zajedno sa nevjernicima bore protiv muslimana, zbog toga što su navodno muslimani zgriješili. Kada se pojavila tvrdnja da mušrici i kitabije imaju potporu i zaštitu od ljudi koje nazivaju ljudima gajba, te da čine natprirodne stvari što ukazuje da su oni Allahovi štićenici i ljudi od nauke, ljudi su se u tom pogledu podjelili u tri stranke. Stranka koja je nijekala postojanje ovakvih ljudi. Ali, neki su ih ljudi vidjeli i to je potvrđeno od vjerodostojnih osoba. Neki od onih koji su ih vidjeli su im se pokorili. Druga stranka su oni koji su ih spoznali i povjerovali da postoji neki unutarnji put i način (do spoznaje Allaha) mimo puta poslanika, alejhim selam. Treća stranka Allahove evlije nije poimala izvan kruga Poslanika. Oni kažu da Poslanik pomaže obje skupine, ove i one. Oni u osnovi veličaju Poslanika ali su džahili u pogledu njegove vjere i Šerijata. Oni prije njih dozvoljavaju vjeru mimo njegove vjere i put mimo njegova puta. Ova tri mišljenja su bila zastupljena u Damasku dok nije oslobođena Aka. Zatim je poslije toga postalo jasno da su ovi bili šejtanovi sljedbenici a da su tzv ljudi gajba u stvari džini, te da su oni koji su bili uz nevjernike ustvari šejtani a i oni ljudi koji su im se pokorili i sa njima se slagali su bili šejtani od ljudi i neprijatelji poslanika. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَـٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ يُوحِى بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ غُرُورًا

„Tako smo svakom vjerovjesniku neprijatelje određivali, šejtane u vidu ljudi i džinnova koji su jedni drugima kićene besjede govorili da bi ih obmanuli...“ (El-En'am, 112)

Razlog te zablude je bilo nepostojanje furkana u pogledu razlikovanja evlija milostivog i šejtanovih evlija-štićenika. Osnova ove zablude je džehmijski govor koji ne prave razliku između voljenog i omraženog a zatim su se poslije toga desile druge stvari čiji bi se opis ovde oduljio. Kada je došao Kazan i kada se Damask predao tada su se razotkrile neke druge stvari. Dokazalo se da su *junusije*[81] bili otpali od vjere i postali nevjernici zajedno sa ostalim nevjernicima. Kod mene su lično došli neki njihovi šejhovi i priznali mi svoje otpadništvo od islama. Pričao mi je o mnogim poglavljima. Kada mi je za svoja djela naveo dokaz da je to po odredbi i naredbi rekao sam mu: „Ako pretpostavimo da su npr. muslimani Bagdada činili grijehe i da je u Bagdadu bilo više od deset bludnica treba znati da je nevjernička vojska od mušrika bila gora od njih i počinila više zla. Pomenute bludnice su činile blud dobrovoljno a pomenuti mušrici su zarobili na hilajde slobodnih muslimanki bez njihove volje i odvratili su ih od islama u nevjerstvo te su počele ispoljavati širk, obožavati kipove i ispovjedati vjeru kršćana i veličati krst. Tako da su muslimani ostali potlačeni između mušrika i kitabija a njihovi grijesi su se uveliko uveličali. Da li bi Muhammed, sallallahu alejhi ve selleme, ovako nešto naredio i sa tim bio zadovoljan?“ „Ne tako mi Allaha“, reče.

Zatim, obavjestio me je o otpadništvu nekih šejhova jer su ih šejtani mušrici prisiljavali na otpadništvo unutrinom i prijetili im kaznom ako to ne urade.

Rekoh: „To je zbog slabosti njihova imana i tevhida jer treba znati da šejtani nemaju vlast i moć nad srcima muvehhida.“ Ovo i slične stvari u koje su vjerovali su od šejtana, kao i ljudi od gajba u ljudskom liku koje je navodno Allah, dželle še'nuhu, poslao da sprovode naredbe.

Tako sam im na koncu pojasnio da su ljudi gajba ustvari džini kao što Uzvišeni kaže:

وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

„I bilo je ljudi koji su pomoć od džinnova tražili, pa su im tako obijest povećali.“ (El-Džinn, 6)

Oni koji misle da se radilo o pravim ljudima to je zbog njihova džehla i pogreške. Jer ljudi se viđaju. Pravi čovjek se ponekad može prekriti i skloniti da

[81] sekta od *mušebiha* koja se pripisuje Junus ibn Abdurrahmanu Elkami, koji Allahova svojstva poistovjećuju sa svojstvima stvorenja.

se ne vidi ali ne može stalno biti prekriven od pogleda ljudi, za razliku od džina o kojima Allah, dželle še'nuhu, kaže:

إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ

„On vas vidi, on i vojske njegove, odakle vi njih ne vidite." (El-E'araf, 27)

Mnogi šejhovi spominju od šejha Muhammeda ibn Sekrana kada je Holako, vladar Tatara mušrika, ušao u Bagdad te da je on vidio šejha obrijane glave koji je po izgledu ličio na nekog od vjerskih šejhova kako drži za glavu Holakova konja i uvodi ga u grad. Kada sam to vidio odmah sam se suprostavio i rekao sam da je nemoguće da neko od muslimanskih šejhova vodi konja vladaru mušrika kako bi poubijao muslimane. Rekao sam mu: „Šta je ovo?" - ili nešto slično. „Da li to radiš po nekoj naredbi?"- upitah. „Da ovo je po određenju i naređenju",- reče onaj čovjek. Ovaj govor je zadovoljio Ibn Sekrana zbog njegovog slabog znanja o furkanu koji razlučuje između Allahovih štićenika i šejtanovih štićenika. Mislio je da naredba koju šejhovi osjećaju u svojim srcima dolazi od Allaha, dželle še'nuhu. I mislio je da kada neki šejh rekne: „Moje srce mi govori od moga Gospodara", da mu se time obraća Allah, dželle še'nuhu. U to spadaju i riječi onih koji kažu: „Uzeli ste znanje mrtvih od mrtvih a mi smo naše znanje uzeli od Živog Koji ne umire." Sve ovo predstavlja veću zabludu od onog ko priziva neovisnost od poslanika i tvrdi da nema potrebe za njihovim posredništvom.

Kao odgovor ovome može se reći: „Od koga ti je to naređeno?" Ako kaže da je to odredba od Allaha, reći ćemo: „Da li je to po Allahovoj odredbi s kojom je poslao Poslanika i po kojoj je spustio Kur'an? Ili je to po odredbi koja se našla u tvom srcu?" Ako kaže ovo prvo onda se jasno vidi da laže jer Allah, dželle še'nuhu, i Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, ne naređuju da dotični zajedno sa mušricima i kitabijama ratuje protiv muslimana i da im uzima imetak i da ih zarobljava. A sve to zbog grijeha koje su počinili te da se njihova zemlja učini mjestom u kojem se obožavaju kipovi i u kojem zvone crkvena zvona. A da se s druge strane ubijaju učači Kur'ana i učenjaci Šerijata a da se veliča nečist od učenjaka širka, kršćanstvo i slično. Ovi su najveći neprijatelji Muhammeda, sallallahu alejhi ve selleme, i oni spadaju u kategoriju mušrika arapa koji su se protiv njega borili na dan Uhuda, a oni drugi su grješnici od njegova umeta pa makar među njima bilo i mnoštvo munafika a munafici kriju svoj nifak.

A ako bi rekao da to radi shodno onome što nalazi u svom srcu, nije slagao ali mu kažemo: „Odakle ti dokaz da je to od Milostivog a da nije od šejtana i da ti on to nije naredio, a ti znaš da je ono što su mušrici i kitabije nosili

u srcima od šejtana?“ Ako bi se vratio na tevhid rububijje (uzimajući ga kao dokaz za sebe) tvrdeći da je sve sa Allahovim, dželle še'nuhu, htijenjem, reći ćemu se: „Nema sumnje da je i ono što su činili mušrici, šejtani i kitabije s odredbom, i nema uopšte sumnje da se radi o kosmičkoj Božijoj odredbi. Sva stvorenja ulaze pod tu odredbu. Međutim, ko radi samo po toj odredbi a ne i po naredbi Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, takav se svrstava u kategoriju šejtana od džina i od ljudi. Takav zasigurno zaslužuje Allahovu kaznu na dunjaluku i na ahiretu, takav obožava nekoga mimo Allaha i slijedi svoje prohtjeve. On je od onih za koje Allah, dželle še'nuhu, kaže:

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾

„Sigurno ću sa svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, Džehennem napuniti!“ (Sad, 85)

Oni su od onih za koje je šejtan rekao:

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾

„’E tako mi dostojanstva Tvoga,’ – reče -, ’sigurno ću ih sve na stranputicu navesti, osim Tvojih među njima robova iskrenih!’“ (Sad, 82-83)

A Allah, dželle še'nuhu, kaže:

إِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾

„Ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim, osim nad onima koji te budu slijedili, od onih zalutalih.“ (El-Hidžr, 42)

I kaže Uzvišeni:

إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطَٰنُهُۥ
عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾

„On doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga pouzdaju; njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitinika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju.“ (En-Nahl, 99-100) I kaže:

إِنَّا جَعَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً قَالُوا۟ وَجَدْنَا عَلَيْهَا ءَابَآءَنَا وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا ۗ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

„Mi smo učinili šejtane zaštitnicima onih koji ne vjeruju. A kada urade neko ružno djelo, govore: 'Zatekli smo pretke naše da to rade, a i Allah nam je to zapovjedio.' Reci: 'Allah ne zapovijeda da se rade ružna djela! Zašto o Allah ugovorite ono što ne znate?'" (El-E'araf, 27-28)

Kako onda da naređuje širk, nevjerstvo i napad mušrika i kitabija na muslimane i ubijanje muslimana od strane istih? Allah, dželle še'nuhu, ovako nešto ne naređuje kao što ne naređuje ni činjenje loših djela. Pripisivanje ovoga Allahu, dželle še'nuhu, spada u najgora djela."

Također su u Šamu bili neki stari šejhovi u Ba'lebeki. Šejh Osman i šejh Dejr Nais pričaju da im je dolazio jedan francuski stražar (križar) jašući lava, ukazivao bi mu se i dozivao ga. On bi govorio: „O šejh Osmane, povjerili su mi da čuvam njihove svinje." Šejh Osman i njegovi sljedbenici su to opravdavali jer su smatrali da mu je to Allah, dželle še'nuhu, naredio kao što je Hidru naredio da uradi ono što je uradio. I kao što je Ibn Sekran opravdavao one koji su čuvali mušrike Tatare i ukazivali im počasti.

Odgovor ovome glasi kao odgovor i onome. Njemu kažemo: „Je li ti Allah naredio i povjerio da tako nešto uradiš? On je na jeziku svog Poslanika objavio svoju vjeru i naredio da muslimani prijateljuju sa muslimaanima i da ih uzimaju za štićenike a da se kršćani i židovi ne uzimaju za zaštitnike. Naprotiv Allah, dželle še'nuhu, ti je naredio da ih mrziš i da se protiv njih boriš shodno mogućnostima. Pa nakon toga kako možeš reći da ti je On naredio da čuvaš njihove svinje." Ako i dalje bude tvrdio tako nešto biva jasno da laže a ako kaže da je to naredba koja mu je spuštana na srce onda ne laže. Njemu kažemo: „Ova je stvar od šejtana a ne od Milostivog s kojom je poslao poslanike i spustio knjige." Može se reći da je to kosmička odredba kao što je i širk mušrika koji su govorili: **„Da je Allah, dželle še'nuhu, htio mi mu ne bi širka činili niti naši očevi."** Neki čak misle da ti ljudi koji pomažu kitabije i mušrike Tatare, da su Allahove evlije te da im nije obaveza slijediti Poslanika, sallallahu alejhi ve selleme, kao što je slučaj sa melecima koji su zaduženi za čovjeka.

Rekao sam jednom šejhu od njihovih šejhova: „Muhammed je poslan dvjema skupinama; džinima i ljudima a nije poslan melecima. Svaki čovjek ili

džin koji ne vjeruje u njega je Allahov neprijatelj a ne Allahov štićenik, za razliku od meleka." Zatim, njemu kažemo: „Meleci ne pomažu nevjernike na griješenju niti u borbi protiv muslimana, na tome ih pomažu šejtani. Meleci mogu biti zaduženi za njihovo stvaranje, opskrbu, pisanje njihovih djela. To nije grijeh." Sa ova dva aspekta može se dati pravi odgovor o postojanju razlika između njih i meleka. Pokazalo se da su oni od šejtanske vrste a ne od meleka. Ovaj šejh i njegov otac su bili čuvari kafira. Njegov otac se zvao Muhammed Halidij. To ime je dobio po šejtanu kojem se on približavao a koji se zvao šejh Halid. Oni su za njega govorili da je on čovjek od ljudi gajba.

Pričao mi je povjerljiv čovjek o njemu da je znao reći: „Poslanici su izgubili put." Tako mi Allaha istina je da su izgubili put šejtana od džina i od ljudi. Ovi šejhovi koji vole muslimane ali prijateljuju sa šejhovima koji za zaštitnike uzimaju mušrike i koji su štićenici kafira a za njih misle da su Allahove evlije. Oni imaju zajedničke korjene zablude. Taj korijen ili osnova je da oni čudne i natprirodne stvari, koje čine šejtani, smatraju kerametima Milostivog i tako ne prave razliku između evlija-štićenika Milostivog i šejtanovih štićenika. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

„Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati." (Ez-Zuhruf, 36)

Ovi se okreću od *zikra* Milostivog koji je on spustio a to su Kur'an i sunneti od *ruha* koji je Allah, dželle še'nuhu, objavio svome Poslaniku koji je Allah, dželle še'nuhu, učinio svjetlom preko kojeg upućuje onoga koga hoće od svojih robova. Preko njega se uspostavlja razlika između evlija Milostivog i šejtanovih evlija-štićenika. Oni koji ne slijede Kur'an i sunnet ne prave razliku između ajeta i znakova poslanika i njihovih mudžiza s jedne i između čudesa i trikova sihirbaza i vračara s druge strane. Ovo je mezheb-pravac džehmija mudžebbira. Svi oni učestvuju u ovoj stvari, tj. ne smatraju da Allah, dželle še'nuhu, voli ono što naređuje a da mrzi ono što zabranjuje. Oni smatraju da je sve ono što se dešava od Allahova kadera i odredbe, da On to voli da je sa tim zadovoljan, tako da su kod njih sve stvari iste ili jednake. Otuda ako neko od njih slijedi nekoga ko pokazuje neke natprirodne stvari koje se mogu desiti Allahovim štićenicima i pri tome mu se pokorava ali ga niti voli niti mrzi onda je to znak da u njegovom srcu nema imana s kojim spoznaju dobra i preziru loša

djela. Prenosi se u „Sahihu“[82] da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, rekao: *„Ko od vas vidi loše djelo neka ga promjeni (ukloni) rukom, a ako ne može onda jezikom a ako ni tako ne može onda srcem a to je najslabiji vid imana.“* U Muslimovom rivajetu stoji: *„Ko se protiv njih bude borio rukom on je vjernik, ko se protiv njih bude borio jezikom i takav je vjernik i ko se protiv njih bude borio srcem i on je vejrnik, a iza toga nema imana ni koliko je zrno gorušice.“* Mrtvima se smatraju oni koji ne raspoznaju dobro djelo niti negiraju loša djela. U hadisu Huzejfe koji bilježi Muslim u svom „Sahihu“ stoji: *„Srca će biti izložena smutnji kao što je izlaganje hasure (prostirke) grana po granu (pruga po prugu), pa koje srce to odbije na njemu će ostati bjela tačka a koje srce to upije na njemu će ostati crna tačka, i tako sve dok se srca ne podjele na dvije vrste, bjelo i prozirno srce kojem neće naškoditi smutnja sve dok traju nebesa i zemlja i crno srce sa mjestimičnom bjelinom*[83] *poput prevrnutog vrča, koje ne poznaje dobro i ne niječe loše ako se izuzme ono što je upilo od prohtjeva.“*[84]

Otuda ovi suptilisti i pobožnjaci koji Allaha, dželle še'nuhu, obožavaju putem svojih mišljenja i stavova, osjećaja i nadahnuća a ne putem Allahovih naredbi i zabrana, vrhunac njihove vjere se svodi na slijeđenje prohtjeva i strasti. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ

„A zar je iko gore zalutao od onoga koji slijedi strast svoju, a ne Allahovu uputu?“ (El-Kasas, 50)

A pogotovo ako se zna da se suština njihova govora svodi na govor džehmija mudžebbira. Oni smatraju da sve stvari zajednički učestvuju u htijenju i da se jedna od druge ne razlikuju. Allah, dželle še'nuhu, voli ovo i zadovoljan je time a mrzi ono i prezire ga. Tako Allah, dželle še'nuhu, voli dobro djelo a mrzi loša djela, pa ako ne prave razliku između ovog i onog na njihovim srcima će

[82] Bilježi ga Muslim, br. 49 i 50, u „Imanu", poglavlje «Bejan kevnu nehji anil-munkeri minel-iman» Ahmed u „Musnedu", 3/10, 49, 52... I Tirmizi, br 2183 u „Fitenu", poglavlje, «Ma džae fi tagjiril-munker bil-jedi ev bil-kalbi». I Ebu Davud, br 4340 u „Melahimu", poglavlj, «El-emru vennehju», br 1140, u „Salatul-idejn", poglavlje «Hutbetul-jevmil-id». I Nesai, 8/111, 112 u „Imanu", poglavlje «Tefadilul-iman», i Ibn Madže, br. 4013 u „Fitenu", poglavlje «Elemru bil-maruf vennehju anil-munker». Svi ga prenose u hadisu Ebu Seida Hudrija, radijellahu anhu.

[83] Riječi «Kao što je izlaganje hasure (prostirke) grana po granu (pruga po prugu)» znače kao što po tijelu ostanu pruge i tragovi kada se priljubi uz hasuru. I ar. izraz u hadisu «*kalbun merbadun*» po komentatoru Muslima u jednom od značenja to je bjelina među crninom. Pogledaj komentar sahih Muslima od Nevevija. Op. pr.

[84] Bilježi ga Muslim, br 144 u „Imanu", poglavlje «Bejan ennel-islam bede'e gariben ve seje'udu gariben».

ostati crne tačke. Tako njihova srca vremenom postanu crna pa počnu smatrati da je dobro ono čemu teže njihove duše i strasti i ono na šta ukazuju njihovi osjećaji a loše djelo po njima je ono što shodno njihovim strastima mrze i što preziru njihova srca, kao što su mušrici o kojima Allah, dželle še'nuhu, kaže:

فَمَا لَهُمْ عَنِ ٱلتَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾

„Pa zašto oni pouku izbjegavaju, kao da su divlji magarci preplašeni koji od onih koji ih progone bježe.“ (El-Muddessir, 49-51)

Otuda neki od ovih i njihovi sljedbenici bježe od Kur'ana i Šerijata kao što divlji magarci bježe od lovaca i od lavova. Zbog toga se opisuju kada im se kaže da je nešto rekao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, razbježe se.

Šejh Ibrahim ibn Mad'ad je rekao onima koji su ga vidjeli kao što su junusije i ahmedije: „O svinje, o sinovi svinja! Ne vidim i ne osjećam kod vas miris (objavu) od Allaha i njegova Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, a Allah, dželle še'nuhu, kaže:

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِيٍٕ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾

„Da! Svaki čovjek bi od njih htio da mu se daju listovi rašireni.“ (El-Mudessir, 52).“

Svako od njih želi da mu njegovo srce govori i prenosi (objavu) od Allah, dželle še'nuhu tako da od Allaha, dželle še'nuhu, dobiva objavu i znanje bez Poslanikova, sallallahu alejhi ve selleme, posredništva. U tom kontekstu Uzvišeni kaže:

وَإِذَا جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ قَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ رُسُلُ ٱللَّهِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُۥ

„A kada njima dokaz dolazi, oni govore: 'Mi nećemo vjerovati sve dok se i nama ne da nešto slično što je Allahovim poslanicima dano.' A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje.“ (El-En'am, 124)

Ovo je detaljno pojašnjeno na drugom mjestu.

Ovdje želim istaknuti da se govor kaderija džehmija mudžebbira više suprostavlja onome s čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, od kaderija koji niječu kader. Otuda oni nisu javno ispoljavali svoje učenje u vrijeme selefa već s protekom vremena uvijek kada bi oslabilo svjetlo poslanstva

oni bi ispoljavali suštinu svog učenja, a ono spada u kategoriju onoga na čemu su bili mušrici koji su u laž ugonili poslanike. A suština njihova učenja se svodi na širk i nevjerovanje u poslanike. Ovo je vrhunac kufra kao što je tevhid i vjerovanje u poslanike s druge strane vrhunac imana. Zbog toga su uvijek pristajali na stranu pravih mušrika i kitabija. Ove stvari su detaljno pojašnjene na drugom mjestu.

Ovdje želim istaći da kaderije mudžebbire spadaju u kategoriju mušrika kao što kaderije koji niječu kader spadaju u kategoriju medžusija. Po kaderijama mudžebbirama ne postoji ništa osim kader i htijenje u istoj stvari, a oni drugi niječu opštu moć i potpuno htijenje a misle da ono potvrđuje mudrost i pravdu. A u stvari obje strane niječu mudrost, pravdu, htijenje i moć, kao što je to detaljno pojašnjeno na drugom mjestu. Oni se vežu za riječi Uzvišenog:

لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾

„On neće biti pitan za ono što radi.“ (El-Enbija, 23)

Allah, dželle še'nuhu, čini što hoće i ovo je Allah dželle še'nuhu, spomenuo kao potvrdu svoje moći a ne da bi zanijekao svoju mudrost i pravednost. On je objasnio da čini što hoće i niko Mu se ne može suprotstaviti ako on nešto želi. Naprotiv, On je moćan da učini ono što hoće i želi za razliku od stvorenja koja mogu željeti mnoge stvari ali ih ne mogu uraditi. Zbog toga Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u vjerodostojnom hadisu kaže: „Neka niko od vas ne kaže: 'Allahu moj oprosti mi ako hoćeš, Allahu moj smiluj mi se ako hoćeš'. Allaha niko ne može prisiliti na nešto, već neka bude odlučan u molbi.“[85] Jer reći nekome: „Uradi to ako hoćeš“, se ponekad govori onome ko je prisiljen da to uradi, pa on to i uradi kako bi od sebe otklonio eventualnu štetu i opasnost zbog prisile. Allaha, dželle še'nuhu, niko ne može na nešto prisiliti i On radi što hoće. Riječi Uzvišenog: **„Allah, radi što hoće, oprašta kome hoće, kažnjava koga hoće“,** i slično tome su potvrda Njegove moći da čini ono što On hoće i želi. Ovo je odgovor kaderijama koji niječu kader a koji govore: „Nije sve što se desi pod Njegovim htijenjem, Njegovo htijenje se odnosi samo na pokornost.“ Naprotiv, on voli i želi samo pokornost ali i pored toga ima onih koji mu griješe. Po njima Allah, dželle še'nuhu, nije moćan da roba učini pokornim ili grešnim. Ovi ajeti koje mudžebbire uzimaju za dokaze ukazuju na

[85] Bilježi ga Buharija, 11/118 u „Da'watu“, poglavlje «Leja'zimil-mes'elete fe'innehu la mukrihe lehu», i u „Tevhidu“, poglavlje «Fil-mešieti vel-iradeti.» I Muslim , br. 2679 u „Zikru i Dua'u“, poglavlje «El-azmu bid-dua'i ve ka jekul «in ši'te». I bilježi se u „Muvetti“, 1/213 u knjizi Kur'an, poglavlje «Ma džae fid-du'ai», i Tirmizi, br. 3492 u „Da'vatu“, i Ebu Davud, br 1483 u „Salatu“, poglavlje «Ed,-dua», u hadisu Ebi Hurejre.

neispravnost mezheba kaderija koji niječu kader. Isto tako, ajeti koje uzimaju za dokaz oni koji niječu kader a koji ukazuju da je Allah, dželle še'nuhu, mudar, pravedan i da nikome neće učiniti nepravdu ni koliko jedan trun i da nije stvorenja stvorio iz zabave i bez svrhe, kao i drugi dokazi, ukazuju na neispravnost njihova govora i mišljenja. Ni u jednoj grupi ajeta, koje obje ove skupine koriste kao dokaz, se ne nalazi dokaz koji bi ukazivao na ispravnost njihova mišljenja. Naprotiv, dokazi svake od ove dvije skupine ukazuju na neispravnost mezheba one druge skupine. Oba ta učenja su batil-netačna i neispravna. Upravo ovo je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, zabranio u hadisu koji se bilježi u „Musnedu" a dio njega je zabilježen u Muslimovom „Sahihu" od Abdullaha ibn Amra da je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, izišao među svoje ashabe a oni su raspravljali o kaderu. Jedan od njih je govorio: „Zar Allah nije rekao to i to", a drugi bi govorio: „A zar nije Allah rekao to i to?" Poslanik (se zacrvenio) kao da mu je na lice istisnut (sok) od nara. On, sallallahu alejhi ve selleme, reče: *„Je li vam to naređeno i jeste li u to pozvani da kontrirate jednim djelom Allahove knjige drugom?"*[86] Otuda je Ahmed u nekim svojim debatama znao reći onima koji su ajete spominjali u kontradiktornom smislu: „Nama je zabranjeno da to činimo." Onaj ko odbija šerijatske tekstove a koje drugi koriste kao dokaz, on u njih ne vjeruje već vjeruje u ono što on uzima kao dokaz i na taj način postaje od onih koji vjeruju u jedan dio Knjige a niječu drugi dio. Ovo je stanje sljedbenika strasti oni se razilaze u pogledu (razumjevanja Knjige) i suprostavljaju se Knjizi a složni su oko suprostavljanja Kur'anu. Svaka stranka od njih je napustila jedan dio šerijatskih tekstova (ar. nusus) a to (ti tekstovi) bi objedinili njihova mišljenja. Tako da su postali poput sljedbenika knjige o kojima Allah, dželle še'nuhu, kaže:

وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّا نَصَـٰرَىٰٓ أَخَذۡنَا مِيثَـٰقَهُمۡ فَنَسُواْ حَظّٗا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِۦ

فَأَغۡرَيۡنَا بَيۡنَهُمُ ٱلۡعَدَاوَةَ وَٱلۡبَغۡضَآءَ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَـٰمَةِ

„Mi smo zavjet prihvatili!i od onih koji govore: 'Mi smo kršćani'- ali su i oni dobar dio onoga čime su bili opominjani izostavili, zato smo među njih neprijateljstvo i mržnju do Sudnjeg dana ubacili..." (El-Ma'ide, 14)

---

[86] Ahmed u Musnedu , 2/178, 195-196, i b. Madže, br. 85 u Mukaddimi, poglavlje «El-kadr», u hadisu Abdullaha b. Amra b. Asa, radijellahu anhuma a njegov sened je hasen-dobar. Bilježi ga i Muslim skraćeno u hadisu Abdullaha b. Amra br 2666, u Ilmu poglavlje «En-nehju an mutešabihil-Kur'an», i Tirmizi, br 2134 u Kaderu, poglavlje, «Ma džae fi tešdidi fil-havdi fil kaderi» u hadisu Ebi Hurejre, radijellahu anhu, i Taberani u Kebiru, u hadisu Ebi Seida Hudrija i Enesa, radijellahu anhuma kao što stoji u Mudžme'a zevaid, 1/156. To je hadis sahih sa ševahidima koji ga pojačavaju.

Ako ljudi odbace dio onoga što je Allah, dželle še'nuhu, objavio među njima se pojavi neprijateljstvo i mržnja jer onda nestane cjelokupne istine oko koje se svi mogu sakupiti i ujediniti. U takvoj situaciji ljudi se podjele u stranke različitih mišljenja i svaka od njih bude zadovoljna onim što ispovjeda. Za sve njih možemo reći da nisu na istini osim u onome s čim se slažu sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme, a to je ono čega se pridržavaju od njegova šerijata a to je ono o čemu nas je on obavjestio i što nam je naredio. A što se tiče novotarija koje su oni izmislili sve je to zabluda kao što Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, u tom kontekstu kaže: „*Čuvajte se novih stvari jer je svaka novotarija zabluda.*“[87] Ponekad su te novotarije koje su izmislili po njima na većem stepenu od onoga što prihvataju od Šerijata i to smatraju racionalnim osnovama, kao što je slučaj sa kaderijama mudžebbirama i onima koji niječu. Obje ove skupine novotarije koje su izmislili u pogledu usula-osnova, a koje oni nazivaju *aklijat*, smatraju uzvišenijim od Šerijata. Ove *aklijate*-racionalne spoznaje mu'tezile stavljaju na mjesto obavjesti i naredbi zajedno. Također tvrde da je to Šerijat učinio obaveznim. Po tom pitanju oni imaju zbrkane stavove a ovo nije mjesto da o tome govorimo.

Isti je lučaj sa novotarijama u pogledu *haberijata*-obavjesti, kao što je novotarija o postanku svijeta, na način *el-'ared* manifestom koji iziskuje zahtjeva tijela i predmete.[88] Oni niječu sifate i kader i to nazivaju tevhidom i *adlom*-pravdom. Džehm ibn Safvan i njegovi sljedbenici najviše od svih niječu i imena i sifate (Allahova imena i svojstva). Oni su kolovođe mudžebbira. Eš'arije se sa njima slažu u pogledu džebra-prisile ali se sa njima formalno razilaze u pogledu *kesba*-onoga što čovjek uradi i njegove moći i mogućnosti za tako nešto. Oni smatraju da su ovo razumski ili racionalni usuli-osnovi, te da je to znanje koje ukazuje šta je obaveza Gospodaru, šta nije dozvoljeno u pogledu Njega i šta Mu je dozvoljeno da čini od djela. To je najvažnija i najčasnija nauka. Pri tome napadaju na ashabe i tvrde da Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, nije ashabe podučio tim naukama. Po njima to se desilo iz jednog od dva razloga; ili je Poslanik, sallallahu alejhi ve selleme, prepustio umetu da prouči to znanje i

[87] Bilježi ga Ahmed u „Musnedu", 4/126,127, i Ebu Davud, br 4607 u „Sunetu", poglavlje «Fi luzumis-sunne», i Tirmizi, br 2478 u „Ilmu", poglavlje «Ma džae fil-ahzi bissunne ve idžtinabi bide'i», i Darimi br 96 u „Mukaddimi", poglavlje «Ittibaus-sunne» i Ibn Madže, br 42 u „Mukaddimi", poglavlje «Ittibaussunneti hulefair-rašidin» u hadisu Irbada ibn Sarije ibn Nedžiha a njegov sened je sahih. Vjerodostojnim ga je ocjenilo više učenjaka. Tirmizi, za njega kaže da je hasen-sahih. Pogledaj detaljno objašnjenje hadisa u «Džamiul-ulumu vel-hikem», str, 225-236 od hafiza Ibn Redžeba Hanbelija, Allah mu se smilovao.

[88] Oni tvrde da svijet može biti *dževher* suština ili *el'ared* manifest, a svakim od njih se ukazuje na postojanje Stvoritelja, bilo to sa potecijonalnom mogućnošću ili nastankom toga. Op.red.

izvede zaključke o tome, ili im dokaze o tome nije dostavio zbog njihove zauzetosti džihadom.

Ovo su njihovi racionalni dokazi na koje se oslanjaju oni kao i oni koji se sa njima slažu, kao što je Kadi Ebu Jala, Ebul-Me'ali, Ebu Velid Badži, a u tome slijede Kadiju Ebu Bekra i njemu slične. On i njegovi sljedbenici se suprostavljaju Abdul-Džebbaru i njemu sličnim kao što se Eš'arija i njemu slični suprostavljaju Ebu Aliju i Ebu Kasimu.

Sve osnove koje su kao novotarije izmislili ovi i oni su batil-netačne sa stanovišta razuma i Šerijata, iako svaka od obje skupine vjeruje da su to najvažniji djelovi vjere i daju im prednost nad šerijatskim osnovama. Oni su po tom pitanju na stepenu pobožnjaka, suptulista, siromaha i sufija koji veličaju čuda i neobične stvari koje izvode šejtani i takvim stvarima daju prednost nad ibadetima s kojim je došao Šerijat. Šerijatski ibadeti su od islama a svi oni drugi su neispravni. Iako su po njima (njihovi novotarski ibadeti) veći i važniji tako da su čak rekli: „Vrhunac sufije je fekihov početak a fekihov vrhunac je početak *mule*." Isti je slučaj sa autorom „Menazilu sairin" koji u svakom poglavlju spominje po tri deredže tj. stepena. Prva, koja je po njima najslabija, vanjštinom se slaže sa Šerijatom. Druga deredža se ponekad slaže sa Šerijatom a ponekad ne. Što se tiče treće, u većini se suprostavlja a pogotovo u pogledu tevhida, prolaznosti (ar. el-fena') i nade (er-redža'). Ove novotarije s kojim su došli su po njima veće od onoga u čemu se slažu sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve selleme. Veliki broj pobožnjaka daje prednost svojim nafilama nad obavljanjem farzova. Ovakvih je mnogo, a Allah, dželle še'nuhu, najbolje zna.

I na kraju hvala Allahu Jedinom i neka je salavat i selam na Muhammeda, njegovu porodicu i prijatelje. Naša posljednja dova glasi hvala Allahu Gospodaru svjetova.

SADRŽAJ

